

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

МАТЕРІАЛИ

**студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича**

**ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

22-23 квітня 2020 року

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2020

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (22–23 квітня 2020 року). Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 269 с.

До збірника увійшли матеріали студентів факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, підготовлені до щорічної студентської наукової конференції університету.

Молоді автори роблять спробу знайти підхід до висвітлення й обґрунтування певних наукових питань, подати своє бачення проблем.

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2020

Марія Андрушко

Науковий керівник – асист. Рудницька-Юрійчук І. Р.

Особливості використання принципів гуманної педагогіки у роботі з дітьми дошкільного віку

У сучасній Україні система освіти безперервно розвивається, для неї характерне постійне відновлення й саморозвиток. На сьогодні здійснюється перехід до нової освітньої концепції, до гуманістичного, особистісно зорієнтованого підходу, що зобов'язує ініціаторів змінити парадигми в освіті, розробити нову систему вимог або розставити пріоритети традиційних принципів, наповнити їх новим змістом відповідно до сучасної теорії навчання. Це стає зрозуміло, коли ми порівнюємо освітні принципи недавнього минулого і сучасної України.

Передумови розвитку гуманістичної педагогіки в Україні вже існували. Даний факт можна простежити в класичних теоріях, думках українських і зарубіжних педагогів із давніх-давен до XIX століття, в тому числі таких як Я. А. Коменський, Й.-Г. Песталоцці, К. Д. Ушинський, Ш. О. Амонашвілі, В. О. Сухомлинський.

Метою роботи є вивчення особливостей використання принципів гуманної педагогіки у виховному процесі. Новий підхід до дитини вимагає залучення її в якості партнера під час навчання, як суб'єкта спілкування та діяльності. Тому на нинішньому етапі розвитку дошкільної освіти вкрай важливо створювати такі освітні ситуації, в яких дитина може вчитися, адаптувати і змінювати свій індивідуальний досвід, змінювати обставини і відносини, а головне шукати рішення, які мають значення в їх власному житті. Отже, ситуація в її педагогічній формі являє собою концепцію, яка відобразатиме соціально-педагогічну взаємодію з дитиною, зміна звичних умов життя, діяльності, спілкування, в яких стимулюються ініціативи дітей. Гуманна педагогіка – це велика мудрість, у якій стверджується педагогіка світла. Вона може наблизити дітей до самопізнання [1]. Педагог – це творець, який дозволяє дитині розкрити себе. Він самовіддано продовжує працювати зі своїми художниками, щоб дати їм крила для польоту, до життя. Освітній простір

гуманної педагогіки заснований на аксіомах: любов виховується любов'ю; доброта виховується добротою; виховувати розуміння, терпіння, благородство, щедрість, внутрішню культуру [3].

Основні принципи гуманної педагогіки: дитина і педагог є повноправними учасниками освітнього процесу; педагогічний процес природним чином вписується в життя дітей; необхідно гуманізувати навколишнє середовище навколо дитини; наповнити творчим терпінням; затвердити в дитині особистість, її унікальність [1]. Тому мета діяльності педагогів повинна полягати в тому, щоб виховувати у дітей уміння самостійно здобувати знання і мати бажання застосовувати їх у своєму житті. Для поліпшення якості проведення занять педагоги воліють використовувати активні методи виховання, спілкування із дошкільнятами, пропонують різні форми самостійної, грайливої і творчої роботи. Спрямовуючи зусилля на формування позитивного, тривалого і свідомого ставлення дошкільників до виховного процесу, створюючи емоційно позитивну атмосферу в групі, педагог уміло допомагає дітям не розчаровуватися, не втрачати впевненості в собі [2].

Гуманна педагогіка – це педагогіка душі, педагогіка співробітництва. Педагогічний процес гарний тільки в тому випадку, якщо йому передують утворення, тому що духовні сили, які він привів у дію, будуть поглинати знання як «їжу», необхідну для подальшого розвитку і формування особистості. У дошкільному віці формуються найбільш сприятливі умови для морального розвитку дітей. Дошкільник вивчає світ людських відносин, розкриває закони, на основі яких будується взаємодія між людьми.

Список літератури

1. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике. Москва : Издательский дом, 2001.
2. Балл Г.О. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічних сферах) : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Житомир : Волинь, 2008. 232 с.
3. Шойхер В.Ю. Антология мудрости: навч. посіб. Москва : Вече, 2010.

Технологія сторітеллінг як засіб розвитку комунікативної компетентності учнів 1-2 класів

У зв'язку з реформуванням системи освіти в Україні та створенням Нової української школи виникла потреба у вдосконаленні наявних технологій, методів, прийомів, засобів і форм навчання, які застосовує вчитель, здійснюючи свою професійно-педагогічну діяльність у закладі освіти.

Нова українська школа ставить перед собою мету: «сформувати всебічно розвинену особистість, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності» (Концепція Нової української школи, 2018).

Суспільство потребує креативних особистостей, які здатні самостійно приймати рішення, бути комунікабельними і здатними до співпраці. Тому важливим на даний час є формування *комунікативної компетентності* молодшого школяра, яка полягає у здатності встановлювати і підтримувати необхідні контакти з оточуючими людьми та передбачає уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим для партнера у процесі спілкування (Концепція Нової української школи, 2018).

Комунікативна компетентність є особливим видом прояву творчості молодших школярів, адже за допомогою неї діти вчаться працювати з інформацією та подавати її у логічній та цікавій формі.

Одним із найбільш ефективних засобів розвитку комунікативної компетентності є система завдань, в основі якої лежить уміння здійснювати аналіз, порівняння; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, класифікувати, а, найголовніше, критично та творчо мислити. Тому під час здійснення освітнього процесу доцільним є використання технології

сторітеллінгу. *Сторітеллінг* (у перекладі з англійської story означає історія, а telling – розповісти) – це мистецтво захоплюючої розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача.

Використання даної технології дає можливість розвинути у учнів низку психічних процесів, зокрема, уяву, мислення, мовлення та увагу. Це відбувається завдяки тому, що пояснення матеріалу здійснюється у формі розповіді історій, підкріплених щирими емоціями та почуттями, за рахунок яких встановлюється тісний емоційний зв'язок з учнями. Створюючи історію, сторітелер має враховувати такі бажані ознаки, як: актуальність історії, своєчасність, доречність, правдивість та реалістичність, зрозумілість і простота, емоційність, щирість, новизна, сміливість, динамічність, грамотність, винятковість, сфокусованість на одному об'єкті, темі, проблемі тощо (Побідаш, І. Л., 2019)

Подання інформації у вигляді історій дає молодшим школярам можливість ліпше засвоїти матеріал, навчитися формувати власні думки, враження, емоції та вміти їх змістовно й логічно передавати у процесі комунікації. Також підвищується рівень концентрації уваги, що сприяє міцнішому засвоєнню інформації, яку згодом учні можуть без зайвих зусиль відтворити. Реалізуються принципи міцності знань, доступності та емоційності навчання.

Щоб відповідати сучасним вимогам суспільства, освіта повинна не лише давати учневі необхідні знання, але й формувати вміння ефективно і творчо взаємодіяти з соціумом, бути комунікабельним та вміти позиціонувати себе як цікаву і творчу особистість. А технологія сторітеллінгу є одним із ефективніших інструментів для досягнення даної мети.

Список літератури

1. Концепція Нової української школи (2018).
2. Побідаш І. Л. (2019). Сторітеллінг: ознаки «гарної» історії. *Обрії друкарства*, (1 (7)), 135-140.

Банилівська Крістіна

Науковий керівник – асист. Андрійчук С.В.

**Соціально-педагогічна робота з батьками у закладах
загальної середньої освіти**

Заклади загальної середньої освіти посідають суттєве місце у соціалізації особистості. Взаємодія педагогів ЗЗСО з сім'ями учнів є однією з найважливіших умов формування особистості вихованців. Співпраця педагогів і батьків дозволяє ліпше пізнати дитину, створити умови для її повноцінного і всебічного розвитку в умовах школи та сім'ї, врахувати всі її потреби та запити у навчально-виховному процесі [2, 3, 4]. Забезпечення оптимальної співпраці між педагогічним колективом школи і батьками учнів визначено одним із провідних завдань соціального педагога закладу загальної середньої освіти.

У Положенні про психологічну службу системи освіти, затвердженому наказом Міністерства освіти України № 127 від 3.05.1999р. [6], визначено зміст соціально-педагогічної роботи у школі. Зокрема, значний акцент робиться на взаємодії спеціаліста з батьками учнів: посередництві між освітніми установами, сім'єю, громадськістю; організації їх взаємодії з метою створення умов для всебічного розвитку учнів; залучення батьків до культурно-освітньої, профілактично-виховної, спортивно-оздоровчої, творчої роботи в межах школи та у відкритому соціальному середовищі; профілактика та подолання особистісних, міжособистісних, внутрішньосімейних конфліктів; надання консультативної психолого-педагогічної допомоги батькам тощо [6].

Російська дослідниця Р.В. Овчарова серед основних напрямів професійної діяльності соціального педагога у закладах загальної середньої освіти виокремлює такі, які безпосередньо пов'язані зі співпрацею з батьками учнів: вивчення соціально-педагогічних особливостей особистості та соціального впливу мікросередовища на вихованців шляхом спостереження, бесід, опитування експертів, інтерв'ювання, тестування, аналізу документів; організація соціально-педагогічної взаємодії з дітьми із проблемних сімей,

спонуканням особистості до самоорганізації та самостійності, сприянням особистості у вирішенні проблем; співробітництво з сім'єю, школою та громадою; корекція стосунків, способів соціальної поведінки школярів; посередництво у творчому розвитку особистості тощо [5].

Соціальний педагог закладу освіти може допомогти батькам консультацією, рекомендаціями, методичною допомогою: у налагодженні взаємин із сином (дочкою); для коректування соціально-виховної роботи зі своєю дитиною; у розвитку (узгодженні) відносин із учителем в інтересах удосконалювання навчально-виховної роботи учнем [1].

Робота шкільного соціального педагога з сім'єю учня проводиться в кілька етапів: інформаційно-теоретичний (лекції, семінари для батьків); тренінговий; консультативний. Доцільно зазначити, що останні два етапи роботи соціального педагога з батьками носять прикладний характер і відносно недавно увійшли у соціально-педагогічну практику.

Незважаючи на те, що професія соціального педагога в Україні існує вже більше двадцяти років, організація його роботи з батьками учнів у закладах загальної середньої освіти все ще перебуває в процесі становлення. Активне реформування освітньої галузі, що здійснюється сьогодні, підносить таку співпрацю на якісно новий щабель.

Список літератури

1. Безпалько О.В. Зміст та напрями професійної діяльності соціального педагога в загальноосвітніх закладах / Ольга Безпалько // Проблема педагогічних технологій. – Вил.2. – Луцьк, 2002.
2. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навч. посібник. / Ольга Безпалько – К., 2003. – 134 с.
3. Василькова Ю.В. Социальная педагогика: курс лекций / Ю.В. Василькова, Т.А. Василькова. – М., 1999.
4. Мустаева Ф.А. Основы социальной педагогики: Учеб. для студ. высших пед. заведений / Ф.А.Мустаева. – М., 2002.
5. Овчарова Р.В. Справочная книга социального педагога / Р.В.Овчарова. – М., 2001.
6. Про затвердження Положення про психологічну службу системи освіти України. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18>.

Богдан Безушка
Науковий керівник – доц. Постевка Г.І.

Загальна характеристика виникнення хіп-хоп культури

На сучасному етапі, соціально-економічних перетворень, які відбуваються у суспільстві в результаті науково-технічного прогресу, зокрема розвитком все нових цифрових технологій, новітніх засобів масової комунікації, відбувається трансформація культурного простору, у якому своє особливе місце займає масова субкультура зі своїми напрямками. Популярним і малодослідженим є стиль хіп-хоп, який зі своєю появою зробив внесок у всесвітню культуру, особливо у музичну.

Спробуємо розкрити особливості появи хіп-хоп культури, та визначити її місце у музичному мистецтві.

Хіп-хоп фактично почався в 1969 році в Південному Бронксі - чорному гетто Нью-Йорка. Фактично слова "hip-hop" тоді ще не було, а вигадав його DJ Африка Бамбаата п'ять років опісля, та виникла потреба загальної назви. У 1969-му інший легендарний DJ, КулХерк, придумав інше слово: "b-boys" - скорочення від "breakboys" - "хлопці, що танцюють в брейк"[1].

Кожна субкультура починається зназви: бітники, хіпі, панки, растамани.

І ось Кул Херк придумав слівце "b-boys". Його оригінальний зміст був мирним, але суспільство, як завжди, розшифрувало по-своєму, сприйнявши молоду дискотечну поросль як "badboys" - "хуліганство". Але головне було не в музиці, а в «величності», незалежності музичних заходів і ведучої ролі ді-джея. До того американський DJ був безбарвною найманою людиною у великих клубах і ставив те, що хочуть господарі. Приклад був взятий з Ямайкиде DJ був королем, хазяїном саунд-системи - музичної студії, навколо якої крутилося все молодіжне життя. Він сам влаштовував паті, давав мікрофон в руки вуличних поетів або особисто проганяв полум'яні «раста-вози».

Коли пластинки стали зводити - DJ став творцем, артистом, харизматичним лідером. Незабаром його стали величати MC ("masterofceremonies" - "церемонімейстер") [2].

Хіп-хоп дійсно став новою точкою зборів чорної громади, створивши культуру загальної участі. Трохи раніше така ж історія сталася з реггі на Ямаїці: туристів вражало, що будь-який з кінгстонських підлітків гірше або краще, але розбирається в технології виготовлення реггей-записів і канолах віршування і начитки. У той час як у нормальних країнах більшість людей є споживачами музики, тут всі поголовно були її виробниками. Кожен хлопчик був так чи інакше пов'язаний з якою-небудь саунд-системою: грав у групі, рухав важелі на пульті, крутив платівки, начитував текст або на худий кінець тягав колонки на вечірках. Звичайно, такий розклад можливий тільки за часів культурних і релігійних вибухів, коли вивільнена в музиці енергія вабить людей, як магніт залізму стружку[2].

Хіп-хоп-культура в Україні прийшла з США. Власне український хіп-хоп переживає третю хвилю.

Перша хвиля пішла від ВУЗВ (Вхід у змінному взутті). Саме вони популяризували напрямок хіп-хоп і принесли музику в маси.

Друга хвиля почалася в кінці 90-х- на початку 2000-х і охопила вже більшу географію. На додаток до ТНМК, фестиваль «Червона Рута» відкрив такі імена, як «Тартак», «Основний Показник» та багато ін.

Третя хвиля почалась порівняно нещодавно. Якщо до цього багато виконавців орієнтувались на російську сцену, то зараз через політичну ситуацію багато реперів надають перевагу виступам в межах країни.

Список літератури

1. Дряпіка В. Розкриваючи світ джазу, рок- і поп- музики / В. Дряпіка – Київ–Кіровоград: Трелакс, 1997 – 184 с.

2. Калениченко А. Авторська пісня / А. Калениченко // Українська музична енциклопедія. – К.: ІМФЕ НАНУ, 2006. – Т. 1. – .680 с.

Рівнорівневі запитання до літературного твору як засіб розвитку критичного мислення молодших школярів

На основі аналізу сучасної літератури щодо психологічних характеристик успішних особистостей, не можливо не помітити, що одним із яскравих проявів характеру є вміння ставити питання там, де всі поспішають діяти стереотипно та сміливість заявляти про свої питання оточуючим. Таких учнів відрізняє здатність сумніватися в традиційних підходах, в перевірених методах роботи і навіть в обґрунтованості власних припущень. Це аж ніяк не уповільнює їх особистісний розвиток, а, скоріше, форсує його.

Постановка питання є природньою для людини, зокрема в період дитинства. Значення дитячих запитань переоцінити неможливо. Проте, коли малюки-чомучки дорослішають, повинні вчитися запитувати знову.

В реаліях сьогодення школа повинна зберігати дитячу допитливість і відточувати її до майстерності. Однак здебільшого сьогоднішні вимоги до формування в учнів навичок виглядають по-іншому, а саме, вміння ставити запитання до тексту знаходиться серед компетенцій а останньому місці.

З англійської мови слово «питання», тобто «question», походить від слова «quest», що може означати «пошуки, пов'язані з деякою невизначеністю і навіть ризиком». Вже саме походження даного слова має на увазі наявність пошуку в ситуації невизначеності, а, оскільки невизначеність є невід'ємною рисою сучасного стрімко мінливого світу, розвиток вміння ставити питання є вкрай актуальним (О. Пометун, 2019).

Спонування ставити питання – це потужний інструмент розвитку, який: мотивує на роботу з інформацією (текстом) більше, ніж почуте з вуст вчителя; розвиває вміння виділяти головне з потоку інформації, критичне мислення, вміння

структурувати і лаконічно формулювати думки, вміння системно працювати з об'єктом тощо (О.М. Грединарова, 2011).

Існує відома всім класична типологія питань: закриті (так / ні); відкриті (потребують розгорнутої відповіді) (які в технології розвитку критичного мислення відповідно називаються тонкими й товстими); та альтернативні (або/або).

Проте, найбільш влучною, змістовною і простою водночас нами вважається класифікація, запропонована Б. Блумом (американським психологом), який виділяє 6 типів питань: прості (фактичні) питання - вимагають знання фактичного матеріалу, орієнтовані на роботу пам'яті; уточнюючі питання - «Наскільки я зрозумів ...», «Чи правильно я зрозуміла, що ...»; інтерпретуючі (пояснюючі) питання - спонукають до інтерпретації, до усвідомлення причин тих чи інших вчинків, явищ або думок (чому?); оціночні (порівнюючі) питання – спонукають висловлювати власне невдоволення чи задоволення від події, явища або думки; творчі (прогнозуючі) питання – наприклад, «Як ви думаєте, що станеться далі, якщо ...?» практичні питання – наприклад, «Як ми можемо простежити явище ...?» «Як вчинили б ви ...?» (О. Пометун, 2019, с. 44).

Використання таких різнорівневих питань на уроках у процесі роботи над твором оптимізує процес розвитку пізнавальної активності і самостійності молодших школярів, їх здатності швидко знаходити й обробляти інформацію, виявляти ініціативу, взаємодіяти з іншими учнями, знаходити нові креативні рішення до давно знайомих і нових проблем.

Список літератури

1. Грединарова О.М. Схема-модель функціонально-системного підходу як інструмент систематизації знань учнів і формування системного і творчого мислення. Запоріжжя, 2011.

2. Запитання на уроці: Навіщо? До кого? Як і про що?: Методичний посібник для вчителів загальноосвітніх шкіл / О. Пометун. – Київ, 2019. – 96с.

3. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]: URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Проблеми мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом

На сучасному рівні проблема забезпечення позитивного впливу занять фізичною культурою та спортом актуальна через погіршення фізичного і психічного здоров'я молоді, це пов'язує з низьким рівнем рухової активності та фізичної підготовленості сучасної молоді. Проблема мотивації полягає в тому, що лише звучать заклики бути здоровим, а соціальне середовище і реальна практика свідчать про погіршення здоров'я молоді, загострення хронічних та інфекційних захворювань. Найбільш сильною мотивацією молоді до занять фізичними вправами є можливість зміцнення свого здоров'я та профілактика захворювань.

Є.Косинський відзначає, що більшість студентів мають позитивно-пасивне ставлення до фізичної культури, а приблизно 20% негативно ставляться до занять фізичними вправами [1]. У зв'язку з цим актуальне вивчення структури мотиваційного комплексу до занять фізичною культурою.

Тож спробуємо провести теоретичний аналіз проблеми мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом.

Основу виникнення мотивів фізкультурно-спортивних занять складають як потреби й об'єктивні умови життя, так і внутрішня позиція студентської молоді. Мотив завжди розглядається як основа діяльності, та самоорганізації суб'єкта [2].

Мотив – це спонукання людини до активності, пов'язане з намаганням задовольнити певні потреби [3].

Потреба в русі, фізичному вдосконаленні, у збереженні та зміцненні здоров'я – ось психологічні передумови занять фізичною культурою і спортом. Для залучення молоді до занять з фізичної культури та спорту потрібне формування мотивації. Для цього необхідно створити інтерес, потреби у фізичному самовдосконаленні, в регулярних заняттях з метою підвищення рівня здоров'я, розумової та фізичної працездатності.

Мотиви занять у юнаків і дівчат різноманітні. Саме поняття «спорт» юнаки та дівчата розглядають по-різному. Для більшості дівчат заняття спортом – це один із засобів, спрямованих на володіння красивою фігурою, правильною поставою. Для юнаків більш характерно прагнення максимально вдосконалитися в обраному виді спорту, для досягнення найвищого спортивного результату [1].

Мотивація юнаків націлена на розвиток фізичних якостей: сили, спритності, витривалості, швидкості, а дослідження ряду авторів вказують, що домінуючими мотивами у студентів і студенток до занять фізичною культурою виступають прагнення до краси тіла, розвиток сили.

Безумовно, важливим фактором може і повинна бути індивідуальна форма роботи зі студентами (особистісно зорієнтований підхід), коли викладач виявляє «сильні» і «слабкі» сторони студента, і показує йому можливість для вдалого самовираження та формування мотивації до занять фізичною культурою та спортом.

Отже, щоб підвищити рівень мотивації молодого покоління до занять фізичною культурою і спортом, необхідно розвивати відчуття впевненості та успішності, спрямувати її на підвищення ціннісних орієнтацій, на виявлення переваг до певних видів спортивно-оздоровчих занять.

Список літератури

1. Косинський Є. Самооцінка стану здоров'я студентів і їх мотивація до занять фізичним вихованням. Молода спортивна наука України :збірник наукових праць із галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини. Львів, –2011. –Вип. 15. –Т. 2. – С.106–109.
2. Дудник И.А. Формирование позитивной мотивации как основы самосовершенствования волевых качеств студентов в процессе занятий физической культурой // Физическое воспитание студентов. 2015. – №3. – С. 3-9.
3. Ильин Е. Мотивация и мотивы / Е.Ильин – СПб : Питер, – 2011. – 512

Ганна Бицкало

Науковий керівник – доц. Гордійчук О. Є.

Розвиток емпатії в учнів інклюзивного класу засобами анімації: суть і значення

Актуальність проблеми дослідження пояснюється модернізацією системи освіти в Україні загалом і забезпеченням рівноправного доступу всіх дітей до навчання у ЗЗСО, зокрема. Мова йде не лише про включення дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище, але й про організацію інклюзивного навчання, безпечного середовища та дружніх взаємин. На законодавчому рівні, згідно із Законом «Про освіту», дітям з особливими освітніми потребами надано можливість навчатися в інклюзивних класах. Однак нагального вирішення потребують пошуки шляхів оптимального та комфортного здобуття освіти учнями з ООП.

Насамперед, украй важливим є формування емпатичної взаємодії між учнями класу та дитиною з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі.

Суттєво, що в розумінні суті явища емпатії не склалося до сьогодні єдиної теоретичної концепції, в результаті чого в науковій літературі співіснують його різні визначення. Емпатія – це «емоційне співпереживання іншій людині. Вона проявляється у формі відгуку однієї людини на почуття і стан іншої. Через емоційний відгук люди пізнають внутрішній стан інших» (В. Крисько, 2014). Учені переконані, що з розвитком емпатії одночасно відбувається розвиток та удосконалення емпатичної взаємодії між людьми. Т. Коломієць під емпатичною взаємодією розуміє «випадковий або умисний, приватний або публічний, довготривалий або короткочасний, вербальний або невербальний, прямий або опосередкований особистісний контакт двох і більше людей, під час якого актуалізується емпатія хоча б одного із суб'єктів взаємодії» (Т. Коломієць, 2015). Нам імпонує таке визначення, адже завдяки такій взаємодії діти вчаться природно сприймати і

толерантно ставитися до людських відмінностей, стають чуйнішими, готовими до взаємодопомоги.

На нашу думку, одним з найефективніших засобів розвитку емпатії в учнів є анімація. Анімація – це «особливий вид кінознімання, об'єктом якого є серія малюнків або об'ємних фігур, що зображають послідовні фази руху й на екрані створюють ілюзію руху нерухомих об'єктів» (І. Білодід, А. Бурячок та ін., 1973, с. 826.). Ученими доведена потужна виховна сила мультфільмів. Здійснюючи виховання в учнів моральності, толерантності, розуміння, прийняття, готовності до взаємодопомоги та взаємодії з учнями з особливими освітніми потребами, рекомендуємо застосовувати перегляд мультфільмів на толерантність і емпатійність: «Струни (Мотузки)», «Вальсовий дует», «Маленька каструля Анатолія», «Про Діму», «Подарунок», «Секрет Маела», «Мій братик з місяця», «Тамара», «Скарлетт», «Акуратна історія» та ін. Саме ці мультфільми мають глибоку ідею і сприятимуть знайомству з проблемою включення (інклюзії) загалом, та розвитку емпатії в учнів інклюзивного класу, зокрема. Розвиток в учнів емпатичних почуттів за цим переліком, можна здійснювати не лише в освітньому середовищі класу, але й у сімейному вихованні.

Тож вважаємо, розвиток емпатичної взаємодії всіх учнів класу засобами анімації є одним із провідних та ефективних напрямків в інклюзивному класі.

Список літератури

1. Крысько В. Г. (2017). Социальная психология. Курс лекций: учебное пособие. - Москва: НИЦ ИНФРА-М (Krysko V. G. (2017). Social Psychology. Lecture course: study guide. - Moscow: SIC INFRA-M.)
2. Коломієць, Т. В. (2015). Особливості емпатійної міжособистісної взаємодії в юнацькому віці. – Житомир: Наука. (Kolomiets, T. V. (2015). Features of empathic interpersonal interaction in adolescence. - Zhytomyr: Science.)
3. Білодід І. К., Бурячок А. А. та ін. (1973). Словник української мови: у 11 т. — Т. 4. – Київ: Наукова думка. (Bilodid I. K., Buryachok A.A. (Ed.) (1973). Dictionary of Ukrainian language: in 11 v. – V.4. - Kyiv: Scientific thought.)

Анна Блідна
Науковий керівник – доц. Прокоп І. С.

Педагогіка партнерства як ключовий компонент Нової української школи

Освітній простір – унікальна система знань, яка розвивається та своєчасно доповнюється, проте завжди залишається те, що є аксіомою стосунків у школі, – взаємоповага серед учасників освітнього процесу.

Педагогіка партнерства – основа Нової української школи, заснованої на відповідальності, повазі, взаєморозумінні та можливості вибору, це напрям педагогіки, що включає у себе систему методів і прийомів виховання, навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості

(Т.С. Кравчинська, 2018). Основними суб'єктами педагогіки партнерства є учитель, учень і батьки, адже від їх взаємодії, активності та співпраці залежить майбутнє України.

Педагогіка партнерства явище не нове для української педагогічної традиції. Ще В. Сухомлинських зазначав, що виховання та навчання особистості повинно відбуватися через триаду «школа-сім'я-громадськість», оскільки дитина не вчиться, щоб стати дорослою, а живе повноцінним життям. Отже, учень у школі формує себе як особистість, проте для отримання максимально позитивного результату необхідно налагодити взаємодію між школою та батьками, лише так можна сприяти заохоченню навчальних досягнень дитини.

Педагогіка партнерства працює на засадах взаємодії, співпраці між учителем, учнем і батьками, адже всі учасники освітнього процесу є рівноправними суб'єктами, зацікавленими у результаті та об'єднані спільними цілями.

Основне завдання педагогіки партнерства полягає у розвитку індивідуальних здібностей, їхньому максимальному виявленні, самореалізації та самовизначенні дитини.

Л. Нікуленко у статті «Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи» зазначає, що «розвиваючий комплекс

педагогіки партнерства – це набір дидактичного забезпечення, який дозволяє ефективно навчати дітей за умов, коли вчитель і учень володіють однаковими правами, учень отримує право на вільний вибір, має право на помилкові дії» (Л. Ніколенко, 2018).

Аналізуючи зазначене, відзначимо, що спілкування вчителя та учня, їхня взаємодія повинна бути командною, де вчитель не примушує до навчання, а спонукає, не обмежує дитину вибором певної відповіді (розвитку подій), а дає право на власний пошук.

Основними ідеями педагогіки партнерства є:

– навчання без примусу – гуманне, толерантне ставлення до дитини;

– ідея опори – подача великого обсягу матеріалу за допомогою схем, таблиць, слів, що допоможе структурувати інформацію, забезпечити краще розуміння та формування комплексної відповіді;

– вільний вибір – надання можливості самостійно обрати завдання, проблему, вправу, задачу з метою забезпечення свободи вибору в освітньому процесі;

– ідея випередження – поділ інформації на блоки, вивчення матеріалу порціями та формування перспективи вивчення теми наступного уроку.

Отже, організація освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства сприяє розвитку особистості через узаємодію батьків, учнів і вчителів, а також саморозвитку та самовираженню учня. Педагогіка партнерства – шлях взаємодії, спілкування та співпраці суб'єктів освітнього процесу, який сприятиме досягненню очікуваних ефективних результатів.

Список літератури

1. Кравчинська Т. С. Реалізація принципів педагогіки партнерства в умовах упровадження Концепції «Нова українська школа». [Електронний ресурс] / Т. С. Кравчинська. Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/712150/1/_4.3_Кравчинська.pdf

2. Ніколенко Л. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи.

[Електронний ресурс] / Л. Ніколенко. Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/710749/1/Ніколенко_Методист_Ст.%20Педаг.%20партнерства%20як%20умова.pdf.

Ілля Богданюк
Науковий керівник – доц. Дерда І.М.

Характеристика та історичний аспект розвитку музичного інструменту труби

Дослідження історичного розвитку виконавських прийомів на трубі вказує про глибокі історичні корені їх виникнення. Протягом двох тисяч років існування техніки гри поповнювались новітніми різновидами та постійно мали потребу вудосконаленні. Початок виникнення окремих прийомів гри на духовому інструменті сильно пов'язані із виконавськими практиками, які існували ще в Стародавній Греції, основу яких становило триєдність музично-поетично-танцювальних мистецтв. Відповідно доцільно зазначити, що саме вони є передумовою становлення поліартистизму, як однієї з методів інструментального виконавства [1, с. 120].

Наша мета - визначити та дослідити особливості виконавської техніки трубача.

Мистецтво поліартистизму середньовічних музикантів, в порівнянні з античними, відрізняється більшою видовищністю, яке втратило окремі форми академізму театральних-циркових вистав.

На трубі процеси розвитку прийомів гри в історії виконавства були пов'язані з пошуками новітніх виражальних засобів, удосконаленням виконавських технологій, які б відповідали естетичним принципам відповідних епох. Започаткована античними музикантами нетрадиційна техніка гри отримала новий імпульс розвитку у виконавстві ХХ та ХХІ ст., збагачуючись сучасними досягненнями науково-технічного прогресу [2, с.78].

У технологічному відношенні нетрадиційні прийоми гри на трубі відрізняються особливостями їх освоєння на інструменті. Серед найбільш складних для практичного оволодіння виділяються такі прийоми: перманентне дихання; мікрохроматика; гра гармонічних інтервалів і акордів.

Техніка перманентного дихання відрізняється труднощами психологічного характеру, які пов'язані із здійсненням одночасно носового вдиху і ротового видиху. В їх освоєнні необхідна психофізіологічна перебудова функцій виконавського апарату при переході з природного дихального циклу з послідовними фазами вдиху-видиху на більш складний штучний механізм безперервного видиху з одночасною вдихо-видихувальною фазою, котра є визначальною ланкою в технології перманентного видиху.

Певну технологічну основу мультифонного звукоутворення на трубі показує інструментально-голосовий принцип звуковидобування, що дозволяє розвивати комбіновану структуру акустичної тканини [3, с.63].

Отже, розглянувши різні види техніки гри на трубі, відзначимо, що її використання є «розширенням матеріально-звукового простору музики». Основним елементом такого розширення стає формування звукової тканини, що утворюється в результаті одночасного застосування змішаних інструментально-голосових джерел звуковидобування, які включають продукування шумоефектів і розщеплення цілісної матерії звуку за допомогою нетрадиційних прийомів гри.

Список літератури

1. Безклубенко С. Д. Етнокультурологія: Критичний аналіз наукових та методологічних засад / Сергій Данилович Безклубенко. – К., 2002. – С. 287.
2. Конен В. Дж. Третий пласт: Новые массовые жанры в музыке XX века / В. Дж. Конен ; Рос. ин-т искусствознания. — М. :Музыка, 1994. — С. 160.
3. Посвалюк В.Т. Теорія і методика виконавства на трубі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.Т. Посвалюк. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2010. – 162 с.

Іванна Боднарюк
Науковий керівник – проф. Тимчук Л.І.

Європейський досвід альтернативної шкільної освіти

Сьогодні в Україні альтернативними зазвичай називають ті заклади освіти, які не належать до державних середніх шкіл, мають інше джерело фінансування, відрізняються свободою у виборі змісту й організації навчального процесу, пропонують учням і батькам систему навчання, в основі яких - вільний розвиток і розкриття здібностей дитини як творчої самоорганізованої особистості, комфортне середовище [2].

У пошуках освітніх альтернатив і переосмисленні педагогічних традицій вартісним видається європейський досвід альтернативної шкільної освіти. Його презентують такі добре відомі для педагогічної громадськості методики, як вальдорфська педагогіка, школи Монтесорі, школи Френе, кемпхільські школи, шкільні мережі «Садбері Валеї» тощо.

На наш погляд, вони становлять значний інтерес для дослідника альтернативної освіти. Тому дану публікацію спрямуємо на загальний огляд окремих практик.

Педагогічна система італійської лікарки-педіатра і педагога М. Монтесорі (з 1906 р.) базується на переконанні, що дитина є самоцінною, а відтак є найголовнішою у визначенні особливостей власної освіти. Діти навчаються вільно й без примусу, без зовнішнього втручання і критики. Ключовий принцип - справжня свобода учня, яка може забезпечити розвиток особистості, спонтанні прояви дитячої природи. Підготовлене середовище – найважливіший елемент педагогіки Монтесорі. Сприятливе середовище дає дитині поступово, крок за кроком, звільнитися від опіки дорослих, ставати незалежною від них. Середовище повинно відповідати потребам дитини, тобто обладнання відповідати зросту і пропорціям дітей певного віку, щоб вони мали змогу самостійно переставляти стільці й столи, обираючи місце для занять.

Кемпхільські школи (з 1939 р., засновник австрійський педіатр і педагог К. Кеніг) – це узагальнена назва шкіл-

інтернатів для дітей з порушенням інтелектуального і психічного розвитку, коледжів-інтернатів для молоді і так званих «сіл» для дорослих інвалідів. Їх мета - забезпечити багате освітніми можливостями холістичне гнучке середовище, яке відповідає індивідуальним потребам дітей. Дітей виховують згідно з їхніми потенційними можливостями. Вони проживають у школах-інтернатах разом із персоналом, який живе там же зі своїми сім'ями і перебуває з дітьми весь день. Велику увагу надають не лише навчанню в класах, а й умовам проживання дітей, створенню так званого «терапевтичного способу життя». Цьому слугує не лише спеціальний розпорядок дня, а й інтер'єр і навіть архітектура будинків, заняття у вільний час, свята тощо.

У школі француза С. Френе (з 1934 р.) діти працювали за індивідуальними тижневими планами з різними видами діяльності: вільні тексти, роботу з картками, роботу в саду, на фермі тощо. Учні самі розробляли власні індивідуальні плани на основі плану вчителя для кожного класу. С. Френе відмовився підручників, натомість діти писали вільні тексти, кращі з них відбиралися учителем, учні їх доповнювали і набирали на друкарському верстаті, а потім підшивали і спеціальні зошити й використовували як навчально-методичні матеріали. Не використовував і оцінок, вважаючи що вони формувати в учня комплекс неповноцінності.

У школах «Садбері Валеї» (з 1968 р., засновник Д. Грінберг) немає ані традиційних класів, ані традиційних уроків. Учні самі вирішують, як проводити свій час, і навчаються у процесі міжособистісної взаємодії на основі власного досвіду, а не за допомогою уроків і стандартного курикулуму. Діти вільні у дослідженні будь-яких предметів чи явищ, які їх цікавлять, і ставлять запитання будь-кому з членів персоналу. Не передбачено жодних обов'язкових видів діяльності, жодних очікувань щодо навчальних результатів.

Список літератури:

1. Заболотна О. А. Теорія і практика альтернативної шкільної освіти у країнах Європейського Союзу : монографія / О. А. Заболотна. – Умань : ФОП Жовтий, 2013. – 372 с.
2. Освіта нова. Режим доступу: <http://osvitanova.com.ua/posts/125>

Богдана Бойко

Науковий керівник – доц. Боднарук І.М.

Характеристика основних стилів естрадного виконавства ХХ-ХХІ століття

Важлива складова професійної підготовки кожного музиканта - наявність у нього ґрунтовних знань з історії сучасної музики, вмінь орієнтуватися у різних стилях естрадного виконавства.

Найбільшого розвитку естрадна музика набула у ХХ ст. До неї належать такі різновиди: сучасна класична музика, джаз, рок. Важливою сферою музичного життя цього періоду стала і поп-музика. Поняття поп-музики (англ. popular music – популярна, загальнодоступна музика) включає різні стилі й жанри розважальної естрадної музики. Поява цього стилю припадає на 50-ті роки ХХ століття. Даний стиль характеризується простотою, цікавою інструментальною частиною та почуттям ритму, при цьому вокалу приділяється далеко не найосновніша увага.

Поп-музика орієнтується на усереднений смак, тому при створенні таких творів використовуються вже випробувані музичні стандарти. Найліпші представники поп-музики, такі як, наприклад, шведська група «АББА» (англ. ABBA – перші букви імен учасників групи) або австралійська «Бі Джіз» (англ. Боб Марлі Bee Gees), – це високопрофесійні музиканти, чії композиції мають заслужену популярність. Поп – це дуже широкий термін, що охоплює безліч жанрів, таких як диско, транс, хаус, техно, фанк, нова хвиля й інші [2, с. 63]. У галузі поп-музики працюють безліч західних (Мадонна, Уїтні Х'юстон, Тоні Брекстон та ін.) та українських (Олександр Пономарьов, Наталя Могилевська та ін.) виконавців.

Джаз – музичний напрям, що виник в кінці ХІХ століття у США. Характерними рисами музичної мови джазу стали імпровізація, поліритмія, заснована на синкопованих ритмах, і унікальний комплекс прийомів виконання ритмічної фактури – свінг. Видатними майстрами цього напрямку були: трубачі Кінг Олівер (1885-1938) і Луї Армстронг, сопрано-саксофоніст Сідней Беше (1897-1959), піаніст Джеллі Ролл Мортон (1885-

1941). Розрізняли ново орлеанський, чикагський та нью-йоркський види такої музики, яку в сукупності називали традиційним джазом. Джаз здійснив великий вплив на музичну культуру. Під його дією виникли ритм-енд-блюз і ряд інших напрямків рок-музики.

Рок-музика сформувалась у Великобританії та США в 50-60-х роках ХХ століття. Великого значення набула у творчості груп «Бітлз», «Ролінг Стоунз» та інших. Її важливі ознаки такі: опора на блюзові композиційні структури та звукоряди, короткі поспівки, гіпертрофія метроритму (з акцентом на парних долях такту), підвищена експресія вокального та інструментального інтонування. Рок-музика представляє собою складний конгломерат течій, що відрізняються за музичними та немусичними ознаками: належності до різних соціально-культурних рухів (наприклад, «панк-рок», альтернативний рок), вікової орієнтації (рок для підлітків, рок для дорослих), динамічної інтенсивності («важкий рок», «м'який рок»), місцем в системі художньої культури (комерційний «поп-рок», елітарний «рок-авангард»). Є окремі види і стилі рок-музики, що виникли внаслідок поєднання елементів року з іншими видами музики (джаз-рок, арт-рок, рок-бароко) [1, с. 41]. Провідна роль у рок-музиці належить психологічному й емоційному впливу на слухача. Під час виступів, як правило, використовується потужна і складна звукопідсилювальна апаратура та сценічні ефекти.

Отже, усвідомлення особливостей різних стилів естрадної музики та еволюційних процесів у галузі естрадного виконавства допоможе сучасному педагогу-музиканту у здійсненні власної концертно-виконавської діяльності та забезпеченні ефективності процесу музично-естетичного виховання учнів у спеціалізованих закладах мистецької освіти.

Список літератури

1. Кнабе Г. С. Феномен рока и контр-культура / Г. С. Кнабе// Вопросы философии, 1990. – № 8. – С. 39-61.
2. Сапожнік О. В. Сучасна популярна естрадна музика / О. В. Сапожнік. – К.: Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2000. – 64 с.

Формування дослідницької поведінки молодших школярів за технологією О. Савенкова

Науковці стверджують, що для психічного розвитку дітей надзвичайно важливе значення має експериментально-дослідницька діяльність. Це пов'язано з тим, що знання учні засвоюють набагато міцніше, коли спостерігають за певними явищами та об'єктами, досліджують їх, здобуваючи інформацію самостійно, і роблять певні висновки. Дитина народжується дослідником, вона залучена до пошукової діяльності практично постійно. Жага нових вражень, допитливість, прагнення спостерігати та експериментувати, потреба відчувати себе дослідником виникає у ранньому дитинстві та триває упродовж усього життя.

Під поняттям «дослідницька діяльність» розуміють таку, яка безпосередньо пов'язана з виконанням творчого, дослідницького завдання, що не має наперед відомого результату та передбачає етапи, характерні для наукового дослідження: розв'язання дітьми ситуацій за допомогою проведення дослідів і нескладного експериментування (Т. Михайліченко, 2010).

Актуальною технологією формування дослідницької поведінки є авторська концепція О. Савенкова. Автор зазначає, що дитяча навчально-дослідницька практика з проведення спостережень і експериментів важлива і цінна, але не здатна охоплювати і виконувати все коло завдань дослідницького навчання. Проведення дослідного пошуку вимагає спеціальних знань, умінь і навичок.

Програма дослідницького навчання за інноваційною технологією О.Савенкова містить три елементи: розвиток у дітей дослідницьких умінь і навичок; дитячу дослідницьку практику; моніторинг дослідницької діяльності (О. Савенков, 2002, с.112).

Автор пропонує програму навчально-дослідницької діяльності в освітньому закладі, яка має три відносно самостійних частини:

Підпрограма – «тренінг». Заняття на отримання спеціальних знань і розвитку у дітей умінь і навичок дослідницького пошуку.

Підпрограма – «дитяча дослідницька практика». Проведення самостійних досліджень і виконання творчих проєктів. Основний зміст роботи в межах дії цієї підпрограми – проведення дітьми самостійних досліджень і виконання ними творчих проєктів. Ця підпрограма виступає основною, центральною. Заняття в рамках цієї програми побудовані так, що ступінь самостійності дитини в процесі навчально-дослідницького пошуку поступово зростає.

Підпрограма – «моніторинг». Зміст і організація заходів, необхідних для управління процесом виконання завдань дослідницького навчання: захист дослідних робіт і творчих проєктів дітей, фестивалі дитячих робіт та ін.

На всіх етапах роботи дитячого дослідження, основним очікуваним результатом є – розвиток творчих здібностей, набуття дитиною нових знань, умінь і навичок дослідницької поведінки.

Отже, інтерес дітей збуджується і формується тоді, коли дорослий не просто подає готові істини, а залучає до процесу мисленнєвого пошуку відповіді, до послідовного виконання якогось пізнавального завдання. Адже світ навколишнього середовища цікавий, надзвичайний, сповнений таємниць. Знайомство дитини з кожним об'єктом довкілля – це його власне маленьке відкриття, а завдання вчителя створити оптимальні умови та збудити у дитини інтерес.

Список літератури

1. Михайліченко Т. (2010). Інтеграція пошуково-дослідницької діяльності з різними видами діяльності. Вихователь-методист дошкільного закладу, 7, 42-50 (Mikhailchenko T. (2010). Integration of search and research activities with different activities. Educational Methodist Preschool, 7, 42-50)

2. Савенков А.И. (2002). Маленький исследователь: как научить младшего школьника приобретать знания. Ярославль (Savenkov AI (2002). Little researcher: how to teach a younger student to acquire knowledge. Yaroslavl).

Ван Фансінь

Науковий керівник – доц. Чурікова-Кушнір О.Д.

Етапи початого розвитку струнно-смичкового виконавства в Китаї

У галузі мистецтвознавства Китаю струнно-смичкове виконавство займає особливе місце і представлено у дослідженнях китайських педагогів і виконавців – Ван Чжіцзюнь (王志軍), Ма Сицун (馬錫), Сюй Вей (徐偉), Фен Нін (馮寧), Хуан Менла (胡安·門拉). Різні аспекти розвитку мистецтва гри на струнних інструментах розглядали науковці – Лю Цзюнь (劉軍), Ма Сицун (馬錫屯), Ло Чжіхуея (羅繼華), ЛоШі (勞士), БяньМен (邊萌) та інші.

Особливо їх увага приділяється раннім етапам розвитку скрипкового мистецтва

Умовно початковий розвиток струнно-смичкового виконавства, можна поділити на три періоди.

Перший період – із середини XIX століття до Першої світової війни (1914 рік). З середини XIX ст. у Китаї починається поширення європейської культури. У 1907 році був створений симфонічний оркестр, і основний склад якого – струнно-смичкові інструменти. Цей оркестр мав назву «Оркестр Хотто», від імені свого керівника. Це перший симфонічний оркестр, який складався тільки з китайських музикантів [2]. Два скрипалі з оркестру (Чжао Няньюй (趙念渠), Му Чжіцін (穆志清)) стали пізніше викладати скрипку у Пекінському університеті [1, с. 46].

Другий період – з 1919 по 1937 роки. У цей період створюються перші музичні навчальні заклади, з'являється навчально-методична та нотна література для скрипалів. Великої уваги в цей період заслуговує діяльність Пекінського класичного університету. Скрипалі навчалися й організовували концерти скрипкової музики під керівництвом Нью Лунь (女倫). Основним завданням було «навчання обдарованих студентів

європейській музиці, включаючи теорію і виконавство, а також збереження і розвиток китайської народної музики» [2, с.27].

У 1927 році була створена Шанхайська державна консерваторія, яка є першим спеціальним музичним ВНЗ у Китаї. Першим її викладачем став відомий скрипаль, педагог і композитор Сяо Юмей (肖玉梅).

Третій етап (1937 - 1949р.) початкового розвитку струнно-смичкового виконавства. Скрипка, як найбільш мобільний інструмент, набула в роки війни великого поширення. Вона звучала як у тилу, так і на передовій. Незважаючи на всі зовнішні складності, активно розвивався китайський скрипковий репертуар. У цей період можна відзначити композиторів (Ма Сицун (馬思純), Сянь Сінхай (西安新海), Ван Чженья (王振亞), Сан Тунь (三屯)).

Отже, протягом зазначених історичних періодів початкового розвитку струнно-смичкового виконавства в Китаї набуває значної уваги скрипкова музика. Це свідчить про те, що китайське скрипкове мистецтво розвивається як цілісне явище.

Список літератури

- 1.. Хань Гоуан. Первый западный оркестр Китая. Исследование оркестра Хотто. Хунань: Литературно - художественное издательство, 1990. – 174 с.
2. Цянь Жэньпин. Китайская скрипичная музыка. Чанша: Хунаньское художественное издательство. 2001. – 234с.

Надія Варварук
Науковий керівник – асист. Костик Л.Б.

Емоційний контакт як вид психологічного контакту дітей дошкільного віку

Проблема комунікації в інформаційному суспільстві одна з найважливіших. Насамперед, вона стосується освітньої сфери, адже покликана забезпечити усебічну підготовку людини до сучасного життя у світі найрізноманітніших зв'язків, комунікативних можливостей суспільних відносин. Професійна комунікація є основною формою педагогічного процесу, продуктивність якого зумовлюється цілями й цінностями спілкування, прийнятими всіма його суб'єктами за норму індивідуальної поведінки.

Комунікативний аспект педагогічної діяльності досліджували Н. Кузьміна, О. Щербаков, В. Кан-Калик, О. Леонтьєв, Л. Савенкова та ін. Частково аспекти цієї проблеми розкриті у публікаціях Н. Волкової, С. Дорошенко, М. Андріанова, Б. Кандинського, Г. Почепцова та ін.

Лінгводидактичними засадами використання мовленнєвого спілкування як провідного методичного засобу навчання мови і розвитку мовлення є положення комунікативно-діяльнісного підходу. Зокрема, його реалізація на етапі дошкільного дитинства пов'язана з максимальним наближенням навчального процесу, його складників: цілей, змісту і методів до реальних процесів мовленнєвого спілкування, розвитком мовленнєвого спілкування як діяльності, навчанням дітей конкретних мовленнєвих способів досягнення комунікативних цілей у життєвих ситуаціях спілкування з дорослими та однолітками, використанням спонтанної мовленнєвої практики протягом усієї життєдіяльності дитини в умовах дошкільного навчального закладу для цілей формування комунікативної компетентності. Його оптимальність і розвивальний потенціал забезпечується високим рівнем професійного володіння вихователем складниками навчально-розвивальної мовленнєвої комунікації [1].

Сучасною ознакою професійного мовленнєвого спілкування є його особистісно орієнтоване спрямування. Така педагогічна комунікація задовольняє актуальні для дитини очікування і спонукає її до суб'єкт-суб'єктних взаємин з дорослим. Її основою є задоволення потреби дітей у спілкуванні: розумінні, співчутті і співпереживанні, конструктивне використання природної дитячої потреби у доброму ставленні значущих для неї людей.

Емоційні контакти з дорослим виникають у дітей незабаром після народження і розвиваються своєрідно. Критерієм становлення емоційного контакту є позитивний емоційний стан дитини в присутності дорослого і адресоване йому вираження прихильності. Вплив емоційного контакту на мовленнєвий розвиток у ранньому віці визначається тим, що до говоріння дитину спонукає прагнення наслідувати дорослого, робити те, що робить він [2]. Емоційні контакти є основним змістом ситуативно-особистісної форми спілкування. У дошкільному віці емоційні контакти продовжують виступати як спонукання до мовленнєвого спілкування адже атмосфера емоційного комфорту є обов'язковою умовою розвитку мовної здібності дитини. Отже, емоційний контакт як вид психологічного контакту – це етап здійснення педагогічного контакту, який безпосередньо впливає на виникнення і характер перебігу мовлення, є обов'язковим компонентом структури особистісно розвивального мовленнєвого спілкування, який забезпечує ефективне розгортання інших видів контакту.

Список літератури

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручн. 2-ге вид., доп. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с.
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 256 с.

Марина Василенко

Науковий керівник – доц. Колтунович Т. А.

Розвиток емоційної сфери та здатності ідентифікувати емоції у дитини дошкільного віку

Емоції відіграють важливу роль у житті дітей, допомагають їм сприймати дійсність, реагувати на неї, сприяють більш успішному спілкуванню, ігровій діяльності, навчанню тощо.

Проблема емоційного розвитку досліджувалася Л. С. Виготським, О. В. Запорожцем, В. Т. Кудрявцевим, Л. І. Неверовичем, Л. П. Стрелковою та ін. Вивченням здатності дітей до ідентифікації емоцій займалися Е. В. Маратканова, Е. В. Нікіфорова, Е. І. Ізотова, М. М. Аскаріна, які наголошували не тільки на важливості розвитку емоційної сфери, але й на вихованні почуттів з перших років життя дитини. Наслідком недостатнього розвитку емоційної сфери в дошкільному віці можуть стати труднощі в розпізнаванні й описі власних емоцій, емоцій інших, труднощі вираження емоційних станів соціально прийнятним способом.

Мета роботи – розкрити особливості емоційного розвитку та здатності ідентифікувати емоції у дітей дошкільного віку.

«Генезис навички розпізнавання емоцій знаходиться в тісному взаємозв'язку з розвитком емоційної сфери дитини та відбувається у процесі безпосереднього спілкування з близькими людьми, а також у процесі спільної предметно-ігрової діяльності» [2, с.120].

Здатність розпізнавати всі базові емоції за виразом обличчя і співставляти їх з потрібними модальностями формується у в перші 10 років життя дитини [1; 3]. Деякі модальності дитина вчиться розпізнавати раніше, ніж інші. Наприклад, емоції радості та печалі (5-6 років), страху (7 років), гніву (9 років), відрази (10-11 років), розуміння соціально-культурних норм прояву емоцій (3(4) – 5(6) років) [3]. Тоді як ідентифікація таких

почуттів як сором, вина, відроза, презирство дітьми дошкільного віку відбувається з труднощами [1]. Насамперед це пов'язано з відсутністю у дитини інформації про прояви емоцій [3].

У молодшому дошкільному віці дитина здатна диференціювати себе та свого партнера по спілкуванню як окремих об'єктів: відбувається емоційна децентрація – вміння співчувати, переживати і розуміти емоції іншої людини [1].

Нові види емоцій, розумінню яких потрібно вчитися, виникають у дитини в дошкільному віці: естетичні переживання – вміння відчувати красу; інтелектуальні емоції – здивування, цікавість, упевненість/сумнів у своїх діях, радість від знайденого рішення; гордість і самоповага; почуття гумору; очікування (передбачення) емоцій, що впливає на мотивацію діяльності та може вносити деякі корективи в їхні плани [1]. У цьому віці відбувається перехід у розумінні емоцій від ситуативного рівня до ментального; розпізнавання прихованих емоцій, розуміння відносин між бажаннями, переконаннями й емоціями.

Отже, розвинена сфера емоцій, почуттів дає змогу дитині набувати власного досвіду пізнання соціального та предметного оточення. Розвиток здатності ідентифікувати емоції різних модальностей розвивається у дитини в молодшому дошкільному віці та закінчується приблизно до 11-12 років. Спочатку дитина вчиться ідентифікувати більш прості емоції (радість, печаль та ін.) та поступово переходить до більш складних (інтерес, здивування, відроза, презирство тощо).

Список літератури

1. Изотова Е. И., Никифорова Е. В. Эмоциональная сфера ребенка: Теория и практика. Москва : Изд. центр «Академия», 2004. 288 с.
2. Маратканова Е. В., Егорова Э. Б. Развитие навыков распознавания эмоций детьми дошкольного возраста. / ред. М.Г. Петровой. Белгород : ИП Петрова М.Г., 2015. 180 с.
3. Durand K., Gallay M., Seigneuric A., Robichon F., Baudouin J.-Y. The development of facial emotion recognition: The role of configural information. Journal of Experimental Child Psychology. Florida. 2007, №97. P.14-27.

Василів Соломія
Науковий керівник - к.п.н., доц. Мудрий Я.С.

Соціально-консультативна робота з сім'ями, які виховують дітей з обмеженими можливостями

На сьогодні однією з найбільш гострих проблем у соціальній роботі є проблема роботи з сім'ями, які мають дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Сім'я, будучи одним з найбільш ефективних місць реабілітації дітей, виконує роль найближчого соціального оточення дитини, їй часто доводиться самостійно розв'язувати безліч проблем, але інколи виникають такі проблеми, з якими батьки не можуть справитися самостійно, тому необхідне втручання спеціалістів[3].

Однією з найпродуктивніших форм роботи з подібними сім'ями є індивідуальна робота, зокрема індивідуальне консультування, адже кожна сім'я має свої особливості, проблеми з якими зіткнулися, свою особливу дитину чи дітей з певними видами обмежень, кожен з її членів має свій характер, умови проживання. Індивідуальне консультування проводиться в кілька етапів. Перший етап - знайомство, орієнтування у структурі соціально-побутової ситуації сім'ї, формулювання проблеми. Другий етап – обговорення проблем, на якому батьки висвітлюють факти сімейного життя і розвитку дитини, розкривається інформація про те, що було зроблено батьками щоб подолати проблеми. Третій етап - соціальний працівник надає інформацію про те, яку допомогу може надати він, та які служби і державні установи він може залучити щоб розв'язати поставлені проблеми. Четвертий етап – заключна бесіда, спільне знаходження рішень виходу з проблемної ситуації та прогноз подальшого розвитку сімейних відносин. Ефективність соціально-консультативної роботи з батьками, які виховують дитину з обмеженими можливостями, визначається ступенем їх готовності до співпраці, наявністю зворотного зв'язку, а також мотивації батьків[2].

Серед основних проблем даних сімей такі: психологічні проблеми, пов'язані із захворюванням дитини і тривогою за її

долю; проблеми медичного характеру, пов'язані з оволодіння навичками виконання медичних рекомендацій, дефіцитні медикаменти; соціально-побутові проблеми полягають у труднощах формування навичок самообслуговування, пересування, придбання та користування допоміжними високоякісними технічними засобами; економічні проблеми таких сімей у тому, що рівень матеріальної забезпеченості виявляється нижче, ніж у сім'ях зі здоровими дітьми (пов'язано з оформленням скороченого робочого дня, вимушеної зміною роботи витратами на придбання медикаментів, спеціального устаткування, оплати консультантів, масажистів) [1].

Отже, соціальне консультування сім'ї, яка виховує дитину з особливими потребами, має на меті допомогти розв'язати проблеми з якими зітнулася дана сім'я, а сама соціально-консультативна робота буде ефективною тільки за бажанням батьків бути готовими до співпраці з соціальним працівником та іншими соціальними службами, за умов відвертості з обох сторін. Тільки тоді соціальний працівник стане своєрідною «рукою допомоги» сім'ї, в якій росте дитина з обмеженими можливостями.

Список літератури

1. Мельникова В. О. Инновационные технологии социальной Адаптации детей-инвалидов [Електронний ресурс] / Валентина Олеговна Мельникова. – 2015. –Режим доступу до ресурсу: https://studopedia.ru/15_104087_osnovnie-problemi-detey-invalidov-i-ih-semey.htm
2. Прокопчук С.М. "Школа життєвої компетентності" для батьків дітей з особливими потребами. [Електронний ресурс]/С.М. Прокопчук. Режим доступу://http://navigator.rv.ua/index.php?option=com_content&task
3. Романовська Д.Д. Соціально-педагогічна робота з батьками, що виховують дітей з особливими потребами: навчально-методичний посібник / Сост. Н.В. Заверико, Т.Г. Соловйова. – Запоріжжя: ПП "Тандем", 2008. – 53 с.

Ігрові технології у розвитку читацьких здібностей молодших школярів

Тема використання технологій співзвучна проблемі реформування сучасної освіти: формування самостійної, ініціативної, вдумливої креативної особистості через упровадження активних форм, методів, прийомів, засобів навчання й виховання, серед яких провідне місце займає ігрова діяльність. Актуальність же її зумовлюється концептуальними положеннями та державними вимогами реформування Нової української школи, спрямованими на становлення особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань. Теоретичною основою проблеми є наукові дослідження вчених Л.Виготського, Д. Ельконіна, Р. Жуковської, О. Запорожець, Н. Кудикіної; практична діяльність учителів-новаторів (Ш. Амонашвілі, М. Гузик, С. Ільїн, С. Лисенкова, В. Шаталов).

Суть ігрових технологій розглядається в гармонійному поєднанні навчальної та ігрової діяльності молодших школярів. А їх практична реалізація дозволяє підвищити якість освітнього процесу, рівень навчальних досягнень, емоційну задоволеність.

Сучасний науковий досвід містить у собі великий арсенал форм, методів, прийомів ігрової діяльності вчителя та учнів на уроці (зокрема літературного читання) та в позаурочний час.

А доцільність використання ігрових технологій у навчанні та вихованні молодших школярів доводить вже сама їх значимість, оскільки це сприяє розв'язанню таких проблем: підвищення ефективності навчання; створення умов для отримання почуття радості і задоволення та бажання вчитися; особистісна спрямованість навчання і виховання; активізація навчальної діяльності учнів, розвиток їх пізнавальних здібностей тощо.

Зокрема, на уроках літературного читання вчитель застосовує ігри з метою розвитку читацьких здібностей. Серед них виокремимо такі: «Піраміда», «Падають шишки», «Засічка-кидок» (при слові «кидок» всі починають читати на

максимальній швидкості, «засічка» - читання зупиняється), «Відгадай» (вибіркове читання), «Хвиля» (зміна темпу читання); ігри для читання в парах: «Луна або Папуги», «Вовчик і Зайчик» (одне речення читає один учень, а друге – інший) тощо.

У процесі ознайомлення дітей з ліричним жанром вчитель користується різноманітними ігровими прийомами, які сприяють розвиткові умінь слухати, говорити і читати, дозволяють формувати уявлення учнів про віршовану форму, риму, систематизувати читацький кругозір, характеризувати авторів творів, набувати досвід розучування віршів. Так, при знайомстві з римою можна використати гру «Схожі хвости» (мишка-кішка, книжка, доріжка...); користуючись прийомом «Віднови вірш на основі рим», учитель практично знайомить дітей з римою. При виконанні ігрової вправи «Угадай риму» формує в учнів почуття ритму і рими (О. Деркач, 2008, с. 78).

Наголосимо на значимості ігрових технологій в освітній діяльності з молодшими школярами, адже саме в іграх розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між учителем і учнем; виробляється звичка зосереджуватися, працювати вдумливо, самостійно, розвивається увага, пам'ять, жадоба до знань; у процесі гри дитина «добудовує» в уяві недоступне у навколишній дійсності; у захопленні не помічає, що вчиться – пізнає нове, запам'ятовує, орієнтується в різних ситуаціях, поглиблює раніше набутий досвід, розвиває фантазію (Г. Тарасенко, 2010, с. 45).

Така організація здобуття знань дає змогу максимально активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів і водночас сприяє не тільки підвищенню якості навчання, а й забезпеченню емоційного благополуччя та психологічного комфорту кожній дитині вже з перших днів навчання у школі.

Список літератури

1. Деркач О. Педагогіка творчості : Казкотерапія на допомогу вчителю, вихователю, практичному психологу : навчально-методичний посібник. – Вінниця : ВДПУ, 2008.
2. Організація дитячої ігрової діяльності : навчально-методичний посібник / За ред. Г. С. Тарасенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010.

Владислав Васьковський

Науковий керівник – асист. Душкевич М.М.

**Вплив сексуальних установок подружжя на
задоволеність шлюбом**

Дослідження сім'ї відображає кризовий стан інституту шлюбу, проявами якого є негативні показники відтворення населення, зниження кількості зареєстрованих шлюбів, висока частота позашлюбних стосунків, постійне зростання кількості розлучень і неповних сімей, підвищення популярності «альтернативних» форм шлюбу (гомосексуального, відкритого, сім'ї-сінгл, дистантного шлюбу тощо), збільшення терпимості до різноманітних варіантів неосексуальних практик.

У працях А. Ю. Тавіт підтверджено багатогранність поняття якості шлюбу, представлена одна з перших і найбільш змістовних класифікацій чинників задоволеності шлюбом, у якій автор виокремлює дві групи чинників задоволеності шлюбом: ті, які виникли до вкладання шлюбу, та ті, що з'явилися під час шлюбного періоду [6].

Ю. С. Альошина встановила, що задоволеність шлюбом залежить від стажу сімейного життя: крива цієї залежності має U-подібну форму – на початку, протягом перших двох десятиріч існування сім'ї, задоволеність шлюбом поступово знижується, досягаючи свого мінімального значення у парах зі стажем сімейного життя від 12 до 18 років, а потім знову зростає, але вже більш різко [1].

За даними С. В. Артамонова та Л. А. Коростильової, установки жінок на шлюб переважно виявляються нереалізованими у подружньому житті, ніж ті ж самі установки у чоловіків. Нереалізованими цінностями жінок виявляються: духовне кохання, особиста акуратність партнера, ніжність, уважність, тактовність, приймати позицію партнера, відповідальність, спільність поглядів на виховання дітей, матеріальна забезпеченість, самовдосконалення. У чоловіків нереалізованими цінностями є такі: духовне та фізичне кохання, ніжність, уважність, почуття безпеки, тактовність, відповідальність, розсудливість [2].

Досліджено, що сексуальна установка – це готовність, схильність до певних сексуальних дій; стан внутрішньої,

неусвідомлюваної готовності суб'єкта оцінково чи поведінково реагувати певним чином на об'єкти дійсності чи на інформацію про них. Виокремлюють *механоцентричну* установку – установку на техніку статевого акту; *оргазмоцентричну* – установку на оргазм; *екстазоцентричну* установку – налаштованість на отримання задоволення [4].

Як відомо, подружні стосунки більш стабільні в тих випадках, коли подружжя здатне задовольнити потреби й очікування один одного. Оскільки задоволення сексуально-еротичних потреб подружжя є однією з основних функцій сім'ї, то її порушення, як і порушення будь-якої іншої функції, призводить до дисфункціонування сім'ї, в результаті чого потреби в особистісному і духовному рості подружжя не здатні задовольнятися. Такий шлюб є швидше спробою компенсувати власну пустоту, ніж способом збагатити життя [5].

Гармонія у статевому житті та сімейне благополуччя не завжди збігаються. Саме тому дослідження впливу сексуальних установок подружжя на задоволеність шлюбом таке важливе. Зустрічаються щасливі сім'ї, але статеве життя подружжя не зовсім задовольняє їх. І навпаки – сексуальне зближення доставляє партнерам відверто великі радощі, але сімейна комунікація відсутня [3].

Список літератури

1. Алешина Ю. Е. Удовлетворенность браком и межличностное восприятие в супружеских парах с различным стажем совместной жизни: дис. канд. психол. наук. М., 1985. 257 с.
2. Артамонов С. В., Коростилева Л. А. Ценостные установки на брачные отношения и особенности их становления. *Психологические проблемы самореализации личности*. Вып. 6. СПб., 2002. С.14-15.
3. Васильченко Г. С. Сексопатология. М.: Медицина, 1990. 187 с.
4. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Стат'я та сексуальність: Психологічний ракурс. Тернопіль: Нова книга, 1999. 383 с.
5. Діденко С. В. Психологія сексуальності і сексуальних стосунків. К.: Арістей, 2003. 312 с.
6. Тавит А. Ю. Факторы, которые влияют на удовлетворённость браком. *Личность в системе общественных отношений*. Ч. 4. М., 1983. С.22-26.

Наталія Віщук

Науковий керівник – асист. Цуркан Т.Г.

Використання проєктивних методик вивчення особистості в роботі з молодшими школярами

Сучасний світній процес відбувається за участі багатьох сторін, починаючи від батьків, закінчуючи директором школи, та головним суб'єктом є особистість кожного учня.

У практиці психолого-педагогічних досліджень під час вивчення особистості школяра й аналізу його стосунків з іншими людьми використовують широкий спектр методик. Значна частина з них належать до проєктивних методів. Особливістю їх є можливість однакового виявлення найменш доступних для прямого спостереження у дітей психо-емоційних станів, темпераменту, рівня емпатії та тривожності у дітей з різним психічним розвитком (Н. Астафьева, 2014).

Термін *"проєкція"* належить основоположникам психоаналізу, Фрейдіві та Юнгу, як соціально неприйнятні бажання, в яких людина собі відмовляє, але пізніше набув суттєво іншого, розширеного значення. Американський психолог Г. Мюррей описав цей процес, як тенденцію людей діяти під впливом своїх потреб, допускаючи різноманітну інтерпретацію цього. Термін *"проєктивні методики"* використав Л. Френк у 1939 році як прийом вивчення особистості, під час якого людину вводять у ситуацію, реакцію на яку вона створює в залежності від значення цієї ситуації, її думок і почуттів. Мотиви в проєктивних методиках не бувають строго однозначними, і набувають значення тільки у зв'язку з особистісним значенням піддослідно (Н. Астафьева, 2014, с. 6).

Проєктивні методики особливо дієві у роботі з учнями дошкільного та шкільного віку. Це пояснюється тим, що діти ще не вміють аналізувати себе та власну проєкцію, а висловлювання залежить від розвитку мовлення дитини.

Особливої уваги заслуговують графічні проєктивні методики, серед яких найвідоміші такі : "Намалой дерево", "Намалюй людину", "Намалюй тварину", "Казкова тварина" тощо.

Кольорова гама малюнка є показником емоційного відношення дитини до заданої ситуації: темні кольори

символізують негатив; якщо дитина швидко береться за роботу, а потім застигає чи втрачає енергію - спостерігаються холодні темні відтінки; високу яскравість і контрастність, сильний натиск відносять до агресивного типу. Вербальні сповіщення також важливі при трактуванні.

Інтерпретація малюнків не має конкретних визначених критеріїв, вона не кількісна, а якісна. Важливо також враховувати події на даний момент. Грамотний педагог розуміє, що дитина може намалювати страшного звіра не тому, що чимось стривожена, а тому, що побачила його в мультфільмі.

Телекомунікації іноді несуть емоційне неблагополуччя. У мовленні школяра, як вербальному, так і невербальному, з'являються "рекламні" шаблони, знаки, вислови і жести, які поступають з екранів. На фоні високої чутливості у дітей можуть з'являтися стурбованість, страхи, фізична і вербальна агресія, знижуватися пізнавальна активність (М.Петрайтене, 2002).

У шкільній практиці це можна дослідити за допомогою проєктивних методів на уроці "Я досліджую світ" під час вивчення теми "Реклама. Види реклами. Вплив реклами на рішення людини" у 3 класі, водночас задіюючи профілактичні прийоми. Не доцільно розкривати мету завдання та наводити приклади на задану тематику - це унеможливує справжній вияв та аналіз внутрішнього світу особистості.

Проєктивні методики дають великі можливості при пізнанні дитини, але зазначимо, що вони повинні використовуватися у комплексі з іншими кількісними та якісними методами, щоб формувати загальну та точну картину бачення проблем і переваг кожної дитини.

Список літератури

1. Петрайтене М. В. (2002). Можливості використання проєктивних методів у вивченні особистості дітей дошкільного віку. – Воронеж: Наука. (Petrighten M. W. (2002). Possibilities of using projective methods in studying the personality of preschoolers. - Voronezh: Science).
2. Астафьева Н. В. (2018). Використання проєктивних методик у роботі з дітьми. - Хабаровськ: Наука. (Astafieva N. V. (2018). Use of projective techniques in work with children. - Khabarovsk: Science).

Зоя Гавдун
Науковий керівник - доц. Гаврилук Л.П.

Соціально-педагогічний патронаж в освітньому процесі

Ураховуючи необхідність забезпечення вчасного і повноцінного фізичного, інтелектуального, морального, естетичного та соціального розвитку дітей шкільного віку відповідно до задатків, нахилів, здібностей, психічних і фізичних особливостей, на сучасному етапі здійснення соціально-педагогічний патронаж набуває ще більшої актуальності [4].

Під терміном «соціально-педагогічний патронаж» розуміється система гуманітарних послуг і заходів, спрямованих на полегшення пристосування сім'ї та її членів до вимог суспільства; допомогу у вихованні дітей, захист прав дітей, подолання труднощів у навчанні; сприяння взаємодії навчальних закладів, сім'ї, кримінальної поліції та інших служб і громадських організацій з метою реалізації цільових програм з охорони дитинства, надання дітям пільг, соціальних гарантій у процесі їх навчання та виховання [1].

У законі України «Про освіту» ст. 22 зазначено, що «соціально-педагогічний патронаж у системі освіти сприяє взаємодії навчальних закладів, сім'ї і суспільства у вихованні дітей, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує консультативну допомогу батькам, особам, які їх замінюють». Такий вид патронажу здійснюється соціальними педагогами, психологами та соціальними працівниками [3].

Особливістю роботи соціального педагога в цьому напрямку є його вміння визначати проблеми та потреби особистості на різних рівнях, здійснювати посередницьку роботу між різними соціальними інституціями, використовувати ресурси різних закладів та установ, які працюють з дітьми, і знання специфіки суміжних професій. Основними завданнями соціально-педагогічного патронажу є: організація цілеспрямованої фахової допомоги сім'ї у вирішенні її психолого-педагогічних та соціальних проблем; формування соціально-педагогічної компетенції сім'ї [2].

Здійснення соціально-педагогічного патронажу допоможе також уникнути численних проблем, що призводять до напруження і загострення міжособистісних стосунків, порушення родинних зв'язків, послаблення інституту сім'ї в цілому.

Крім того, соціально-педагогічний патронаж забезпечує: створення умов для перебування дітей з однолітками і здобуття освіти; безоплатне утримання у закладах дітей із соціально незахищених сімей; підвищення рівня педагогічних працівників та поповнення галузі новими кваліфікованими кадрами.

Отже, соціально-педагогічний патронаж є одним з пріоритетних напрямків у роботі соціального педагога в освітньому процесі.

Список літератури

1. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навч. посіб. - К.:Видав. дім "Слово", 2008. - 240с.
2. Тюття Л.Т., Іванова ІБ. Соціальна робота: теорія і практика. - К.: Знання, 2008. - 574 с.
3. Шевців З.М. Розробка та впровадження соціально-педагогічних проєктів. - Рівне, РДГУ, 2010. - 114 с
4. Шевців З.М. Соціально-педагогічна діяльність як навчальний предмет// Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Наукові записки РДГУ. - Випуск 35, 2006. - С. 35-38.

Євгенія Гайович

Науковий керівник – доц. Манчуленко Л.В.

Сімейне неблагополуччя як передумова соціального сирітства

На сучасному етапі розвитку суспільства, часто сім'я стає тим мікросередовищем, де формується агресивність дитини, ненависть до дорослого. Дитина вбирає цю сімейну неприязнь змалечку, а у підлітковому віці, готова знищити інакомислячих. Це породжує неблагополуччя у сім'ї. Ця проблема відіграє ключову роль у напрямі виховання підростаючого покоління, спонукає до утворення неприпустимого середовища для нашої країни і суспільства в цілому. Тому гостро постає необхідність розробки науково виважених економічних, соціальних і правових заходів, спрямованих на створення та забезпечення умов для успішного перебігу процесу формування кожної особистості, особливо виховання дітей у неблагополучних сім'ях.

Основними причинами сімейного неблагополуччя є бідність, високий ступінь зайнятості батьків, неблагополучна психологічна атмосфера в сім'ї через конфліктність батьків. В умовах бідності у багатьох батьків немає засобів для додаткових витрат на виховання та навчання дітей, на організацію спільного відпочинку, на оплату послуг дошкільних та інших дитячих потреб. Надмірна зайнятість батьків веде за собою заміну неуспішного бажаного спілкування з дітьми тільки на контролюючу функцію, що розуміється дитиною як приниження особистості дитини і нелюбов, як реалізація тільки батьківських амбіцій. Це відбувається так, оскільки довгі роки в нашій країні теоретично та практично встановлювався пріоритет суспільного (забезпеченого державою) виховання над сімейним, і батьки вважали, а більшість продовжують вважати, що їх головне завдання - є забезпечити утримання дитини в сім'ї, створити їй умови життєдіяльності, а її виховання – справа школи та інших навчально-виховних закладів [1]. Але це далеко не так. ЗУ «Про освіту» від 5.09.2017 року став необхідним нормативно-правових підґрунтям для усвідомлення батьками обов'язку

виховання своєї дитини. Хоча діяльність соціального педагога і працівника у цьому напрямі не скасована. Зокрема розроблені основні напрями діяльності фахівця із соціальної роботи з сім'ями, які зазнали сімейного неблагополуччя: активізація та об'єднання зусиль членів громади на підтримку сімей із дітьми (визначення потреб сім'ї, здійснення профілактичної роботи); індивідуальна робота із вразливими сім'ями з дітьми чи тими, які перебувають у складних життєвих обставинах (індивідуальна робота з отримувачем послуги, його сім'єю, з метою надання підтримки, формування здатності самостійно справлятися з життєвими труднощами)[2].

У процесі соціально-педагогічної роботи з сім'єю, яка зазнала сімейного неблагополуччя, основними завданнями та обов'язками соціального педагога і працівника є:

- вивчення потреб осіб які перебувають у СЖО;
- за результатами оцінки потреб визначення доцільних форм і методів соціальної роботи;
- розробка індивідуального плану подолання СЖО особою (сім'єю);
- з'ясування причин асоціальних явищ і розробка комплексу заходів щодо їх усунення;
- здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у СЖО;
- виявлення вразливих сімей з ознаками неналежного виконання батьками обов'язків щодо виховання та розвитку дитини.

Отже, проблема сімейного неблагополуччя набуває особливої актуальності, а діяльність і фахівців соціальної сфери потребує ґрунтового і компетентнісного підходу.

Список літератури

1. Кияниця З. П. Соціальна робота із вразливими сім'ями та дітьми / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко – Київ, 2017. – С. 67–69
2. Шипицына Л.М. Психология детей-сирот Учебное пособие / Л.М. Шипицына .- 2005. – С. 60-65.

Елеонора Гнатюк
Науковий керівник – асист. Нікула Н. В.

Використання Lego на уроках математики у Новій українській школі

Реформування освіти та впровадження Концепції «Нова Українська Школа» актуалізує проблему розвитку творчого потенціалу дитини, яка мислить критично. Освітня реформа передбачає створення освітнього середовища, в якому учні навчатимуться через активну пізнавальну діяльність. Саме тому, рекомендується застосовувати конструктори Lego, які дають можливість будувати тривимірні проєкції, бачити предмет з різних сторін, формує вміння комунікувати, будувати модель спілкування, яка знадобиться в дорослому житті. Lego це приклад вдалого запозичення досвіду іноземних колег. Цеглинки здатні згуртувати, навчити взаємодіяти і доповнювати один одного.

Застосування Lego не тільки сприяє візуалізації освіти, адже цю технологію можна впроваджувати в різні шкільні дисципліни, і так організувати міжпредметний принцип навчання. Дитина чує нову інформацію і відразу за допомогою конструктора може засвоїти принцип дії. Доторкнутися руками, подивитися на зібрану модель. Відбувається процес інжинірингу. Нові знання та вміння ефективніше закріплюються, коли учні бачать, як усе діє в реальному житті (Калашнікова О. В., 2011).

У 1990-ті роки досвідчені педагоги Данії, вчені і конструктори створили систему, що дозволяє пізнавати світ, розвиватися, граючись улюбленим Lego. Такий метод набув широкої популярності та показав високі результати. Усе частіше в нашій країні використовують таку незвичайну форму навчання. Не дивно, що задіяли саме конструктор Lego, адже він: має велику кількість деталей, з'єднань різної структури і форм; широку кольорову гаму, котра враховує дитяче сприйняття світу; простий у використанні, конструкції виходять міцними, надійними, стійкими; абсолютно безпечні, адже використовуються екологічно чисті матеріали, які не містять

клею та небезпечних хімічних сполук; створені для різних вікових категорій.

Використовуючи на уроках математики у початковій школі кубики LEGO, можна перетворити числа, поняття в реальні моделі, до яких можна доторкнутись, обговорювати та змінити. З молодшими школярами можливе виконання таких завдань за допомогою LEGO: під час вивчення складу числа; демонстрація відповідей під час усного рахунку; побудова логічних ланцюжків, закономірностей; вивчення геометричного матеріалу. Створення ігрових ситуацій на уроках математики збільшує інтерес до предмета, вносить різноманітність, емоційне забарвлення у навчальний процес, розвиває кмітливість, спостережливість (Типові освітні програми, 2018).

Виконуючи веселі завдання і граючись набором з шести різнокольорових цеглинок LEGO, діти тренують пам'ять, розвивають моторику і мислять творчо. Крім того, використання цієї технології дає можливість адаптувати і, звичайно, створювати власні завдання відповідно до вмінь та інтересів дітей (Рома О., 2018, с. 44).

Отже, використання LEGO на уроках математики у новій українській школі за своїм змістом, формою організації та результативністю сприяє формуванню вміння аналізувати, порівнювати, зіставляти, виділяючи характерні особливості, що впливає на розвиток уваги, спостережливості, пам'яті, просторових уявлень молодших школярів.

Список літератури

1. Калашнікова О.В. (2011). Конструктори Лего (LEGO) як освітнє середовище в початковій школі. Взято з <http://www.klass39.ru/konstruktory-legolego-kak-obrazovatel'naya-sreda-v-nachalnoj-shkole/>

2. Рома О. – The LEGO Foundation. (2018). Гра по-новому, навчання по-іншому. Методичний посібник, 44 с.

3. Рома О. – The LEGO Foundation. (2018). Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник. 32 с.

Типові освітні програми (2018). / для закладів загальної середньої освіти: 1–2 клас. ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР +». 240с.

Микита Глушенко

Науковий керівник – асист. Душкевич М.М.

Методологічні засади дослідження Я-концепції осіб, які пережили інцест

Отримання наукових знань про таке складне явище, яким є психіка, значною мірою залежить від підходу дослідника до об'єкта пізнання. Цей підхід визначається системою методологічних засад або принципів.

Актуальність розгляду методології вивчення інцесту полягає в тому, що на сьогодні в Україні проблематика інцесту та його вплив на розвиток Я-концепції особистості залишаються недостатньо дослідженими на теоретичному емпіричному рівнях.

У дослідженнях Виготського Л. С., Ананьєва Б. Г., Рубінштейна С. Л., Костюка Г. С., Леонтьєва О. М., Ломова Б. Ф., Платонова К. К., Ярошевського М. Г. закладені методологічні основи сучасної наукової психології.

Для ефективного дослідження особливостей становлення Я-концепції осіб, які пережили інцест, науковці вважають доцільним застосування *принципів єдності психіки та діяльності і розвитку психіки*, що конкретизують принципи детермінізму й відображення [4].

Досліджуючи Я-концепцію осіб, які пережили інцест, Глушенко М. О. та Душкевич М. М. стверджують, що вивчення проблеми інцесту є складною категоріальною проблемою, оскільки найчастіше виникнення даного феномену зумовлене низкою чинників: дисфункцією сімейної системи загалом; недостатнім усвідомленням клієнтом рівня травматизації; необхідністю дотримуватися конфіденційності при роботі з клієнтами; розмитістю понять «фізичний» та «психологічний» інцест та ін. [2, с. 24].

Згідно з поглядами дослідників Віртц У., Бернштейна Б. і Кехілла К., які вивчали наслідки пережитого в дитинстві сексуального насилля, виокремлено такі ознаки травматизації: порушення фізичних і психологічних меж; хроніфікація травматичного досвіду і можливий глибинний розлад особистісної ідентифікації; порушення Я-концепції; емоційна

нестійкість; депресивні настрої; сексуальні дисфункції; почуття провини та труднощі в міжособистісних стосунках; ауторуїнна поведінка та схильність до суїцидальних спроб [1;3].

Враховуючи наведені вище аспекти даного феномену та його специфічні ознаки, для реалізації дослідження пропонуємо застосувати такі методики (Таблиця 1).

Таблиця 1

Психодіагностичні методики дослідження Я-концепції осіб, які пережили інцест

№	Назва методики, автор	Параметри, які досліджує
1.	«Ранні дезадаптивні схеми» (Дж. Янг)	Емоційна депривованість, покинутість, соціальна відчуженість, дефективність/ сором, вразливість та ін.
2.	«Психологічна суверенність особистості» (С. Нартова-Бочавер)	Суверенність фізичного тіла/ цінностей/ соціальних зв'язків/ звичок/ території/ речей.
3.	«Шкала оцінок впливу травмуючої події»	Вторгнення, уникнення, фізіологічне збудження.
4.	«Хто Я?» (М. Кун, Т. Макпартленд)	Об'єктивна/суб'єктивна оцінка ідентичності, позитивна/негативна/ нейтральна оцінка Я-образу.
5.	«Шкала інцестуозності» (Глушенко М., Душкевич М.)	Рівень інцестуозності (низький/ середній/ високий).

Отже, порушення Я-концепції є одним із наслідків здійсненого над людиною сексуального насилля, що пояснює важливість вивчення цього явища. Методологічні рекомендації, які наведені нами, доцільно використати для дослідження Я-концепції особистості, яка пережила травму інцесту.

Список літератури

1. Виртц У. Убийство души: инцест и терапия. Москва, 2014. 293 с.
2. Душкевич М.М., Глушенко М.О. Особливості Я-концепції особистості, яка пережила інцест. *Молодий вчений*. 2019. №7. С.24-27. 3. Ильина С.В. Влияние пережитого в детстве насилия на возникновение личностных расстройств. *Вопросы психологии*. 1998. № 6. С. 65–75.
4. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження. Київ. 2018. 206 с.

Анна Гостюк

Науковий керівник – доц. Софроній З.В.

Становлення та розвиток вокально-хорового мистецтва в Україні

Сучасний етап розвитку вокально-хорового мистецтва залежить не лише від орієнтації на новітні тенденції хорового виконавства, але, насамперед, від збереження унікальних традицій національної хорової культури. Тож актуальності набуває звернення до аналізу розвитку вокально-хорового мистецтва в Україні.

Мета статті полягає у висвітленні етапів становлення та розвитку вокально-хорового мистецтва в Україні.

Аналіз наукових джерел свідчить, що вокально-хорова музика є однією із найдавніших сфер у галузі української культури. Перший етап становлення вокально-хорової музики пов'язаний з виникненням українського музичного фольклору (V ст.). До нашого часу дійшло багато жанрів (календарні та родинно-обрядові пісні), які можна вважати джерелами української вокально-хорової культури.

Другий етап супроводжується появою духовної професійної музики, що почала розвиватися з X століття. Київ став центром християнства в Україні і Русі. Саме тут укорінились традиції візантійського церковного співу, поступово сформувався старокіївський монодичний (одноголосий) спів.

Третій етап становлення вокально-хорового мистецтва пов'язаний з появою братських шкіл і колегіумів, які в XVI столітті стали осередками розвитку хорового співу. Водночас, протягом другої половини XVII-XVIII ст. виникли і розвивалися нові пісенні фольклорні жанри: думи, історичні пісні, балади.

Наступний період – формування партесного концерту – нового етапу в розвитку вокально-хорового мистецтва, який називають «золотою добою». У професійній музиці з'явилися авторські партесні твори і сформувалась українська композиторська школа, представниками якої стали видатні українські композитори: Березовський М., Бортнянський Д., Ведель А [1, с.145].

Початок XIX століття характеризується переходом від класицизму до романтизму, що відобразилось у хоровій творчості Вербицького М., Матюка В., Воробкевича С., Гулака-Артемовського С..

Новий етап становлення вокально-хорового мистецтва пов'язаний із творчістю Лисенка М., його новаторства у жанрах хорової музики: хорової пісні, мініатюри, поеми, баркароли, кантати, духовних творів. Національний характер музики Лисенка М. мав значний вплив на творчість Людкевича С., Стеценка К., Степового Я., Леонтовича М.. Одним із вагомих здобутків генерації композиторів цього періоду стало органічне поєднання і динамічна взаємодія традицій селянського пісенного побуту, культової музики і концертно-хорової практики.

У становленні української музичної культури XX ст. хорове мистецтво відіграло особливу роль. Вагоме значення належить творчості Леонтовича М.. Його обробки і хорові мініатюри стали прикладом українського музичного професіоналізму. Лінію хорової мініатюри продовжили в своїй творчості Вербицький М., Ревуцький Л., Мейтус Ю.

Хвиля хорового ренесансу 90-х років XX ст. підхопила усіх митців вокально-хорового мистецтва, які присвятили свою творчість вокально-хоровій музиці: Зубицький В., Шух В., Гаврилець Г., Дичко Л., Скорик М.. Так, сучасна епоха повернула одному з найспівучих народів світу його справжню історію і древню культуру [2].

Як випливає з викладеного, інтенсивний розвиток вокально-хорового мистецтва в Україні неможливий без знання історії і традицій українського хорового співу і пов'язаний із пошуком нових форм і стилів вокально-хорового виконавства.

Список літератури

1. Іванов В. Ф. Співацька освіта в Україні у XVIII ст. К.: Музична Україна, 1977. 289 с.
2. Лащенко А. П. Проблеми дослідження вітчизняної хорової культури. *Музична україністика в контексті світової культури* (науково-методичний збірник). Випуск 28. Київ, 1998 рік.

Мар'яна Гостюк

Науковий керівник – доц. Шевчук К.Д.

Роль краєзнавства у формуванні особистості молодшого школяра

Становлення української державності, інтеграція в європейське та світове співтовариство, побудова демократичного суспільства передбачають орієнтацію на людину, націю, пріоритети національної культури, визначають і напрямки реформування навчання та виховання.

Процес формування особистості включає в себе взаємозв'язану діяльність учителів та учнів у розвитку моральних почуттів, особистісних якостей та рис поведінки, а саме: любов до Батьківщини, відданість їй, активна праця на благо Вітчизни, примноження трудових традицій, бережне ставлення до історичних пам'яток, традицій, звичаїв рідної України, прагнення до зміцнення честі та гідності своєї держави, прив'язаність і любов до рідного краю, мужність, готовність захищати Батьківщину.

Національне виховання потрібно будувати на знанні краєзнавчого матеріалу, зазначали ще вчені-просвітители минулого (Н.Вексель, М.Грушевський, П.Куліш, Я.Маркович, К.Д.Ушинський). Ознайомлення з історією свого краю допомагає підростаючому поколінню усвідомити актуальність і невідкладність збереження національної спадщини, необхідність її захисту. Адже самотність культури є важливою умовою зміцнення національного суверенітету, духовності людей (І. Прус, 1994).

Краєзнавчий матеріал багатофункціональний. Він несе в собі значні потенційні можливості, які забезпечують одночасне здійснення ряду функцій: освітньої, виховної, розвивальної та профорієнтаційної.

Краєзнавство - могутній засіб морального, трудового і, особливо, національного виховання дітей. Краєзнавство поширюється на дидактику, теорію виховання і пронизує своїми різноманітними функціями весь багатогранний навчально-виховний процес.

Виходячи із навчально-виховних завдань школи, краєзнавча діяльність характеризується трьома основними функціями, з яких випливають основні аспекти педагогічної мети: навчально-освітній, виховний, практично-дійовий.

Об'єктом краєзнавчої діяльності є сукупність (комплекс) географічних об'єктів і явищ суспільного життя та їх взаємозв'язків на певній території.

Мета краєзнавчої роботи – відшукати, обґрунтувати і розкрити обов'язково у взаємозв'язках і взаємозалежностях) всю сукупність особливостей, зосереджених на певній території, і так дати комплексну генетичну картину життя цієї території у природно-історичному та соціально-економічному відношеннях.

Отже, краєзнавство сприяє систематичному виявленню, дослідженню і охороні місцевих природних ресурсів, вивченню господарства, історії, побуту, культури населення свого краю. Вивчаючи рідний край, оволодіваючи пошуково-дослідницькими навичками, здійснюючи свої маленькі відкриття, юні краєзнавці ознайомлюються з досвідом складних взаємовідносин природи і суспільства (К.Д. Шевчук, 2005, с. 202). Це, безперечно, приводить до самопізнання і самовизначення, а в кінцевому підсумку - до морального становлення особистості, її громадянської зрілості. Краєзнавчий матеріал допомагає розкриттю загальних закономірностей явищ, які вивчаються, підвищує інтерес і глибину розуміння навчального предмета, збагачує учнів знаннями про свій край і перспективу використання місцевих ресурсів.

Список літератури

1. Прус І.Т. (1994). Краєзнавча робота в школі. – Київ (Pruss I.T. (1994). Local history work at school. - Kiev)
2. Шевчук К.Д. (2005). Краєзнавство як важливий компонент формування особистості. Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія: зб. наук. праць. – Чернівці, 244, 202-205 (Shevchuk K.D. (2005). Kraveznavstvo yak vazhlyvyu komponent formuvannya osobystosti. Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu. Pedagogika ta psyholohiya: zb. nauk. prats'. – Chernivtsi, 244, 202-205)

Вплив сучасних мультфільмів на психічний стан та агресивність дітей дошкільного віку

Сучасні психологічні дослідження вчених підтверджують визначальний вплив телебачення на психіку людини. Телебачення не має обмеження у своїх можливостях, і формує свідомості мас, особливо вразливою категорією тут є діти, психіка яких ще не сформована до кінця, і тому є дуже пластичною і сенситивною до різноманітних впливів.

Як телевізійні жанрами для дітей, особливо дошкільного віку, пропонуються мультфільми. Хоча вони вважаються тільки дитячою продукцією і не повинні здійснювати негативний вплив на дітей, саме їх на сьогодні вважають однією з найнебезпечніших розваг для дітей, які не несуть у собі нічого позитивного, повчального, а лише призводять до негативних наслідків, стають прикладами поганої поведінки.

Мета дослідження даної теми мотивується тим, що, перебуваючи під впливом мультфільмів, у дитини починає формуватися її власна картина світу, яка дуже відрізняється від реальної. Зустріч із таким, іншим світом, який дитина не до кінця усвідомлює, призводить до розладу емоційного стану.

Аналізуючи сучасну мультиплікаційну продукцію, можна виокремити такі її ознаки: агресивність, брутальність, демонстрація асоціальних форм поведінки яку вважають нормою [1, с. 28].

Завданням психічного розвитку дитини є не просто побудова моделі світу, а ще й пошук свого місця в ній. Цей процес відбувається за принципом приєднання особистості до більшості. А та більшість, яку являє перед дитиною екран телевізора, далеко не завжди відповідає хоча б елементарним соціальним і психічним нормам. Будь-яка отримана дитиною інформація повинна мати певні цілі, а її зміст має бути обґрунтованим. Але сучасні мультфільми дедалі частіше переконують нас у зворотному. Вражає відсутність не те що

продуманої структури, але й абсурдність того що демонструють загалом. Дитина практично не має вибору і змушена не тільки споживати, але й засвоювати пропоновані сюжети мультфільмів, а сприйняття нею негативної чи неякісної інформації відбувається так само активно, як позитивної та сприятливої.

Соціальні медіа-шаблони, засвоювані дитиною, є для неї єдиними можливими, тобто такими, що не мають альтернатив, а процес їх засвоєння є неминучим і робить неможливим особистий вибір. Переглядаючи сучасні мультфільми, діти стають його заручниками, стикаючись із феноменом резонерства, тобто розмірковування «ні про що». Шукаючи сенс там, де його немає, вони не лише даремно витрачають час, а й схиляються у бік примітивізації, стають менш вибагливими у культурному та інтелектуальному аспектах [3, с. 33].

Головною рисою сучасної мультиплікаційної продукції для дітей є зображення світу загалом як негативного, небезпечного, ворожого, агресивного. Оскільки у внутрішньому світі дитини в активно створюється модель світу, формується загальне його сприйняття та ставлення до нього і життя в загальному, перенасичення світу такими негативними образами дуже небезпечно для психічного стану дитини [2, с. 76].

Дошкільний вік є дуже важливим періодом у житті дитини, важлива його роль полягає в досягненні дитиною соціальної зрілості, засвоєння моральних норм та поведінки. Перегляд сучасних мультфільмів призведе дитину до агресивних вчинків, неврозів, покаже приклади поганої поведінки, змусить відтворювати дії улюбленого головного героя, незважаючи на те, позитивні чи негативні ці дії.

Список літератури

1. Абраменкова В., Богатирьова. А. Діти і телевізійний екран. *Вихов.шк.* 2006. №6.
2. Петрунько О. В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа середовищі : монографія. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2011.
3. Сітцев? М. В. Психологічні проблеми та ризики перегляду дітьми мультиплікації. Науковий журнал. 2013.

Самоприйняття як складова самовідношення

Прийняття себе, за визначенням С.Л.Братченко і М.Р.Міронової, означає визнання себе і безумовну любов до себе такого, який я є, ставлення до себе як особистості, гідної поваги, здатної до самостійного вибору, віру в себе і свої можливості, довіру своєю природою, організму [1].

На думку Д.А. Леонтєва, самоприйняття є частиною ширшого поняття – самовідношення. Найбільш поверхневим проявом самовідношення виступає самооцінка – загальне позитивне або негативне ставлення до себе. Інше трактування структури самовідношення пропонується В.Ф.Сафин. Виходячи з концепції цілісної самооцінки (а не співвідношення) суб'єкта, він виділяє ряд аспектів, серед яких особливо виділяється самоповага. Цей вид самооцінки – результат співвіднесення свого ставлення, оцінки з відношенням до суб'єкта оточуючих, з оцінкою його «значущими іншими» [2].

Усвідомлення своєї значущості для найближчого оточення може бути елементом самоповаги, але може і не збігатися з ним. Тому можна припустити, що самоповага – це ставлення до своєї значущості для інших, виходячи зі свого ідеалу, який забезпечує самоствердження і задоволеність суб'єкта самим собою. Виходить, що самозадоволення – результат глобального, цілісного самоприйняття, що містить у собі «я-образи» – будь-які форми самооцінок, узагальнюючі самооцінювання [2].

В.В. Столін прийшов до висновку, що, крім батьківських відносини і конкретної оцінки дитини, на її самосвідомість впливають, конструюючи її, такі фактори [1]:

- ✓ цінності, норми, параметри оцінок і самооцінок, якими постачають її батьки, і за якими починає оцінювати себе сама;
- ✓ образ себе, який володіє тими чи іншими здібностями або рисами;
- ✓ власне самооцінка батьків;

✓ спосіб регуляції поведінки дитини батьками, який стає способом саморегуляції.

Отже, у дослідженні взаємозв'язку дитячо-батьківських стосунків та самоприйняття особистості велику роль відіграють відносини у родині, атмосфера, що там склалася та наявність теплих, ніжних почуттів до дитини бо від того скільки теплих-ніжних почуттів отримувала дитина від своїх батьків залежить і її подальше становлення як людини, тобто прийняття себе.

Самоприйняття особистості – це аутосимпатія, саморегуляція, самоповага, самосвідомість т ін. [2].

Також дуже показовим є дослідження самооцінки матері та її впливу на виконання материнської ролі, за даними цього дослідження відомо, що матері з високою самооцінкою були впевнені у своїй батьківській компетентності і виконували свою материнську роль реалістично й ефективно. Матері з низькою самооцінкою частіше карали своїх дітей, застосовуючи більш суворі покарання, хоча і не вважали їх дієвими. Матері ж з високою самооцінкою, застосовуючи покарання, завжди вважали їх ефективними, що приносить позитивний результат [3].

Отже, все це нашоєхує на думку, що самоприйняття підлітка більш залежить від його батьків.

Список літератури

1. Братченко С.Л. Личностный рост и его критерии. Психологические проблемы самореализации личности / Под ред. А.А. Крылова, - СПб.: Издательство С. – Петербургского университета, 1997. – С. 44.

2. Сафин В.Ф. Психология самоопределения личности / В.Ф. Сафин: Учебное пособие. – Свердловск: СГПИ, 1986. – С. 72-74.

3. Шнейдер Л.Б. Психология сімейних стосунків: Курс лекцій – ЕКСМО-прес, 2000. – С. 35-40.

Формування вокально-естрадных навичок у дітей молодшого шкільного віку

Формування вокально-естрадных навичок сьогодні є особливо актуальним для дітей молодшого шкільного віку, адже вокальне мистецтво – це емоційне та інформаційне розкриття музичного твору засобами співу. Він найбільш доступний, захоплюючий і творчий вид практичного музикування, який збагачує світогляд дитини, розвиває художній смак, сприяє підвищенню культурного рівня, виховує в дітей дисциплінованість, почуття обов'язку та відповідальності [2, с.6].

В останні десятиріччя заняття співом з учнями молодшого шкільного віку отримали новий імпульс завдяки великій кількості дитячих пісенних конкурсів, фестивалів, телевізійних програм. Бажання долучитись до них викликає як у дітей, так і у їхніх батьків, інтерес до навчання естрадному співу. Це пояснює необхідність посилення уваги до проблем, пов'язаних з методикою навчання естрадному співу та потребу у виявленні ефективних видів роботи, що сприятимуть формуванню навичок вокально-естрадного співу у дітей молодшого шкільного віку.

Метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування особливостей розвитку вокальних навичок у дітей молодшого шкільного віку на заняттях з естрадного співу.

Вокальні навички – це комплекс автоматизованих дій різних частин співацького апарату, які відбуваються у процесі співу і підкоряються волі співака. Вокальними навичками є співацька постава, дихання, звукоутворення і звуковедення, дикція, артикуляція і чистота інтонування [1, с.137].

Основною формою навчальної роботи з розвитку у дітей вокально-естрадных навичок у загальноосвітній школі є урок музики, але набагато ширші можливості для розвитку естрадного співу школярів мають позакласні заняття на яких учень здобуває базові навички співацького дихання,

звукоутворення, артикуляції, виявляє свій природний тембр та діапазон.

І.Г.Гатрич у методичній розробці «Естрадний спів у загальноосвітній школі й позашкільних навчальних закладах» звертає увагу на те, що заняття з розвитку вокально-естрадних навичок передбачають такі види роботи:

- «коротка бесіда з історії музики та теорії співу;
- ритмічні вправи;
- виконання комплексу вокально-технічних вправ для розвитку співочого дихання та високої позиції звучання;
- засвоєння спеціальних вокально-технічних прийомів для формування і вдосконалення навичок співочої атаки звуку, рухливості голосу, артикуляції та дикції;
- правильний підбір музичного матеріалу, який відповідав би віковим особливостям учнів.

У теоретичній бесіді необхідно знайомити учнів:

- з анатомією та фізіологією голосового апарату;
- базовими елементами вокальної теорії і практики;
- правилами гігієни та охорони голосу» [2, с.10].

Отже, провівши дослідження, приходимо до висновку, що формування вокально-естрадних навичок у дітей молодшого шкільного віку буде більш ефективним, якщо доповнити навчальну програму з музики позакласною роботою, яка охоплює різноманітні форми, принципи та методи навчання.

Список літератури

1.Ветлугіна Н.О. Музичний розвиток дитини / Н.О.Ветлугіна. – К.: Муз. Україна, 1978. – 256 с.

2.Гатрич І. Г. Естрадний спів у загальноосвітній школі та позашкільних навчальних закладах / І. Г. Гатрич. – Чернівці: Чернівець. нац. ун-т, 2014. – 124 с.

Крістіна Даскалюк

Науковий керівник – асист. Маковічук О.В.

Особливості реалізації технологічної освітньої галузі у Новій українській школі

Сьогодні технологічна освіта як найгнучкіша складова виробничої культури набуває все більшої значущості та є ключовою компетентністю практично в усіх системах освіти країн Євросоюзу та розвинених країнах світу. Це пояснює активний пошук стратегій розвитку технологічної підготовки молодших школярів у контексті реалізації ідей концепції Нової української школи, визначення методологічних засад її змісту й структури, педагогічних технологій досягнення й оцінювання очікуваних результатів, які відповідають запитам сучасного виробництва.

Так, відповідно нового державного стандарту, метою технологічної освіти на культурологічних засадах є цілісний розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових і предметної проектно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем, культурного й національного самовираження (Державний стандарт початкової освіти, 2018).

Сучасна технологічна освіта як зміст, процес і результат творення виробничої культури власного народу, з одного боку, здійснює трансформацію цінностей соціокультурного досвіду сфери виробництва в особистісний досвід учнів, з іншого, — розвиває їхні творчі здібності в проектно-технологічній діяльності, формує здатність і готовність творити виробничу культуру власного народу, цілісно виконує функції навчання, виховання і розвитку (Мачача Т.С, 2018).

Відповідно до Концепції Нової української школи, зміст технологічної освітньої галузі реалізується через новий інтегрований курс «Дизайн і технології», логічну послідовність його змістових ліній, які відображають структуру розвитку особистості та культури організації сучасного виробництва:

«Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проектування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації» (Концепція «Нова українська школа», 2016).

Реалізації змісту інтегрованого курсу «Дизайн і технології» забезпечує формування ключових і предметної проектно-технологічної компетентностей учнів, що відбувається на основі:

- позитивної мотивації навчання, розвитку ціннісних орієнтирів, особистісних інтересів, потреб і можливостей учнів, які можна і потрібно узгоджувати з соціальними;
- системи базових знань і вмінь про природу, культуру, техніку, технології, що є підґрунтям для реалізації творчої проектно-технологічної діяльності учнів і вчителя;
- послідовного набуття досвіду проектно-технологічної діяльності – поетапного створення корисних і естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в матеріалах, оцінювання і презентації отриманих результатів (Мачача Т.С, 2018).

Отже, оволодіння змістом інтегрованого курсу «Дизайн і технології» дає можливість учням початкової освіти успішно адаптуватися і продовжити навчання дизайну і технологій на рівні базової середньої освіти, а далі, у майбутньому житті – долучатися до соціально-економічного життя країни, ініціювати розвиток сфер виробничої діяльності, в яких вони працюватимуть.

Список літератури

1. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]: URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Мачача Т. С. Особливості змісту та методики інтегрованого курсу «Дизайн і технології» технологічної освітньої галузі початкової освіти. *Початкова освіта*. 2018. С. 111-118.

**Виконавська техніка скрипаля як засіб інтонаційної
виразності (у творах композиторів епохи бароко)**

Виконавська техніка складається з двох понять: виконавство і техніка. Виконавство є одним з унікальних явищ культури, котре формувалося і вдосконалювалося як специфічний вид людської діяльності. Музичне поняття «техніка» походить відгрец. *technē* - мистецтво, майстерність. Тобто техніка музиканта, рівень його досконалості стає важливим показником майстерності виконавця.

Основна думка, яку висуває Г. Коган, полягає в тому, що «виконавська техніка не конструюється сама по собі, а виростає зі змісту, із задуму, джерела якого необхідно шукати, у «баченнях художника» [1, 50].

Специфіка формування особистої інтерпретації – складний процес. Лише завдяки набутим знанням і наполегливості можна досягти майстерності у сфері інтонування на скрипці. Інтонування може розглядатись і як засіб художньої виразності, і як характерна риса виконавського стилю. Щоб донести до слухача красу і сенс твору, скрипаль повинен мати добре відчуття стилю і вміння переходити від однієї манери інтонування до іншої. «Інтонація визначається в першу чергу особливостями самого твору і сприяє вираженню певного емоційного змісту» [2,178]. Важливим є рівень технічної та художньої майстерності виконавця, його певні знання історії та теорії музики, наявність музичного мислення повинне відповідати вимогам твору, що допоможе як найліпше прочитати задум автора. Щоб досягти виконавської майстерності в технічному плані, недостатньо тільки добре володіти інструментом, але й потрібно знати можливості свого ігрового апарату, розуміти музику та виявляти особисте ставлення до її змісту, вміння застосовувати набуті знання безпосередньо під час гри, вміння керувати своїми емоціями.

Становлення і розвиток мистецтва гри на скрипці відбувалося протягом тривалого часу. Як професійний інструмент скрипка виникла в кінці XV століття і пройшла досить складний шлях свого розвитку, змінюючи свою будову та вдосконалюючись в технічних якостях. Віртуози-скрипалі знаходили нові ефектні прийоми виконавської техніки.

У розвитку виконавської техніки велику роль відіграли композитори епохи бароко. У культурі бароко з-поміж музичних інструментів почала домінувати скрипка. Завдяки близькості звучання до людського голосу, сильному емоційному впливу на слухачів скрипка стала провідним інструментом в Європі. Музика бароко — це стиль європейської класичної музики в період приблизно від 1600 до 1750 рр. Головним у цій музиці був вираз емоцій і віра в музику як потужний інструмент спілкування, в те, що вона здатна доторкнутися до життя людей, назавжди змінивши його. Уперше в історії культури музика починає відігравати таку самостійну роль. Розширюється коло музичних інструментів, особливою повагою користуються майстри, які їх виготовляють. І в наші дні неперевершеними вважаються скрипкові інструменти — творіння рук знаменитих А. Страдиварі, Дж. Гварнері, А. Амати. У творчості представників бароко композиторів і скрипалів-віртуозів Арканджело Кореллі, Джузеппе Тартіні, Антоніо Вівальді досягли до сконалості жанри сонати й концерту.

Мистецтво бароко, яке досягнуло найвищих художніх вершин у творчості К. Монтеверді, Г. Перселла, А. Кореллі, А. Вівальді, Г. Ф. Генделя і особливо Й. С. Баха, підготувало родючий ґрунт для музики майбутніх поколінь.

На основі вищевикладеного можна сказати, що виявлено значення професійного зв'язку скрипкової виконавської техніки та композиторської творчості в музиці, досліджено вплив виконавської техніки скрипалів на інтонаційну виразність у творах композиторів епохи бароко .

Список літератури

1. Коган Г. У врат мастерства, - М., 1969. – 213с.
2. Переверзев Н. Проблемы музыкального интонирования 178 с.

Психологічне благополуччя фахівця з соціальної роботи як соціально-психологічний феномен

Психологічне благополуччя характеризує природне прагнення особистості до внутрішньої рівноваги, комфорту, відчуття щастя і психологічного здоров'я в цілому. Вивченню феномену психологічного благополуччя особистості присвячено праці О. Бондарчук, N. Bradburn, С. Ryff, Т. Шевеленкова та ін. У дослідженнях науковці розглядають психологічне благополуччя з погляду задоволеності (незадоволеності) особистості (гедоністичний підхід (Н. Бредберн, Е. Дінер та ін.), результату розвитку і саморозвитку особистості (евдемоністичний (К. Ріф та ін.) [1]. Розроблено методики оцінювання психологічного благополуччя та його компонентів (К. Ріф, М. Розенберг та ін.), багатовимірну модель, що поєднує шість різних компонентів – позитивну оцінку себе і свого минулого життя; почуття подальшого зростання та розвитку як особистості; успішні відносини; переконання щодо цілеспрямованості і значимості життя особистості; здатність впевнено і компетентно управляти повсякденними справами, ефективно використовувати і створювати життєві обставини, задовольняючи особистісні потреби і цінності; почуття незалежності (автономність) (К. Ріф) [6, с. 720].

Психологічне благополуччя визначає стан задоволеності власним життям, поєднуючи фізичний, психічний та соціальний контексти [2]; екзистенційне переживання ставлення до свого життя (Т. Шевеленкова, П. Фесенко) [4, с. 95], взаємозв'язок з саморегуляцією особистості (Ю. Олександров) [3], осмисленість життя (П. Фесенко) [5] та ін. Психологічне благополуччя є результатом переживання особистістю успіхів чи досягнень у професійній реалізації, гармонії в особистому житті, реалізації особистістю власного потенціалу тощо. Психологічне благополуччя залежить від наявності чітких цілей, успішності реалізації планів діяльності й поведінки, наявності ресурсів та умов для досягнення цілей, а також від актуального афективного

стану. Його створюють позитивні міжособистісні взаємини, можливості спілкуватися й одержувати від цього позитивні емоції, задовольняти потребу в емоційному теплі. Руйнує благополуччя соціальна ізоляція (депривація), напруженість у значущих міжособистісних зв'язках. Щоб бути ефективним у професійній діяльності фахівцем, необхідно бути психологічно готовим до неї – психологічно благополучним і самостійним.

Отже, психологічне благополуччя як соціально-психологічний феномен передбачає самостійність, психологічне, емоційне та загальне благополуччя, якість життя, задоволеність життям, емоційний комфорт, соціальне самопочуття тощо.

Список літератури

1. Балахтар В. В. Особливості професійного становлення особистості фахівця з соціальної роботи залежно від психологічного благополуччя / В. В. Балахтар // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – Сєвєродонецьк Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, 2018. – Т. 1. – №3(47). С. 17-25.

2. Карсканова С. В. Опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф: процес та результати адаптації // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – №1. – С. 1-9.

3. Олександров Ю. М. Саморегуляція як чинник психологічного благополуччя / Ю. М. Олександров // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди. – 2009. – Психологія. – Вип. 32 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhnpu_psyhol/2009_32/18.html

4. Шевелєнкова Т. Д. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методика исследования) / Т. Д. Шевелєнкова, П. П. Фесенко // Психологическая диагностика : Ежеквартальный научно-методический и практический журнал. – 2005. – №3. – С. 95-129.

5. Фесенко П. П. Осмысленность жизни и психологическое благополучие личности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. – Москва, 2005. – 206 с.

6. Ryff C. The Structure of Psychological Well-Being Revisited / C. Ryff // Journal of Personality and Social Psychology. – 1995. – Vol. 69. – № 4. – P. 719-727.

Тетяна Довбенчук
Науковий керівник – асист. Косташук О.І.

Нетрадиційні форми проведення самопідготовки у межах роботи ГПД

Група продовженого дня, на сучасному етапі є однією із форм виховання та навчання дітей в другій половині дня. Вона забезпечує створення комфортних умов для організації освітнього процесу.

Одним із важливих елементів у структурі групи продовженого дня є самопідготовка — це обов'язкові щоденні заняття, на яких школярі самостійно виконують домашні завдання в суворо відведений час під керівництвом педагога-вихователя (Данилюк, 2012).

Організаційно-методичні особливості самопідготовки в умовах груп продовженого дня досліджували такі науковці: А. Жалій, Н. Сокурєнко, А. Боднар, В. Шурухіна, Е. Мінскін та інші.

Проблему оптимізації процесу самопідготовки в групах продовженого дня висвітлювали у своїх працях В. Черняєв, В. Амалин, А. Крапотів, Л. Шукевич. Серед вітчизняних досліджень варто виокремити відомі праці М. Голубенко, А. Борисенко, Е. Вільчковського, А. Заїки, О. Співака, О. Богуславської.

Дана форма навчання, незважаючи на те, що її організують у шкільних умовах, має за мету формування самоосвітніх навичок і характеризується самостійними навчальними діями учнів. Самостійна робота передбачає формування навичок самоосвіти, самовиховання і сприяє всебічному розвитку особистості учня.

Традиційна структура самопідготовки передбачає виконання таких етапів: підготовчий, основний, заключний, підсумок. Під час проведення - незамінними методами є бесіда, пояснення, інструктаж та інші (Коханко, 2014).

Сучасні діти до школи приходять усебічно розвиненими й ерудованими. Щоб підтримати цікавість до навчання, розвивати

пізнавальну активність виникла потреба в використанні нетрадиційних форм самопідготовки: сюжетно-рольової гри («Сам собі вихователь», «Ми знімаємо кіно», «Пройди кастинг...»), подорожі («Подорож у країну домашнього завдання», «У пошуках скарбів») проектної діяльності, із застосуванням інтерактивних технологій. Такі форми є ефективним засобом розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, викликають емоційну реакцію на новизну ситуації, що загалом перетворює виконання завдань на цікаву діяльність. На основі цікавості виникають допитливість, прагнення розширити свої знання та вміння (Лапко, 2011).

Можна розробити проект на будь-який час: на конкретну самопідготовку або на кілька днів. Якщо в учнів виникли прогалини в знаннях із певного предмета або теми, то можна разом скласти проект подолання відставання.

Вихователь самостійно формулює дидактичну, виховну та розвивальну мету проекту, визначає завдання, спрямовує діяльність учнів на закріплення знань і вироблення певних навичок, допомагає з пошуками потрібної інформації.

Отже, при проведенні самопідготовки нетрадиційні форми є позитивним засобом розвитку пізнавальних інтересів вихованців, вони викликають емоційну рефлексію на новизну ситуації, що перетворює виконання завдань на цікаву діяльність.

Список літератури

1. Данилюк, С. А. (2012). *Самопідготовка в ГПД як важливий чинник організації навчального процесу початкової школи*. Рівне: Основа. С.2-29.
2. Коханко, О. (2014). *Стан готовності майбутніх учителів початкової школи до організації роботи групи продовженого*. Київ: Гірська школа українських Карпат. С.87-91
3. Лапко, О. (2011). *Інтерактивні форми та методи на заняттях в групі продовженого дня*. С.119.

Особливості психологічних меж у сімейній структурі

Поняття «психологічних меж особистості» як самостійна одиниця наукової психологічної термінології сформувалося відносно нещодавно. На сучасному етапі розвитку психології ми стикаємось з достатньо різностороннім визначенням цього поняття, тому, на наш погляд, необхідно систематизувати та узагальнити інформацію про роль, функції, особливості та походження даного елементу особистісної структури.

У дослідженнях Б. Уайнхольд і Дж. Уайнхольд психологічні межі особистості – це структура, що не дозволяє людям вторгтися в простір один одного, вони допомагають визначити «своє» та «чуже»[3]. Водночас сучасні українські дослідники, зокрема А. Грись, привідкриває додатковий аспект психологічних меж як певної дилеми між прагненням до власної автентичності і соціальної адаптивності, успішності, яку особистість повинна долати. Інакше кажучи, психологічні межі являють собою утворення у структурі особистості, які допомагають зберегти, захистити та відстояти потреби, бажання, почуття, переконання, цінності, різного роду екзистенційні сенси та установки перед іншою людиною та в контакті із нею[1].

Б. Уайнхольд виокремлює у структурі особистості такі види меж: фізичні, емоційні, ментальні, духовні.

Т.С. Леві виділяє такі типи психологічних меж:

1. М'які, коли людина зливається з іншими людьми.
2. Губчасті – вбирають чуже, люди невпевнені в собі.
3. Жорсткі – людина в усіх ситуаціях не змінює свій психологічний простір. Хто намагається порушити його, отримує жорстку відсіч. Іноді це призводить до проблем в особистому житті.
4. Гнучкі, які змінюються залежно від ситуації[2].

Формування психологічних меж особистості значно залежить від меж самої сім'ї, в якій ця особистість розвивається.

Межі сім'ї – це писані та неписані правила між членами сім'ї відносно того, хто і що може дозволити собі робити в сім'ї та за її межами.

Сімейні межі поділяються на:

1) зовнішні – регулюють стосунки між сім'єю та соціальним оточенням, визначають різницю в поведінці з членами сім'ї та з соціальним оточенням;

2) внутрішні – регулюють стосунки між різноманітними підсистемами в сім'ї. Ці правила визначають особливості взаємодії між членами різних сімейних підсистем

Однією з характеристик психологічних меж є проникність. Проникність відноситься до можливості подолання членами сім'ї зовнішніх і внутрішніх кордонів, обміну інформацією, переживаннями, діями. За цією характеристикою всі сім'ї можна розмістити на континуумі – від сімей з непроникними межами до розмитих, дифузних. Характеристики проникності зовнішніх і внутрішніх меж, як правило, пов'язані між собою компенсуючим чином: сильно проникні внутрішні межі компенсуються більш закритими зовнішніми, і навпаки. Ця закономірність відображає різні способи (шляхи) адаптації сім'ї до особливостей оточуючого її соціального контексту.

Проаналізований теоретичний матеріал дозволяє зробити висновки про те, що для формування психологічних меж особистості важлива структура сімейних взаємин, сімейні зовнішні та внутрішні межі, котрі пов'язані у компенсуючий спосіб.

Список літератури

1. Грись А. Образ Я та психологічні межі особистості у контексті адаптивних процесів [Електронний ресурс] / Антоніна Грись – Режим доступу до ресурсу: <http://www.antoninagris.com.ua/self-image-psychological-boundaries/>.
2. Леви Т.С. Диагностика психологической границы личности: качественный анализ /Т.С. Леви // Вопросы психологи /Ред. Е.В. Щедрина. – 2013. – №5 сентябрь-октябрь 2013. – с. 93-101.
3. Уайнхольд Б. Освобождение от созависимости / Уайнхольд Б., Уайнхольд Дж — М.: Независимая фирма «Класс», 2012. — 224 с. — (Библиотека психологии и психотерапии, вып. 103).

Ольга Дробот

Науковий керівник – доц. Біленкова Л.М.

Оптимальне поєднання проблемного викладу природознавчого матеріалу і самостійної навчальної діяльності учнів початкової школи

У навчанні природознавчого матеріалу поряд із визначенням обсягу змісту навчального предмета і добором матеріалу для уроку велике значення мають також поєднання проблемного викладу природознавчого матеріалу і самостійної навчальної діяльності дітей молодшого шкільного віку, які спрямовані на засвоєння знань, набуття вмінь і навичок, розвиток пізнавальної активності, самостійності та творчих можливостей молодших школярів.

У проблемному викладі навчального матеріалу вчителем і в самостійній діяльності учнів велика роль надається методам навчання. Вони взаємозв'язані зі змістом навчального предмета, але провідна роль надається змістові навчального матеріалу. Тому будь-який метод навчання є системою цілеспрямованих дій учителя, що організовує самостійну пізнавальну й практичну діяльність школярів та забезпечує засвоєння ними змісту природознавчих знань.

Теоретичною базою дослідження стали наукові напрацювання: А. Алексюк, Т. Байбари, І.Грущинської, І. Карпенко, О. Савченко та ін. Науковці переконливо доводять, що для того, щоб проблемні методи навчання стали засобом творчої діяльності вчителя, необхідно усвідомити суть методу як дидактичної категорії: його характеристику (ознаки, структуру), різноманітність методів навчання (оптимальну класифікацію для навчання природознавства), критерії вибору методів і поєднання їх у кожній конкретній ситуації самостійного навчання молодших школярів.

Навчання – процес двосторонній, який поєднує діяльність учителя і учнів. У діяльності як учителя, так і учнів велика роль відводиться методам навчання. Вони спрямовані на засвоєння знань, набуття вмінь і навичок, розвиток пізнавальної активності, самостійності і творчих можливостей школярів.

Методи взаємопов'язані зі змістом навчального предмета, але провідна роль відводиться змістові навчального матеріалу.

Так, на думку Т. Байбари, проблемний метод навчання – це спосіб цілеспрямованої взаємопов'язаної діяльності учителя й учнів, яка включає управлінські дії учителя (планування, організація, стимулювання, контроль, коригування, аналіз і оцінювання результатів) та навчально-пізнавальні дії учнів (засвоєння і застосування компонентів змісту навчального предмета, самоуправління), що забезпечує освіту, розвиток і виховання особистості кожного школяра (Байбара Т., 1998).

Проблемне навчання може досить широко використовуватись на уроках природознавства, коли: матеріал, який вивчається, потребує від дітей виявлення й осмислення причинно-наслідкових зв'язків про взаємовідносини живої і неживої природи, пристосованість рослин і тварин до різних умов життя, вплив клімату на природу й працю людей у різних природних зонах, при причини та закономірності природних процесів і явищ тощо; передбачається проведення дослідів і практичних робіт; можлива організація самостійної пошукової діяльності з природними об'єктами: фенологічні спостереження в природі, досліді й спостереження в куточку живої природи, на пришкольній навчально-дослідній ділянці та вдома (Карпенко І., 2014).

Як бачимо, проблемних виклад природознавчого матеріалу – це система послідовних дій учителя, спрямованих на мотивацію пізнавальної і самостійної діяльності учнів, які забезпечують найбільшу оптимізацію освітнього процесу.

Отже, оптимальне поєднання проблемного викладу природознавчого матеріалу і самостійної навчальної діяльності учнів початкової школи навчання забезпечує ефективне засвоєння природознавчого матеріалу учнями початкової школи.

Список літератури

1. Байбара Т. (1998). Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник. К.: Веселка, с. 334.
2. Карпенко І. (2014). Проблемне навчання на уроках природознавства. Електронний ресурс. https://osvita.ua/school/lessons_summary/edu

Олеся Дубюк

Науковий керівник – доц. Колтунович Т. А

**Психологічна маніпуляція в рекламі для дітей:
засоби та механізми впливу**

Сучасний світ важко уявити без реклами. Вона проникає в усі сфери життя, формує і змінює світогляд та поведінку людей. Значний маніпулятивний вплив реклама здійснює на дітей.

Маніпулятивний вплив реклами на свідомість дітей вивчали: Н. Авдєєва, Л. Гермогенова, Б. Мандель, Н. Фоміних і ін. Проте недостатньо дослідженими залишаються питання засобів і механізмів впливу реклами на дітей.

Метою пропонованого наукового доробку є дослідження особливостей психологічної маніпуляції у рекламі для дітей.

Реклама – психотехнологія, зорієнтована на маніпулювання мотиваційно-потребнісною та свідомою сферами особистості з метою досягнення соціально-політичних, економічних та інших переваг. Під психоманіпуляцією у рекламі ми розуміємо соціально-психологічний вплив, який змушує іншого до певних дій чи вчинків, які не входили до його намірів.

Сприйняття світу дитиною відрізняється від її сприйняття дорослими, адже вона сприймає і довіряє усьому тому, що викликає у неї зацікавлення. Тому реклама часто провокує появу таких соціальних проблем, як: непорозуміння у сім'ях, викривлене уявлення дітей про реальність, труднощі адаптації у соціумі тощо. Н. Бутенко та Є. Доценко вважають, що реклама є одним із найсильніших засобів впливу на дитячу свідомість [1].

До основних методів психологічного впливу реклами на дітей, відносять: психологічне зараження – вплив на емоційну сферу дитини, навіювання – прихований вплив сугестора на підсвідомість сугеренда та наслідування [2].

Б. Мандель, досліджуючи ставлення дітей різних вікових груп до телевізійної реклами, помітив, що критичне ставлення до інформації, яка є у рекламі, з'являється з віком: реклама у дітей старшого віку не викликає довіри, на відміну від дітей дошкільного віку, у яких цей показник сягає близько 50 %. Тому діти, які ще не вміють і психологічно не здатні розрізнити

користь чи негативний вплив реклами, стають найкращими та найлегшими об'єктами для маніпуляції свідомістю.

Ю. Белікова, Ю. Васьківський, Н. Ганасенко вважають, що найкращим психологічним «центром» маніпулятивного впливу у дітей є емоції [2]. Адже, саме у рекламі, діти можуть побачити яскравих героїв чи певні сюжети з мультфільмів. Ці герої стають для них взірцями, фаворитами, поведінку та риси яких діти починають наслідувати. Разом з тим, реклама здатна викликати бурхливі емоції, а оскільки діти ще не вміють критично мислити й аналізувати, їхня поведінка може ставати неконтрольованою. Переглядаючи рекламні ролики, дитина уявлення не має, що вона стає об'єктом маніпуляції. Під впливом емоцій, дитина може вимагати у батьків придбати той чи інший товар, створюючи тим самим «маніпулятивний ланцюг»: реклама маніпулює свідомістю дитини, а та, своєю чергою, батьками [3].

На жаль, маніпуляції у рекламі для дітей здатні призвести до формування у останніх споживчої залежності, бажання оволодівати непотрібними предметами, неотримання яких, може призвести до втрати впевненості та віри в себе, до формування неправильних етичних норм (герої реклами не завжди демонструють гарну поведінку), до погіршення психосоматичного здоров'я (зниження уваги, проблем із зором, порушень роботи серця та мозку тощо). Зважаючи на засоби та механізми маніпулятивного впливу в рекламі, некритичне сприйняття інформації дітьми дошкільного віку, серйозність наслідків, педагогам та батькам необхідно контролювати зміст медіаконтенту, який переглядають діти.

Список літератури

1. Доценко Е. Л. Маніпулятивні технології *Реклама: внушення и манипуляция. Медиа-ориентированный подход* / ред.-сост. Д. Я. Райгородський. Самара : ИД «Бахрах-М». 2007. С. 637–702.

2. Кретова Н. Н., Данькова С. А. Использование психологических приемов манипуляции в рекламе. *Економинфо*. 2009. №11. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-psiologicheskikh-priemov-manipulyatsii-v-reklame/viewer> (дата звернення: 10.02.2020).

3. Мандель. Б.Р. Психология рекламы: история, проблематика. Москва : ФЛИНТА, 2013. 272 с.

Анна Думанська

Науковий керівник – асист. Перепелюк І.Р.

Окремі аспекти формування еколого-валеологічної поведінки старших дошкільників

Екологічне та валеологічне виховання має здійснюватися з дошкільного дитинства, коли закладаються перші підвалини світогляду та практичної взаємодії з предметно-природним середовищем.

Різні аспекти еколого-валеологічного виховання дошкільників висвітлено в працях Г. Беленької, Н. Горобахи, Н. Лисенко, З. Плохій, Д. Струннікової, Н. Яришевої та ін. Науковці стверджують, що успішність еколого-валеологічного виховання дітей безпосередньо залежить від професійної еколого-валеологічної педагогічної підготовки вихователів.

Фахівець дошкільної освіти як носій екологічної культури має бути обізнаним у сучасних екологічних проблемах і ерудованим у галузі природознавства, мати розвинену потребнісно-мотиваційну сферу спілкування з природою, сповідувати еколого-гуманістичну модель виховання, мати сформоване ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, володіти методикою екологічного та валеологічного виховання дошкільників.

У сучасних концептуальних документах екологічна освіта визначається як «система послідовного безперервного формування екологічної культури, що здійснюється в процесі соціалізації особистості через навчання, виховання, самоосвіту, а також досвід життєдіяльності» [2, с. 26].

Мета сучасної дошкільної екологічної освіти визначається як «формування елементів екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, розвиток у дитини позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля, формування реалістичних уявлень про природу, практичних умінь, дбайливого ставлення до її компонентів» [3, с.7].

Екологічна вихованість – це комплексна властивість особистості, яка характеризується наявністю та рівнем сформованості в неї екологічного світогляду, позитивної мотивації до непрагматичної взаємодії зі світом Природи, а

також умінням оцінювати й аналізувати наслідки тих чи тих дій людини в Природі [1].

Отже, еколого-валеологічна вихованість містить практичний компонент взаємодії з природою, тобто передбачає сформованість відповідної поведінки, готовність до вчинків, спрямованих на охорону та захист природного довкілля, на збереження здоров'я.

Показником результативності виховання еколого-валеологічної культури дітей є їхня екологічно вмотивована поведінка, зумовлена екологічною доцільністю та системою морально-етичних цінностей, сформований здоровий спосіб життя дітей. Діяльність дітей у природі та еколого-валеологічна педагогічна діяльність педагога взаємозумовлені та взаємозалежні. Умотивованість педагога, його моральна позиція, здатність до пошуку духовно-душевної близькості з природою, наявність глибинного відчуття причетності до життя на Землі в широкому смислі слова, особистісних вартостей у спілкуванні з природою, з людьми є дуже важливими складниками успішної еколого-валеологічної педагогічної діяльності.

Отже, готовність до формування в дітей еколого-валеологічної поведінки та здорового способу життя має бути результатом еколого-валеологічної педагогічної підготовки вихователів, а становлення цієї готовності означає утворення системи таких мотивів, інтересів, установок, рис особистості, знань, досвіду практичної діяльності, які, активізуючись, забезпечать можливість ефективно виконувати свої професійні функції.

Список літератури

1. Гуридова Л. О. Сучасні вимоги до екологічної освіти дітей дошкільного віку. *Шляхи вдосконалення професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів*: Збірник матеріалів всеукраїнського науково-практичного семінару 29 листопада 2007 року. Донецьк : ДІСО, 2007. С. 19–20.

2. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього середовища : навч. посіб. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2000. 203 с.

3. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільнят : метод. посібник. Київ : Ред. журналу «Дошкільне виховання», 2002. 174 с.

Людмила Дяченко
Науковий керівник – доц. Дерда. І. М.

Вплив творчості Володимира Івасюка на культурне виховання молоді на Буковині

Наше сьогодні цілком можна назвати процесом відродження національної культури, що здатне повертати незаслужено призабуті імена, серед яких Володимир Івасюк - талановитий композитор, український Бетховен, що зробив значний внесок у розвиток української масової культури, підніс на вершину слави естрадну пісню. Людина видатного таланту, сильної волі, величезного працелюбства долає надзвичайно великі труднощі, досягає значних успіхів, пише прекрасні пісні, одержує перші премії. Він автор ста семи пісень, п'ятдесяти трьох інструментальних творів, музики до кількох спектаклів [1; с.41].

Тож спробуємо донести до читача вплив на розвиток естрадної пісні на Буковині й Україні та відродження національної культури шляхом аналізування творчого доробку Володимира Івасюка.

У період становлення незалежності України національною формою усвідомлення буття стала пісня як потужний чинник консолідації українського суспільства. Життя Володимира Івасюка вважають символом страдницької долі України, тому що тридцятилітнім згорів він у полум'ї зорі свого яскравого таланту. Його пісні – вираження національного українського менталітету, невід'ємна частка духовного життя українця.

Кожна нова його пісня ставала одкровенням для людей, спраглих чистоти, краси, любові. Тексти його пісень сповнені нечуваної дотепер експресії, відвертості почуттів, впевненості в собі, в своїх діях. Володимир Івасюк відомий не лише в Україні, але і за її межами. Неповторна пісня «Червона рута» облетіла увесь світ. У 1970-х роках стали помітними спроби українських композиторів і виконавців просунути вперед: про це свідчить зокрема поява творів Володимира Івасюка «Червона рута» і «Водограй».

Українська пісня на радянській естраді отримала пізнавану символіку: мелодійність і наспівність, лірико-сентиментальні чи романтичні настрої, стильову лінію – лірико-пісенну чи романтичну, традиціоналізм, етнографізм, псевдонародність. Все це уособлювало невід’ємну ознаку української культури.

Фестиваль «Червона рута» чітко визначив, що таке наш національний продукт – якісний, актуальний, з ознаками найновіших світових досягнень. Перший фестиваль «Червона Рута» відбувся 17-24 вересня 1989 року у м. Чернівці. Зауважимо, що на фестивалі «Червона рута» Володимир Івасюк розкрився не лише як пісняр, а ще як композитор надзвичайно самобутніх інструментальних творів. Було знищено міф про «неспроможність конкуренції» української естради [2].

З «Червоної рути» розпочалась ціла епоха в українській музиці, створився справді сучасний, глибоко національний стиль, який з часом захопив світ. Фестиваль «Червона рута» став найбільшим і найпрестижнішим в Україні україномовним фестивалем сучасної молодіжної музики. Він допомагає не лише сформувати сучасну естрадну й молодіжну школу вітчизняної музики, а й виробити нове бачення сучасної української культури з метою інтегрування у світовий культурний простір. Проведені заходи посилити інтерес студентської молоді до творчості В.Івасюка.

Його пісні розлетілися по всьому світу, тому що було досить яскраво і конкретно сказано молодою людиною про теперішній час. Він дав урок сучасникам, молоді, як берегти своє і як не треба потрапляти під оте хвилиenne запаморочення. Він завжди стояв на тій позиції, що не потрібно ходити за тридцять земель шукати чужого, а потрібно шукати тут, біля свого першоджерела. Саме це актуальне у становленні та розвитку національної культури Буковини та виховання сучасної молоді.

Список літератури

1. Вовкун В. Масова культура та режисура масових видовищ: монографія. – К. : НАКККіМ, 2013. – 292 с.
2. Пуш С. Червона рута цвістиме вічно. /С.Пуш// Українська культура. – 2004. - № 2-. – С. 12-14.

Вплив кіберпростору на соціалізацію дітей з інвалідністю

Соціальне включення дітей з інвалідністю є досить актуальним викликом сьогодення. Так, на міжнародній конференції ООН з питань освіти, науки і культури «Інклюзивна освіта: шлях у майбутнє», яка відбулася у листопаді 2008 р. у м. Женеві (Швейцарія), було наголошено, що запровадження інклюзії в освітній сфері є не другорядним, а центральним питанням для забезпечення високоякісної освіти і створення більш інклюзивних суспільств [1].

Для підвищення ефективності соціальної інклюзії в наш час застосовується ціла низка методик, що базуються на використанні цифрової техніки, зокрема комп'ютерів та різноманітних корекційно-навчальних програм. Застосування електронних засобів навчання, побудованих на комп'ютерних технологіях досліджували Г. Бійчук, Ю. Безверх, В. Биков, В. Волинський, О. Гриценчук, Р. Гуревич, О. Дубініна, Ю. Жук, В. Коваль, Д. Костюкевич, О. Красовський, В. Мадзігон, П. Полянський В. Скульська, О. Черноус, Т. Якушина.

На додачу до того, що сучасні інформаційні технології сприяють більш ефективній організації навчання дитини з інвалідністю, кіберпростір зі своїми складовими дозволяє також задовільнити її потребу у спілкуванні. Соціальні мережі, електронна пошта, чати допомагають дитині спілкуватися без бар'єрів і знаходити друзів за інтересами. При цьому вона сама може обирати, з ким спілкуватися, коли розпочати чи закінчити набирати повідомлення [3]. Це гарантує дитині спілкування без обмежень та ускладнень і дозволяє почувати себе вільно під час нього.

Кіберпростір сприяє самореалізації дитини, що також є потребою. Онлайнові соціальні мережі дозволяють різними способами задовільнити її через ігри, спілкування, мистецтво [3], забезпечуючи як можливість переглядати творчість інших,

так і поділитися власною (малюнки, фото виробів тощо), а також брати участь в онлайн-конкурсах, обмінюватися думками.

Проаналізувавши наукові публікації з означеної тематики [2, 3], ми виділили позитивні сторони використання соціальних мереж у роботі з дітьми з інвалідністю, а саме:

1) комфортне для дітей середовище та можливість бути активним у профілі в соціальних мережах;

2) різноманітність форм комунікації (аудіо-, відеоповідомлення, чати, форуми, можливість брати участь в опитуваннях, голосуваннях, обмін цікавими та корисними посиланнями на інші ресурси);

3) можливість безбар'єрного спілкування;

4) можливість знайти друзів за інтересами та ділитися своїми досягненнями.

Отже, можна підсумувати, що кіберпростір позитивно впливає на соціалізацію дитини з інвалідністю. Соціальні мережі сприяють самореалізації дитини, пробудженню мотивації до навчання, розвитку творчості, дозволяють створювати групи за спільними інтересами. Поряд з цим існує серйозна небезпека формування у дитини залежності від вигаданого світу. З огляду на це, необхідно слідкувати за дозованістю перебування дитини у такому середовищі, пам'ятаючи, що головною метою задіяння кіберпростору має бути допомога у спілкуванні, розвитку, самовдосконаленні.

Список літератури

1. Гуревич Р. С. Інтернет і його соціальні мережі в сфері освіти: напрями використання / Р. С. Гуревич // Зб. наук. пр. III Міжнар. наук.-практ. конф. «ІКТ в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи». – С. 52–56. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ubgd.lviv.ua/konferenc-/kon_ikt/plen_zasid/Gurevuch.pdf

2. Запорожченко Ю. Г. Використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти [Текст] / Ю. Г. Запорожченко // Інформаційні технології в освіті. – 2013. – № 15. – С. 138–145.

3. Яцишин А. В. Використання електронних соціальних мереж для роботи з дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами / А. В. Яцишин, В. В. Коваленко // Освіта та виховання обдарованої особистості. – 2015. – № 8 (39). – С. 32–38.

Олександра Жупанська

Науковий керівник – доц. Кармалюк С.П.

Благодійність і соціальна опіка в козацькій Україні

Дослідження благодійності та соціальної опіки в Україні спонукало нас більш детально зупинитись на козацькій державі. Українському козацтву, відомому переважно як сильний, дисциплінований військовий орден, також були притаманні риси меценатства та соціальної діяльності.

Прояви філантропії в Україні існували здавна, переростаючи в традицію, що передавалася з покоління в покоління. На Запорізькій Січі кожен міг прийти в курінь. Йому дозволяли перебувати там і харчуватись. Проте ніхто не мав права картати стару людину, що вона марно їсть хліб. «Прийжджай туди будь-хто, лежи собі хоч три місяці, пий і їж все готове. Тільки встань і помолись Господу...» - так описує побут козаків Дмитро Яворницький [5].

Накопичення певних статків частиною козацтва на чолі зі старшиною дозволило будувати шпиталі, школи, монастирі, тощо. Олена Апанович у книзі про запорозьких козаків, розповідаючи про їх благодійність, писала про військового суддю В. Тимофійовича, який збудував на власні кошти та утримував церкву Пантелеймона в Києві на Подолі [1, с. 216].

Н. Кривонос, розкриває постать М. Вуяхевича – генерального писаря за П. Дорошенка, генерального судді за І. Самойловича, який підтримував діяльність друкарні Києво-Печерської лаври і розпочав будівництво огорожі навколо обителі, що збереглась і до сьогодні [3].

На березі р. Самари в Подніпров'ї, у Лебединському монастирі недалеко від Чигирина, у Трахтемирові під Каневом, при Левківському храмі біля Овруча – по всій Україні діяли добродійні установи для поранених, інвалідів та немічних козаків. У своїх нотатках Павло Алеппський, котрий з антиохійським патріархом Макарієм подорожував Україною, писав «Починаючи з цього міста (Рашків на Дністрі) по всій землі козацькій, у кожному місті, у кожному селі для убогих, немічних і сиріт збудовано по краю чи всередині населеного місця будинки, в яких вони мають притулок» [4].

У період XVI-XVII ст. на Січі формуються основи козацької педагогіки. В основі створення козацької шкільної освіти лежав принцип філантропії на демократичних засадах, що означало безкоштовне навчання дітей, у тому числі сиріт, яких часто брали під опіку козацькі курені. Козацьке товариство допомагало становленню та діяльності таких центрів освіти, як Острозька й Києво-Могилянська академії, колегіуми в Чернігові, Переяславі, Новгороді-Сіверському й Харкові. Крім того, представники козацьких родів підтримували друкарні та бібліотеки. Також запорозькі козаки у 1766 р. на загальній військовій раді ухвалили відкрити школи при церквах майже всіх парафій.

Розглядаючи добродійність козаків, варто звернути увагу на те, що благодійництво та меценатство було більш притаманне козацькій старшині. Що ж до простих козаків, то для них традиційними були взаємодопомога, взаємопідтримка й самопожертва у дусі християнства.

Підсумовуючи сказане вище, можемо зробити такий висновок. Благодійність і соціальна опіка на території козацької держави перебували на досить високому рівні. Пошана до старих, турбота про інвалідів, поранених, усиновлення дітей-сиріт, усе це було в масштабах усієї козацької України, поступово поширюючись на сусідні території.

Список літератури

1. Апанович О.М. Розповіді про запорозьких козаків / О.М. Апанович. – К.: Дніпро, 1991. – 335 с.
2. Артемова Л. Історія педагогіки України / Л. Артемова. – К.: Либідь, 2006. – 424 с.
3. Кривонос Н. Меценатство козацької старшини доби гетьмана І. Мазепи / Н. Кривонос // Батурицькі читання: збірник наукових праць. – Ніжин, 2007. – С. 173–175.
4. Мала енциклопедія. – К.: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2002. – 568 с.
5. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків / Д. Яворницький. – Львів: Світ, 1990. – Т. 1. – 319 с.

Використання технології дитячого експериментування в закладі дошкільної освіти

В даний час в дошкільній освіті особливо гостро стоїть проблема організації основного виду дитячої діяльності в пізнанні навколишнього світу – експериментуванні, і реалізується через інтегровану освітню діяльність. Ця діяльність, рівноцінно впливає на розвиток особистості дитини, так само як ігрова. Наявність цих двох істинно дитячих видів діяльності є сприятливою умовою для розвитку дошкільнят [2].

Дитина по своїй природі є дослідником. Прагнення до нових вражень, зацікавленість, постійне бажання пізнавати і експериментувати, самостійність у пошуку нових знань, традиційно розглядаються як головні риси дитячої поведінки. Насичуючи свою допитливість у процесі пізнавально-дослідницької діяльності, яка виявляється у вигляді дитячого експериментування, дитина розширює свої уявлення про навколишню дійсність [1].

Під час експериментальної діяльності створюються ситуації, які дитина розв'язує за допомогою досліду і, аналізуючи, робить висновок, самостійно пізнаючи той або інший закон чи явище. Головне завдання дошкільного закладу – підтримати і розвинути у дитини інтерес до досліджень, відкриттів, створити необхідні для цього умови [2].

У роботі з організації дослідно-експериментальної діяльності дошкільнят доцільно використовувати комплекс різноманітних форм і методів, їх вибір визначається віковими можливостями, а також характером навчально-виховних завдань. Необхідно пам'ятати, що у дитини повинна бути можливість висловити свої враження в грі, образотворчій діяльності, слові, тоді відбувається закріплення вражень, поступово діти почнуть відчувати зв'язок природи з життям, із собою [3].

Невід'ємною в організації дослідно-експериментальної діяльності є роль педагога. Він бере безпосередню участь в експерименті таким чином, щоб бути для дітей рівноправним

партнером, керувати експериментом так, щоб у дітей зберігалось почуття самостійності відкриття. Підготовка до проведення експериментів починається з визначення педагогом поточних дидактичних завдань. Потім вибирається об'єкт, який відповідає вимогам. Вихователь знайомиться з ним заздалегідь – і на практиці, і з літератури. Одночасно він освоює техніку експериментування, якщо та йому незнайома. Важливою у роботі педагога виступає організація комфортного предметно-розвивального середовища для проведення дослідів, яке повинно бути орієнтоване на зону «найближчого розвитку» дитини, містити предмети і матеріали, якими діти можуть працювати разом з дорослим, а також самостійно [1].

Також варто поряд з традиційними методами та прийомами використовувати інноваційні технології виховання і навчання дошкільнят. У процесі експериментування застосовувати комп'ютерні та мультимедійні засоби навчання, електронний мікроскоп, що стимулює пізнавальний інтерес дошкільників [3].

Вище визначені вимоги не реалізуються успішно без плідного контакту з сім'єю і повного взаєморозуміння між батьками і педагогами. В індивідуальних бесідах, консультаціях, на батьківських зборах через різні види наочної інформації необхідно переконувати батьків в необхідності повсякденної уваги до дитячих радощів і прагнень дитини пізнати нове, самостійно з'ясувати незрозуміле, вникнути в суть предметів і явищ [3].

Отже, використання дитячого експериментування в педагогічній практиці є ефективним і необхідним методом розвитку у дошкільнят дослідницької діяльності, пізнавального інтересу, збільшення обсягу знань, умінь і навичок.

Список літератури

1. Карапузова І. Бурсова С. Дитяче експериментування: реалії та перспективи. 2016. 39 с.

2. Иванова А. И. Методика организации экологических наблюдений и экспериментов в детском саду. Москва : ЦРП, 2007. 55 с.

3. Швайко Л. Л. Експериментальна діяльність у ДНЗ. Харків : «Основа», 2009. 192 с.

**Формування інформаційно-аналітичної
компетентності директора закладу
загальної середньої освіти**

Реалізація завдань розвитку закладу загальної середньої освіти залежить від професіоналізму та компетентності менеджерів освітньої галузі, директорів нової генерації, здатних мислити і діяти системно, приймати управлінські рішення в усіх сферах діяльності, ефективно використовувати наявні ресурси, зокрема інформаційні. У зв'язку з цим особливої значущості в управлінні освітнім закладом набувають уміння і навички раціонального пошуку та якісно-сислової обробки інформації з використанням методів аналізу і синтезу, що актуалізує проблему формування інформаційно-аналітичної компетентності директора закладу загальної середньої освіти.

Проблему формування інформаційно-аналітичної компетентності досліджено багатьма науковцями, які по-різному тлумачать це поняття. Однак, дослідивши та узагальнивши всі підходи, інформаційно-аналітичну компетентність розглядаємо з позиції Л. Петренко (2013): *«інформаційно-аналітична компетентність директора закладу загальної середньої освіти»* – це системна якість, яка характеризується набором інформаційних, аналітико-синтетичних і комунікаційних знань, умінь, навичок, здатностей, способів мислення і ставлень, що дозволяє виявляти і вирішувати проблеми, характерні для управлінської діяльності в системі освіти. До понятійно-категорійного апарату досліджуваного феномену відносяться такі поняття: «інформація», «аналіз», «інформаційна діяльність», «аналітична діяльність», «інформаційна компетентність», «аналітична компетентність», які синтезуються в дефініцію «інформаційно-аналітична компетентність».

Структурними компонентами інформаційно-аналітичної компетентності директора закладу загальної середньої освіти є: особистісно-ціннісний, когнітивний, функціональний. Так,

особистісно-ціннісний компонент передбачає спрямованість і мотивацію особистості на виконання інформаційно-аналітичної діяльності та особистісні якості керівника. Когнітивний компонент представлений теоретичними інформаційно-аналітичними знаннями та технологічними інформаційно-аналітичними знаннями. Функціональний компонент розкривається через комунікаційні уміння і навички; аналітичні уміння і навички; та синтетичні уміння і навички.

В. Ягупов (2012) виокремлює уміння, якими має володіти директор, для результативної роботи з інформацією, а саме: управлінські, уміння інформаційного пошуку, уміння обробки інформації, уміння фіксації інформації, практичної реалізації інформації, рефлексивні уміння.

Аналіз наукової літератури дав змогу виявити, що оптимальне формування інформаційно-аналітичної компетентності директорів закладів загальної середньої освіти, відбуватиметься шляхом реалізації таких організаційно-педагогічних умов: удосконалення змісту формування та розвитку інформаційно-аналітичної компетентності директорів в умовах методичної роботи; застосування оптимальних організаційних форм розвитку інформаційно-аналітичної компетентності; поєднання традиційних та інноваційних методів розвитку інформаційно-аналітичної компетентності; здійснення самоосвітньої діяльності директора закладу загальної середньої освіти.

Отже, інформаційно-аналітична компетентність директора закладу загальної середньої освіти забезпечує моніторинг справ в освітньому закладі, прийняття управлінських рішень та ефективне управління освітнім закладом у цілому.

Список літератури

1. Ягупов В. В. (2012). Інформаційно-аналітична компетентність керівників професійно-технічних навчальних закладів: поняття, зміст і структура. *Науковий вісник ІПТО НАПН України*, 3, 75–81
2. Петренко Л. М. (2013). *Теорія і практика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів*. Дніпропетровськ, ІМА-прес.

Юлія Іванчікова

Науковий керівник – доц. Боднарук І.М.

**Проблема професійного самовдосконалення
майбутнього фахівця у психолого-педагогічній
літературі**

Сучасний етап суспільного розвитку вимагає мобільних, креативних педагогів, що здатні до творчих перетворень. Виникає завдання цілеспрямованої підготовки майбутніх фахівців, що орієнтуються на творчість, новаторство, володіють високим рівнем фахових умінь, а також здатні до самовдосконалення у практичній діяльності. Навчання у закладах вищої освіти є вирішальним періодом для особистісного розвитку студентів, адже саме протягом цього періоду вони мають можливість збагатити уявлення про майбутню професію та розпочати етап професійного самовдосконалення.

Самовдосконалення як один із факторів розвитку особистості розглядалося багатьма корифеями педагогіки та психології: Л.Виготським, Г.Костюком, О.Леонтьєвим, А.Макаренком, Л.Рубінштейном, В.Сухомлинським, Б.Тепловим, К.Ушинським та ін. Воно полягає у постійній внутрішній роботі над собою з наміром довести свій розвиток до певної мети відповідно до загальнолюдських духовних цінностей [4]. Поняття «професійне самовдосконалення» у науковій літературі визначається як «свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції і розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності і власної програми розвитку» [2, с.41]. Професійне самовдосконалення педагога – це «цілеспрямована, систематична, високоорганізована і творча діяльність учителя, яка полягає у самостійному поглибленні та розширенні професійно-педагогічних знань, розвитку професійно значущих умінь, здібностей і якостей особистості» [3, с.12]; креативна педагогічна діяльність учителя з підвищення своєї професійної та загальної культури, з самовиховання і саморозвитку професійно-значущих якостей, педагогічної креативності, створення власної творчої лабораторії [1].

На думку М. Фіцули, «професійне самовдосконалення майбутнього фахівця відбувається у двох взаємопов'язаних формах – самоосвіта і самовиховання. Основний зміст самоосвіти - це вдосконалення наявних у студента знань, умінь і навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної компетенції. Самовиховання – активна цілеспрямована діяльність студента із систематичного формування і розвитку в собі позитивних якостей та усунення негативних» [2, с.41].

Коли самовдосконалення майбутнього педагога має епізодичний характер, здійснюється без чіткого плану і розгорнутої програми, то це набагато знижує результативність процесу. Доречним буде сформувавти для себе ідеал, своєрідний зразок, сформулювати цілі та завдання, які потрібно виконати для досягнення очікуваного результату. На підставі цього кожен студент може розробити для себе програму самовиховання, яка в подальшому може доопрацьовуватися та коригуватися.

Отже, на етапі навчання студентів у закладі вищої освіти великого значення набуває формування у них готовності до професійного самовдосконалення. Важливою передумовою формування мотиваційних установок до самовдосконалення є усвідомлення соціальної значущості обраної професії, особистісно-орієнтованої спрямованості на подальшу педагогічну діяльність, узгодженість зовнішніх впливів з внутрішньою активністю майбутніх фахівців, набуття ними першого досвіду професійної самоосвіти та самовиховання.

Список літератури

1. Сисоева С. О. Основи педагогічної творчості вчителя: навч. посібник / С. О. Сисоева. – К., 1994. – 112 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К.: «Академ видав», 2006. – 352 с.
3. Чемерилова И. А. Формирование готовности будущего педагога к профессиональному самосовершенствованию / И. А. Чемерилова. Автореф. дис... канд. пед. наук. – Чебоксары, 1999. – 22 с.
4. Яблонська Т. М. Психолого-педагогічні умови активізації самовдосконалення особистості // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка. – К. : “ДП Інформаційно-аналітичне агентство”, 2015. – Том X. – Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – Вип. 27. – С. 712–721.

Олена Іванчук

Науковий керівник – доц. Біленкова Л. М.

Формування креативних умінь молодших школярів на уроках «Я досліджую світ»

Згідно з Державним стандартом початкової освіти (2018 р.) та Концепцією НУШ (2017 р.) особливе місце у процесі розвитку особистості учня приділяється формуванню у нього 10 ключових компетентностей та 9 наскрізних умінь, серед яких є здатність до творчості. Розвиток творчого потенціалу у школярів трактується сьогодні як основне завдання школи

За визначенням Т.М. Позняк, творчість – це звичайна природна функція мозку, що проявляється в діяльності за наявності спеціальних умов і можливостей до того чи іншого її виду. Необхідними компонентами творчості є фантазія, уява, психічний зміст якої міститься у створенні образу кінцевого продукту (результату творчості). Творчість як процес складається з двох етапів: процесу мислення та процесу втілення задуму (Т. Позняк, 2015).

Відповідно до цього, процес творчого мислення передбачає оригінальність і незвичність висловлюваних ідей, прагнення до інтелектуальної новизни у виконанні завдання (проблеми), здатність бачити предмет (можливості його використання) під новим кутом зору і продукувати ідеї у невизначеній ситуації.

Креативність, за переконаннями науковців, – процес народження нового, що об'єктивно здійснюється в природі або в людині. Важливою умовою розвитку креативності є прояв нешаблонного мислення молодших школярів, яке потребує створення нестандартних дидактико-психологічних умов, де учень зможе розвиватися в тому руслі, яке йому подобається, не зашкодивши собі у майбутньому та колективу з яким і в якому співпрацює.

Одним із засобів комплексного розв'язання проблеми формування в учнів здатності творчого мислення є навчальні проекти, які особливо характерні для уроків «Я досліджую світ». Питанню організації проектної діяльності учнів приділяли

свою увагу О. Кондратюк, О. Онопрієнко, Є. Полат, Н.Рижова, А. Цимбалару та інші учені. Через проектну діяльність учні мають можливість використовувати не лише знання з навчальних дисциплін, а й учитися вести перемовини, ухвалювати спільні рішення, нести відповідальність відповідно до ролі в навчальній команді й разом інтерпретувати результати своєї діяльності.

Участь у проектній діяльності вимагає нестандартного бачення проблеми, пошуку дійових нешаблонних рішень, кількох варіантів розв'язання запропонованої задачі, розглядання відомого з нових позицій. Така творча діяльність молодшого школяра забезпечується специфічними здібностями, які називають креативністю. Вона полягає в умінні висувати неординарні ідеї, уникати в мисленні традиційних схем.

Проектна діяльність передбачає роботу в колективі. Великий інформаційний і технологічний обсяг багатьох проектів стимулює учнів початкової школи до об'єднання у групи. Працюючи у команді на уроках «Я досліджую світ», молодші школярі вчаться взаємодіяти один з одним, залагоджувати можливі конфлікти, набувати навичок етичного міжособистісного спілкування, брати відповідальність за вибір рішення, аналізувати результати діяльності. У проектній діяльності відбувається реалізація завдань навчання, виховання і розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Отож використання проектної діяльності учнів є одним із вагомих засобів формування у молодших школярів наскрізних умінь загалом, зокрема здатності до творчості.

Список літератури

1. Державний стандарт початкової освіти (2018). Електронний ресурс. Режим доступу: newstandard.nus.org.ua
2. Концепція «Нова українська школа». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://osvita.ua>
3. Позняк Т.М. (2015) Розвиток креативних здібностей особистості: Видавництво Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Психологічні науки.

Микола Ілащук

Науковий керівник – доц. Радчук В. М.

Взаємозв'язок емоційного інтелекту й управлінських здібностей керівників

У нинішніх умовах змінюються вимоги до сучасного керівника. Однією з таких вимог стає емоційне лідерство, під яким розуміється мистецтво управління людьми на основі емоційного інтелекту.

За Данієлом Гоулменом, «емоційний інтелект» – це здатність усвідомлювати власні почуття, почуття інших, мотивувати себе та інших, керувати як власними емоціями, так і інших. Він вираховується як сума показників семи здібностей: самоусвідомлення, самомотивування, стійкість до фрустрації, контроль за імпульсами, регуляція настрою, емпатія, оптимізм». Згідно з його дослідженнями для ефективності управлінської роботи емоційний інтелект має вирішальне значення. Так успішність будь-якої діяльності лише на 33% визначається технічними навичками, знаннями та інтелектуальними здібностями, а на 67% – емоційною компетентністю, причому для керівників ці цифри різняться ще більше: 85% визначається емоційним інтелектом, і тільки на 15% залежить від IQ [1].

Емоційний стан лідера впливає на обстановку в групі, відділі або організації. Ця емоційна заразливість лідера, що зберігає врівноваженість і внутрішню мотивацію, служить прикладом для підлеглих, надихає їх і передає їм його почуття. Оптимістичний і енергійний керівник здатний підвищити активність всієї організації. Чуйність і уміння налагодити взаємодію допомагають мотивувати, надихати і об'єднувати співробітників.

Напевно, головне, що емоційний інтелект дозволяє лідеру – це можливість ставитися до підлеглого як до цілісної особистості зі своїми почуттями, думками, ідеями, потребами, здібностями. Емоційний інтелект допомагає керівнику розвивати персонал і підтримувати адекватно високу самооцінку кожного співробітника. Емоційно компетентний лідер створює атмосферу довіри і поваги, наповнює сенсом роботу підлеглих, так що вони прагнуть не тільки задовольнити

свої потреби, а й принести максимальну користь організації. Командна ефективність має на увазі синергійну взаємодію членів. А високий емоційний інтелект – основа такої взаємодії [2].

Для аналізу взаємозв'язку емоційного інтелекту та управлінських здібностей дослідження було проведено у керівників, які мають досвід безпосередньої праці з колективом, за допомогою таких методик: «Оцінка загальної здібності до управлінської діяльності (ЗЗУД)» Л. Д. Кудряшової; «Тест визначення рівня емоційного інтелекту (EQ)» Н. Холла; «Опитувальник емоційного інтелекту (EmIn)» Д. В. Люсіна; а також «Діагностика схильності до певного стилю керівництва» Є. П. Ільїна.

Виявлено, що 76% керівників володіють високим рівнем здатності до управлінської діяльності, а 24% керівників володіють середнім рівнем здатності до управлінської діяльності. Високим рівнем емоційного інтелекту володіють 57% досліджуваних, 30% досліджуваних володіють середнім рівнем емоційного інтелекту, а 13% низьким рівнем. Переважаючим стилем керівництва є демократичний, а саме 64% керівників; на другому місці авторитарний стиль керівництва – 25%, останнє місце займає ліберальний стиль керівництва – 11% керівників.

Підсумовуючи все вищесказане, доходимо до висновків, що дана проблематика дуже актуальна для психологічної науки на даний момент, насамперед для вивчення факторів, які безпосередньо впливають на успішність діяльності керівника.

Список літератури

1. Дядик І. В. Емоційний інтелект як невід'ємна складова управлінського потенціалу підприємства. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 11. Частина 1. С. 51–53.
2. Кириченко Р. В. Емоційний інтелект як фактор ділової успішності керівника. *Перспективні напрямки української науки* : зб. статей 28 міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал української науки – XXI сторіччя» (08-13 жовтня 2014 р.). Т. 1 : Науки гуманітарного циклу. Запоріжжя, 2014. С. 15–16.

Методи самовиховання та їх реалізація у практичній діяльності вчителя початкової школи

На сучасному етапі, в умовах стрімкого розвитку освіти в Україні постало питання про потребу підготовки висококваліфікованих фахівців. Одним із важливих критеріїв професіоналізму вчителя початкової школи є застосування методів самовиховання у практичній діяльності. Самовиховання можна розглядати як саморозвиток, в якому відповідно до вимог суспільства, цілі та інтереси самої людини творчо формуються і розвиваються.

Головною *метою самовиховання* в наш час є досягнення людиною згоди із самим собою, самоактуалізація і самореалізація потенційних можливостей, а також активне самоутвердження в суспільному житті. В свою чергу, мотивами самовиховання можуть бути потреби діяти згідно з нормами людської моралі та професійними вимогами, розуміння необхідності долати труднощі особистісного і професійного становлення тощо. Це викликає необхідність цілеспрямованої підготовки майбутніх вчителів початкової школи до створення свого шляху самовдосконалення (С.П. Максимюк, 2005)

Суттєво, що в розумінні процесу самовиховання не склалося до сьогодні єдиної теоретичної концепції, в силу чого в науковій літературі співіснують його різноманітні визначення. *Самовиховання* – це «свідома, систематична робота особистості над собою з метою усунення тих чи інших недоліків і формування позитивних якостей, що відповідають вимогам суспільства і особистого плану розвитку» (О.Г. Ковальов).

Окремі автори акцентують увагу на зв'язок самовиховання з рівнем емоційного, інтелектуального, психологічного розвитку особистості, її свідомості з почуттям відповідальності. Учені зауважують, що важливо не тільки знати і правильно визначити мету самовиховання, а й правильно обрати методи власного самовдосконалення. Не менш важливим є і прийом як своєрідна

частина методу, що потрібна для його ефективнішого застосування в умовах конкретної ситуації.

Методи і прийоми можуть бути надзвичайно різноманітні: самоспостереження, самотестування, самоаналіз, самостимулювання, самовдосконалення, самоконтроль, самовплив, самокритика, самопереконання, самонавіювання, самохвалення тощо (В.О. Сухомлинський, 1997).

Для педагога робота над собою – необхідна умова набуття і збереження професіоналізму. Самовиховання – цілеспрямований процес, який є продовженням професійного виховання, коли вчитель з об'єкта виховного впливу перетворюється на суб'єкт власної організації життєдіяльності. Тому найважливіша умова виникнення потреби у професійному самовихованні для вчителя – це перехід з позиції учня на позицію спеціаліста.

Отже, реалізація методів самовиховання у практичній діяльності вчителя початкової школи є важливою і необхідною умовою професійної діяльності.

Список літератури

1. Сухомлинський, В. О. (1997). Виховання і самовиховання. Вибрані твори: в 5 т. Київ: Вища школа. (Sukhomlinsky, V. O. (1997). Education and self-education. Selected works: in 5 volumes. Kiev: High school.)
2. Максимюк, С. П. (2005) Педагогіка. Київ. (Maksymyuk, S. P. (2005) Pedagogy. Kiev.)

Марія Калин
Науковий керівник – доц. Комісарик М. І.
Використання розвивальних ігор Б. Нікітіна в
умовах сучасного закладу дошкільної освіти

Усім відомо, що для дітей, а особливо для дошкільнят, найліпша форма навчання – це навчання за допомогою гри. Розвиваючі ігри дуже важливі для дітей. Дитині здається, що вона просто розважається, але насправді тренує увагу, мислення, розвиває свої творчі здібності.

В іграх Нікітіна закладений величезний потенціал для розвитку творчих здібностей дітей. Адже із запропонованого набору деталей можна придумати самостійно нескінченно багато ігор.

Інтелектуальні ігри Нікітіна:

- дають змогу планувати заняття за принципом від простого до складного;

- стимулюють розвиток творчих здібностей із раннього дитинства;

- формують умови для випереджувального розвитку здібностей;

- створюють атмосферу вільної і радісної творчості;

- формують у батьків уміння стримуватися, не заважати малюку;

- самостійно думати і приймати рішення [1].

У роботі з дітьми дошкільного віку в сучасному закладі дошкільної освіти розвивальні ігри Нікітіна ми використовуємо на заняттях з розділів: «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина у природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі» тощо. Методика Нікітіна сприяє повноцінному розвитку дітей, яка базується на різноманітних іграх із кубиками, цеглинками, квадратами, кубами, конструкторами, візерунками, рамками, картами, наборами «Вгадай-ка». Діти граються з м'ячами, мотузками, гумками, камінчиками, горіхами, гудзиками, палицями. Принцип цих ігор досить простий. Найголовніше послідовно рухатися від простого до складного. Спосіб гри залежить від віку і рівня розвитку дитини.

Завдання даються дитині в різній формі: у вигляді моделі, плоского малюнка в кресленні, письмовій або усній інструкції і так знайомить його з різними способами передачі інформації [2].

Крім того, що діти вчаться мислити просторовими образами (об'ємними фігурами) і вмінню їх комбінувати, у них з'являється можливість паралельно комбінувати і поєднувати кольори елементів.

Розвиваючі ігри позитивно впливають на саморозвиток дитини, її самостійність, самоорганізацію, самовизначення, самоконтроль. Різні ігри розвивають інтелектуальні якості: увага, пам'ять, особливо зорову, класифікувати й систематизувати матеріал, здатність до комбінування, тобто вміння створювати нові комбінації з наявних елементів, деталей, предметів; уміння знаходити помилки й недоліки, просторові уявлення та уяву, розширяють світогляд, ознайомлюють та закріплюють знання про величину та форму предметів, здатність передбачати результати своїх дій [3].

Методика ґрунтується на тому, що гальмувати і прискорювати розвиток дитини не можна, треба лише стежити, як розвивається дитина, і допомагати їй у цьому.

Отже, завдяки розвивальним іграм Б. Нікітіна ми дозволяємо дитині самостійно шукати рішення не відомих їй завдань, створювати нове, тобто веде до розвитку її творчих здібностей та інтелектуальних якостей.

Список літератури

1. Глазова О. О. *Інтелектуальні ігри Нікітіних : методичний посібник. Хмельницький : дошкільний заклад №21 «Ластівка», 2017. 30 с.*
2. Нікітін Б. П. *Сходинки творчості, або розвиваючі ігри. 1990.*
3. Поніманська Т. І. *Дошкільна педагогіка: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2015*

Вікторія Камбур

Науковий керівник – доц. Каплієнко-Ілюк Ю. В.

Культурно-історичні аспекти становлення хорового мистецтва в Україні

Українська хорова культура – це унікальне явище, яке має багатотисялітню історію та свої національні традиції, що спираються на давні зразки народнопісенної культури, на основи професійного музичного мистецтва.

На формування засад хорового мистецтва в Україні справило вплив прийняття християнства, пов'язаного з періодом Київської Русі. Давньоруський тип хорової культури склався в симбіозі пісенно-культурної традиції дохристиянської ери із запозиченим візантійським богослужбовим співом.

Процес державної освіти покладений Ярославом Мудрим (978 – 1054 рр.): новостворена палацова школа при Софійському соборі для соціальної еліти, за візантійською традицією здійснювала всеохоплюючу освіту – «енцикліос педіа». У школі вивчалися сім вільних мистецтв рідною мовою. Музика входила до складу філософії, яка включала знання арифметики, геометрії, астрономії, фізіології [2, 293-294].

У 30-ті роки XII ст. Київська Русь розпадається на декілька князівств. Центр освіти переміщується в Галицько-Волинське князівство. Тут складається вид початкової домашньої школи, яка проіснувала до середини XIX ст. Згодом була створена Острозька школа, головним завданням якої стало відродження православ'я та освітянських традицій Київської Русі [2, 299].

Перша братська школа створена у Львові в 1586 р. У школі вивчалися музична грамота, церковний спів, створювалися співочі класи, була здійснена реформа п'ятилінійного нотного запису (ірмолойна нотація) [2, 302].

У 1631 р. з'являється Лаврська школа, під керівництвом П. Могили (1596/97 – 1647 рр.) – шанувальника західної моделі освіти. У процесі об'єднання Лаврської та Братської шкіл

утворюється Києво-Братська колегія, де зливаються воєдино західна та елліно-слов'янські традиції.

Початок XVIII ст. ознаменований важливою подією – в 1701 р. колегія одержує статус Києво-Могилянської Академії, яка з часом стає центром музичного життя в Україні [2, 304].

З 1786 р. Києво-Могилянська академія перетворюється на школу для вищої освіти духовенства. З 1908 – 1917 рр. О. Кошиць керував хором київського університету, пропагуючи південно-слов'янські народні пісні (болгарські, сербські, хорватські, українські та російські), познайомив киян з творчістю М. Леонтовича [1, 6].

Спираючись на вищевикладені факти, відтворений культурно-історичний контекст, можна зробити такі висновки:

- виникнення і становлення хорового мистецтва в Україні пов'язане з прийняттям християнства, в симбіозі християнської культово-пісенної традиції з візантійським богослужбовим співом;

- розвитку хорової справи сприяла мережа освітніх установ у ранній період – при церквах і монастирях, а з XVIII ст. – у вигляді автономних освітніх закладів;

- створена п'ятилінійна нотація, з'явилися перші нотні збірники, покладено початок вивчення теорії музики;

- розширилася мережа навчальних закладів, в яких функціонували численні хорові колективи;

- репертуар хорових колективів відрізняється високим художнім рівнем.

Список літератури

1. Коренюк О. Г. Из истории музыкального образования в Киеве (XIX – начало XX ст.). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата искусствоведения / О. Г. Коренюк // Музыкальная жизнь Киева I половины XIX ст. и первоначальные формы образования. – К., 1972. – 30 с.
2. Уланова С. І. Нариси історії музичної освіти і виховання. Від античності до початку XIX ст. Музична освіта і виховання в Україні до XVIII ст.; ч. IV / С. І. Уланова. – К., 2002. – 325 с.

Марина Каменщикова
Науковий керівник – доц. Г. С. Фесун
Особливості дослідження емоційного інтелекту
особистості

Проблема емоційного інтелекту не є новою у психології, оскільки досліджувалася ще у класичних працях П. Анохіна, Л. Виготського, С. Рубінштейна [3]. У дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених розглядаються такі поняття, як: «загальний інтелект», «спеціальний інтелект», «соціальний інтелект», «емоційний інтелект». При всіх відмінностях у поглядах загальним є визнання багатокomпонентності феномена «інтелект», тісного зв'язку з пізнавальними процесами, вродженими і соціальними чинниками. У загальному вигляді емоційний інтелект (EI) визначають як здатність розпізнавати, розуміти власні і чужі емоції та вміння управляти ними[1].

Термін «емоційний інтелект» пояснюють як «розумність», яка не тільки «підіймає нас над нашими пристрастями та слабкостями, а й допомагає скористатися з наших переваг, талантів та добродійності» [3, с. 23].

Ще 15 років тому коефіцієнт IQ вважали визначальним показником професійної компетентності у кадровій сфері, зокрема для керівників вищого рівня. На думку сучасних психологів і соціологів, успішність у професійній сфері на 85% залежить від емоційного інтелекту. Сучасні дослідження доводять, що люди з добре розвинутою емоційною сферою можуть краще налагоджувати стосунки, знаходити вихід зі складного становища, здатні більш цілеспрямовано керувати своїми емоціями [2, с. 26].

На сьогодні виділяють дві моделі емоційного інтелекту: модель здібностей, у якій перетинаються пізнання й емоції, і змішана модель, і в якій присутнє поєднання емоційних, інтелектуальних і особистісних властивостей людини [6].

Дослідження низки вчених з емоційного інтелекту студентів доводять, що студентам притаманний середній рівень емоційного інтелекту. Також існують свідчення про те, що високий емоційний інтелект передбачає широкий репертуар

конструктивних копінг-стратегій і високий рівень соціального інтелекту. Також зазначимо, що емоційний інтелект першокурсників порівняно зі студентами четвертого курсу, значно відрізняється у бік зростання показників. Отже, можна говорити про те, що емоційний інтелект є динамічною структурою, яка піддається самовдосконаленню [6].

На основі проведеного аналізу наукових джерел, емоційний інтелект визначається як складний феномен, який необхідний для пояснення і передбачення реакції людини в емоційній ситуації і є ефективним засобом для аналізу емоційної сфери особистості. У результаті досліджень виявлено, що емоційний інтелект має у своїй структурі, як мінімум, два компоненти: внутрішньоособистісний і міжособистісний. Перший являє собою здатність до розуміння власних емоцій і усвідомлення емоційного стану оточуючих. Другий компонент складається з уявлень про те, наскільки добре емоційний стан розуміється оточуючими. За результатами наукових досліджень можна зробити висновок, що обидва компоненти емоційного інтелекту мають свої особливості у студентів на різних етапах навчання у вузі: у першокурсників нижчий рівень емоційного інтелекту у порівнянні зі студентами старших курсів. А це вказує на динаміку та здатність до розвитку емоційного інтелекту у студентів на старших курсах.

Список літератури

1. Берулава, М.Н. Нация в опасности / М.Н. Берулава // Педагогика. 2009. – № 5. С. 3-6.
2. Горяїнов О.М. Методичні вказівки до практичних занять і самостійної роботи з дисципліни «Основи логістичного консультування»: [навчальне видання] / О.М. Горяїнов. – Харків: ХНАМГ, 2009. – 36 с.
3. Дерев'янка С.П. Управління емоціями як регулятивний компонент емоційного інтелекту / С. Дерев'янка [Електр. ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/2009_74_1.pdf
5. Носенко Е.Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: [монографія] / Е.Л. Носенко, Н.В. Коврига. – К.: Вища школа, 2003. – 126 с.
6. Шилова Н.І. Особливості емоційного інтелекту студентів-психологів у процесі навчання в університеті [Електронний ресурс] / Н. Шилова. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu.

Особливості роботи з веб-сторінками та веб-сайтами на уроках інформатики в початковій школі

Нинішнє суспільство вимагає свідомого, ерудованого, комунікабельного громадянина. Ми повинні бути водночас і добрими сім'янами, і професіоналами своєї справи, і цікавими особистостями. Такі вимоги стоять, зокрема, перед батьками та школою насамперед. Школа й освітній процес у цілому повинні виховати компетентну особистість. Однією з ключових освітніх компетентностей початку XXI століття є інформаційна, тобто вміння відшукати та проаналізувати інформацію з різноманітних джерел, а передусім із Інтернет-джерела. Порівняно нещодавно таке завдання постало перед учителями початкової школи, оскільки з кожним роком інформаційний простір усе більше вривається в життя людини.

Усю інформацію, усі свої знання люди поступово переносять в Інтернет, а ці безмежні запаси стають *веб-ресурсами*. Завдяки відкритості джерела постійно поновлюються і поповнюються (Домненко, & Бурсов, 2002). Мережа Інтернет систематизована і впорядкована. За допомогою Інтернет-адрес можна знайти конкретну інформацію. Вона знаходиться на веб-сторінках і веб-сайтах. *Веб-сторінка* – це сукупність тексту, ілюстрацій та інших елементів, загалом ця інформація передається за допомогою служби WWW. Сукупність веб-сторінок називається *веб-сайтом*, який належить до інформаційного наповнення електронного видання (Домненко, & Бурсов, 2002).

Щоб у майбутньому учні легко опанували складні інформаційні операції, ефективно працювали із текстовими програмами, застосовували ці вміння для реалізації власних навчальних цілей, необхідно навчити їх виконувати найелементарніші завдання. Тобто, як, де, правильно шукати інформацію, що можна з нею робити. Робота із веб-сторінками та веб-сайтами дозволяє покликатися на їхню адресу, а отже, гарантує іншим користувачам надійність. У зв'язку з

необхідністю застосовувати Інтернет-джерела для подачі інформації на уроках і потребою навчати молодшого школяра безпечно працювати з Інтернетом держава потурбувалася про підготовку спеціалістів із використання інформаційних технологій у професійній діяльності. Науковцям доводиться констатувати, що ряд учителів початкової школи відчули труднощі при впровадженні інформаційних технологій в освітньому процесі (Наконечна, 2015, с.37). Це пов'язано з тим, що на момент упровадження предмету не існувало стійкої виробленої системи формування інформаційної культури вчителя, нормативно-правової бази, навчально-методичної літератури для створення навчальних у дидактичних матеріалів до уроку. Саме тому тепер створюється чимало сайтів для розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів. Такі веб-сайти містять велику кількість матеріалів, постійно поповнюючись завдяки зворотньому зв'язку, що надає широкий інформаційно-методичний простір для вчителя. Окрім того, Інтернет-простір дає вчителю великі можливості для самовдосконалення. Долучаючись до вебінарів, інтернет-конференцій, онлайн-курсів, різноманітних конкурсів, педагог може підвищувати свою кваліфікацію, розширювати навчальний простір, обмінюватися досвідом із колегами та в перспективі використовувати отримані матеріали на уроках інформатики в початковій школі. Переваги роботи з Інтернет-ресурсами (зокрема з веб-сторінками і веб-сайтами) очевидні: швидкість подачі інформації практично з будь-якого питання, доступність, переважно надійність, зворотній зв'язок, наявність технічної підтримки.

Список літератури

1. Домненко, В.М. & Бурсов, М.В. (2002) Создание образовательных интернет-ресурсов. Учебное пособие. К, 104 с.
2. Наконечна, Л.М. (2015) Мережна підтримка педагогів Сумщини, що викладають інформатику в початкових класах *Збірник праць. ITEA-2015. Нові інформаційні технології в освіті для всіх. Частина 2*, С.35-41. http://www.irtc.org.ua/dep105/publ/ITEA-2015/2 ITEA_2015_ua.pdf

Методи самовиховання та їх реалізація у практичній діяльності вчителя початкової школи

На сучасному етапі, в умовах стрімкого розвитку освіти в Україні постало питання про потребу підготовки висококваліфікованих фахівців. Одним із важливих критеріїв професіоналізму вчителя початкової школи є застосування методів самовиховання у практичній діяльності. Самовиховання можна розглядати як саморозвиток, в якому відповідно до вимог суспільства, цілі та інтереси самої людини творчо формуються і розвиваються.

Головною *метою самовиховання* в наш час є досягнення людиною згоди із самим собою, самоактуалізація і самореалізація потенційних можливостей, а також активне самоутвердження в суспільному житті. В свою чергу, мотивами самовиховання можуть бути потреби діяти згідно з нормами людської моралі та професійними вимогами, розуміння необхідності долати труднощі особистісного і професійного становлення тощо. Це викликає необхідність цілеспрямованої підготовки майбутніх вчителів початкової школи до створення свого шляху самовдосконалення (С.П. Максимюк, 2005)

Суттєво, що в розумінні процесу самовиховання не склалося до сьогодні єдиної теоретичної концепції, в силу чого в науковій літературі співіснують його різноманітні визначення. *Самовиховання* – це «свідома, систематична робота особистості над собою з метою усунення тих чи інших недоліків і формування позитивних якостей, що відповідають вимогам суспільства і особистого плану розвитку» (О.Г. Ковальов).

Окремі автори акцентують увагу на зв'язок самовиховання з рівнем емоційного, інтелектуального, психологічного розвитку особистості, її свідомості з почуттям відповідальності. Учені зауважують, що важливо не тільки знати і правильно визначити мету самовиховання, а й правильно обрати методи власного самовдосконалення. Не менш важливим є і прийом як своєрідна

частина методу, що потрібна для його ефективнішого застосування в умовах конкретної ситуації.

Методи і прийоми можуть бути надзвичайно різноманітні: самоспостереження, самотестування, самоаналіз, самостимулювання, самовдосконалення, самоконтроль, самовплив, самокритика, самопереконання, самонавіювання, самохвалення тощо (В.О. Сухомлинський, 1997).

Для педагога робота над собою – необхідна умова набуття і збереження професіоналізму. Самовиховання – цілеспрямований процес, який є продовженням професійного виховання, коли вчитель з об'єкта виховного впливу перетворюється на суб'єкт власної організації життєдіяльності. Тому найважливіша умова виникнення потреби у професійному самовихованні для вчителя – це перехід з позиції учня на позицію спеціаліста.

Отже, реалізація методів самовиховання у практичній діяльності вчителя початкової школи є важливою і необхідною умовою професійної діяльності.

Список літератури

3. Сухомлинський, В. О. (1997). Виховання і самовиховання. Вибрані твори: в 5 т. Київ: Вища школа. (Sukhomlinsky, V. O. (1997). Education and self-education. Selected works: in 5 volumes. Kiev: High school.)
4. Максимюк, С. П. (2005) Педагогіка. Київ. (Maksymyuk, S. P. (2005) Pedagogy. Kiev.)

Тетяна Кірошко

Науковий керівник - доц. Поліщук О.М.

Прокрастинація як психологічний феномен

Прокрастинація – це схильність людини до постійного відкладання важливих справ на “потім”; затягування, відстрочка, відкладання, зволікання, що призводить до життєвих проблем та негативних психологічних ефектів. Поняття прокрастинації близьке за змістом до поняття поведінкової затримки («behavioral delay»). Прокрастинація виявляється у тому, що людина, усвідомлюючи необхідність виконання цілком конкретних важливих справ, ігнорує цю необхідність і відволікає свою увагу на побутові дрібниці або розваги. Від відпочинку прокрастинацію відрізняє те, що у спокійному стані людина відновлює запаси енергії, а при прокрастинації – витрачає.

У середині 1980-х років почав здійснюватися науково-академічний аналіз феномену прокрастинації (Solomon, 1984; Lay, 1986; Rothblum, Solomon, 1986). Були розроблені опитувальники для вивчення прокрастинації (Aitken, 1982; Lay, 1986; 1982; Lay, 1986; McCown et al., 1987; Tuckman, 1991). Дана тематика вивчалась у працях Шухова Н., (1996); Михайлова Е. Л., (2007); Варваричева Я. И., (2008, 2010); Дворник М (2018).

Н. Мілгрем виділив такі види прокрастинації: *повсякденна* (побутова) - відкладання домашніх справ, які повинні виконуватись регулярно; *прокрастинація у прийнятті рішень* (у тому числі незначущих); *невротична* - відкладання життєво важливих рішень, таких як вибір професії або створення сім'ї; *компульсивна* - поєднує два види прокрастинації - поведінкову та у прийнятті рішень; *академічна* - відкладання виконання навчальних завдань, підготовки до іспитів і т.д. [1]. Пізніше Мілгрем і Тенне (Milgram, Tenne, 2000) об'єднали усі ці види в два основних: відкладання виконання завдань і відкладання прийняття рішень [2].

Саме по собі відкладання справ нічого небезпечного та деструктивного за собою не тягне, але якщо відкладання виконання та прийняття рішень трапляється постійно, то потрібно задуматись про наслідки такого вічного відкладання.

Одним із таких наслідків є прогресуюче зниження самооцінки, яке призводить до комплексів та невпевненості в собі. Прокрастинація небезпечна тим, що веде за собою стрес, тривогу та напругу. Перебуваючи в стані постійного стресу та тривоги у людини знижується продуктивність та уважність. Прокрастинація викликає в людини почуття провини і може спровокувати невдоволення збоку оточуючих за не виконання доручених обов'язків чи справ.

Як боротись з прокрастинацією? Подолання прокрастинації умовно можна розділити на три блоки: 1. Всебічний аналіз основних передумов, які мають вирішальне значення для появи бажання відкласти виконання справ. 2. Робота з уявленнями прокрастинатора про свої здібності та успіхи. 3. Формування у суб'єкта навичок адекватного розподілу часу, постановки та досягнення цілей, уміння тверезо оцінювати складність завдання. Найбільш ефективними прийомами при роботі з прокрастинаторами вважаються прийоми біхевіоральної та когнітивної терапії, які передбачають використання стимулів і підкріплень [3].

Дана тема актуальна для вивчення та дослідження, адже кожна людина хоча б раз стикалася з тим, що відкладала важливі справи на потім. Легкий прояв прокрастинації є в кожній людини і до певного рівня може вважатись цілком нормальним явищем. Прокрастинація постає проблемою, коли перетворюється на постійний стан, у якому людина проводить більшу частину часу. За даними психологів, стійка прокрастинація є в 12-25% людей, і цей процент з кожним роком зростає, тому потрібно вміти вчасно помітити в себе схильність до прокрастинації та вчитися долати її на самому початку.

Список літератури

1. Milgram N. Correlates of academic procrastination / N. Milgram, G. Batori, D. Mowrer. *Journal of School Psychology*. 1993. С.487-500.

2. Milgram, N., Tenne, R. Personality correlates of decisional task avoidant procrastination. *European Journal of Personality*, 2002. 14(2), 141-156.

3. Ильин Е. П. Работа и личность. Трудоголизм, перфекционизм, лень. «Питер», 2011. 224 с.

Вплив ЗМІ на процес соціалізації підлітків

Сучасне суспільство можна охарактеризувати як інформаційне, головним багатством якого є інформація. Об'єктивною закономірністю розвитку такого суспільства стала інтенсифікація інформаційних процесів: зростає швидкість передачі повідомлень; збільшується обсяг інформації, що передається; прискорюється її обробка. Цей процес може чинити негативний вплив на людину, зокрема підлітка, приводячи до інформаційних перевантажень, що послаблює здатність думати, міркувати. Особливе занепокоєння викликає факт впливу сучасних засобів масової інформації (ЗМІ) на молоде покоління. До того ж, такий вплив дуже часто може бути негативним.

Професійний інтерес науковців до різних видів і рівнів особистісних змін, що відбуваються в підлітковому віці досить значний та стійкий. У нашій країні та за кордоном накопичений чималий досвід дослідження підліткового віку. Зокрема, розвитку особистості у підлітковому віці присвячені праці

Г. С. Абрамової, Л. І. Божович, М. Й. Боришевського,
А. В. Брушлінського, І. С. Булах, Ш. Бюллер, Б. Зазо, та ін.

Позитивні та негативні аспекти впливу засобів масової інформації, передусім, на молоде покоління вивчав В. Ю. Степанов. У працях М. М. Матвійчук представлені дослідження організації медіаосвіти в соціально-педагогічній сфері.

Можна також виділити такі джерела проблем в соціалізації підлітків:

1. Суперечність між активним розвитком інтелектуальних і фізичних сил та жорстким лімітом часу, економічних можливостей для задоволення зростаючих потреб.
2. Недооцінка різноманітних життєвих ситуацій та можливостей приводить до виникнення песимістичних настроїв.
3. Підлітковому віку притаманна природна дисгармонія.

Бажання і прагнення підлітків розвиваються раніше, ніж воля і сила характеру.

4. Абстрактні ідеали та життєві плани.

5. Труднощі соціальної та психологічної адаптації до умов життя (без опіки батьків) і бажання швидше звільнитися від цієї опіки.[2].

Засоби масової інформації – це органи, створені для відкритої, публічної передачі за допомогою спеціального технічного інструментарію різних відомостей кількісно великим розосередженим аудиторіям [1].

Вплив ЗМІ на процес соціалізації не можна оцінювати однозначно, з огляду на те, що він може мати як позитивний, так і негативний характер і значно залежить від способу їхнього використання. Сучасні засоби масової інформації впливають на підлітків через різні канали: телебачення, інтернет, радіо, публіцистичні видання, тощо. Ці чинники здатні спотворювати моральні норми, згубно впливати на психіку підлітка, стандартизувати його мислення, але в той же час, засоби масової інформації це джерело різноманітних навчальних і розвиваючих матеріалів, за їх допомогою підліток має можливість ефективно підтримувати зв'язок з суспільством, пізнавати громадську культуру, тощо.

Отже, ЗМІ відіграють вагомую роль в розвитку людини у процесі соціалізації й особливо значуще місце займають серед факторів соціалізації підлітка. ЗМІ активно впливають на інформаційні інтереси, потреби аудиторії, її мотивацію і так справляють істотний тиск на її світогляд, прояви активності та соціалізацію.

Список літератури

1. Луман Н. Реальность массмедиа / Н. Луман // Отечественные записки. – 2000. – № 4. – С. 431

2. Парунова Ю.Д. Соціалізація особистості в умовах трансформаційних процесів сучасного суспільства: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03 [Електронний ресурс] / Ю.Д. Парунова; Тавр. нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. – Сімферополь, 2006. – 20 с

Особливості впровадження сонатного жанру в бандурний репертуар мистецьких навчальних закладів

На сучасному етапі репертуар бандуристів вирізняє різноманітна жанрова палітра (від історичних, побутових народних пісень та дум до сучасних авторських композицій в академічному, джазовому та естрадному напрямках), завдяки активній співпраці з вітчизняними композиторами. Важливим етапом на шляху введення бандури до загальноєвропейського руслу розвитку академічної музики стало звернення до жанру сонати.

Спробуємо визначити особливості впровадження сонатного жанру в професійний бандурний репертуар закладів мистецької освіти.

Сам принцип сонатності вважається одним із вершинних у музичній драматургії, його використання є ознакою майстерності і творчої зрілості. Поява сонат для бандури ознаменувала збагачення цього своєрідного жанрового поля. Дуже часто репертуар учня-бандуриста складають сучасні твори, а академічні відходять на задній план. Саме тому у виборі репертуару, треба опиратися на основну мету музичного виховання, яка, за словами Д.Кабалевського, полягає в тому, щоб: «...ввести учнів у світ великого мистецтва, навчити їх любити і розуміти музику у всьому багатстві її форм і жанрів» [2].

Найбільшою проблемою є спрямування учнів до виконання сонатних творів на бандурі, а також вибір репертуару. В даному аспекті вагому роль відіграла творча спадщина К. Мяскова, М.Дремлюги, А. Коломійця, що заклала основу концертного та навчально-педагогічного репертуару, представляючи як уже традиційні бандурні жанри, так і новаторські пошуки щодо залучення для бандури класичних жанрів і форм, зокрема сонатної. Першою сонатою, написаною саме для бандури, стала «Українська соната» для бандури та фортепіано C-dur А. Коломійця, (1968).

У творчому доробку М. Дремлюги цінними є твори великої форми, зокрема три сонати для бандури з фортепіано [3].

На особливу увагу заслуговує творчість Ю. Олійника, його оригінальні твори для бандури, що представлені різноманітними жанрами, зокрема жанром сонати. Це шість концертів для бандури та симфонічного оркестру, Соната для бандури (1988), Рондо «Українське Різдво» для бандури (1990), Токата для бандури (1991), «Чотири подорожі в Україну» – сюїта для бандури та фортепіано (1995), «Балада про Чорнобильське село» на слова Гай-Головка (1991), «Неймовірні подорожі козака Мамая» (2010) [1].

Серед новаторів, яскравих представників нової генерації українських композиторів – В. Зубицький, творчість якого охоплює широкий спектр інструментів, серед яких є і бандура.

Звичайно, що не всі твори вищезгаданих композиторів зможе виконати сучасний учень-бандурист, проте творчість М. Дремлюги та К. Мяскова входить до навчальної програми учнів старших класів. Варто зазначити, що є багато сучасних авторів, які пишуть академічні твори для бандури. Зокрема О. Герасименко. У багатьох творах композиторка зосереджена на тонкому вибудовуванні мелодичних ліній, які набувають ілюстративного значення, надають музиці просвітленого настрою, що відповідає базовим естетичним засадам романтизму як художнього стилю.

Отже, важливим аспектом є введення творів сонатного жанру до репертуару бандуриста, виконання яких допомагає учням розібратися в глибинних стилістично-інтонаційних особливостях музики, розвиває їх музичні здібності та інтелект.

Список літератури

1. Дутчак В. Форми, жанри і стилі виконавства в бандурному мистецтві українського зарубіжжя: звукове відтворення / Віолетта Дутчак // Етнос і культура. - 2011-2012. - № 8-9. - С. 142-148.

2. Кабалевский Д.Б. Основные принципы и методы программы по музыке для общеобразовательной школы: Программа по музыке (с поурочной методической разработкой) для общеобразовательных школ. 1–3 классы. М.: Просвещение, 1980. – 78 с.

3. Ластовецький М.А. Композиторські інтенції бандуриста Миколи Мошика / М.А. Ластовецький // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство. – 2012. - № 3. С. 130-135.

Ольга Коваль

Науковий керівник – доц. Боднарук І. М.

Зародження виконавських шкіл гри на баяні в Україні

Становлення баянного мистецтва в Україні пов'язане з існуванням кількох регіональних центрів – це Київська, Львівська, Одеська, Харківська та Донецька виконавські школи.

На початку ХХ століття в Україні починають відкриватися перші класи гри на народних інструментах.

Одним із перших центрів підготовки баяністів став Київ, де в 1928 році у музично-драматичному інституті ім. М. В. Лисенка відкрили спеціальне відділення, яке мало готувати диригентів широкого профілю – керівників духових і народних оркестрів і хору. Тут вели систематичне навчання на різних народних інструментах [1].

Представниками «київської школи» мистецтва гри на баяні були І. Алксеев, М. Давидов, С. Крапива, І. Яшкевич. Провідну роль у підготовці баяністів відіграв М. Геліс, який у 1938 році очолив кафедру народних інструментів у Київській державній консерваторії.

У Харкові клас баяна на відділі народних інструментів був відкритий лише в 1951 році. Очолив його випускник Київської державної консерваторії Л. Горенко. Саме цей педагог у 1960-ті роки одним із перших в Україні запровадив у практику готово-виборний баян. Традиції харківської школи продовжились у праці таких баяністів, як: А. Гайденко, А. Гетьман, В. Зеленюк, М. Імханицький, О. Міщенко, В. Подгорний, А. Стрілець та ін.

На півдні України осередками здобуття майстерності баянного виконавства стають Миколаївське музичне училище, де з 1927 року був відділ народних інструментів, Одеська робітничка консерваторія (відділ народних інструментів відкритий у 1932 році), Одеське музичне училище (1945 рік – поява відділу народних інструментів). Майстерність гри на баяні викладали І. Епштейн, Л. Перельман, Г. Нарядков [2, с.91].

Відкриття відділу народних інструментів в Одеській консерваторії припадає на 1949 рік. Засновником кафедри стала

талановитий музикант, диригент і теоретик В. Базилевич, яка, окрім різних дисциплін, викладала мистецтво гри на баяні.

Кафедру народних інструментів Донецької державної консерваторії засновано у середині 1960-х років. Тут навчали гри на домрі, балалайці, баяні, був оркестровий клас.

У різні періоди кафедру очолювали В.Дікусаров, М.Кушнір, В.Івко, В.Воеводін. Діяльність кафедри була спрямована на академізацію та популяризацію народно-інструментального виконавства.

На відміну від інших центрів культурного та освітнього розвитку, на Львівщині до середини 1940-х років фактично не було баянного виконавства. Поява кафедри народних інструментів Львівської державної консерваторії сягає 1946 року. Саме тоді тут було відкрито класи народних інструментів, зокрема акордеона, баяна та домри. Очолив відділ народних інструментів відомий в Україні музикант, випускник Київської консерваторії Г.Казаків. Засновниками Львівської баянної школи вважають М. Оберюхтіна й А. Онуфрієнка. Окрім них, варто згадати таких викладачів-баяністів, як: Д. Кужелева, Е. Дацина, Е. Мантулев, Я. Ковальчук, С. Карась, А. Душний[2].

Отже, переломним етапом для більшості баянних шкіл стала середина ХХ століття, коли остаточно сформувалась професійна освіта та були створені умови для її подальшого розвитку. Характерною ознакою цього часу стало відкриття баянних класів на всіх рівнях освіти, починаючи з дитячих музичних шкіл і до консерваторій, відбулося осмислення комунікаційної функції баяна як сольного інструмента.

Список літератури

1. Давидов М. А. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа): підруч. [для вищ. навч. закл.] / М. А. Давидов. – Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. – 419 с.

2. Лузан О. В., Самолюк В. М. Становлення професійних виконавських шкіл гри на баяні: український контекст[Електронний ресурс] / О. В. Лузан, В. М. Самолюк // Імідж сучасного педагога: електрон. наук.фах. журнал. – 2018. – №6 (183). – С. 89-92. – Режим доступу:<http://isp.poippo.pl.ua/article/view/147576>

Олександра Ковальова

Науковий керівник – доц. Предик А.А.

Специфіка роботи з програмним забезпеченням на уроках інформатики в початковій школі

На сьогодні стрімкого розвитку досягла комп'ютерна техніка та інформаційні технології і освоєння їх людиною є необхідним. Людина повинна навчитися орієнтуватися в інформаційному потоці.

У сучасному столітті школяреві необхідно користуватися комп'ютером так само просто та легко, як користується канцелярським приладдям. Тому інформатика, як і будь – які інші науки в початкових класах повинна починати вивчатися в молодшому шкільному віці. Під інформатикою розуміють науку про методи накопичення, передавання, зберігання інформації. Останнім часом деякими авторами особливий акцент робиться на процеси опрацювання знань. Роль теорії штучного інтелекту в інформатиці була обґрунтована академіком М.С. Поспеловим (1988), У зв'язку з цим В.Д.Льїн (2013) пропонує предметом інформатики як науки вважати процес створення, накопичення і застосування знань, а К.К.Колін визначає інформатику як загальнонаукову дисципліну, яка вивчає властивості, закономірності, процеси, методи і засоби формування, зберігання і розповсюдження знань в природі і суспільстві.

Вивчення в початковій школі інформатики передбачає розвиток алгоритмічного та логічного мислення в молодших школярів, а також оволодіння ними практичними навичками роботи з комп'ютером. Але в даний час склалася досить суперечлива ситуація: незважаючи на вивчення інформатики в початкових класах, комп'ютер у навчально-виховному процесі початкової школи, на жаль, майже не використовується, а якщо і використовується, то безсистемно і переважно з метою контролю знань, не торкаючись, як правило, інших етапів навчання. Основними причинами цього можна вважати нестачу на ринку пропозиції програм навчального призначення, які б відповідали дидактичним вимогам. Провівши дослідження, ми дізналися, що для пропедевтичного вивчення інформатики рекомендується користуватися навчально-методичними матеріалами.

Проаналізуємо один із них. Так, навчальний комплект «Сходинки до інформатики» для 2-4 класів містить: навчально-розвивальний комп'ютерний програмний комплект «Сходинки до інформатики» для 2-4 класів; програму пропедевтичного курсу «Комп'ютерленд» Інформатика. Початковий курс. 2-4 класи», саме на ці складові варто орієнтуватися вчителю початкової школи (Лист про вивчення інформатики, 2012)

Запропонований курс «Сходинки до інформатики» є пропедевтичним і розроблений для учнів 2-4 класів. Навчаючись за ним, школярі здобувають основні навички роботи з комп'ютером, ознайомлюються з його великими можливостями. Безпосередньо можна спостерігати міжпредметні зв'язки при малюванні, складанні тестів чи алгоритмів на комп'ютері, закріплюються знання та навички, набуті при вивченні інших предметів, розвивається пам'ять, увага та творчі здібності. Для забезпечення вивчення курсу необхідні такі програмні засоби: операційна система Microsoft Windows XP, стандартні програми: текстовий редактор WordPad і графічний редактор Paint, електронний засіб навчального призначення "Сходинки до інформатики плюс: комплекс навчально-розвивальних ігрових програм".

Для розв'язання даних проблем усе більшої популярності набирає вільне програмне забезпечення, котре можна безперешкодно використовувати, вивчати та змінювати, котре може копіюватись і поширюватись у змінній чи незмінній формі без будь-яких обмежень, щоб наступний користувач також мав усі перелічені права. Вільні програми дозволяють користувачам співпрацювати один з одним і розвиватися.

Список літератури

1. Ильин, В.Д. (2013) Система порождения программ. - М.: ИПИ РАН,. (Ilyin V.D.The System of program generating. Version 2013 M.: IPI RAN, p. 142.)
2. Лист про вивчення інформатики (2012) збірка МОН_21-24_2011-2012 (Letter on the study of computer science collection MES_21-24_2011-2012)
3. Поспелов, Г.С. (1988) Искусственный интеллект–новая информационная технология. М: Наука. (Pospelov, GS Artificial intelligence is a new information technology.M: Science).

**Використання активних методів навчання
для розвитку критичного мислення учнів 3-ого
класу на уроках української мови**

Актуальність окресленої проблеми зумовлена кардинальними змінами в сучасному освітньому процесі початкової школи, головне завдання якої сформувати самостійну, інтелектуально-спроможну та творчу особистість. У цьому аспекті на особливу увагу заслуговує розвиток критичного мислення, оскільки воно є спільним для усіх десяти ключових компетентностей Нової української школи і здатне створити всі умови для успішної самореалізації учня.

На думку авторів технології «ЧПКМ» Дж. Стіл, К. Мередіта, Ч. Темпла, *критичне мислення* – це «складний ментальний процес, що починається із залучення інформації та закінчується прийняттям рішення» (А.Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер, 2006, с.220).

Важливу роль у цьому процесі, в реалізації творчого потенціалу особистості учня відіграють уроки української мови.

Ефективний спосіб розвитку критичного мислення, на уроках української мови, задавати якомога більше питань і самостійно шукати на них відповіді. Відомий американський психолог Б. Блум установив зв'язок між рівнями мислення і відповідями на запитання, які ми ставимо; питання на запам'ятовування належать до найнижчого рівня запам'ятовування, а питання на оцінку або судження засвідчують високий рівень розумового розвитку особистості.

Урок критичного мислення має свою структуру та складається з п'яти основних етапів: розминка, обґрунтування навчання, актуалізація, усвідомлення змісту, рефлексія (Л. Каменська).

Практика засвідчує, що на уроках української мови в 3-му класі варто використовувати різноманітні прийоми («Коло Венна», «мозковий штурм», «Рафт»), які сприяють розвитку критичного мислення, зокрема під час написання творів.

Аналізуючи художній твір, перш за все потрібно намалювати таблицю, яка складається з чотирьох стовпчиків: Роль, Аудиторія, Форма і Тема. Завдання учнів – вибрати персонажа, вжитися в його роль і донести до аудиторії певне висловлювання від його імені.

Важливими на уроках української мови є стратегії, які набули поширення у практичній діяльності вчителів – «есе», «дискусія», «метод прес», «порушена послідовність», «взаємні запитання». Так, у роботі з учнями 3-го класу доцільно використовувати: «асоціативний куш», «сенкан» (наприклад, тема «Іменник як частина мови», користуючись алгоритмом складання сенкану відповідно підібрати слова до конкретного слова), «кубування» (наприклад, тема «Повторення знань про різні частини мови: іменник, прикметник, дієслово», де на кожному квадраті поставала проблема: назви, до якої частини мови належить слово, чому відніс саме до цієї частини мови, поділися відомостями про цю частину мови, придумай антонім до даного слова, поясни, яким членом речення виступає дане слово, запропонуй речення з цим словом).

Використання технології розвитку критичного мислення урізноманітнює процес навчання та сприяє формуванню всебічно гармонійно розвиненої особистості, а застосування прийомів і стратегій формує комунікативну компетентність школярів, підвищує навчальні здобутки з предмета, доповнює їхній тезаріус.

Список літератури

1. Каменська Л. В. Критичне мислення на уроках української мови та літератури. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/kritichne-mislennya-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-50512.html>.

(Kamenska L.V. Critical thinking in the lessons of the Ukrainian language and literature. Access mode: <https://naurok.com.ua/kritichne-mislennya-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-50512.html>).

2. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. (2006). Технології розвитку критичного мислення учнів, О. І. Пометун (ред.). Київ: Плеяда. (Crawford A., Saul V., Mathews S., Mcinster D. (2006) Technologies for the development of students' critical thinking. (Sciences. ed., ed. O.I. Pometun). Kyiv: Pleiades.

Юлія Кородай

Науковий керівник – доц. Гуцуляк Н.М.

Психологічні особливості переживання самотності літніми подружніми парами

Проблема самотності завжди актуальна та потребує змістовного вивчення, адже практично кожна людина зустрічається з цією проблемою у власному житті. У сучасному суспільстві все більше спостерігається поширення самотності серед людей. Самотність спостерігається як у людей, які ведуть відлюдкуватий спосіб життя, так і у людей, які багато часу проводять з іншими людьми, як у холостяків, так і у тих, хто має шлюбного партнера. Жодна людина не може бути впевнена в тому, що її ця проблема не зачепить. На виникнення самотності можуть впливати різні зовнішні та внутрішні чинники, такі як: індивідуально–психологічні особливості людини, її спосіб життя, характер взаємовідносин з оточуючими людьми, життєва ситуація, відсутність коханої людини, неприйняття та нерозуміння з боку оточуючих, неможливість задовольнити власні потреби, нестача емоційного контакту з близькими людьми тощо.

Дана наукова проблема досліджувалась вітчизняними та зарубіжними вченими, зокрема Л.Ю. Айвазян, Я.В. Башманівською, Н.О. Губою, Т.Ю. Довбій, С.Г. Корчагіною, Л.О. П'янковою, Л.Я. Фльорко, Т.О. Шкурко, І. Яломом та іншими.

С.Г. Корчагіна зауважує, що самотність – це психічний стан людини, який відображає переживання своєї відокремленості, суб'єктивної неможливості чи небажання почути адекватний відгук, прийняття та визнання іншими людьми. учена виділяє різні типи самотності, зокрема: відчужуюча самотність, яка характеризується дією механізмів відокремлення, крайньою формою яких виступає відчуження від людей, норм, цінностей, певної групи, світу в цілому; дифузна самотність, яка характеризується ототожненням особистістю себе з іншими людьми чи групою, в результаті чого вона втрачає власне «Я»; дисоційована самотність – найскладніший тип, проявляється яскраво вираженими процесами ідентифікації та відчуження, а також характеризується різкою їхньою зміною по відношенню навіть до одних і тих самих людей [1].

Н.О. Осадча зауважує, що Р. Вейс визначає самотність як гостре епізодичне почуття занепокоєння та напруги, яке пов'язане з бажанням особистості мати товариські відносини з іншими людьми. Вчена зауважує, що самотність виникає у зв'язку з недостатньою соціальною взаємодією, а також є наслідком впливу індивідуальних факторів та ситуації [2].

У проведеному нами емпіричному дослідженні вивчалися особливості переживання літніми подружніми парами певного типу самотності. Для реалізації даного завдання ми обрали «Опитувальник для визначення виду самотності» (С.Г. Корчагіна). Вибірку дослідження склало 15 подружніх пар, які знаходяться на етапі похилого шлюбу.

За результатами даних, отриманих у ході дослідження, нами з'ясовано, що серед досліджуваних 40% переживають середній або високий рівні самотності на даному етапі подружнього життя. Отримано дані, що 53% жінок та 53% чоловіків отримали низький рівень переживання самотності, 40% жінок і 27% чоловіків переживають середній рівень самотності, а також 7% жінок та 20% чоловіків – високий. Дифузну самотність переживають 33% досліджуваних, серед них 20% чоловіків та 13% жінок, відчужуючий тип властивий 33%, з яких 20% становлять чоловіки та 13% – жінки та дисоційований тип самотності переживає 40%, з них 23% чоловіки та 17% жінки.

Як бачимо, отримані емпіричні заміри засвідчують, що майже половина подружніх пар, які прожили у шлюбі понад двадцять років, переживають самотність у своєму житті. З'ясовано, що чоловіки частіше переживають високий рівень самотності, а жінки середній рівень. Найпоширеніший тип самотності серед досліджуваних подружніх пар – дисоційований.

Список літератури

1. Корчагіна С.Г. Генезис, види и проявления одиночества. Москва, 2005. 196 с.

2. Осадча Н.О. Самотність як інтегративна якість базової культури особистості. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць. Северодонецьк, 2016. Вип. 2 (71). С. 136–145.

Людмила Король
Науковий керівник – асист. Косташук О.І.

Дидактична система вправ з розвитку зв'язного мовлення молодших школярів на уроках української мови

В умовах національного та соціально-культурного відтворення, становлення державності та демократизації суспільства, розширення сфер функціонування української мови як державної особливої ваги набуває культура усного зв'язного мовлення – найважливішого засобу спілкування, виховання і всебічного розвитку особистості. Відповідно до сучасних потреб прийнято ряд документів, які визначають шляхи реалізації наскрізного завдання в галузі мовної освіти. Тож особливої значущості набуває організація роботи з розвитку зв'язного мовлення на уроках української мови, починаючи з початкової ланки, оскільки набуті в молодшому шкільному віці лінгвістичні знання та мовленнєві вміння стають підґрунтям комунікативної досконалості та нормативності мовлення.

Проблема розвитку зв'язного мовлення у центрі дослідження низки науковців, таких як Л. Варзацька, М.Вашуленко, О.Мельничайко, К. Пономарьова, О.Хорошковська та інших. Дослідники зв'язне мовлення визначають як: діяльність мовця, процес висловлювання думки; текст, висловлювання, продукт мовленнєвої діяльності; назва розділу методики розвитку мовлення – методика переказів, творів та інших текстових творчих робіт тощо (Середа, 2015).

Робота з розвитку мовлення молодших школярів включає такі напрями: удосконалення звуковимови учнів і підвищення їх мовної культури; збагачення, уточнення й активізація словникового запасу молодших школярів; вміння вживати слова у властивому для них значенні, користуватися виражальними засобами мови залежно від ситуації і мети висловлювання; послідовне і логічне викладання думки; удосконалення граматичного ладу мовлення учнів; оволодіння нормами українського літературного мовлення; формування культури

мовлення і спілкування. Ці напрями роботи з розвитку мовлення становлять основу для формування у молодших школярів мовленнєвої компетентності (Савченко, 2005).

Важливе місце на уроках української мови з розвитку мовлення молодших школярів належить вправам, які виконують підготовчу функцію у процесі навчання зв'язного мовлення (словникова робота, робота зі словосполученням, робота з реченням). Вправи повинні поступово ускладнюватися і бути спрямованими на розвиток зв'язного мовлення.

Серед них:

- розгорнуті відповіді на запитання,
- словниково-орфоепічна, словниково-орфографічна робота,
- робота над реченням, текстом,
- складання переказів, творів та ін. (Лещенко, 2004).

При цьому треба звернути увагу на збагачення мовлення виражальними засобами, удосконалення діалогічного та монологічного мовлення учнів. Важливе місце на уроках української мови має займати робота над формуванням умінь будувати діалог і монолог, оскільки використання комунікативного підходу при навчанні діалогічного та монологічного мовлення учнів дає можливість розвивати їх творчі здібності в обґрунтуванні власних думок і відповідей.

Отже, нами розглянуто проблему розвитку зв'язного мовлення молодших школярів на уроках української мови на сучасному етапі за допомогою системи дидактичних вправ.

Список літератури

1. Лещенко, Г. (2004). Система ситуативних завдань до уроків розвитку зв'язного мовлення. *Укр. мова в шк.* - № 5. С. 13 – 18.
2. Середа, Н. (2015) Розвиваємо зв'язне мовлення в учнів початкових класів на уроках української мови: з досвіду роботи. *Збірник наукових праць..* Вип. 2. С. 359–365.
3. Савченко, О. (2014). Формування у молодших школярів загальнонавчальних комунікативних умінь і навичок. *Початкова школа.* – № 10. С. 6-10.

Олена Кригіна

Науковий керівник –доц. Канівець Т.М.

**Підходи вчених щодо реалізації творчого «Я»
в пізнавальній діяльності у підлітковому віці**

Креативність є однією з найважливіших загальнонаукових проблем, які досліджуються на філософському, культурологічному, педагогічному, індивідуально-психологічному, соціально-психологічному рівнях [2].

Психологічні особливості творчої особистості постійно перебувають у полі зору дослідників, оскільки творчий потенціал нації розглядається як один із видів невичерпних природних ресурсів, раціональне використання яких є запорукою розв'язане найгостріших проблем: економічних, політичних, психологічних, національних, технічних тощо.

Дослідженнями проблем творчості займалися такі основоположники, як: Т. Рібо та П. Енгельмейер. С. Грузенберг зробив одну з перших спроб дійти певного синтезу різних напрямків у дослідженні творчості [3].

Значний внесок у розвиток проблеми творчості внесли як вітчизняні науковці - Т. Галкіна, Є. Григоренко, В. Дружинін, В. Козленко, П. Кравчук, Л. Ляхова, В. Моляко, Я. Понамарьов, так і зарубіжні вчені - М. Воллах, Дж. Гілфорд, Х. Грубер, Дж. Девінсон, Н. Коган, С. Медник.

Творчість – як явище виникає в процесі становлення індивіда, кожна потенційно обдарована людина не завжди сама прагне до нового, нерідко її залучають до творчості [4].

Творчість є продуктивною людською діяльністю, що здатна породжувати якісно нові матеріальні і духовні цінності. Креативність – необхідною умовою творчості. Якщо творчість тлумачать як специфічний процес, що стосується створення нового, то креативність вивчають як потенціал, внутрішній ресурс людини [1].

Д. Богдаєвська визначає креативність як глибинну, особистісну властивість, яка виражається в оригінальній постановці проблеми, наповнена особистісним змістом. Вивчення творчості як продуктивної і спонтанного явища

здійснювалося за допомогою методу, названого автором «Креативне поле» [5].

Виховання творчої самореалізації підлітків набуває сьогодні особливого соціального значення. Підлітки в силу особливостей віку не завжди орієнтовані на пізнання себе, оцінку своїх можливостей і здібностей, на визначення сенсу та шляхів творчої самореалізації, оволодіння вміннями для її здійснення. Вони потребують цілеспрямованої педагогічної підтримки, стимулювання особистісного розвитку [3].

Творча реалізація свого «Я» актуальна для підліткового віку. Досвід самореалізації стає тим ресурсом підлітка, який є умовою подальшого соціального й особистісного розвитку. Однак у цей період самореалізація може бути свідомою і спонтанною. Для підлітка необхідна цілеспрямована психолого-педагогічна підтримка його розвитку, а також стимулювання переходу в свідомо спрямований і регульований особистістю процес [2].

Отже, творча реалізація особистості будь-якого віку є складною, системною, інтегрованою якістю, що має принципово загальні основи, але різний рівень розвитку. Основа ефективної творчої самореалізації підлітка – це пошукова спрямованість, ініціатива, самодіяльність тощо, а умови – соціальна спрямованість, конструктивне спілкування, усвідомлення свого «Я», автономність.

Список літератури

1. Андрущенко В. П. Соціальна робота: навчальний посібник / В. П. Андрущенко, В. П. Бех, М. П. Лукашевич, І. І. Мигович. – К.: ДЦССМ, 2002.– 18 с.
2. Бабій М. Ф. Розвиток креативності як умова ефективності навчання / М. Ф. Бабій // Обдарована дитина. – 2011. – №7. – С. 2-3.
3. Біла І. М. Психологія дитячої творчості / І. М. Біла // Фенікс Київ 2014.– 5-6 с.
4. Воронюк І. В. Психологічні і методичні аспекти підготовки учнів до творчої життєдіяльності та активної взаємодії з вчителем / І. В. Воронюк // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. – № 4. – 12-13 с.
5. Токарева Н. М. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / Н. М. Токарева, А. В. Шамне // . – Київ, 2017.– 206 с.

Професійний імідж учителя як умова ефективності його педагогічної діяльності

Суспільно-політичні зміни, інформатизація змушують людину активно адаптуватися до нових умов життєдіяльності. У зв'язку з цим постає завдання формувати у системі освіти і поза нею людину, яка здатна вдало перебувати в умовах постійного оновлення. Відповідно до цього виникає гостре питання щодо перебудови освітнього процесу, головним завданням якого буде не просто давати учням знання, як це відбувалось, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. Саме це покликана зробити Нова українська школа. Відповідно, за концепцією «Нової української школи» змінюються вимоги до навчальних програм, навчальних предметів, методів і форм організації навчальної діяльності, а також особлива увага приділяється особистості педагога. Особливо актуальними постають питання щодо створення та закріплення позитивного іміджу вчителя.

Проблемі педагогічного іміджу присвятили увагу такі вчені, як: Н. Гузій, І. Зязюн, М. Євтух, Н. Кузьміна, З. Капустіна та ін. Особливості формування професійного іміджу фахівця досліджували: Г. Бриль, Н. Дрозденко, О. Горовенко, Л. Жарикова, В. Зінченко та ін.; професійний імідж майбутнього педагога представлено у працях: В. Бондаренка, Т. Гнезділової, О. Ковальнової, Л. Ковальчук, Т. Лайко, Н. Савченко, та інших.

Імідж, на думку М. Навроцької, являє собою цілеспрямовано сформований образ якої-небудь особи, що презентує його ціннісні характеристики та покликаний здійснювати емоційно-психічний вплив на кого-небудь з метою популяризації, реклами тощо (Навроцька М. М., 2014). Що стосується *професійного іміджу вчителя*, то це інтегроване поняття, що визначає єдність психологічних, вербальних і невербальних характеристик, що дозволяють найбільш продуктивно реалізувати педагогічну діяльність через формування позитивної думки і впливу на учасників освітнього процесу (Федірчик Т. Д., 2015, с. 143).

Проаналізувавши науково-педагогічну літературу можна виокремити певні компоненти іміджу: вербальний імідж (характеристики голосу); кінетичний імідж (характеристики мови тіла); габітарний імідж (характеристики зовнішнього вигляду).

Імідж - це результат постійної роботи людини над собою. Багато хто з педагогів вважає, що основна його функція полягає в тому, щоб збагатити учнів відповідними теоретичними знаннями, уміннями та навичками. Але сухість викладу матеріалу призводить до того, що в школярів зменшується інтерес до особистості вчителя, в результаті чого пропадає й інтерес до навчання. Індивідуальний імідж педагога є однією з важливих умов його ефективної педагогічної діяльності. Саме тому, свій імідж вчителю необхідно формувати значно прискіпливіше, ніж фахівцям інших професій, адже саме педагоги формують імідж своїх учнів і виступають для них зразком для наслідування. Кожен педагог повинен бути яскравою особистістю, щоб зацікавлювати школярів, розвивати інтерес до навчання. Образ педагога передбачає вміння спілкуватися і, звичайно, слухати. Правильно вибраний тон розмови, тембр голосу, витонченість рухів багато в чому визначають образ, у якому педагог постає перед учнями. Також немало важливий зовнішній вигляд педагога. Учитель всім своїм зовнішнім виглядом повинен викликати до себе прихильність учнів і дорослих.

Отже, грамотно створений імідж не лише полегшує досягнення стратегічних цілей, але й впливає на формування особистого іміджу учнів. Як зазначав видатний педагог К.Д. Ушинський «тільки особистість формує особистість».

Список літератури

1. Навроцька М. М. (2014). Імідж педагога в освітньому просторі. *Таврійський вісник освіти*, 1 (45), ч. 1, 8-12.
2. Федірчик Т.Д. (2015). *Розвиток педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи (теоретико-методичний аспект): монографія*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича, 139-144.

Особливості прояву шкільного булінгу в учнів старшої школи

Булінг – це тривале фізичне або психологічне насильство, яке чинить одна особа або група осіб по відношенню до особи, яка нездатна захистити себе у даній ситуації, з усвідомленим бажанням завдати болю, залякати або спричинити стрес іншій особі.

Найпоширеніший вид булінгу серед учнів старшої школи – заборони та ігнорування (відмова у спілкуванні, виключення зі спільної діяльності), що є найбільш легітимною формою цькування, тому не викликає критики або покарань, проте наразі досить часто у випусках новин лунають репортажі про жорстокі бійки, з цілим натовпом свідків, котрі фільмують усе на телефон, і що не менш важливо, до бійок вдаються як хлопці так і дівчата [3].

Підґрунтям для глузувань в учнів старших класів може стати занадто високий або занадто низький зріст, вага тіла, національність, фізичні обмеження, стосунки, розбірки через хлопців або дівчат, через відмітність у поглядах, за позитивне ставлення вчителя до котрогось окремого учня, за особливості характеру, навіть за популярність у шкільному колективі. Зазначимо, що булінг у школі виявляється не лише у діях учнів, але і в діях вчителів щодо учнів чи навпаки. Учителі у своїй взаємодії з дітьми можуть проявляти таку поведінку, що приносить учням психологічний біль і обмежує їх право на збереження власної гідності. Але виявити таку поведінку, що вказує на булінг, досить складно. Учитель під час взаємодії з учнями може застосовувати авторитарний стиль управління, який, хоч і може сприйматися дітьми як обмеження їхніх прав, але не є булінгом за визначенням. Іншими проявом булінгу може бути переслідування учнями самого педагога [1].

Соціальне середовище відіграє визначальну роль у формуванні моделей поведінки учнів. З одного боку, середовище школи диктує ті матеріальні цілі, які можна досягти

за допомогою насильства, а з іншого – зумовлює вибір на користь насильства як засобу самовираження (як з погляду утвердження домінування, так і з погляду захисного механізму від агресії інших). І якщо у цих випадках адміністрація школи ніяк не реагує на такі прояви поведінки з боку хуліганів, то ними це часто сприймається як прийнятна форма поведінки та прийнятна норма у даному середовищі [2].

Загалом схильність до булінгу пов'язана з низьким соціальним статусом підлітка за моральним критерієм, йому не довіряють. Активні булери не турбуються, що хтось займе місце лідера. Вони або байдужі до нього, або надто впевнені, що саме вони його займають. Учні, що використовують у міжособистісній взаємодії роль «ініціатора булінгу», схильні майже до всіх форм булінгу. Діти, які схильні до соціальної ролі «жертви», теж схильні до булінгу, зокрема до морального пригнічення, чому вони могли навчитися у булерів. Роль «захисника» не пов'язана зі ступенем використання булінгу. Є тенденція до достовірного зв'язку між схильністю до цькування та заздрісністю і відсутністю такої схильності в альтруїстичних осіб.

Швидка та доречна реакція дорослих (батьків і вчителів) на ситуацію булінгу повертає дітям відчуття безпеки та захищеності, демонструє, що насилля не прийнятне.

Задля недопущення ситуації масовості й системності, потрібно негайно втручатися і зупиняти насилля, адже якщо кожен пройде осторонь та проігнорує булінг, то немає впевненості, що у майбутньому не зачепить нас чи наших рідних.

Список літератури

1. Абсаямова К.З. Особливості соціального статусу, соціальних ролей та альтруїзму у підлітків, що використовують булінг у відносинах / К.З. Абсаямова, О.Л. Луценко // Соціальна психологія. – 2013. – №. 55. – С. 65-76.
2. Волков Б.С. Психологія подростка / Б.С. Волков. – СПб: Питер, 2010. – 240 с.
3. Губко А. А. «Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен»/ А. А. Губко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Психологічні науки. – 2013р. – Вип.114. – С. 46-50.

Розвиток виконавських навичок учнів молодших класів на заняттях з фортепіано

Дитина вперше приходять в школу мистецтв з великою зацікавленістю і бажанням вчитися. Ці перші емоційні прояви у свідомості дитини потрібно зберегти, використовуючи всі знання музиканта-педагога, психолога і фахівця. Тут спрацьовує ефект очікування нової зустрічі, де все вирішує контакт із учнем, психологічний комфорт і творче взаєморозуміння. Тому актуальний індивідуальний підхід до кожного учня з урахуванням його віку, типу нервової системи, здібностей, характеру та виховання. Педагогу важливо відмовитися від стандартних штампів і догм, копіювання інших моделей і зразків навчання, дотримуватися поступовості і своєчасності у розвитку основних виконавських здібностей учня. Усі заняття рекомендуємо базувати на легких і цікавих викладах, що закріплюють виконавські навички завдяки позитивному налаштуванню, координації та реагуванню, співтворчості викладача і учня у класі фортепіано.

Для формування виконавських здібностей учня педагогу треба накреслити план з урахуванням рівня передбачуваного розвитку майбутнього піаніста-виконавця молодших класів. Сюди відносимо: музичний слух, почуття ритму, розвиток музичної пам'яті, музикальність, емоційність та артистичність; розвиток ігрового апарату, його частин та первинні рухи піаніста; фізичні і рухові можливості пальців, зап'ястя, передпліччя, плеча, плечового пояса; поняття про звуковидобування, піаністичну свободу; способи формування взаємодії музичного слуху та ігрового апарату; навички педалізації та можливості демпферної і тембрової педалей, як взаємозв'язок художньо-акустичного слуху і механічних дій [1, с.78].

Дуже корисною формою розвитку в учнів виконавської майстерності є академічні концерти, технічні заліки та звітні

концерти, де беруть участь виконавці: солісти або ансамблі. Вивчення технічних вправ, гам і арпеджіо, виконання розхідного виду гами з поступовим збільшенням октав формує та розвиває здатність піаністичного апарату до гнучкої взаємодії всіх його складових на протязі всіх етапів навчання [3, с.148]. Це дозволяє педагогу виконати низку завдань з постановки руки, збалансувати виконавський апарат і створює передумови для загального музичного розвитку учня-піаніста.

Важливим аспектом при засвоєнні первинних технічних навичок є самостійна робота учня, оволодіння позиційною грою, правильна посадка за інструментом, активізація слуху, виконання творів різних легких музичних форм із нескладною фактурою, навички читання з аркуша, ознайомлення з найпростішими типами акомпанементу. Також необхідною складовою формування виконавських навичок піаніста-початківця є досягнення координації рук.

Важливо заохочувати учня простими, нескладними за формою та за ритмом творами, кількість яких може варіюватися залежно від можливостей виконавця. Рекомендуємо уникати поспішності у виконанні творів, дотримуватися аплікатури та штрихів.

Отже, формуючи перші необхідні навички координації, важливо об'єднати три фактори: мислення, слух, рухомо-ігровий апарат. Працюючи з учнем, треба враховувати взаємодію вказаних факторів і стежити щоб: «при підборі репертуару домінував принцип поступового ускладнення художніх і піаністичних завдань» [2,с.4]. Осмислення учнем своїх дій, застосування педагогом особливих методів і підходів дозволить дитині отримати радість від процесу навчання.

Список літератури

1. Кузенкова В.П. Методика навчання гри на інструменті (фортепіано). Київ – 2008.- 199 с.
2. Смородський В.І. Формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на засадах жанрового підходу. - Київ , 2015. - 226 с.
3. Шипайло Я. Деякі аспекти формування піаністичних навичок музиканта-початківця на шляху до опанування фортепіанним мистецтвом. 2011. -152 с.

Основні соціальні проблеми військовослужбовців- учасників бойових дій на Сході України

У сучасних складних соціально-економічних та соціально-політичних умовах, коли на Сході нашої країни все ще триває військовий конфлікт, особливо гостро постає питання аналізу спектру соціальних проблем військових. З одного боку, посилена увага суспільства і державних структур до обороноздатності країни має своїм логічним наслідком підвищення рівня соціальної захищеності осіб, що стають на захист цілісності України. З іншого – складність економічної ситуації в країні не може не зачіпати рівень соціальної забезпеченості її громадян.

У науковій літературі питання соціальної роботи з військовослужбовцями висвітлені достатньо фрагментарно. Окремі аспекти соціальної роботи з військовими розглядають С.Корольов, Н.Олексюк, П.Павлюнок, Є.Холостова та інші науковці; проблеми реабілітаційної роботи з учасниками бойових дій розкривають О. Блінов, А. Бородій, О. Караман, М. Маслова, Н. Пономаренко, О. Савченко. Проте, навіть незважаючи на наявність в Україні низки нормативно-правових документів щодо здійснення соціальної роботи у цій галузі (Закони України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (1991 р. (нова редакція 2017 р.[1]), «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників АТО» (2015 р.), «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (2017 р.)), військовослужбовці-учасники збройного конфлікту на Сході України зіштовхуються з рядом соціальних проблем, у зв'язку з чим потребують соціальної підтримки та захисту.

Однією з основних проблем військовослужбовці визначають наявність у Збройних Силах кількох статусних систем, які часто висувають різні вимоги до військового: офіційна «статутна» система взаємовідносин, керована законодавством і відомчими документами (статутами,

інструкціями і ін.); «дідівська» система відносин – неформальний, але поширений пріоритет «старослужбових» солдатів і приниження ними новобранців; «земляцька» статусна система, відповідно до якої влада і вплив у військових колективах розподіляються залежно від територіальної чи національної приналежності [2].

Окремої уваги потребують проблеми, пов'язані з адаптацією до життя у соціальному середовищі після повернення із зони бойових дій, переживання втрати бойових побратимів, їх реадaptaція та ресоціалізація, налаштування відносин із членами сім'ї, проблеми, працевлаштування після звільнення з служби тощо. Особи, які отримали поранення або втратили працездатність, здатність до соціального функціонування, часто не користуються належним рівнем соціального забезпечення та соціального захисту, вони та їхні сім'ї мають цілий ряд матеріальних, фінансових, житлових, медичних і соціальних проблем, на розв'язання яких ні в них самих, ні в держави не вистачає ресурсів. Часто перед звільненням із військової служби і відразу після нього для військовослужбовців характерні складні психологічні переживання, пов'язані із розумінням складності залучення у відкрите соціальне середовище, адже тривале перебування в лавах Збройних Сил частково деформує їх здатність відчувати себе комфортно поза військовим формуванням.

Згадані вище соціальні проблеми військовослужбовців – далеко не повний перелік тих аспектів, на які варто робити акцент у соціальній роботі з даною категорією населення, яка тільки перебуває на етапі становлення.

Список літератури

1. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>

2. Корольов С. С. До питання соціальних проблем військовослужбовців на сучасному етапі переходу Збройних Сил України на контрактну основу / С. С. Корольов // Труди академії. – 2005. – № 63. – С. 89-94.

3. Олексюк Н. С. Зміст соціально-педагогічної роботи з сім'ями військовослужбовців в умовах реформування Збройних Сил України / Н. Олексюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2009. – Вип. 16-17. – С. 68-71.

Основні причини виникнення неповних сімей

За Законом України «Про охорону дитинства», неповна сім'я – сім'я, що складається з матері або батька і дитини (дітей) [1, с.3].

Виникненню неповних сімей сприяє багато факторів, які С. Ковальов поділяє за такою полярністю: зовнішні – внутрішні; об'єктивні – суб'єктивні. До зовнішніх об'єктивних факторів відносять стабільність суспільства та сім'ї, в яких вона проживає. До них варто віднести економічні, житлові умови, соціальний захист. Гостро постає проблема житла, оскільки далеко не кожна сім'я спроможна придбати окреме житло за повну його вартість. Зовнішні суб'єктивні фактори стабільності сім'ї відображені у правових, культурних нормах, національних традиціях. Усі негаразди матеріально-побутового, соціально-економічного характеру негативно позначаються на мікрокліматі сім'ї та дестабілізують шлюбно-сімейні відносини [2, с.87].

Однією з причин виникнення неповних сімей є високий відсоток розлучень. За статистичними даними, в Україні розпадається кожний другий-третій шлюб. Майже 40% розлучень припадає на перших чотири роки подружнього життя. Вивчаючи причини розлучень, фахівці не можуть віднайти однозначної відповіді на питання, чому люди, котрі раніше вирішили жити разом, тепер не хочуть бути поряд і розлучаються. До найбільш поширених мотивів розлучень учені-соціологи відносять: хворобу одного з подружжя; відсутність дітей із різних причин; несумісність характерів; позбавлення волі одного з членів подружжя більш, ніж на три роки; різні віросповідання; зраду та наявність іншої сім'ї; жорстокість і насильство, фізичні образи; легковажний вступ до шлюбу; низький рівень культури спілкування; дисгармонія інтересів; егоїзм, індивідуалізм, грубість і черствість, відсутність високих ідеалів, нетерпимість тощо. Безперечно, усе це недоліки загальної системи виховання людини, які зумовлені

низьким рівнем життя усього населення та сім'ї зокрема. Три чверті молодих сімей конфліктують, оскільки відчувають постійний страх за долю сім'ї, її міцність, стабільність, умови виховання дітей, перспективи. Багато розлучень викликані матеріальними труднощами, майже 35% шлюбів розпадається через проживання разом з батьками чоловіка або дружини. Зрозуміло, що є й інші, суб'єктивні причини розлучень – зловживання алкоголем, аморальний спосіб життя одного чи обох членів шлюбної пари тощо [2, с.88].

На думку талінських учених А. Келар і І. Еббер, сучасні шлюби, які базуються на почутті любові, дружби, симпатії, не є такими стійкими, як шлюби за розрахунком, які частіше реєструвалися в минулому. [3, с.212].

Серед причин виникнення неповних сімей значне місце також займає позашлюбна народжуваність. Кількість позашлюбних дітей, на превеликий жаль, збільшується. Зустрічаються поодинокі випадки, коли одинокі люди, частіше жінки, які спроможні матеріально забезпечити і виховати дитину, всиновлюють або опікуються дитиною з притулку, формуючи так неповну сім'ю [4, с.89-90].

Підводячи підсумок, можемо констатувати, що неповна сім'я сьогодні потребує особливої уваги з боку держави, соціальних служб та установ соціального захисту для оптимізації виконання своїх функцій та соціальних завдань, пов'язаних із підготовкою підростаючого покоління до життя у відкритому соціальному середовищі.

Список літератури

1. Закон України «Про охорону дитинства» [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
2. Лакуста Т. Д. Причини появи неповних сімей в сучасному суспільстві / Т. Д. Ласкуста // Науковий вісник Ужгородського національного університету . – 2011. – №22 – С. 86-89
3. Семиченко В. А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування / В.А. Семиченко, В. С. Заслуженюк; Міжнар. фонд "Відродження". – К.: Веселка, 1998. – 212 с.
4. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї / Раїса Петрівна Федоренко. – Луцьк: Вежа-друж, 2015. – 364 с.

Вікторія Мазурик

Науковий керівник – доц. Г. С. Фесун

Психологічні особливості особистісного саморозвитку майбутніх практичних психологів

Покроковий процес інтеграції у європейський простір і розширення інноваційних технологій спонукають молодь постійно працювати над собою, шукати нові шляхи саморозвитку особистості, що визначає успішність молодої людини у діяльності та у стосунках з людьми. Найбільш актуальною проблема становлення суб'єкта саморозвитку стає у період юнацького віку, коли відбувається інтеграція і створення відносно стійкого образу Я, особистісне, соціальне та професійне самовизначення, усвідомлення власних здібностей і перспектив, досягнення самоідентичності [1, с.50].

Саморозвиток є самостійним поетапним процесом формування власної особистості людини, набуття, утвердження та актуалізація якостей і характеристик, яких раніше не було.

У період ранньої юності саморозвиток особистості здійснюється не тільки у плані самоствердження, а й, частіше, у планах самовдосконалення, коли під впливом майбутнього переосмислюється сьогодення і ставляться цілі по самовдосконаленню. На думку Б. Лівехуд, саме у 20–40 років людина отримує доступ до власних духовних сил, які зумовлюють її здатність до саморозвитку. А це стає основним чинником формування духовно-морального типу життєвої спрямованості особистості, що вказує на зрілість особистості [2, с. 99]. Зміни Я-концепції, які відбуваються у студентському віці, спричинюють особливості становлення особистості майбутнього фахівця, а також ефективності його подальшої професійної діяльності. Процес свідомої, самокерованої, цілеспрямованої самозміни студентів-психологів є інтегральним багаторівневим психологічним новоутворенням, яке характеризує міру підготовленості особистості до діяльності.

На думку Н. Чепелевої, система організації підготовки майбутнього практичного психолога повинна містити світоглядний, професійний та особистісний рівні, спрямовані як на формування професійної свідомості, психологічної культури

та професійно значущих особистісних якостей, так і на оволодіння відповідною системою знань, технологією практичної діяльності майбутнього психолога [4, с.35-41]. Для оптимізації процесу особистісного саморозвитку необхідно включати формування професійних установок, умінь та навичок. Серед чинників успішного професійного становлення майбутніх психологів у період навчання також можна виділити морально-етичне вдосконалення особистості, сприяння самореалізації та вирішенню особистих психологічних проблем, активізацію професійної мотивації, єдність змісту, форм, методів навчання, суб'єкт-суб'єктні стосунки між викладачами та студентами [3, с.63-72]. На основі досліджень Р. Бернса, В. Карикаша, Н. Пов'якель, В. Семиченко, В. Юрченка виявлено, що майбутні психологи повинні володіти гармонійною та цілісною Я-концепцією, набором індивідуальних особистісних якостей, спрямованих на пізнання себе, суб'єкта власної праці та на процес професійної діяльності [4, с.35-41].

Отже, саморозвиток є здатністю людини ставати і бути справжнім суб'єктом свого життя і здійснюється у процесі життєдіяльності людини шляхом прояву активності, яка передбачає здатність робити особистісні вибори у ході пізнання себе. Особистісний саморозвиток студентів-психологів є важливим психологічним новоутворенням, що характеризує рівень підготовленості особистості до діяльності. Постає нагальна проблема визначення уявлення майбутніх практичних психологів щодо їхнього особистісного саморозвитку з метою здійснення ними свідомого цілепокладання, самопроекування та досягнення особистісної зрілості.

Список літератури

1. Маралов В. Г. Основы самопознания и саморазвития: [Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений, 2-е изд.] / В. Маралов. – М.: Изд. центр «Академия», 2004. – 256 с.
2. Ткачишина О. Р. Психологічні основи підготовки майбутніх фахівців / О. Ткачишина // Професійна підготовка практичного психолога: зб. наук. праць. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 63- 72.
3. Хухлаева О. Психология развития: молодость, зрелость, старость / О. Хухлаева. М.: Изд-ий центр «Академия», 2002. – 237 с.

Жанна Макарюк

Науковий керівник – асист. Матейчук Н. Г.

Психологічний зміст поняття «маніпуляція», причини виникнення та види маніпулятивного впливу

У наш час величезний психологічний вплив на свідомість і підсвідомість людини спричиняють засоби масової інформації (ЗМІ). Актуальність теми дослідження визначається тим, що ЗМІ сьогодні – це потужний фактор впливу на психічний стан людини. Проблема полягає у тому, що більшість населення не має уявлення про суть і способи маніпулювання, внаслідок чого легко піддається впливу.

Останніми роками проведено численні дослідження щодо даного питання в абсолютно різних сферах (друк, радіо, телебачення, реклама, Інтернет). Дослідження на тему маніпулювання можна знайти у працях С. Г. Кара-Мурза, Є. Л. Доценко, В. О. Татенка, І. М. Дзялошинського, Г. Шиллера, Л. І. Рюминої, Б. М. Безсонова, О. В. Сидоренко та інших авторів.

О. В. Сидоренко визначила маніпуляцію як цілеспрямоване та приховане спонукання іншої людини до переживання певних станів, прийняття рішень та/чи виконання дій, необхідних для досягнення ініціатором своїх власних цілей [3].

За даними Р. Р. Гаріфулліна, є чотири види маніпуляцій:

1. Вітальна – найпростіша маніпуляція.
2. Міжособистісна маніпуляція (ми маніпулюємо один одним у певний спосіб, при чому одна людина впливає на іншу).
3. Маніпуляція в діяльності (практикою доведено, що в більшості випадків основу успіху у різних видах діяльності і бізнесу, складає феномен ефективної маніпуляції).
4. Маніпуляція при самосвідомості (це, по суті, процес створення особистістю про себе ілюзорного Я) [2].

М. П. Непряхін виділяє три основні види маніпуляцій:

- зустрічну, що передбачає «певну стратегію захисту»;
- прагматичну, що переслідує чітку мету;
- гедоністичну, що використовується для потіхи власного самолюбства [1].

Отже, маніпуляція у психології – це вид психологічного впливу, майстерне виконання якого веде до прихованого порушення в іншій людині намірів, що не збігаються з її актуально існуючими бажаннями. Знання причин виникнення та найбільш розповсюджених маніпуляцій допоможе швидше їх розпізнати, а це – перший крок до захисту від них.

На думку В. Б. Шапаря, існують наступні причини виникнення маніпулятивного впливу: 1) вічний конфлікт людини з самою собою, оскільки у житті вона змушена опиратися як на себе, так і на навколишнє середовище; 2) нормальні стосунки між людьми; 3) ризик і невизначеність, що оточують нас з усіх сторін; 4) страх перед міжособистісними контактами. Люди кажуть неправду, щоб керувати емоціями та уникати інтимності; 5) необхідність отримання схвалення від усіх та кожного; 6) сексуальне оволодіння. Заради нього суб'єкт йде на всі хитрощі: 7) прагнення до влади. У більшості є така жага до влади, тому ми і маніпулюємо [4].

Завуальований вплив за допомогою ЗМІ є невидимою технологією управління суспільним життям, яка пронизує сьогодні буквально всі рівні соціальної взаємодії.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що проблема маніпулятивного впливу на масову свідомість за допомогою мас-медіа надзвичайно важлива тому, що такий вплив може стати небезпечною інформаційно-психологічною зброєю у руках деструктивно налаштованих сил. Як показує практика, маніпулятивні технології відображаються згубно на функціонуванні не лише окремих соціальних інститутів, але й суспільства в цілому.

Список літератури

1. Непряхин Н. П. 101 совет по противодействию манипуляциям / Н. П. Непряхин. – М.: Альпина Пабlishер, 2013. – 66 с.
2. Гарифуллин Р. Р. Психология манипуляции: основы психотерапии / Р. Р. Гарифуллин. – К., 1997.
3. Сидоренко Е. В. Тренинг влияния и противостояния влиянию / Е. В. Сидоренко. – СПб.: Речь, 2002. – 256 с.
4. Шапарь В. Б. Психология манипулирования /В. Шапарь – .Б.: «кн.кл. «Клуб семейного досуга»», 2013. – 249 с.

Сніжана Максименко

Науковий керівник – доц. Біленкова Л.М.

Інклюзивне виховання учнів як складова педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкової школи

Однією з важливих складових у реаліях сучасних світових демократичних тенденцій є надання рівних можливостей в освітніх послугах для реалізації своїх здібностей кожної людини, через забезпечення справедливого доступу до освітніх послуг кожному громадянину як системи функціонування інклюзивної освіти, незалежно від соціального статусу, наявності інтелектуальної чи фізичної особливості.

Спеціальну готовність майбутнього вчителя початкової школи передбачає впровадження інклюзивної освітньої моделі до роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби. Збільшення в закладах середньої освіти кількості учнів з обмеженими можливостями викликало нагальну потребу в активізації розробок інклюзивної освіти. Тому однією з найактуальніших проблем сьогодення постає оновлення змісту, шляхів освітньої діяльності майбутнього вчителя початкової школи в закладах вищої освіти з урахуванням тенденції освітньої інклюзії.

Вагомою теоретичною базою підготовки майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності стали дослідження Н. Бібік, В. Бондаря, Н. Ничкало, О. Савченко, Т. Федірчик та ін. Окремим аспектам підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інклюзивного виховання присвячено наукові праці В. Бондаря, Л. Гречко, О. Гордійчук, Н. Назарової. За свідченнями науковців, одним із головних завдань освітньої інклюзії є відгук на широкий спектр потреб дітей у шкільному середовищі та за його межами. Її характерними особливостями є: збільшення ступеня рівноправної участі дітей у освітньому процесі; постійний пошук найефективніших шляхів задоволення індивідуальних освітніх потреб дітей; визначення й подолання перешкод для

досягнення успіхів у навчанні й вихованні дітей різних категорій.

На думку О.Гордійчук, учитель обов'язково повинен вибудовувати інклюзивну роботу з огляду на такі особливості учнів із особливими потребами як, швидка втомлюваність, високий рівень збудливості і зазвичай низьку працездатність. Ці учні під впливом втоми, стресу чи просто напруження у ході освітнього процесу можуть бути дратівливими, тривожними, замкненими. Тому майбутній учитель у роботі з «особливчиками» повсякчасно має виконувати дуже складні завдання: одночасно забезпечувати процес навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку, всебічно сприяти гармонізації їх особистості та стосунків з оточуючим світом, але одночасно ефективно здійснювати освітній процес за участю інших учнів класу. Адже перебування у класі дитини із особливими потребами нічим не має перешкоджати розвиткові учнів класу, навпаки, інклюзія має збагачувати і розширювати їх досвід. в основу інклюзивної освіти доцільно покласти ідеологію заперечення будь-якої дискримінації дітей, тобто забезпечення однакового ставлення до всіх людей, створення спеціальних умов для дітей з особливими потребами (О. Гордійчук, 2015).

Цей погляд дослідниці узгоджується з директивами всесвітньої організації ЮНЕСКО як процес звернення і відповіді на різноманітні потреби учнів через забезпечення їхньої участі в навчанні, культурних заходах і житті громади, та зменшення виключення в освіті та навчальному процесі (Інклюзивне навчання, 2020).

Тому інклюзивне виховання учнів є важливою складовою педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкової школи.

Список літератури

1. Гордійчук О., Гафткович В., (2015). Професійна компетентність педагога інклюзивного класу як показник ефективності навчання дітей з особливими потребами. Modern directions of theoretical and applied researches. 17-29 March.
2. Інклюзивне навчання. (2020). Електоний ресурс. <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>

Маргарета Мардар

Науковий керівник – проф. Олійник М. І.

Ігрові технології як засіб розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників

Ігрові технології займають особливе місце у системі засобів розвитку мовлення. Враховуючи факт першорядного значення гри як природної стадії розвитку дитини, вчені стверджують, що гра – це форма життєдіяльності, а не вікова ознака. З грою людина не розлучається все життя, змінюються лише її мотиви, форми проведення, ступінь вияву почуттів та емоцій.

За грою у вітчизняній дошкільній педагогіці й психології (Д. Ельконін, Р. Жуковська, Г. Люблінська, Д. Менджеричька, О. Усова,) міцно закріпилося визначення як провідного виду діяльності, оскільки саме в ній виникають і диференціюються нові види діяльності (спілкування, праця, учіння тощо), визріває готовність дитини до їх розгортання, закладаються й розвиваються основні вікові новоутворення особистості (з'являються прояви творчої уяви, розповіді, мовленнєвого самовираження), засвоюються норми поведінки і взаємовідносини дорослих, які дитина відтворює в ігровій ситуації

Отже, у дошкільному віці гра стає провідним видом діяльності не тому, що займає найбільше часу дитини, а тому, що зумовлює якісні зміни у її психіці, готує до шкільного навчання та взаємодії з соціумом [2, с. 305].

За узагальненнями Г. Люблінської, особливістю ігрової діяльності є й те, що гра має історичний характер, вона змінюється відповідно зі зміною соціального життя дорослих, яке діти відображають у своїх іграх. Гра для дитини є формою набуття і уточнення знань, засобом їх дієвого засвоєння, способом переходу від незнання до знання. [3, с. 91].

Ігрові технології – це сукупність ігрових методів навчання, об'єднаних загальним змістом, сюжетом, персонажем, що допомагають дитині зрозуміти й засвоїти навчальну інформацію; змістовий компонент ігрової діяльності; процес здобуття знань. Ігрові методи характеризуються наявністю ігрових моделей об'єкта, процесу або діяльності; активізацією

мислення й поведінки дитини; необхідністю взаємодії вихованців між собою та вихователем; емоційністю і творчим характером заняття; переважною самостійністю дітей у прийнятті рішення; їх бажанням набути умінь і навичок за відносно короткий час [1].

До структури ігрової технології як процесу входять: а) ролі, які беруть на себе учасниками гри; б) ігрові дії як засіб реалізації обраних ролей; в) ігрове використання предметів, (заміщення реальних речей ігровими, умовними); г) реальні стосунки між учасниками гри; д) сюжет (зміст) – сфера дійсності, умовно відтворена в грі. Ігрові технології мають величезний вплив на спілкування, розвиток зв'язного мовлення. Під час гри діти перебувають, по-перше, в ігрових стосунках, по-друге – у реальних, які передбачають діалогічне спілкування.

У старшому дошкільному віці гра залишається провідним видом діяльності, проте вона набуває більш творчого характеру, ускладнюється її сюжет. Для розвитку зв'язного мовлення найбільш сприятливими вважаються творчі, сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані, дидактичні ігри, народні ігри мовленнєвої спрямованості та ігри за сюжетами художніх творів.

Підсумовуючи, зауважимо, що гра має величезний потенціал щодо розвитку зв'язного мовлення. У процесі гри діти позначають і супроводжують свої дії словом, осмислюють їх, висловлюють власні думки і почуття, самостійно будують ігровий діалог, висловлюють судження, перефразовують і створюють власні варіанти віршованих супроводів гри, розподіляють ролі, вступають у контакт з іншими дітьми.

Список літератури

1. Кравець Н.М., Гречановська О.В. Ігрові технології навчання як одна з інноваційних форм навчально-виховного процесу ВНЗ. URL:

<http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17640/2013.pdf?sequence=3> (дата обращения: 10.01.2020).

2. Леонтьев А.Н. Психологические основы дошкольной игры. Избр. психолог. произв.: в 2-х т. Москва : Педагогика, 1983. Т.1. С. 303-323.

3. Львов М.Р. Методика развития речи младших школьников. Москва : Просвещение, 1995. 176 с.

Галина Мачушак

Науковий керівник – доц. Бигар Г. П.

Особливості організації виховної роботи в сучасній школі

Сучасна українська школа перебуває на шляху змін, що спонукає до аналізу та переосмислення звичних процесів навчання, виховання та розвитку. Школа є своєрідним тренувальним центром для учнів, адже саме в цих умовах вони мають змогу випробувати свої сили, сформувати нові знання та навички, створювати власну систему взаємодії з навколишнім світом, усвідомлювати моральні цінності та норми, яких необхідно дотримуватися в житті.

Проект «Доросле життя» буде успішно реалізовано за умови наявності відповідної бази знань, умінь і навичок. Чинником ефективного формування базових компетентностей є якісна організація освітнього процесу в сучасній школі. Поняття «освітній процес», згідно з концепцією нової української школи, розглядається як симбіоз процесів навчання, виховання та розвитку. Формулою реформи передбачено, що виховний процес буде невід'ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема *морально-етичні* та *соціально-політичні* (Концепція нової української школи, 2016)

Особливу увагу також необхідно приділяти формуванню української ідентичності та самосвідомості сучасних школярів, адже саме вони будуть створювати майбутнє нашої Батьківщини, тому необхідно виховувати в них відповідальність не лише за себе, а й за розвиток і добробут країни та всього людства.

У формуванні ефективного виховного середовища необхідна активна участь всього колективу школи. У закладах має створюватися атмосфера довіри, доброзичливості, взаємодопомоги і взаємної підтримки в разі виникнення труднощів у навчанні та повсякденному житті (Л.О. Склярова, І.О. Линьова, 2018). Особлива увага має приділятися увага індивідуальним нахилам і здібностям кожної дитини для цілеспрямованого розвитку і профорієнтації. Для успішного досягнення цього результату нова школа повинна тісно

співпрацювати з позашкільними закладами освіти та допомагати формувати оптимальну траєкторію розвитку кожної дитини, чому сприятимуть висококваліфіковані психологи та соціальні педагоги.

Система виховної роботи в сучасній школі, на думку С. Мартиненко, повинна будуватися на основі таких принципів: *принцип перший* - «не зашкодити» (збереження психологічного та фізичного здоров'я дитини); *принцип другий* - духовна насиченість шкільної життєдіяльності дітей (якість знань, цінність ідей, думок і діяльності людини, що виникають на базі знань, зумовлюється не тільки істинністю знань, але їх духовною насиченістю. Виховання особистості неможливе без виховання емоцій та естетичної свідомості); *принцип третій* - ставлення до дитини як суб'єкта власного розвитку реалізується через принципи педагогіки співпраці, толерантності та підтримки; *принцип четвертий* - індивідуальний розвиток педагогів (вдосконалення професійної компетентності)

(С. Мартиненко, 2008)

Отже, для ефективної та якісної організації процесу виховання в сучасній школі необхідно створити сприятливу атмосферу, налагодити взаємодію між усіма учасниками даного процесу, надати можливість та мотиви для вдосконалення учнів, вчителів, батьків. Тому виникає потреба детальніше вивчати особливості організації процесу виховання, для успішного формування компетентностей майбутніх громадян України.

Список літератури

1. Концепція нової української школи. Електронний ресурс. [Режим доступу] // <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>
2. Мартиненко С. Пріоритети виховної роботи в сучасній школі. Електронний ресурс. - [Режим доступу] // <https://osvita.ua/school/method/upbring/775/>
3. Склярова Л. О., Линьова І. О. (2018). Організація виховної роботи школи на основі компетентнісного підходу. *Модернізація та наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку суспільства і технологій : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 26–27 січня 2018 р.). Київ : ГО «Інститут інноваційної освіти». 63 – 66.

Особливості становлення емоційного інтелекту у підлітковому віці

Підлітковий вік – це період, коли міжособистісне спілкування стає особливо важливим і набуває статусу провідного виду діяльності. Ефективна реалізація всіх складових спілкування (комунікації, інтеракції, перцепції) в значній мірі базується на емоційному інтелекті. Поняття "емоційний інтелект" визначається як: здатність діяти з внутрішнім середовищем своїх почуттів і бажань (Р. Бак, 1991) [1]; здатність розуміти відносини особистості, що репрезентуються в емоціях, і керувати емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу (П. Саловей, Дж. Д. Мейер, 1994); сукупність емоційних, особистісних і соціальних здібностей, які впливають на загальну здатність ефективно справлятися з вимогами і тиском навколишнього середовища (Р. Бар-Он, 2000) [2]. Формування емоційного інтелекту починається ще в дошкільному віці, і в підлітковий період ця інтегральна здатність набуває особливого значення. За своїми особливостями емоційний інтелект є важливою характеристикою людини яка може розвиватися протягом всього життя, що дозволяє, згідно сучасного підходу безперервного розвитку особистості, розглядати це поняття в якості метакомпетенції. [7].

Проблема емоційного інтелекту є вкрай актуальною на сьогоднішній день. Вивчення даного феномену має велику теоретичну і практичну значимість, оскільки в повсякденному житті емоції часом грають вирішальну роль в характері міжособистісних відносин, прийнятті важливих рішень. Тому вміння розуміти, сприймати і регулювати емоції як свої, так і оточуючих людей є ключовим моментом міжособистісних взаємин. [4].

На сьогоднішній день відомі наступні теорії емоційного інтелекту: теорія емоційно-інтелектуальних здібностей Дж.

Майєра, П. Селовея, Д. Карузо; некогнітивна теорія емоційного інтелекту Р. Бар-Она; теорія емоційної компетентності Д. Гоулмена; двокомпонентна теорія емоційного інтелекту Д. Люсіна. [6]

Емоційний інтелект дозволяє людині адекватно виражати свої емоції і почуття, керувати і контролювати їх, а також розуміти і керувати емоціями інших людей. У підлітковому віці емоційний інтелект більшою мірою проявляється у вигляді здатності розуміти і керувати емоціями інших людей, маніпулювати ними. Характерною особливістю цього вікового періоду виступає усвідомлене співпереживання поточного емоційного стану іншої людини без втрати відчуття зовнішнього походження цього стану. [5]

Література:

1. Bar-On R. Emotional and Social Intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory. *The Handbook of Emotional Intelligence.* / ed. by Bar-On R., Parker J. D. A. San Francisco, 2000. P. 363-388
2. Buck R. Motivation, emotion and cognition: A developmental interactionist view. *International review of studies on emotion.* / ed. by Strongman K. T. New York, 1991.
3. Андреева И.Н. Понятие и структура эмоционального интеллекта. *Социально-психологические проблемы ментальности: 6-я Международная науч.-практ. конф.* – Смоленск: СГПУ, 2004. Ч.1. С. 22-26.
4. Базарсадаева Э. Ж. К вопросу об истории изучения эмоционального интеллекта. *Вестник БГУ.* 2013. №5. С. 24-31.
5. Иванова Е. С. Особенности эмоционального интеллекта в подростковом возрасте. *Образование и наука.* 2011. №1. С. 33-41.
6. Кобзева О. В. Эмоциональный интеллект как источник развития в подростковом возрасте. *Проблемы современного педагогического образования.* 2018. С. 449-451.
7. Степанов И. С. Психологические факторы становления эмоционального интеллекта. *Вестник ЧГПУ.* 2012. №11. С. 205-217.

Імідж лідера як засіб впливу на окремі соціальні категорії електорату

Явище іміджу привернуло увагу вчених ще на початку ХІХ ст., особливо активно почали розвиватися демократичні інститути, в першу чергу інститут загальних вільних виборів.

Імідж – це своєрідне уявлення населення про ідеальне втілення тієї чи іншої соціальної ролі. Імідж політика охоплює такі характеристики: особистісні якості, організаторські, управлінські здібності (компетентність, уміння вести полеміку, участь у процесах прийняття рішень); характеристики, що зближують лідера з електоратом (пересічне походження, простота) тощо [3, с. 160].

Вітчизняні автори визначають в українській політичній практиці такі типи політичних іміджів:

- «діловий імідж», який якнайліпше характеризується ідеологією: «ми заробили гроші для себе, заробимо їх і для вас»;

- «інтелектуальний імідж», що виник на основі твердження: для роботи в парламенті необхідні професіонали;

- «народний імідж» будувався на класичній популістській основі, на прагненні сформуванню позитивне ставлення до себе як до «свого хлопця»;

- «політичний імідж» формувався на контрастному протиставленні соціалістів (формальних або прихованих) і націонал-демократів. В обох випадках ставка робилася на певні, добре відомі базові цінності основних політичних сил суспільства, а власне імідж створювався на декларуванні прихильності до цих цінностей, а не на основі особистісних характеристик кандидатів;

- «жіночий імідж» створювався на основі кредо: «Схоже на те, що чоловіки вже нічого не зможуть зробити. Обирайте жінок. Вони зроблять цей світ ліпшим»;

- імідж «місцевого жителя» будувався на основі постулату «Я – свій, я тут живу і нікуди не дінуся, тому що в мене тут родичі,

сім'я...» [1, с. 143].

Важливим є питання про функції іміджу політика. Він ніколи не дає і не має на меті давати повне зображення лідера, а створює найбільш оптимальний для обраної ролі образ у конкретній соціально-політичній ситуації. При цьому виділяють три його основні функції: завоювання симпатій та довіри електорату, збільшення активності на виборах; підвищення інформованості виборців в сприятливому для політика ракурсі з усіх важливих для кандидата питань; нейтралізація заходів, які здійснює опонент.

Вступаючи на шлях чесних і вільних виборів, більша частина кандидатів намагається максимально наблизити свій образ до очікувань виборців, яких вони розглядають як свій потенційний електорат. Часто зустрічаються й такі, які не вважають за необхідне «підлаштовуватися» під виборця, керуючись формулою: «Любіть мене таким, яким я є, тому, що я того гідний». При цьому останні, як правило, переконані у власній харизматичності, у тому, що вони є втіленням мрій і прагнень більшості виборців. [3, с. 116].

Отже, імідж відіграє важливу роль для політичного лідера, він має такі характеристики: особистісні якості, організаторські, управлінські здібності, компетентність, уміння вести полеміку, участь у процесах прийняття рішень. Саме від політичного іміджу залежить впливовість політика, а в сукупності з уміло застосованими соціальними обіцянками такі люди часто користуються популярністю тих категорій населення, які можна віднести до соціально вразливих, - пенсіонерів, неблагополучних, людей з обмеженими можливостями, безробітних тощо.

Список літератури

1. Бебик В. М. Політичний маркетинг і менеджмент / Бебик В. М. – К.: МАУП, 2016. – 143 с.
2. Ковлер А. І. Виборчі технології. - К., 2018. —116 с.
3. Скуленко М.І. Історія політичної пропаганди / М.І. Скуленко К. : Либідь, 2017 - 160 с

**Міжпредметні зв'язки як важливий ресурс
формування громадянської компетентності учнів
початкових класів в освітньому процесі**

Пріоритетним завданням Нової української школи є побудова освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу, реалізація якого передбачає досягнення інтегральних результатів навчання. Концепцією Нової української школи, Державним стандартом початкової загальної освіти центральним елементом цього підходу визначено загальні (базові, ключові) і спеціальні (предметні) компетентності, яких мають набути ті, хто навчається. Серед них – важливою наскрізною компетентністю є *громадянська*.

Проблемі формування *громадянської компетентності* у дітей шкільного віку присвячено чимало досліджень учених минулого і сьогодення. На особливу увагу заслуговують праці І. Беха, Г. Ващенко, О. Пометун, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, К. Чорної та ін.

Громадянську компетентність учені трактують як інтегративну якість особистості, що дозволяє їй усвідомлено, відповідально й ефективно користуватися громадянськими правами і свободами, виконувати обов'язки громадянина, займати активну громадянську позицію, поділяти цінності демократичного суспільства, бути патріотом своєї Батьківщини, шанобливо ставитися до народів і культур інших країн.

Оскільки *громадянська компетентність* виступає в ряді ключових і є наскрізною, то її формування має здійснюватись при вивченні усіх навчальних предметів, передбачених Базовим навчальним планом початкової освіти засобом міжпредметної (інтегрованої) діяльності в умовах освітнього процесу. Методично грамотне виявлення *міжпредметних зв'язків* має значний ресурс у формуванні інтегрованих знань і умінь, ставлень, зокрема й громадянських.

Міжпредметні зв'язки, можуть визначатися не лише між навчальними предметами, а й між освітніми галузями, набуваючи при цьому ширшого масштабнішого дидактичного значення. Результатом цих зв'язків є поява такого дидактичного явища як інтеграція. Саме завдяки яскравому вираженню міжпредметних зв'язків, інтеграції з'явилися інтегровані навчальні предмети початкової школи, такі як: «Художня праця», «Я і Україна», «Я у світі», нині «Я досліджую світ» «Мистецтво», «Технології» та ін. Такий підхід крізь призму типів міжпредметних завдань: знаннєвого (збагачення, доповнення знань); діяльнісного (опанування універсальними практичним уміннями); ціннісно зорієнтованого (почуття, ставлення, оцінювальних суджень учнів), сприяє розвитку в учнів пізнавального інтересу, формуванню життєвих компетентностей, активної громадянської позиції.

Тому виявлення і реалізація міжпредметних зв'язків в освітньому процесі початкової школи є важливим у формуванні *громадянської компетентності* учнів. Комплексність та систематичність їх впровадження в освітньо-виховний процес зумовлює необхідність обізнаності, готовності і майстерності вчителя, його дидактико-методичної грамотності при конструюванні уроків, позакласних заходів з метою досягнення поставлених цілей і завдань особистісно-орієнтованого навчання.

Список літератури

1. Савченко О.Я. (2017). Міжпредметні зв'язки як ресурс реалізації компетентнісного підходу на уроках літературного читання. *Український педагогічний журнал*, 2, 177-178.
2. Степанова Н.М. (2014). *Формування громадянської компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів*. Черкаси: Видавництво Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради.

Ірина Мицкан
Науковий керівник – доц. Гордійчук О.Є.

**Вивчення молодшими школярами літературної
автобіографічної історії-казки про інклюзивність
«Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама»**

Актуальність пояснюється зміненням позиції інклюзивного навчання з другорядного на основне, що передбачає ознайомлення з поняттям інклюзивності сучасними засобами. Одним із засобів навчання є використання казки, як жанру літератури, що формує дитячу свідомість та впливає на процес виховання учнів. Казка про інклюзивність дає молодшим школярам змогу зрозуміти необхідність навчання та згуртованості для кожної дитини, що є важливим на сучасному етапі.

Відомий учений Л. Виготський наголошував на шкідливому впливі на дітей з особливостями психо-фізичного розвитку соціальної ізоляції. На думку вченого, відриваючи таких дітей від сімей та друзів і створюючи для них особливе соціальне довкілля, суспільство викликає в них «вторинну інвалідність» (Виготський Л, 2003). Для вироблення у свідомості учнів початкових класів цілісного поняття про інклюзію виникає потреба у правильному розумінні її сутності. Одним з шляхів розв'язання цієї проблеми, вважаємо, є ознайомлення молодших школярів загалом, а учнів інклюзивного класу – зокрема, з літературною автобіографічною історією-казкою про інклюзивність «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама» (автор Оксана Драчковська).

Казка про інклюзивність – це різновид казки, як жанру літератури, яка у своєму змісті висвітлює тему включення дитини з особливими освітніми потребами у навчальний простір, формує у дітей почуття справедливості, прийняття кожної людини, незважаючи на її особливості та акцентуючи увагу на її потреби. Основна функція казки про інклюзивність

полягає у вихованні моральних якостей молодших школярів, виробленні понять «дружба», «взаємодопомога», «рівність».

Мета літературної автобіографічної історії-казки про інклюзивність «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама» полягає в усвідомленні дитиною обставин, за яких людина з ООП не може вести повноцінний спосіб життя, розуміння важливості розумного пристосування оточуючого світу до потреб кожної людини.

Особливостями вивчення літературної автобіографічної історії-казки «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама», за нашими міркуваннями, є: ознайомлення з книжкою й автором казки; презентація життєвого шляху письменниці Оксани Драчковської; установка на цілеспрямоване сприйняття казки; читання казки; емоційно-оціночна бесіда після прочитання казки; виокремлення основних героїв казки та характеристика їх вчинків; бесіда за змістом прочитаного; читання казки про інклюзивність учнями у ролях; переказування казки із власними доповненнями; складання учнями власного завершення казки; малювання молодшими школярами ілюстрацій до казки; виставка робіт учнів; складання власних казок про інклюзивність; проведення конкурсу «Кращий читець».

Висновок. На наш погляд, інклюзивна казка є сучасним засобом інформування дітей про інклюзивність та прийняття всіх дітей у соціумі. Застосування казки про інклюзивність має ряд переваг: доступність інформації для учнів молодшого шкільного віку, опора на життєві факти, цікавий зміст, використання ілюстрацій. Отже, літературну автобіографічну історію-казку про інклюзивність «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама» рекомендуємо до вивчення молодшими школярами.

Список літератури

1. Виготський Л. (2003). К психологии и педагогике детской дефективности.–Москва: Лань. (Vygotsky L.(2003). To psychology and pedagogics of child's defectiveness.– Moscow: Fallow deer.)
2. Драчковська О. (2019). Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама.–Чернівці: Книги, 32. (Drachkovska O.(2019). Young hare of nestribaychik and him bold mother.– Chernivtsi: Books.

Особливості використання інтерактивної дошки у початковій школі

У кожній дитині з дитинства горить вогник цікавості і допитливості, він готовий вбирати в себе все йому ще невідоме, радіє своїм новим знанням і навичкам. Саме тому уроки у початковій школі повинні бути яскравими, емоційними і, найголовніше, продуктивними.

Сучасна школа потребує організації навчального процесу з використанням сучасних технічних засобів навчання і сучасних інформаційних технологій. Упровадження в процес навчання молодших школярів інформаційних технологій забезпечує доступ до різних інформаційних ресурсів і сприяє збагаченню змісту навчання, надає йому логічний і пошуковий характер, а розв'язує проблеми пошуку шляхів і засобів активізації пізнавального інтересу учнів, розвитку їх творчих здібностей, стимуляції розумової діяльності.

Усе частіше ми зустрічаємо і чуємо поняття «інтерактивна дошка» - це пристрій, що поєднує в собі можливості звичайної маркерної дошки з можливостями комп'ютера.

Інтерактивна дошка в початковій школі переважно сприймається як цікава іграшка, що дозволяє просто доторкнутися до демонстрованих картинок, щоб зробити вибір і відповісти на питання або виконати нескладне завдання.

Використання інтерактивної дошки у початковій школі дає можливість:

- ефективно і динамічно подавати навчальний матеріал, вчителі можуть зробити свої заняття більш яскравими.
- істотно підвищувати мотивацію учнів; заняття стають цікавішими;
- сприяє реалізації розвиваючого навчання;
- дозволяє організувати на уроці дослідницьку діяльність;
- диференціація навчання (М.С. Ніколаєнко, 2018)

Працюючи з інтерактивною дошкою, учні впевнено розкривають свій творчий потенціал, яскраві сторони характеру.

Використання інтерактивної дошки дає вчителю нові можливості для оптимізації процесу навчання, створення змістовних і наочних завдань, розвиваючих пізнавальну активність учнів, структуруванні уроку, поліпшенні темпу і течії заняття. А також дозволяє вчителю набагато ефективніше управляти демонстрацією візуального матеріалу, організовувати групову роботу і створювати власні інноваційні розробки, при цьому не порушуючи звичний ритм і стиль роботи (Н. Гомуліна, 2009)

Висока роздільна здатність кольорових зображень на екрані приваблює дітей, допомагає вчителю «оживити» урок. Завдяки чому навчальний процес проходить досить легко, цікаво і весело- це головне. Учні сприймають інформацію швидше, беруть участь у групових дискусіях, роблячи обговорення ще більш цікавими. Вони дозволяють їм виконувати спільну роботу, виконувати загальне завдання, проводити перевірку знань відразу у всьому навчальному класі, організувати грамотний зв'язок «учень -учитель».

Отже, використання інтерактивної дошки дозволяє прискорити темп уроку і залучити до нього весь клас, це набагато більш дохідливий спосіб викладання, тому використання даного електронного пристрою на заняттях у початковій школі є однією з вимог сучасного освітнього процесу в умовах інформаційного суспільства.

Список літератури

1. Гомуліна, Н. (2009) Освітні ресурси інтерактивних дошок Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 1, 27–28. (Homulina, N. (2009) Educational resources of interactive boards Open lesson: development, technologies, experience. 1, 27–28.)
2. Ніколаєнко, М.С. (2018). Інтерактивна дошка: теорія і практика. Суми: Ніко, 94. (Nikolaienko M. S.(2018). Interactive whiteboard: theory and practice. Sumy: Niko, 94.)

Жанр сюїти в творчості українських композиторів для бандури

У будь-якому мистецтві словом «жанр» називають вид твору, який має свої відмітні риси, форму і призначення, а в музиці розрізняють ще й за способом виконання. Жанр сюїти належить до симфонічної музики, яка передбачає таку форму твору, що складається із відносно самостійних частин, кожна з яких може прозвучати, як окрема п'єса. Сюїти писали і пишуть, як для окремих інструментів, так і для малих чи великих ансамблів та оркестрів.

Спробуємо виявити умови формування та розвитку сюїти в творчості українських композиторів для бандури.

Сюїта є циклічним твором складеним із різнохарактерних п'єс та відноситься до жанрів програмної музики, що являє собою інструментальну музику об'єднану спільним сюжетом. Але, на відміну від сонати, сюїта не об'єднана послідовною лінією розвитку. Л. Міхеєва вважала, що багаточастинні твори виникли із танців [2].

Сюїту розділяють на старовинну (XVI-XVIII ст.) та нову (від XIX ст.). Старовинна сюїта зазвичай складається із танців, що звучать в одній тональності та викладаються у старовинній двохчастинній формі.

Нова сюїта відрізняється від старовинної тим, що розвиває принцип контрасту всіх частин циклу. Контрастність сюїти від XIX ст. виражалась у змінах тональності, використанням різних форм і жанрів для кожної частини. У новій сюїті найбільшого розповсюдження набули жанри – марш, елегія, ноктюрн, скерцо, романс.

Іноді кожна із частин сюїти має свою особливу програму і не пов'язана сюжетом з іншими.

Одним із найвідоміших творців української сюїти є М. Лисенко та його відома «Українська сюїта», що складалась із шести п'єс. Жанр бандурної сюїти в інструментальній музиці формувався під його впливом. Засновником жанру сольної бандурної сюїти є М. Дремлюга (друга половина XX ст.) та його

три сюїти. Найбільш новаторською за задумом і реалізацією стала Третя сюїта для бандури та фортепіано [3].

Зразком стилізації барокової сюїти став сольний твір для бандури В.Зубицького – Концертний триптих (1980). Він створений у техніці розширеної тональності та сучасної неостилістики. Одною із українських композиторів, що пише музику в жанрі сюїти є також О.Герасименко. Її Камерна сюїта №1, що написана в тональній манері, є чотиричастинним твором, наповненим українським ліризмом. Сюїту неофольклорного типу розвиває і представник української діаспори у Америці – Ю.Олійник, що написав такі сюїти як: «Чотири подорожі на Україну», «Українське Різдво», «Неймовірні пригоди козака Мамая».

Новий тип сюїти зароджується в ХХІ столітті. Його представляє нова ф'южн-сюїта І.Татаренка для бандури, контрабаса, баяна, перкусій, фортепіано і струнного квартету – «Музика української землі». Жанр ф'южн (fusion) являє собою «сплав» різних видів мистецтв та музичних течій, де застосовують різні види музичних інструментів, в тому числі й народних.

Отже, жанр сюїти був широко розповсюджений у фортепіанному мистецтві із ХVІ століття, а із ХХ століття почав набувати популярності в бандурному репертуарі, починаючи із наслідування М.Дремлюгою батька української професійної музики – Миколи Лисенка, до сучасних творів ф'южн-сюїти, що розвивається та формується і по сьогодні.

Список літератури

1. Зінків І., Фільц Б. Камерно-інструментальна музика/ І.Зінків, Б.Фільц // Історія української музики : у 6 т. – Київ : Наукова думка, 2009. - Т. 2 С. 358-433.
2. Михеева Л. Музыкальный словарь в рассказах/ Л.Михеева // – М.: «Советский композитор», 1988. – 256 с.
3. Олексієнко О. Твори М.Дремлюги у формуванні школи академічного бандурного виконавства / Олександр Олексієнко // Наук. вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. – Вип.8. – Музичне виконавство. – Київ. – 2000. – С.146–154.

Консультавання жертв домашнього насилля

Проблема домашнього насильства завжди була актуальною у нашому суспільстві. Проте часто її замовчували, адже навіть побої та психологічне насильство вважалося адміністративним порушенням, за яке кривднику найчастіше загрожував тільки штраф. Сильним поштовхом до розголосу цієї проблеми стало набуття чинності Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» згідно з яким особі, яка вчинила насильство, загрожує кримінальна відповідальність.

Закон України визначає, що домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

За статистикою, понад 3 мільйони дітей в Україні щороку спостерігають за актами насильства у сім'ї або є їхніми вимушеними учасниками, а майже 70 % жінок піддаються різним формам знущань і принижень. Щорічно близько 1500 жінок (і ця тенденція збільшується за останні три роки) помирають від рук власних чоловіків. Діти скривджених матерів у 6 разів схильніші до суїциду, а 50 % - до зловживань наркотиками. Майже 100 % матерів, які зазнали насильства, народили хворих дітей - переважно з неврозами, заїканням, енурезами, церебральним паралічем, порушенням психіки.

Розрахунки, проведені Інститутом демографії і соціальних досліджень на замовлення Фонду народонаселення ООН, свідчать про те, що щорічно 1,1 млн українок стикаються з фізичною та сексуальною агресією в сім'ї, і більшість із них мовчать.

За статистикою Всесвітньої організації охорони здоров'я, 38 % вбивств жінок у світі - справа рук їх партнерів. У деяких країнах ця цифра наближається до 70 %. Одна з чотирьох жінок земної кулі упродовж усього життя страждає від сексуального насильства [2].

Людина, що пережила насильство, відчуває виражене відчуття провини за те, що трапилося, а також ненависть до кривдника, жах і образу. Грамотна допомога фахівця допомагає конструктивно пережити те, що трапилося і перетворитися з «жертви насильства» в «людину, яка пережила насильство».

Крім консультування або психотерапії в допомозі жертвам насильства можуть активно брати участь телефонні служби. Установки різних центрів, що здійснюють допомогу жертвам насильства, різні. Особливо це стосується міри активності, що проявляється консультативною службою при безпосередній допомозі жертві насильства [2].

На відновлення контролю над своєю поведінкою у жертви насильства можуть піти тижні, місяці, а іноді й роки. Оскільки пацієнт потребує розуміння, прийняття та підтримки з боку консультанта, терапія, зорієнтована на клієнта, допомагає жертві виразити себе, розглянути різні способи реагування і вибрати з них найбільш прийнятний [2].

Особливу увагу соціальним службам і працівникам правоохоронних органів потрібно приділяти профілактиці насильства, проводити профілактичні заходи на трьох рівнях в освітніх інститутах починаючи зі школи. Поширювати серед населення інформаційні буклети, організовувати акції та масові заходи, щоб ознайомити людей з цією проблемою та способами захисту себе у таких випадках.

Список літератури

1. Закон України " Про запобігання та протидію домашньому насильству" [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
2. Малкина-Пых И. Г. Справочник практического психолога / Ирина Германовна Малкина-Пых. – Москва: «Эксмо», 2010. – 848 с.

Тамара Оганісян

Науковий керівник-доц. Вишпінська Я.М.

**Специфіка формування музиканта скрипаля
у сольній та оркестрово-ансамблевій виконавській
діяльності**

Проблеми формування музиканта-виконавця у його сольній та оркестрово-ансамблевій діяльності залишаються у центрі уваги багатьох дослідників, теоретиків і практиків музично-педагогічної думки. Серед праць відомих музикантів, які вивчали феномен розвитку музиканта-скрипаля у сольній та ансамблевій підготовці, виділимо наступні дослідження: Л. Ауер, І. Войку, Г. Гінзбурга, В. Григор'єва, К. Дриги, Н. Радван, Б. Струве, В. П'ятигорського, Ю. Янкелевич, А. Ямпольського, М. Моїсеєва, Т. Карпенко, О. Сидоренко.

Становлення музиканта-скрипаля вимагає послідовного й напруженого процесу оволодіння ним технікою гри на інструменті, постановкою рук, методичними прийомами співпраці з педагогом, концертмейстером, партнером в ансамблі чи оркестрі. Таке розмаїття завдань ініціює комплексний підхід до формування виконавського апарату музиканта-скрипаля, його технічних та інтерпретаційних можливостей щодо виконання творів композиторів різних стилів та епох, вміння співпрацювати у малих ансамблевих формах (дует, тріо), а далі залучатися у більш сталу колективну роботу – гру в оркестрі, що змушує повністю підпорядковуватися керівництву диригента і концертмейстера в групі.

Сольне скрипкове виконавство пов'язане з індивідуальними можливостями музиканта. Крім технічної вправності, ціпкості пальців, технік ведення смичка, округлості музичних фраз, на перший план виступає власна емоційна стійкість до концертних виступів. Важливою умовою комфортного перебування на сцені є напрацювання м'язової свободи виконавця, де значну роль відіграє емоційний стан музиканта, вміння «збиратися» на сцені.

Ансамблеве виконавство акумулюючи основні індивідуальні здібності музиканта працює у більш розвиненому ключі, де формуються такі здібності: вміння слухати партнера, перебувати у єдиному темповому та змістовно-виразному інтерпретуванні

музичного твору, вмiти вiдчувати вказiвки диригента чи концертмейстера партiї, узгоджувати власнi та колективнi дiї на сценi, втiлювати творче прочитання музичного твору.

Формування музиканта-скрипаля у ансамблево-оркестровiй дiяльностi демонструє значнi самостверднi властивостi до розвитку iндивiдуальностi музиканта. Ансамбль скрипалiв посiдає важливе мiсце у жанровiй iєрархiї камерно-ансамблевого мистецтва. Вiн скеровує власну концертну дiяльнiсть колективу, на що має вплив як жанрове розмiття творiв, так i вмiння досягати художньо-iнтерпретацiйних вершин у трактуваннi камерної музики. Жанрово-стильове розмiття репертуару для ансамблю скрипалiв свiдчить про постiйну увагу до цього типу творчостi багатьох поколiнь виконавцiв i композиторiв [2].

Серед буковинських композиторiв, якi значну увагу придiляли створенню творiв для скрипки та струнно-смичкового ансамблю, є Юрiй Гiна – скрипаль, композитор, диригент, фольклорист, професор, народний артист України, лауреат обласної мистецько-лiтературної премiї iм. С. Воробкевича. Ним створений надзвичайно рiзноманiтний навчально-методичний репертуар для скрипалiв: iнструментальнi твори, пiснi, п'єси для дуетiв, ансамблiв, трiстих музик, обробки i переклади для ансамблю скрипалiв, камерного оркестру, хору i солiстiв [1].

Отже, пiдтримка становлення музиканта-скрипаля вимагає значних ресурсiв як у педагогiчному сенсi, так i у розвитку його виконавських можливостей. Поєднання рiзних форм роботи, завдань i технiк на удосконалення виконавської майстерностi скрипаля пiдтримує розвиток його творчої iндивiдуальностi.

Список лiтератури

1. Гiна Георгiй Миколайович / Вiкiпедiя. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Дрига К. Ансамбль скрипалiв як жанровий рiзновид виконавської культури. - Електронний ресурс. – Режим доступу : file:///C:/Users/Admin/Downloads/Pvmp_2014_39_31.pdf

Сімона Олар

Науковий керівник – доц. Каплієнко-Ілюк Ю. В.

Камерна музика: проблеми визначення та розвитку жанру

Камерна музика (італ. *camera* – кімната, палата) – вид музичного мистецтва (вокального, інструментального, вокально-інструментального), призначений для виконання малим складом музикантів у невеликих за розміром приміщеннях [4, с. 322].

Поняття «камерний жанр» з'явилося у XVI–XVII ст. для позначення світського типу музики, яка призначалась для виконання у домашній обстановці чи при дворах монархів. Такого роду музика протиставлялась церковній чи театральній музиці. Придворна музика мала назву «камерна», а виконавці, що працювали у ансамблях, мали звання камер-музикантів.

Камерна музика характеризується тенденцією до рівноправності голосів, економією мелодичних, інтонаційних, ритмічних та динамічних виразових засобів, майстерною та різноманітною розробкою тематичного матеріалу. Проте камерний жанр має великі можливості при передачі ліричних емоцій та тонких градацій душевних відчуттів людини.

Серед поширених жанрів камерної музики – старовинний мотет і мадригал, а починаючи з епохи Просвітництва, – романс, ноктюрн, прелюдія, дует, тріо, квартет, а також циклічні форми – соната, сюїта, камерна симфонія [1, с. 75].

Виникнення камерної музики в Україні на початку XX століття пов'язане з практикою домашнього музикування у колі музикантів-аматорів. Камерні твори звучали соло чи в ансамблі, в яких брали участь один або більше вокалістів чи інструменталістів. Найпоширеніші інструменти, що застосовуються в українській камерній музиці – скрипка, альт, віолончель, фортепіано, флейта.

Наголосимо на тому, що сучасні жанри камерно-інструментальної музики остаточно сформувалися у творчості віденських класиків – Й. Гайдна, В.А. Моцарта, Л. Бетховена. Камерно-інструментальна музика увібрала в себе стилістичні

риси інших різновидів музичної творчості. Вже Л. Бетховен симфонізував свої квартети, робив їх більш масштабними в плані форми та змісту. А його відома «Крейцерова соната» для скрипки і фортепіано є істинно симфонічним твором за своїм емоційним запалом, монументальністю музичних образів [3, с. 21].

У творах композиторів-романтиків Ф. Шуберта, Ф. Мендельсона, Р. Шумана, Й. Брамса дуже яскраво проявилось ліричне начало («Пісні без слів» Ф. Мендельсона).

У першій половині ХХ століття камерно-інструментальні ансамблі побутували у досить вузькому колі інтелігенції, тому така музика не набула значного розвитку. Українські композитори переважно створювали твори малої форми – прелюдії, етюди, поеми, цикли мініатюр, обробки народних пісень і танців для фортепіано та інших інструментів.

Серед сучасних українських композиторів, які працюють у сфері камерної музики, відзначається Є. Станкович. Серед його творів такого жанрового різновиду – десять камерних симфоній, симфонієта, оркестрова п'єса, соната, тріо, квартети, квінтети, секстети. Глибокі змістовно-емоційні переживання, які характерні для будь-яких творів автора, в камерному жанрі набувають особливого наповнення, що не залежить від їх виконавського складу [2, с. 63].

Отже, камерна творчість для композитора залишається сферою ідейної креативності, технічно-мовної винахідливості й пошуку специфічного тембрового рішення.

Список літератури

1. Історія української музики: В 6т. / АН УРСР. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнографії ім. М. Т. Рильського. – Т. 4. : 1917-1941. – К. : Наукова думка, 1992 – С.73-77.
2. Петрушанская Р. Камерная музыка / Р. Петрушанская. – М. : Знание, 1981. – 175 с.
3. Раабен Л. Камерная инструментальная музыка 1-й пол. XX в. Страны Европы и Америки / Л. Раабен. – Л. : Советский композитор, 1986. – С. 63-71.
4. Юцевич Ю. Музыка: словник-довідник / Ю. Юцевич. – Тернопіль, 2003. – 404 с.

Упровадження в школах технології навчання здоров'ю

Найбільша цінність суспільства – людина, її життя та здоров'я. Здоров'я людини здебільшого залежить від неї самої, її способу життя, зрештою, від рівня культури взагалі. Здоровий спосіб життя охоплює різноманітні сфери життєдіяльності людини і реалізується через поведінку, конкретні дії, вчинки. Ефективність формування здорового способу життя вимагає активного залучення учнів до здоров'язбережувального навчального процесу, формування в них активної позиції щодо зміцнення і збереження власного здоров'я (Т. Бойченко, 2005).

Здоров'язберігаючі технології – це технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм, відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини) (Т.В. Воронцова, 2007, с.7).

Сутнісні ознаки та різновиди здоров'язбережувальних технологій віднайшли своє відображення в працях таких науковців, як В. Бобрицька, М. Гончаренко, Н. Грицай, Ю. Лукашин, А. Маджуга, О. Брунько, С. Хакутдинова, Н. Семченко та ін.

Технології навчання здоров'ю - гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання. Ці технології реалізуються завдяки внесенню відповідних тем до предметів загально-навчального циклу, уведення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти.

Упровадження в школах цих технологій надзвичайно важливе через те, що можна забезпечити багатьох дітей від дій

які можуть зашкодити їхньому здоров'ю та попередити захворювання.

Для застосування технології збереження здоров'я можна використовувати такі групи засобів:

рухової спрямованості (фізичні вправи, фізкультхвилинки, динамічні– перерви, лікувальна фізкультура, рухливі ігри та ін.);

оздоровчі сили природи (сонячні та повітряні ванни, водні процедури,– фітотерапія, інгаляція, вітамінотерапія та ін.);

гігієнічні (виконання санітарно-гігієнічних вимог; особиста та загальна– гігієна, дотримання режиму дня та режиму рухової активності, режиму харчування та сну та ін.).

До системи впровадження технології навчання здоров'ю в навчальний процес можна віднести такі заходи: уроки основи здоров'я, інтеграція валеологічної тематики у змісті інших предметів, виховні заходи валеологічного змісту. (О.Пометун., Л.Пироженко, 2002, с.22).

Технології навчання здоров'я займають чільне місце у навчальному процесі школи, адже вони навчають, попереджають, інформатизують дітей про важливість збереження свого здоров'я. Тому, проаналізувавши літературу можна зробити висновок, що впровадження в школах технології навчання здоров'ю доцільне.

Список літератури

1. Бойченко Т. Валеологія – мистецтво бути здоровим // Здоров'я та фізична культура. – 2005. - №2 с.1-4
2. Воронцова Т.В. Навчання здоровому способу життя на основі життєвих навичок / Т.В. Воронцова, В.С. Пономаренко. – К. : Просвіта, 2007. – 246 с.
3. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: Методичний посібник. Автор-укладач.: О.Пометун. Л.Пироженко. – К.: А.П.Н.; 2002 – 136с.

Ознайомлення першокласників з явищами природи допомогою методів критичного мислення

Навколишнє середовище, оточуючий світ є відправною ланкою процесу пізнання дитини. У період навчання учня в початковій школі, значення навколишнього середовища особливо актуалізується, оскільки воно стає навчальним матеріалом, базою здобуття загальнонавчальних навичок, відпрацювання операцій мислення, станів, властивостей, процесів психіки дитини (Н. Пустовіт, 2001). А тому украй важливо, щоб ознайомлення молодших школярів з явищами природи відбувалося продуктивно. Задля цього, останні кілька років в українській освіті активно впроваджуються методи критичного мислення. Ця навичка вважається найнеобхіднішим умінням майбутнього та займає істотне місце серед пріоритетних стратегій розвитку освіти, визначених у Концепції Нової української школи.

Ознайомлювати першокласників з явищами природи можна в ході вивчення майже всіх навчальних дисциплін, однак цілісно та інтегровано це відбувається під час опанування курсу «Я досліджую світ». Методи критичного мислення при цьому слугують дієвим методичним інструментарієм у вивченні навколишнього середовища.

З педагогічного погляду критичне мислення – це наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. Навики такого мислення допомагають учням правильно використовувати набуті знання, розрізняти справжні факти і сумнівні твердження, висувати припущення щодо будь-якого питання та вчитися висловлювати власну думку.

У чинному Державному стандарті початкової освіти зазначено, що завдяки природничій освітній галузі здобувач освіти шукає відповіді на запитання, спостерігає за навколишнім світом, виявляє допитливість та отримує радість від пізнання

природи, що забезпечує використання методів критичного мислення.

Психологічна наука розпізнає два види мислення: репродуктивне і продуктивне. Репродуктивне мислення передбачає, що людина виконує завдання, спираючись на відомі правила, формули та інші теоретичні твердження. Продуктивне мислення, а тим паче *критичне*, передбачає відкриття факту, раніше невідомого: виведення правила, обґрунтування закономірності й способу дії. Школа покликана, крім репродуктивного, цілеспрямовано розвивати й критичне мислення школярів, бо саме воно забезпечує перехід до творчості. Саме тому здатність сформулювати проблему й проблемне запитання, вміння висувати гіпотезу й знаходити шляхи розв'язання проблеми визначають як базові чинники розвитку критичного мислення (О.В. Тягло, 2008, с. 89).

Технологія розвитку критичного мислення передбачає зміну й чергування різних видів діяльності, а саме: інтелектуальної, емоційної, рухової; а також зміну й чергування групової й парної форм роботи. Тому використання на уроці методів цього типу сприяє підвищенню рухової активності учнів, розвитку вміння поважати думки інших та висловлювати власні міркування, засвоєнню правил спілкування.

У молодшому шкільному віці закладаються психологічні й моральні основи ставлення до природного середовища. Тому постає необхідність у доборі таких способів, форм педагогічної роботи, які заохочуватимуть дітей до пізнання навколишнього й допоможуть у формуванні їхнього природничого світогляду. Акцентуємо увагу, що використання методів критичного мислення для ознайомлення учнів з явищами природи є одним з шляхів виконання цього завдання.

Список літератури

1. Пустовіт Н.А. (2001). Особистісно орієнтовані технології екологічного виховання молодших школярів. – Київ. (Pustovit N.A. (2001). Personally oriented technologies of ecological education of adolescents. – Kyiv).
2. Тягло О. В.(2008). Критичне мислення : навч. Посібник. – Харків. (Tyahlo O. V.(2008). Krytychne myslennya : navch. Posibnyk. – Kharkiv).

Особливості формування навичок слухового аналізу на уроках сольфеджіо

Сольфеджіо – дисципліна, яка має сприяти розвитку музичних здібностей дітей, покращувати їх музичну пам'ять, розширювати знання про музику. Теоретичні дисципліни повинні навчати осмисленню стилевих закономірностей, формотворчих процесів, жанрових особливостей тощо. Важливе значення в цьому процесі має слуховий аналіз.

О. Давидова вважає, що емоційне та свідоме відношення до музики знаходяться в нерозривній єдності. Музичний слух, на її думку, – провідник, що синтезує ці два відношення [2]. Отже, основа розвитку музичного слуху – емоційна та логічна сторона.

Для успішного аналітичного процесу сприйняття потрібні певні слухові уявлення, тобто ладові відчуття. На думку психологів, розвиток музичного сприйняття відбувається від цілого до часткового. Діти молодшого віку сприймають інформацію злито, не розділяючи на окремі елементи. Тільки у процесі досить тривалого навчання деталі отримують конкретизацію.

Процес формування аналітичних навичок на уроках сольфеджіо складається з кількох етапів:

- 1) Прослуховування, яке створює емоційне налаштування;
- 2) Спів на слух з розробкою уявлень про елементи музичної мови;
- 3) Технічні справи, серед яких – вивчення інтервалів, виокремлення їх із загального контексту;
- 4) Спів по нотах і слуховий аналіз, які потрібно здійснювати одночасно.

Проблеми аналітичної роботи на заняттях з сольфеджіо, її теорія та методика, у наш час недостатньо розроблені. Тому викладачі цієї дисципліни нерідко вдаються до експериментів.

О. Белікова рекомендує починати розвиток гармонічного слуху вже після пояснення поняття про інтервали. Вона вважає, що, «перша стадія роботи над внутрішнім слухом – відтворення

знайомих елементів на інструменті, напам'ять або подумки по нотах; другий етап – підбір багатоголосся» [1, 2].

О. Давидова дає такі методичні поради до виховання навичок слухового аналізу [2]:

1. Використання середнього регістру на початковому етапі занять, де визначаються тільки фонічні ознаки співзвуччя (консонанс – дисонанс);
2. На другому етапі потрібно визначати широту інтервалів (вузькі – широкі);
3. Використання високого та низького регістрів та уточнення якісних ознак інтервалів (великі, малі, збільшені, зменшені);
4. Застосування швидкого темпу для виконання інтервалів, визначення ланцюжків з інтервалів та акордів.

Наступний етап у слуховому аналізі – визначення функціональних зв'язків акордів, для чого важливі теоретичні знання та вміння застосувати їх на практиці. Найскладніший рівень навичок слухового аналізу – одночасне усвідомлення барвистості звучання акордів та їх функціонального значення.

Існує два основні види слухового аналізу: аналіз і засвоєння елементів музичної мови та цілісний аналіз.

Порівняно з аналізом окремих елементів музичної мови, цілісний аналіз передбачає навички охоплювати увагою увесь твір, усвідомлення розвитку музики. У такому різновиді аналізу засвоєння відбувається від цілого до часткового. Матеріалом для аналізу може бути окрема мелодія, пісня, п'єси та твори з музичної літератури.

Отже, розвиток навичок слухового аналізу – важлива форма роботи на уроках сольфеджіо, яка передбачає не тільки розвиток музичного слуху, але й формування усвідомленого розуміння сутності музичного мистецтва, його широких можливостей.

Список літератури

1. Беликова О. И. Развитие слухового анализа в курсе сольфеджио ДМШ и ДШИ. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvmp_2014_40_44https://engels-dshi4.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=85&catid=18&Itemid=131&template=Shaper_helix3

2. Давыдова Е. В. Методика преподавания сольфеджио. М. : Музыка, 1986. 160 с.

Формування методичної компетентності майбутнього викладача фортепіано у процесі фахової підготовки

Актуальною проблемою сучасної вітчизняної освіти є проблема якісного навчання та методичної підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних застосовувати у музично-педагогічній діяльності теоретичні знання, уміння, навички на основі компетентнісного підходу. Ураховуючи соціальні вимоги до діяльності майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва, важливо спрямувати їх підготовку на виховання освічених музикантів, забезпечення наступності й подальшого розвитку музичної культури, адже широка ерудиція і виконавська майстерність майбутнього фахівця, його активні дії сприяють розширенню світогляду учнів, формуванню їх духовного світу.

Мета статті полягає у визначенні сутності методичної компетентності майбутніх викладачів фортепіано у процесі фахової підготовки.

Поняття «компетентність» - один з термінів, що став останнім часом найчастіше вживаним у наукових дослідженнях. Саме компетентність сьогодні розглядають як своєрідну альтернативу традиційним знанням, умінням і навичкам. Хуторський А. зазначає, що компетентність – це сукупність особистісних якостей студента, майбутнього вчителя (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), які обумовлені досвідом його діяльності у визначеній соціально і особистісно значущій сфері [2].

Науковці у сфері музичної педагогіки (Мартинюк О., Теряєва Л., Цюлюпа Н., Щолокова О.) розглядають методичну компетентність учителя як систему фахових компонентів: знань, умінь, навичок з урахуванням індивідуальних якостей особистості, застосування методів і форм, що активізують пізнавальну активність та розвиток ціннісного ставлення до музично-педагогічної діяльності.

Формування методичної компетентності – це тривалий процес, який здійснюється упродовж усієї професійної діяльності викладача фортепіано. За визначенням Теряєвої Л., «методична компетентність – це інтегральна здатність особистості володіти методичним знаннями, уміннями контролювати і аналізувати навчальний процес, оцінювати якість знань для досягнення мети, шукати нові шляхи, ефективні методи навчання, впроваджуючи сучасні інноваційні технології навчання [1, с.677]

Формування методичної компетентності ґрунтується на оволодінні майбутніми фахівцями освітніми компетенціями (вміння працювати з інформацією; готовність до комунікацій; інтелектуальна і креативна діяльність, самоорганізація; широка ерудиція, ціннісне ставлення до музичного мистецтва). Методична компетентність майбутнього викладача фортепіано передбачає сформованість знань і вмінь про організацію і керівництво процесом музично-виконавської діяльності учнів та оцінювання її результатів, практичного застосування методів розучування музичних творів, ескізного ознайомлення з ними, розвитку окремих інструментальних умінь і навичок тощо.

Отже, методична компетентність майбутніх викладачів фортепіано дозволяє виділити наступні особливості: здатність до оперування методичними знаннями, уміннями та навичками в практичній діяльності; духовний і національно-культурний розвиток фахівця та наявність особистісно-комунікативних якостей; творчий розвиток особистості із застосуванням новітніх інформаційних технологій.

Список літератури

1. Теряєва Л.А. Формування методичної компетентності майбутніх учителів музики: категоріальний аналіз проблеми. *Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16-17 жовт. 2014р.). Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2014. С.675 - 682.
2. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования *Народное образование*. 2003. № 2. С.58-64.

Катерина Палій

Науковий керівник – доц. Комісарик М. І.

Проблема порушень мовлення у дітей-дошкільників

Зважаючи на значення мовлення у психосоціальному розвитку дитини, проблема вад мовлення одна з найбільш важливих у дошкільній освіті. Адже люди з різними мовленнєвими порушеннями зустрічаються досить часто.

Науковці довели важливість раннього виявлення проблем у мовленнєвому розвитку дитини задля успішності його корекції та компенсації, щоб попередити як труднощі навчання дитини в школі, так і в спілкуванні з однолітками та дорослими. Успіх же ранньої діагностики та корекції мовленнєвих порушень у дітей може значно залежати від наявності в закладі дошкільної освіти (ЗДО) кваліфікованого спеціаліста – логопеда, здатного оперативно помітити можливу проблему, визначити форму розладу мовлення та допомогти дитині з мовленнєвим порушенням справитися зі своєю проблемою.

Проблемам розвитку мовлення, мовленнєвим порушенням, особливостям роботи логопеда присвячена величезна кількість наукової психолого-педагогічної та медичної літератури, фундаментальних і різнобічних досліджень (Т.Н. Волковська, В.А. Кисличенко, С.Ю. Конопляста, Т.В. Сак, О.В. Вінокурова, С.М. Вінокурова, Н.М. Туренко, М.А. Польшина, Н.М. Сулова, В.І. Галущенко, Н.Волік, Ю.В. Рібцун, Л.І. Трофименко та ін.).

О. Лисенко та О. Камінська визначають поняття «порушення мовлення» так: це «відхилення від норми (розлад), викликане змінами в будові або роботі мовної системи або затримкою загального психічного розвитку дитини в процесі функціонування механізмів мовної діяльності» [3]. Порушення мовлення можуть зачіпати різні компоненти мовленнєвої діяльності. Одні з них стосуються тільки вимови і виражаються в порушеннях її виразності без яких-небудь супутніх явищ, інші виявляються у вадах вимови та порушеннях читання і письма. До певного віку неправильна вимова, обмежений запас слів, не оформлені граматично речення супроводжують процес нормального оволодіння рідним мовленням.

Т.Н. Волковська пропонує психологічну класифікацію типів

логопатів, засновану на співвідношенні операційного та мотиваційного компонентів у спричиненні комунікативних труднощів, де головним показником є «якісний рівень комунікації»: 1) з комунікативними порушеннями на основі несформованості засобів комунікації (загальне недорозвинення мовлення: дизартрія, алалія, ринолалія; фонетико-фонематичне недорозвинення: дизартрія, ринолалія); 2) з комунікативною недостатністю через порушення засобів комунікації (афазія); 3) з безпосередніми комунікативними порушеннями (первинно-комунікативними): заїкання; 4) з комбінованим типом комунікативних порушень (загальне недорозвинення мовлення, заїкання; фонетико-фонематичне недорозвинення, заїкання; порушення темпу мовлення та ін.) [2].

Цікава думка науковців, що розвиток особистості дошкільника зумовлюється не лише мовленнєвим порушенням, але й тим, що дитина починає усвідомлювати свою ваду, те, як її сприймають оточуючі, і намагається адаптуватися до ситуації, що приводить до появи «вторинних» порушень. Учені додають, що, усвідомлюючи свою ваду, діти можуть «відмовитися розповідати вірші, намагатися відповідати однослівно, тихо чи уникати спілкування», «маскуючи свій дефект» [1].

Тому батькам і вихователям варто пам'ятати, що правильне мовлення дитини може стати запорукою її успіхів у житті, а вчасна діагностика та корекція мовних порушень, починаючи з дошкільного віку, сприятиме цьому.

Список літератури

1. Вінокурова О.В., Вінокурова С.М. Вплив мовленнєвих порушень на особистість, поведінку та емоційно-вольову сферу дитини. Науковий часопис НПУ. 2014. Вип. 28. С. 37-41.
2. Волковская Т.Н. Сравнительное изучение особенностей развития дошкольников с общим недоразвитием речи и с задержкой психического развития. Москва : Эксмо, 2003. 306 с.
3. Лисенко О., Камінська О. Особливості організації логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку. Освітній простір України. 2018. Вип. 13. С. 167-172

Марія Пантелімонова
Науковий керівник - доц. Поліщук О.М.

Психологічні особливості благополуччя та перфекціонізму

Психологічне благополуччя є одним з вирішальних чинників успішного функціонування особистості. У формуванні почуття суб'єктивного благополуччя важливу роль відіграє перфекціонізм. Прагнення людини до ідеалу може стати як стимулом до саморозвитку, так і руйнівним бар'єром, який перешкоджатиме будь-якій діяльності, адже ідеал недосяжний.

Вивченням проблем психологічного благополуччя займалися Н. Бредбент, Е. Дінер, К. Ріфф, Р. Раян, Е. Дессі. Також, дана проблематика розглядалась такими вітчизняними науковцями, як П. Фесенко, Т. Шевеленкова, Л. Куликов, О. Доліна, Т. Тимошенко, Б. Братусь, І. Дубровіна, А. Созонтов.

Дослідження Н.Бредбента заклали теоретичну основу дослідження феномену «психологічного благополуччя». Він вивчав залежності між рівнем психологічного благополуччя та різними соціальними чинниками і визначив психологічне благополуччя як «оптимальне психологічне функціонування та досвід», «системну єдність оптимальних психологічних якостей і станів людини: психологічного і суб'єктивного благополуччя, особистісної зрілості, самоактуалізації, гармонії особистості» [2]. Це дає підставу в системі психологічного благополуччя виокремити індивідуальні особливості, що керують людиною в мотиваційному плані, дозволяють вдосконалюватись і рухатись у певному напрямку. Безперечно, до цих якостей відноситься і перфекціонізм.

Вивченням проблем перфекціонізму займалися Д. Барнс, С. Блатт, Р. Фрост, П. Х'юїт, Г. Флетт, Д. Хамачек, Д. Боучер, Л. Девідсон, Р. Слейні. Вагомий внесок у вивчення зробили такі вітчизняні науковці: І. Гуляс, Л. Данилевич, О. Лоза, Г. Чепурна.

Перфекціонізм визначається як повсякденна практика висування до себе вимог вищої якості виконання діяльності, ніж того вимагають обставини. Досить довго існувала тенденція

розглядати перфекціонізм як негативний прояв особистості, деструктивний та дезадаптивний. Проте досі не існує єдиного розуміння поняття перфекціонізму та явищ, що з ним пов'язані, але згідно з сучасними дослідженнями, перфекціонізм визначається амбівалентним, і дискусія триває.

Оскільки переживання почуття суб'єктивного благополуччя залежить в значній мірі від особистісних критеріїв оцінки власної діяльності та міри її успішності, то ми припускаємо існування залежності між цими явищами.

Е. Дінер відносив до поняття суб'єктивного благополуччя самосприйняття, що також є ключовим у розумінні перфекціонізму [3]. К. Ріфф теж наголошувала на важливості самосприйняття й особистісного зростання у переживанні суб'єктивного благополуччя. Останнє ж передбачає критичність і зосередженість на майбутніх цілях та способах їх досягнення. У такі періоди у людини в тій чи іншій мірі «вмикається» перфекціонізм, і тому ми можемо говорити про зв'язок цих понять [4].

Дослідження Т. Шевеленкової та П. Фесенко свідчать про актуальне та ідеальне психологічне благополуччя, тобто про зв'язок його з перфекціонізмом. А кому, як не перфекціоністам близькі поняття актуального та ідеального [1]. Доволі легко можна помітити зв'язок між цими феноменами, судячи з теорії, але доволі важко знайти емпіричні підтвердження цього зв'язку.

Список літератури

1. Аршава І. Ф. Суб'єктивне благополуччя і його індивідуально-психологічні та особистісні кореляти. *Вісник ДНУ*. Серія: Педагогіка і психологія. Дніпропетровськ, 2012. Вип.18, № 9/1, С. 3-10.
2. Ильин Е. П. Работа и личность. Трудоголизм, перфекционизм, лень. Санкт Петербург: Питер, 2006. 300 с.
3. Кашлюк Ю. І. Феномен психологічного благополуччя, як об'єкт наукового дослідження. Львів, 2016. № 2. С.70-74.
4. Кононенко О. І. Адаптивні/деадаптивні тенденції перфекційної особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Психологічні науки. Херсон, 2015. Вип. 5. С. 39-42.

Соломія Перхулін

Науковий керівник – асист. Рудницька-Юрійчук І.Р.

**Важливість гендерного виховання
дітей дошкільного віку**

Поняття «гендер» прийнято розуміти як соціальну стать людини, що формується в процесі виховання і становлення особистості. Гендер указує на соціальний статус особистості і її соціально-психологічні характеристики, які пов'язані зі статтю людини і виникають у процесі спілкування з іншими людьми в рамках певної культури. До цього поняття також належать психологічні, культурні та соціальні відмінності між хлопчиками і дівчатками.

Прийнято вважати, що поняття «гендер» складається з трьох компонентів, зокрема: когнітивний, або «я знаю, що я хлопчик / дівчинка»; емоційний, або «я відчуваю себе хлопчиком / дівчинкою»; поведінковий, або «я поведжу себе як хлопчик / дівчинка» [1].

Нині проблема гендерного виховання стала доволі актуальною у порівнянні з минулими роками. Причиною цього, на нашу думку, є такі чинники: уніфікація чоловічої і жіночої статі, фемінізація чоловіків і маскулінізація жінок; послаблення відчуття приналежності до певної статі; збільшення неадекватних форм поведінки серед молодих людей; зріст проблем, які пов'язані з самотністю і нестабільністю сімейних відносин.

Актуальність гендерного виховання пояснюється також тим, що вітчизняна педагогіка переважно орієнтується на психологічні і вікові особливості розвитку дитини. Хоча велика кількість науковців у галузі педагогіки та психології (Т.В. Говорун, П.П. Горностаї О.М. Кікінеджи, В.У. Кузьменко, О.О. Міщенко та ін.) враховують різницю психо-фізіологічних особливостей, інтелектуальних здібностей і способів сприймання, потреби і соціальну поведінку дітей різної статі.

Гендерне виховання – комплексний процес, який проявляється в будь-якому виді діяльності. В основі гендерного підходу лежить диференціація за статевими ознаками, соціально-біологічні характеристики дітей у навчально-

виховному процесі. При гендерному підході в організації навчальної діяльності дошкільників з допомогою відбору форм, темпів, методів і обсягів навчання створюються найкращі умови для засвоєння знань дітьми. Диференційований підхід до навчання хлопців і дівчат пов'язаний з відмінностями в роботі і структурі головного мозку та відмінностями темпераменту. Гендерне виховання проявляється в кожному процесі дитячого садочка. Тому в процесі навчання варто враховувати, що хлопчики і дівчатка сприймають інформацію по-різному. З цієї причини заняття потрібно проводити так, щоб кожна дитина, незалежно від статі, могла виражати те, що їй емоційно важливо і цікаво.

Як у процесі навчання, так і в процесі ігрової діяльності зміст ігор дітей обох статей відрізняється. Вихователю дуже важливо так організувати ігрову діяльність, щоб вихованці у процесі спільних ігор мали можливість грати разом, коли хлопчики беруть на себе чоловічі ролі, а дівчатка – жіночі. Різноманітні види музичної діяльності та фізичного виховання підростаючого покоління також можна проводити з урахуванням гендерних особливостей дітей. Хлопчики і дівчатка займаються разом, але методичні прийоми враховують їх гендерні особливості [2].

Оцінюючи результати діяльності дітей та їх поведінки, варто пам'ятати, що для дівчат важлива позитивна оцінка в присутності дорослих, а для кожного хлопчика важлива оцінка саме його досягнень. Дівчат і хлопців не можна виховувати однаково. Проте існують певні цінності, норми поведінки і заборони, важливі у кожному суспільстві, які повинні засвоїти всі, незалежно від статі: толерантність, повага до себе та інших, уміння робити вибір, уміння нести відповідальність, милосердя.

Список літератури

1. Горностай П.П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності. Основи теорії гендеру : навч. посіб. Київ: «К.І.С.», 2006. С. 132-155.
2. Кікінежді О.М., Говорун Т.В., Міщенко О.О. Гендерне виховання дошкільнят : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга, 2011. 192 с.
3. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років : монографія. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. 354 с.

Трансформація світоглядних переконань сучасної молоді

Ми живемо в прогресивному світі, де кожного дня народжуються інноваційні технології. Де людині лиш вдається пристосуватись до змін, і тут знову необхідно змінюватись, проявляти гнучкість та поглиблювати свої знання, трансформувати їх унаслідок глобального впливу. Якщо ти не змінюєшся, тебе просто викидає за борт суспільного розвитку.

Трансформація світоглядних переконань особистості в нашій країні відбулася відносно недавно, а саме після здобуття Україною незалежності. Ця подія стала фундаментом для формування істотного нового покоління молодих людей. Прогресивної, вільної у думках і висловлюваннях, творчої, гнучкої молоді.

Молодь сьогодні освічена, мобільна, здатна змінюватись, а головне - вона зацікавлена у змінах. У широкому розумінні молодь і є основним рушієм змін у суспільстві.

Хоча в сучасній молоді і відбулася трансформація ціннісних орієнтирів та світоглядних переконань, проте в більшості з них вони побудовані на матеріально-потребнісній основі. Крім зазначених вище, позитивних якостей, у великій кількості молодих людей спостерігається егоїзм, націленість, у першу чергу на свої потреби, а не на оточуючих і близьких людей.

Під впливом інформаційного маніпулювання у молоді формується викривлене ставлення до багатьох речей:

1. Матеріальний стан бере верх над людською гідністю. Сьогодні статусніше бути заможним нігілістом, ніж бідним морально й емоційно сформованим індивідом.

2. Молоді нав'язують думку, що патріотизм виправдовує вбивство. Але чи правильно вважати, що конфлікт інтересів між кількома статусними сторонами вартий життя сотні, тисячі людей, чи хоча б життя однієї людини?

3. Варто зробити акцент також на ставленні молоді до насильства. Так, можна погодитись, що відбувся позитивний прогрес у ставленні до цієї проблеми. Але ми не можемо

ігнорувати наявність насильства в нашому суспільстві. Кожна третя жінка в Україні страждає від насильства. Щороку 600 жінок гине від домашнього насильства. Від 1 до 3 млн. дітей в Україні стають свідками або жертвами домашнього насильства, зокрема, психологічного. Для нас нормально чути, коли молоді батьки звертаються до своєї дитини: «Ти кретин!», «Я завжди знала(-в), що ти ні на що не спроможний», «І в кого ти така дурна?».

4. А про таке поняття як «емоційний інтелект» в Україні почали говорити лиш кілька років тому. В нас частіше говорять про розумовий розвиток, а емоційний розвиток не вважається вартим уваги в нашому суспільстві. У нас змалечку закладений страх виражати свої емоції. Нам соромно плакати, ми не дозволяємо собі сердитись, ми боїмося бути прив'язаними до людей, яких любимо, для нас жаліти себе і відчувати печаль – це негативні якості особистості, яких необхідно позбутися. Напевно, кожен з нас чув такі фрази: «Не плач, ти вже дорослий», «Якщо будеш жаліти себе, ніколи не доб'єшся успіху» і ще сотні подібних фраз, які закарбовуються у підсвідомості і не дозволяють людині бути по-справжньому щасливою.

Проаналізувавши вищесказане, можна зробити висновок, що світоглядні переконання молоді значно трансформувалися і продовжують змінюватись. Хоча така трансформація має досить багато позитивних аспектів, негативні сторони також існують. Сучасна молодь повинна усвідомлювати їх та працювати над тим, щоб їх усунути або, як мінімум, зменшити їх вплив.

Список літератури

1. Нуссбаум Марта Новий стандарт справедливості [Електронний ресурс] / Марта Нуссбаум // Русский журнал. – Режим доступу: <http://www.russ.ru/pole/Novyj-standart-spravedlivosti>

2. Кармалюк Сергій «Бути» чи «здаватись», або як глобалізація трансформує молодь [Електронний ресурс] / Сергій Кармалюк // MATRIX. – Режим доступу: <https://matrix-info.com/buty-chy-zdavatsabo-yak-globalizatsiya-transformuye-molod/>

Микола Полянко
Науковий керівник – доц. Дерда І.М.

Робота над розвитком технічної майстерності виконавця скрипаля

Для успішного розвитку володіння музичним інструментом та вдалою подальшою музичною діяльністю, кожному музиканту: виконавцю-солісту, оркестранту, виконавцю камерної музики, композитору, педагогу необхідне майстерне володіння технічними прийомами гри на його інструменті. Це надзвичайно важливий фактор для його становлення, як справжнього професіонала, адже чим кращою базою технічних можливостей він володіє, тим більше в нього шансів для вдалої музичної діяльності.

Метою даного дослідження є виявити основні фактори впливу на розвиток технічної майстерності виконавця скрипаля та дослідити основні помилки при заняттях над технічною вправністю.

«Особливість єдиного процесу розвитку полягає в тому, що він здійснюється при активній участі свідомості та пов'язаними з нею психічними функціями: уваги, волі, пам'яті, а також емоцій та уяви.»[1,с.8]. Основою в роботі над технічною майстерністю є перш за все робота з власною свідомістю, адже тільки за її допомогою ми можемо точно керувати координацією власних рухів, від точності яких і залежить рівень володіння інструментом. К.Г.Мострас, Й.Менухін, Ю.Янкелевич, Л.Ауер, А.Ямпольський – видатні педагоги скрипки, у своїх працях пишуть про свідомість як ключовий фактор впливу на розвиток технічної майстерності виконавця скрипаля. Система занять завжди повинна включати в себе заняття над розвитком уваги,

пам'яті, самоконтролю та чутливості до найтонших відчуттів в ігровому апараті.

Ще одним важливим фактором є здатність до конструктивної самокритики як рушійної сили для постійного вдосконалення. «Я повністю впевнений – і завжди говорю це своїм учням, що коли вони займаються без самоконтролю та самокритики, вони

тільки розвивають та вдосконалюють свої помилки.» [2,с.24] - вважав відомий скрипковий педагог Л.Ауер.

У праці «Моя школа гри на скрипці» він зазначає, що задля успішного розвитку технічної майстерності потрібні як фізіологічна здібність до такого виду праці (гнучкість суглобів, чутливість нервових закінчень), так і вміння та бажання до навчання й обдуманого, «свідомого» роботи над собою.

Складним елементом розвитку технічної майстерності є робота над поєднанням гнучкості, координації та сили ігрового апарату. Для цього потрібно систематично та цілеспрямовано працювати, розподіливши роботу на кілька етапів. Й.Менухін пропонує: «У розвитку техніки обох рук існують три етапи. Перший етап – повна м'якість всіх суглобів. Другий етап – координація м'яких рухів та розвиток еластичності та пружності в обох рухах: розтягуючих і стискаючих. Третій та останній етап – розвиток сили, твердості та свободи.»[3, с12-13]. Основними помилками, які допускають при роботі над розвитком технічної майстерності є: несистематичність у заняттях, недостатній самоконтроль, неконструктивна самокритичність і невміння раціонально розподілити час заняття.

Отже, можна сказати, що робота над удосконаленням технічної майстерності виконавця скрипача - це не простий та довгий шлях. Знайти свободу, легкість і невимушеність при всій складності координації технічних завдань – ось основний напрямок роботи музиканта, який прагне стати професіоналом.

Список літератури

1.Мострас К. Г. Система домашніх занять скрипача / Константин Георгиевич Мострас. – Москва: ГМИ, 1956. – 55 с.

2.Ауер Л. Моя школа гри на скрипке / Леопольд Ауер. – Санкт-Петербург: Композитор, 2003. – 120 с.

3.Менухин И. Шесть уроков с Иегуди Менухиным / Иегуди Менухин. – Москва: НИЦ "Московская консерватория", 2009. – 167 с.

Перебіг стресу в міжсесійний і сесійний період у студентів 1 і 4 курсів

Для сучасної психології проблема стресу та вивчення його специфіки, ролі та наслідків для різних сфер життя людини є актуальною оскільки посилена інтенсифікація навчання на тлі складних соціально-економічних змін призводить до збільшення кількості випадків виникнення різного роду нервово-психічних порушень, психосоматичних захворювань, деструктивної поведінки, депресивного емоційного фону, і навіть може спричинити стійкі особистісні зміни. Особливої уваги в цьому контексті потребує як сфера вищої освіти загалом, так і студентство зокрема, оскільки академічний стрес і сукупність стресових реакцій, які супроводжують навчальну діяльність студента на різних етапах періоду навчання у закладах вищої освіти та підготовки до майбутньої професійної діяльності. Стрес це неспецифічна реакція організму на будь-яку висунуту до нього вимогу, на загрозу, реальну чи уявну. В психології стрес розглядають як стан психічної напруги, який виникає у людини в процесі діяльності в складних, важких умовах як в повсякденному житті, так і в особливих життєвих ситуаціях [1].

Значні розумові, емоційні, інформаційні, фізичні навантаження зумовлюють стан високого нервово-психічного напруження через необхідність адаптації до різних аспектів навчального процесу [1]. Найінтенсивніші впливи стресогенних чинників, зумовлених академічним стресом, відчувають студенти I курсу (проблеми адаптації до навчання у ЗВО, першої сесії) і студенти IV курсу (підготовка до захисту бакалаврської роботи, професійна які мають попереду державний екзамен, окрім інших додаткових стресових факторів).

Для аналізу інтенсивності проявів стресу, дослідження було проведено у студентів 1 і 4 курсів спеціальності «Психологія»,

спеціалізації «Практична психологія» в період семестрового навчання та в період екзаменаційної сесії з допомогою методики «Шкала психологічного стресу PSM-25» [2].

За результатами дослідження було виявлено що студенти першого курсу навчання в період сесії і в міжсесійний період відчували низький рівень підвищеного напруження. Встановлено що у 90% студентів першого курсу навчання проявляється низький рівень стресу, і у 10% – середній рівень стресу, в міжсесійний період. Також було виявлено, що в період сесії у 70% студентів першого курсу спостерігався низький рівень стресу, у 30% – середній рівень стресу.

Діагностика рівня стресу у студентів 4 курсу в міжсесійний період засвідчила наступні результати: у 58% – низький рівень стресу, у 18% – середній рівень стресу, у 24% – високий рівень стресу. В екзаменаційний період показники дещо змінились: у 25% студентів діагностовано низький рівень, у 58% – середній рівень та у 17% – високий рівень стресу.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що студенти 4 курсу спеціалізації практична психологія мають вищий рівень стресу, ніж студенти 1 курсу. У студентів 1 курсу спеціалізації практична психологія дещо підвищується рівень стресу під час іспитів, а у студентів 4 курсу під час сесії частота прояву середнього рівня стресу зростає, а частота прояву високого рівня стресу знижується.

Список літератури

1. Локтева С.А. Розвиток особистості і адаптація в студентському середовищі // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – №24 (48) 372 с. – с. 78 – 82.
2. Куприянов Р.В. Психодіагностика стресса: практикум/ сост. Р.В.Куприянов, Ю.М.Кузьмина; М-во образ. и науки РФ, Казан. гос. технол.ун-т. – Казань: КНИТУ, 2012. – 212 с.

Марина Проданюк

Науковий керівник – доц. Богданюк А.М.

**Формування пізнавальної активності молодших
школярів у процесі організації їхнього спілкування
з батьками**

Виховання у дітей стійкої пізнавальної потреби, розвиток пізнавальних інтересів завжди були актуальними проблемами. Особливої ваги набуває вона сьогодні, у період національного відродження України, коли ринкові умови розвитку економіки, соціальні перетворення в суспільстві і самі обставини життя вимагають від людини міцних знань, ініціативи, поінформованості, конкурентоспроможності. А постійне нагромадження знань вимагає не тільки природної допитливості, а й здатності аналітично, творчо мислити, вміти добирати інформацію.

Відповідно, спілкування – це специфічна форма взаємодії людини з іншою (-ими), в ході якої відбувається обмін інформацією, насамперед ідеями, інтересами, формуються установки особистості, її потреби, засвоюється досвід, відбувається соціалізація особистості. Його мета – створення взаєморозуміння між людьми, установлення психологічного контакту, що впливає на знання, відношення, діяльність, почуття та інші виявлення спрямованості особистості, тому що спілкування – необхідна умова існування індивіда.

Зважаючи на вищекреслене, ставимо за мету: розглянути вплив процесу спілкування у взаємодії «батьки-діти» на формування їх пізнавальної активності. Адже у повсякденному житті людина пов'язана нескінченним числом стосунків з іншими людьми, діяльність яких, спілкування, навчання, гра тощо виступають механізмом, через який устанавлюються відношення зі світом. Так, Б. Ананьєв визначає важливу характеристику «спілкування як діяльності», через яку будуються відносини з іншими людьми (О. Вовчик-Блакитна, 2016, с. 48).

Отже, зрозуміло: проблема розвитку пізнавальної активності школяра не є новою в історії педагогічної думки та, більше того, актуальна чи не в кожному періоді розвитку педагогіки й відтворена в ідеях видатних мислителів Стародавньої Греції,

Риму, Стародавнього Сходу. Так, зокрема, Плутарх, звертаючи увагу на навчання й виховання в сім'ї, наголошував на необхідності розвитку мислення, кмітливості, умінні висловлювати самостійні судження, обґрунтовувати їх (Г. Андреева, 2000, с. 45). І не випадково, адже спілкування є найважливішим фактором формування особистості дитини, засобом її виховання, забезпечує взаємний обмін діяльністю, інтересами, ідеями, установками, тобто – взаємодію суб'єктів спілкування.

І, безперечно, великі можливості для пізнавального спілкування має сім'я, яка виступає провідною ланкою виховання дитини, бо створює сприятливий психолого-педагогічний мікроклімат, заснований на біологічних контактах та близькості батьків з дітьми. Проте сьогодні відчувається дефіцит систематичного спілкування між батьками і дітьми.

У деяких сім'ях у зв'язку з цим проявляється конфліктність, наявність психологічних бар'єрів, обмеженість змісту спілкування. До того ж для виховання та навчання дітей у батьків не вистачає психолого-педагогічних знань, тому вони не можуть продуктивно впливати на виховний процес своїх чад.

Тому з плином часу досліджувана нами проблема набуває все більшої актуальності в сучасному просторі.

Список літератури

1. Вовчик-Блакитна О. О. Емоційне благополуччя дитини – засіб і мета реабілітаційної роботи / О.О. Вовчик-Блакитна // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: [зб. наук. праць]. – К. : Університет "Україна", 2016. – 448 с. *Vovchik-Blakitna O. O. Emotionsinprosperityofchildren - zasib i metareabilitatsinyorobots / O.O. Vovchik-Blakitna // Actualproblemsofgettingreadyandmovingpeoplewith specialneeds: [Зб.sciences.prats]. - K.: UniversityofUkraine, 2016. - 448p.*

2. Андреева Г.М. Социальная психология /Г.М.Андреева. - М.: Изд-воМГУ, 2000.– 416с. *Andreeva G.M. SocialPsychology /G.M. Andreeva.-M.:PublishingHouseofMoscowStateUniversity, 2000.– 416p.*

Соціальна профілактика адиктивної поведінки молоді засобами соціальної реклами

В останні роки через нестабільну соціально-економічну ситуацію в Україні загострилась проблема поширення адиктивної поведінки серед представників молодого покоління. Така поведінка більшістю вчених [2] тлумачиться як різновид девіантної поведінки.

Різні аспекти складного феномену розкрито в низці соціально-педагогічних, психологічних і медичних досліджень. Так, до проблеми адиктивної поведінки та її профілактики звернена увага таких вітчизняних науковців, як: Беспалько В. В., Бойко А. М., Болтвіця С. І., Годлевського О. Г., Завацької Н. Є., Кальченко Л. В., Лазаренко Б. Г., Максименко С. Д., Мартинюк Т. А., Мурашкевич О. А., Нагорної А. М., Оржеховської В. М. та ін.

Актуальність розв'язання означеної проблеми зростає з огляду на те, що прояви адикції, можуть ставати причиною цілої низки небезпечних наслідків, таких як зниження працездатності, непорозуміння з близькими людьми, скоєння кримінальних вчинків, різноманітні соматичні і психічні патології, тощо. Природна адаптація адикта зазвичай порушена на психофізіологічному рівні, ознакою цього є відчуття психологічного дискомфорту. Окрім того зазвичай таким особам властиві перепади настрою, понижена здатність переносити фрустрацію. Для відновлення психологічного комфорту індивід прагне штучно змінити свій психічний стан з метою отримання приємних емоцій, адже так створюється ілюзія розв'язання проблеми. Подібний спосіб боротьби з реальністю закріплюється в поведінці і стає стійкою стратегією взаємодії з дійсністю. Привабливість адикції в тому, що вона являє собою шлях найменшого опору [2].

Варто відзначити, що однією із найбільш поширених і потрібних суспільству форм профілактичної діяльності є соціальна реклама, адже вона має на меті трансформацію

громадянської та особистісної свідомості осіб. З огляду на це виникає необхідність модифікації наявних підходів до профілактики адиктивної поведінки серед великих груп населення, зокрема й таких як молодь, через соціальну рекламу.

Профілактика адиктивної поведінки молоді зазвичай умовно розподіляється на три види: первинну (спрямована на попередження виникнення проблеми), вторинну (її мета полягає у попередженні загострення проблеми, мотивації особистості до зміни поведінки) та третинну профілактику (зменшення ризику відновлення негативних видів та форм поведінки). Існує безліч можливостей використання профілактики адитивної поведінки завдяки засобам рекламного інформування. До основних з них можна віднести використання реклами у пресі, реклами по радіо, реклами по телебаченню, реклами у кіно; розсилання матеріалів за списком, розсилання матеріалів за принципом “в кожний дім”; вуличну рекламу, рекламу на транспорті, рекламу у місцях зосередження людей; рекламну інформацію, яка поступає на комп’ютерні термінали, рекламну інформацію, яка поступає на екранне табло; зв’язки з представниками засобів масової інформації; організацію виставок, галерей, стендів [1].

Підсумовуючи вищевикладене, додамо, що, як засвідчує виконане теоретичне дослідження, в епоху розвинених інформаційних технологій соціальна профілактика адитивної поведінки молоді засобами соціальної реклами більш ефективна та менш затратна, особливо в разі задіяння для її здійснення інноваційних технологій та залучення талановитої, креативної молоді.

Список літератури

1. Аніщенко А. П. Соціальна реклама як фактор ефективної соціалізації молоді в умовах інформаційного суспільства. / Алла Аніщенко. // Соціальна реклама в сучасному суспільстві : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 2 грудня 2011 року. – Х. : Інститут соціальної політики регіону, 2011. – С. 26–28.

2. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за заг. ред. І. Д. Зверев]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

Наталія Рабанюк

Науковий керівник – доц. Гаркавенко Н.В.

Вплив участі в антитерористичній операції на психологічний стан демобілізованих учасників

Українське суспільство переживає важкі часи, які мають значний вплив на психічне здоров'я, фізіологічний та емоційний стан громадян України. Створюється ситуація постійної напруги, тривоги, фрустрації. Особливої уваги заслуговує проведення на території України антитерористичної операції, яка за своєю повномасштабністю та людськими втратами прирівнюється до справжньої війни. Ситуація виявилась досить складною, адже на передовій наша армія зазнавала значних втрат, оскільки на початку бойових дій мобілізованих бійців зазвичай готували експрес-методом і відправляли на фронт значно раніше, аніж це передбачалось навчальною програмою підготовки військовослужбовців. Тому вони не завжди встигали адаптуватись психологічно й емоційно до умов нечесної війни, насилля та смерті.

Разом з бойовим досвідом, учасники конфлікту отримують фізичні та психологічні травми, а їхня психіка зазнає певних змін, які згодом можуть перешкоджати нормальному функціонуванню у мікро- та макросоціумі та призводять до травматичного стресу [1].

Усі учасники військових дій на Сході України відчувають значну психологічну й емоційну напругу, з якою досить важко впоратись. У багатьох з них виникають проблеми з психічним здоров'ям.

Дослідники проблематики учасників бойових дій, зокрема Т.П. Паронянц, В.О. Лесков, В.С. Сідак, Н.В. Павлик, стверджують, що для більшості з них адаптація до цивільного життя супроводжується важким відчуттям краху перспектив, ізоляції та відчуження від суспільного життя, оскільки в реальному житті їх досвід та знання часто виявляються незатребуваними.

Аналіз сучасних досліджень дозволяють стверджувати, що учасники бойових дій і особливо інваліди відчувають стійку ситуаційну соціально-психологічну дезадаптованість. Це зумовлено наявністю у них травматичних і ПТСР. Їх основними проявами є: симптоматичні повторення (нав'язливі спогади трагедії; сновидіння; відтворення переживань у формі ілюзій, галюцинацій, флешбек-епізодів); симптоми уникнення (намагання втекти від розмов, думок, почуттів, місць, людей – всього, що може нагадувати про трагедію; блокування пам'яті;

Кожен п'ятий воїн АТО принесе з собою до мирного життя найсильніший психологічний розлад: від замкнутості і головних болів до спалахів агресії і пияцтва. Допомога таким людям зараз майже не надається [3]. Тому бажано було б запустити програму «психологічного карантину» в Україні. Причому не тільки для демобілізованих, але і для тих, хто пішов на ротацію або навіть у відпустку.

Отже, бойові дії на Сході України, що на сьогодні є справжньою війною, спровокували хвилю проблем психосоціальної адаптації, в якій ПТСР набув нових якісних і кількісних характеристик. У будь-яку мить бойові стреси можуть нагадати про себе різними проявами. Неврози виникають переважно в тих військовослужбовців, які побували на полі бою, жили в окопах, зазнали поранень, каліцтва, стали свідками загибелі бойових друзів, були у полоні. Дуже часто самі учасники АТО не помічають у себе розладів психіки. Але якщо їм вчасно не допомогти, то війна для них не закінчиться ніколи.

Список літератури

1.Бойові психічні травми та психологічна реабілітація військовослужбовців [Електронний ресурс]: матеріали наук. сайту. – Режим доступу : <http://studopedia.org/4-152749.html>.

2.Китаев-Смык Л.А. Стресс войны: Фронтные наблюдения врача-психолога. – Москва: Рос. ин-т культурологи, 2001. – 80 с.

3.Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти. Методичний посібник / Упор.: Д.Д. Романовська, О.В. Ілащук. – Чернівці : Технодрук, 2014. – 133 с.

Анастасія Репчук

Науковий керівник – асист. Шестобуз О.С.

Застосування дидактичних ігор під час навчання молодших школярів

Дидактична гра є однією із значущих методів навчання у початковій школі, в якій поєднується навчальне (пізнавальне) та ігрове (цікаве). Це зумовлено потребою пом'якшення переходу від однієї провідної діяльності до іншої, а також тим, що в процесі гри діти легше засвоюють знання, отримують уявлення про навколишню дійсність.

На відміну від навчальних занять, у дидактичній грі навчальні, пізнавальні завдання ставляться не прямо, коли педагог пояснює та вчить, а опосередковано – учні опановують знаннями, граючи. У грі формується багато особливостей особистості дитини, виробляється спритність, активність. Гра – це школа спілкування дитини.

У вивченні даної проблеми особливої актуальності набувають теоретичні розробки та практичний досвід Ш.Амонашвілі, А.Макаренка, В.Сухомлинського, які виокремлювали дидактичну гру як ефективний метод розумового розвитку учнів початкової школи.

Так, В.Сухомлинський відзначає: «У грі розкривається перед дітьми увесь світ, розкриваються творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку дитини. Гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається живлючий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості» (В.Сухомлинський, 1977).

Дидактична гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, здійснює управління розумовими здібностями, формує ціннісні риси та взаємини дітей у доступній і привабливій для них ігровій формі. У процесі застосування дидактичних ігор на уроках учитель повинен пам'ятати про добровільність участі в ній молодших школярів. У цьому відношенні гра відкриває великі можливості для прояву ініціативи, творчого пошуку, виникнення запитань з

боку дітей. Педагогу не потрібно примушувати дитину грати, можна тільки створювати відповідний ігровий настрій і підтримувати його під час гри.

Відбір пізнавальних завдань для дидактичних ігор здійснюється у відповідності до розділів і тем програми з певної навчальної дисципліни з урахуванням вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку. Формами реалізації ігрової дії можуть бути:

- різноманітні ігрові маніпуляції з предметами та іграшками;
- «зачин», який створює у дітей ігровий настрій (у вигляді казки, пісні, оповідання);
- здійснення пошуку та знаходження потрібної іграшки, предмета, числа, звуку, слова;
- загадування та відгадування загадок;
- виконання певної ролі;
- змагання (індивідуальне або колективне);
- особливі ігрові рухи (удари в долоні, стрибки, промовляння вголос, імітація дій тощо).

Успіх застосування дидактичних ігор залежить значною мірою від правильного використання в них ігрового устаткування, а саме: букви розрізної абетки, набірне полотно, картки, іграшки, набори предметних і сюжетних картинок, таблиці та ін. (В.Рижук, 2005, с.20).

Отже, доцільність використання дидактичних ігор на певних етапах уроку залежить від рівня знань, умінь і навичок учнів і складності завдань, що стоять перед ними. Гра допомагає учням, коли є необхідність створити додатковий емоційний фон, впливає на результати пізнавальної діяльності.

Список літератури

1. Рижук В. І. (2005) Гра як метод навчання й виховання. *Початкове навчання та виховання*, 16, 20–25. (Ryzhuk V. (2005) Play as a method of learning and education. *Primary education*, 16, 20–25).

2. Сухомлинський В. О. (1977) Серце відаю дітям. Вибрані твори: в 5–ти томах. Київ: Рад. школа. Т.3. (Sukhomlinsky V. (1977) I give my heart to children. Selected works: in 5 volumes. Kyiv: Rad. school. Vol.3).

Рибчинська Анастасія

Науковий керівник – асист. Душкевич М.М.

**Феномен дисоціації як спосіб адаптації жертв
насилля**

Насилля – досить поширена проблема сьогодення. Його можна спостерігати всюди. Зустрівшись із насиллям, людина втрачає відчуття безпеки, захищеності, виникає страх і напруга. Це все призводить до негативних наслідків у психічній діяльності особистості.

Теоретичний аналіз літератури засвідчує, що проблему дисоціації вивчали Гіліген С., Еріксон М., Жане П., Меграбян А., Хілгард Е, тощо. На проблему насилля звертали увагу Бандура А, Левінтов Н., Мічерліх А., Уолкер Л. та ін.

Психологи визначають «насилля» як застосування сили для досягнення чогось, примусовий фізичний чи психологічний вплив.

Дисоціація розглядається як один із способів адаптації психіки, що допомагає людині пережити травму та негативні емоції.

Виділяють такі види насильства: 1) фізичне – навмисне нанесення побоїв, різних тілесних ушкоджень, що призводить до порушення нормального стану фізичного чи психічного здоров'я; 2) сексуальне – визначається як протиправне посягання одного члена сім'ї на недоторканність іншого; існує наявний факт примусу жертви до статевих відносин; 3) психологічне – характеризується дією члена сім'ї на психіку іншого, шляхом словесних образ, погроз, переслідування, залякування, через що виникає емоційна невпевненість, нездатність самозахисту; 4) економічне – це позбавлення житла, їжі, майна тощо [1].

Семенова Ю. зазначає, що кожне жорстоке поведіння може спричинити психічну травму, тобто своєрідну реакцію людини на травматичні, стресові події [4].

Переживши різні стресові ситуації, важливо, щоб людина змогла продовжувати нормально функціонувати у суспільстві та пристосуватися до життя, незважаючи на різні травматичні фактори.

Дисоціація виступаючи одним і з способів адаптації до насилля, може проявлятися і як психологічний захист. Інколи вона може виступати як єдиний спосіб боротьби з травмою.

Коган Б., Сьоміна Т. визначають дисоціацію як роз'єднання, відокремлення зв'язків; несвідомий процес, який розділяє мислення на окремі складові, що веде до порушення звичайних взаємозв'язків, порушення цілісності особистості внаслідок психотравмуючого впливу [2]. Переживання травматичної ситуації супроводжується виникненням трьох різних видів дисоціації, а саме: первинної, вторинної та третинної [3]. *Первинна дисоціація* характеризується фрагментацією травматичного досвіду. Вона виникає на початку травматичної події та допомагає людині діяти, ігноруючи психотравматичний вплив. *Вторинна дисоціація* виникає, коли людина переживає травматичну подію. Основою вторинної дисоціації є поєднання різних видів захисту, яким відповідають різні психобіологічні комбінації груп афектів, пізнавальних процесів і рухових функцій. Ідеться про такі стани, як заціпеніння, втеча, боротьба. Найпростіша форма вторинної дисоціації охоплює дві афективні особистості – зазвичай це *переживаюча* і *спостерігаюча* афективна особистість. Так, одні афективні особистості можуть бути фіксовані на травматичних спогадах, а інші - на психічних захистах. Вторинна дисоціація має анестезуючу дію. Прикладом *третинної дисоціації* виступає множинна особистість. Тобто у межах однієї особистості є кілька Его-станів. Отже, дисоціація під час насилля виконує захисну функцію, яка допомагає людині адаптуватися до зовнішніх умов і легше пережити те, що сталося, а також захистити себе від надлишкових негативних емоцій.

Список літератури

1. Косенко С. С. Насильство в сім'ї, його види та мотиви. *Національна академія внутрішніх справ, Право*. 2015. С. 164-167.

2. Коган Б. М., Семіна Т. Е. Проблема диссоциации в психологии и психиатрии. МГПУ, Москва. –2010.

3. Онно Ван дер Харт, Еллерт Нейенхеус, Кеті Стіл Призраки прошлого: Структурная диссоциация. 2013. – 496 с.

4. Семенова Ю. С. Психотравма (психологічна травма): дискусійні питання медицини і психології. *Український науково-медичний молодіжний журнал*. 2011. №3. С. 50–56.

Теоретичні аспекти текстотворчих умінь молодших школярів на уроках української мови

Сучасний стан розвитку початкової школи в Україні потребує постійного вдосконалення, вимагає нових стратегій і тактики мовної освіти, тому й спонукає вчених, педагогів практиків до пошуку інноваційних шляхів організації процесу навчання української мови молодших школярів. Важливе місце у ньому займає формування текстотворчої компетентності, оскільки вона сприяє вдосконаленню як усного, так і писемного мовлення учнів.

Текстотворчі вміння є найважливішими за своєю значущістю в системі загальнонавчальних умінь, оскільки виступають базовими для багатьох із них. Зумовлено це тим, що сучасному суспільству потрібні активні творчі особистості, які вміють не тільки знайти інформацію, а й грамотно, зв'язно, логічно, дохідливо й чітко сформулювати свою думку з будь-якого питання і донести її до адресатів в усній чи письмовій формі.

У наукових дослідженнях поняття «текстотворча компетентність» тлумачать по-різному, зокрема пов'язують його з текстотворчою діяльністю – організованою вчителем чи самоорганізованою планомірною роботою, спрямованою на продукування текстів різних типів, стилів і жанрів (Н. Голуб, 2013, с. 74).

Основними складовими методичної системи формування текстотворчих умінь учнів початкових класів є:

- читання незнайомих текстів самостійно та їх детальне опрацювання для використання як зразків для написання власних творів;
- відновлення відомих та вдосконалення невідомих текстів;
- виконання творчих завдань на основі запропонованих текстів;
- створення власних текстів за аналогією, з використання допоміжних матеріалів, без використання (О. Глазова, 1999, с. 18).

Результатом сформованості текстотворчої компетентності є наявність текстотворчих умінь і навичок, зокрема узагальнених текстотворчих умінь (інформаційно-змістових, структурно-композиційних, граматико-стилістичних, редагування), спільних для всіх видів текстотворчої діяльності, і спеціальних умінь, що стосуються побудови конкретних типів текстів – розповіді, опису, роздуму. Спеціальні вміння текстотворення на рівні сприйняття, розуміння, відтворення, побудови й удосконалення текстів різних типів, стилів і жанрів формуються під час самостійної когнітивної й креативної текстотворчої діяльності, активізацію якої забезпечує особистісно зорієнтоване навчання (Л. Кратасюк, 2011, с.20).

Отже, можна стверджувати, що правильно організована робота на уроках української мови з молодшими школярами сприяє формуванню їх текстотворчої компетентності та розвитку мовної особистості учнів початкової школи.

Список літератури

1. Глазова О.П.(1999). Перспективність і наступність у формуванні текстотворчих умінь в учнів початкових і 5 класів загальноосвітньої школи. Автореф. дис. канд. пед. наук. Інститут педагогіки АПН України, с.18. (Glazova OP (1999). Perspective and continuity in the formation of text-making skills in elementary and 5th grade students of secondary school. Author's abstract diss. Cand. ped. of sciences. Institute of Pedagogy of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, p.18.)
2. Голуб Н. Б.(2013). Особливості текстотворчої діяльності учнів початкових класів в умовах компетентнісного навчання української мови. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: випуск, 20, 72-76. (Golub N. B. (2013). Peculiarities of text-making activity of elementary school students in the conditions of competent learning of the Ukrainian language. MP Dragomanov NPU Scientific Journal: issue, 20, 72-76.)
3. Кратасюк Л. М. (2011). Інтерактивні методи в навчанні учнів 4-6 класів створювати тексти різних типів. Автореф. дис. канд. пед. наук, с. 20. (Kratosyuk L. M. (2011). Interactive methods for teaching students in grades 4-6 to create texts of different types. Author's abstract diss. Cand. ped. Sciences, p. 20.)

Ярослава Романюк

Науковий керівник – асист. Матейчук Н. Г.

Особливості гендерної ідентичності жінок,

які займаються умовно чоловічими видами спорту

Проблема вивчення гендерної ідентифікації в психології спорту досить актуальна. Не секрет, що в останні десятиліття стирається грань між «чоловічими» і «жіночими» видами спорту.

На думку Н. С. Цикунової та Т. В. Артамонової, спорт є однією з високоспеціалізованих сфер діяльності людини і, як інститут соціалізації, активно сприяє формуванню гендерних якостей особистості. Традиційно для чоловіків процес соціалізації більше, ніж для жінок, передбачає заняття спортом, оскільки виховує якості, що стереотипно сприймаються як маскуліні. Водночас спорт, у якому самоціллю є досягнення, істотно не узгоджується з типовими рисами жіночності. Отже, певні види спортивної діяльності можна визначати як більш бажані для чоловіків або жінок [4, с. 37].

При цьому Н. С. Цикунова та Т. В. Артамонова стверджують, що жінкам, які вибрали умовно чоловічі види спорту (важка атлетика, футбол, хокей, регбі, дзюдо, теквондо, карате тощо), часто приписують маскуліні якості, звертаючи увагу на морфологію або поведінку спортсменок [4, с. 84].

О. О. Пятницька, О. К. Юров дійшли до висновку, що знання особливостей процесу формування та становлення гендерної ідентичності спортсменок дозволить розробити принципи психологічної роботи з ними щодо питання узгодження гендерних і спортивних ролей [2, с. 84].

А. О. Усольцевою виявлено, що на процес формування і становлення гендерної ідентичності впливають: тіло, норми поведінки, сім'я, вид діяльності, соціальні приклади наслідування. Як різноманітні умови, вони можуть бути прийняті або не прийняті спортсменкою. З цієї причини впливає, що одна умова може суттєвіше впливати на становлення гендерної ідентичності, ніж інші й за таких умов можуть виникати труднощі, з якими доводиться зустрічатися жінкам, залученим в умовно чоловічі види спорту [3, с. 48].

Зважаючи на це, у спортсменок, що займаються умовно чоловічими видами спорту можуть виникати певні гендерні конфлікти, а саме: негативне ставлення до свого тіла, труднощі в романтичних стосунках, почуття самотності, силової переваги, поява чоловічих рис характеру, необхідність протистояти умовлянням кинути спорт тощо [3, с. 50].

Усі вищеназвані гендерні конфлікти активно впливають на становлення гендерної ідентичності спортсменок. Їх наявність свідчить про відсутність гармонізації гендерних і спортивних ролей, що призводить до більшої ідентифікації з роллю спортсменки й меншої - з гендерною ідентичністю. Спортсменці доводиться робити неусвідомлений вибір або розвивати в собі якості, які є традиційною чоловічою гендерною моделлю, або не бути успішною в спорті [1, с. 30].

На основі здійсненого теоретичного аналізу проблеми нашого дослідження, можна зробити висновок, що на гендерну ідентичність жінок впливає безліч аспектів, і їх гармонізація гарантує спортсменці продуктивну самореалізацію у спорті, розуміння себе та тих якостей, які необхідні для досягнення високих результатів, уміння розділяти спорт і особисте життя.

Список літератури

1. Дамадаева А. С. Проблема коррекции гендерных деформаций личности профессиональных спортсменок / А. С. Дамадаева, Ш. К. Шахов // Вестник спортивной науки. – 2012. – № 2. – с. 22.
2. Пятницкая О. А. Сопоставительный анализ понятий гендерной и половой идентичности в зарубежной и отечественной психологии / О. А. Пятницкая, А. К. Юров // Вестник ТГПИ. Гуманитарные науки. – 2009. – №2. – С. 347-350.
3. Усольцева А. О. Трудности в становлении гендерной идентичности спортсменок условно мужских видов спорта / А. О. Усольцева // Современные исследования социальных проблем. – 2013. – №3. – с. 278.
4. Цикунова Н. С. Гендерные характеристики личности спортсменов в маскулинных и фемининных видах спорта / Н. С. Цикунова. – Санкт-Петербург, 2003. – с. 21.

Микола Савчук
Науковий керівник – доц. Софроній З.В.

Шляхи формування морально-духовних цінностей підлітків засобами музичного мистецтва

У сучасних умовах становлення Української держави особливого значення набуває проблема формування особистості нового типу, особистості з високим рівнем духовності й культури, чий життєвй стратегій та ціннісні орієнтири націлені на реалізацію принципів толерантності й гуманізму, на збереження національних духовних цінностей. У педагогічній науці з-поміж усіх засобів морального виховання найменш дослідженим залишається вплив музичного мистецтва на формування особистості. Водночас видатний український педагог В.Сухомлинський зазначає: «Серед численних засобів впливу на юне серце важливе місце належить музиці. Музика і мораль – це проблема, що чекає на своє глибоке вивчення і дослідження» [1, с.346]. У цьому контексті актуалізується проблема формування у молодого покоління морально-духовних цінностей засобами музичного мистецтва.

Мета статті полягає у висвітленні шляхів формування морально-духовних цінностей засобами музичного мистецтва.

Грунтуючись на аналізі науково-педагогічної літератури (Анісімов С., Бех І., Богущ А., Ващенко Г., Олексюк О., Русова С., Сухомлинський С., Ушинський К., Юзвак Ж.), під морально-духовними цінностями ми розуміємо «сукупність конкретних ідей, поглядів, переконань, які виявляються в судженнях індивіда, сповідуваних ним нормах і правилах поведінки, реальних діях і вчинках. Основним змістом морально-духовних цінностей виступають світоглядні, загальнолюдські, моральні переконання, глибокі й постійні уподобання, моральні принципи, християнські настанови» [2, с.143].

Природною потребою дітей підліткового віку є прагнення до виявлення свого розуміння життя, власних творчих уподобань. Вони не можуть стримувати свої емоції та захоплення, і саме

тому намагаються передати власні життєві переживання та уявлення естетичного характеру (стосовно добра і зла, прекрасного та потворного, комічного та трагічного) в особистій творчій діяльності. У цьому зв'язку важливого значення у вихованні морально-духовних цінностей набуває залучення підлітків до активної музично-виконавської діяльності: участі у лекторіях, музичних вечорах, святах, вечорах-концертах, виховних годинах, творчих диспутах.

Одним із основних шляхів формування морально-духовних цінностей є слухання й аналіз музики, під час якого можна не тільки спостерігати за думками та умовиводами учнів, а й здійснювати пропаганду класичних творів, обробок українських народних пісень, композицій сучасних митців. На даному етапі необхідною передумовою морального розвитку підлітків є врахування вчителем особливостей музичного сприймання учнів даного віку, уміння методично правильно скеровувати даний процес, акцентуючи увагу на змісті твору, моральних цінностях і особистих якостях героїв (правдивість, людяність, справедливість, відповідальність, чесність, порядність, щирість, доброта, повага, щирість, працелюбність тощо).

У формуванні морально-духовних цінностей підлітків важливого значення набуває спів у хоровому колективі, оскільки така форма роботи є найбільш масовою у можливості здійснення музичного навчання, що сприяє розвитку моральної сфери особистості. У процесі співу у хорі в учнів формуються основні принципи моралі: товариські відносини у колективі, відповідальне ставлення до спільної справи, здатність до самоідентифікації, самооцінки та самоаналізу [3].

Отже, вплив музичного мистецтва на формування морально-духовних цінностей підлітків надзвичайно дієвий і багатогранний, потребує спеціального супроводу з боку вчителя музичного мистецтва.

Список літератури

1. Сухомлинський В. Вибрані твори: В 5-ти т. Т.І: Духовний світ дитини. К., 1976. 654 с
2. Юзвак Ж. Духовність як психологічний феномен: структура та чинники розвитку. *Філософська думка*. 1999. № 5. С.139-151.

Оксана Сандар

Науковий керівник – асист. Матейчук Н. Г.

Особливості розвитку емоційного інтелекту у підлітковому віці

Розвиток емоційного інтелекту важливий на всіх етапах онтогенезу, але сенситивним періодом його формування є підлітковий вік, оскільки основні новоутворення даного періоду пов'язані з емоційною і когнітивною сферою. Високий рівень емоційного інтелекту дозволяє підлітку легко впоратися зі своїми емоціями, досягаючи вищого рівня саморегуляції своєї поведінки, що значно підвищує успішність навчальної діяльності [4, с. 31-32].

Оскільки формування емоційного інтелекту відбувається через задоволення основних видів переживань, визначено шість основних позитивних переживань, що виникають у процесі навчальної діяльності, і кожне має місце у формуванні емоційного інтелекту, а саме: почуття успіху; приємність напруження; захопленість навчанням; задоволення результатом; відчуття втоми; переживання того, що справа зроблена [1, с. 261].

Що ж до особливостей розвитку емоційного інтелекту, то більшість науковців стверджують, що в підлітковому віці збільшується кількість емоціогенних об'єктів, які переважно мають соціальний характер, а знання про емоції стають усе більше опосередкованими.

Як стверджує Ю. В. Давидова, емоційний інтелект має складну будову: зовнішній аспект, або «розуміння емоцій» і внутрішній аспект, або «емоційна саморегуляція». Основні функції емоційного інтелекту, на думку автора, полягають у забезпеченні успішної діяльності, а також гармонізації процесів внутрішньоособистісної та міжособистісної взаємодії [3].

Великий вплив на розвиток емоційного інтелекту дитини має сім'я. Саме цей соціальний інститут виступає першим еталоном емоційного досвіду, й умови, які склалися в сім'ї, формують навички емоційної успішності дитини в соціумі. Підтверджено, що формування емоційного інтелекту високого рівня можливе

тільки за умови емоційного прийняття батьками, емоційної близькості та згоди з ними [2, с. 282].

К. Р. Маннапова вивчала підлітків із неповних сімей з порушенням типу виховання і виявила, що у них часто спостерігається нижчий рівень емоційного інтелекту, ніж у підлітків із повних і благополучних сімей. Вони гірше розуміють свої емоції та почуття інших людей, часто не можуть керувати своєю емоційною сферою, тому в суспільстві їх поведінка менш адаптивна, їм складніше досягати своїх цілей у взаємодії з оточуючими [5, с. 26].

Отже, у підлітковому віці формується підґрунтя для розвитку та соціалізації особистості. Підлітковий вік має ряд специфічних особливостей, які безпосередньо пов'язані з розвитком емоційно-вольової сфери особистості, що приводить до розвитку самоконтролю, самоаналізу, появи особливих інтересів до своїх переживань, незадоволення зовнішнім світом, прагнення до самоствердження.

Список літератури

1. Гондарева Г. В. Концепція розвитку емоційного інтелекту старшокласників у навчально-виховному процесі [Електронний ресурс] / Г. В. Гондарева // Таврійський вісник освіти. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2013_2_48.
2. Іванова Є. О. Суб'єктивне відчуття емоційної близькості як предиктор формування емоційного інтелекту підлітка / Є. О. Іванова // Проблеми сучасної психології. – 2015. – Вип. 29. – С. 276-285.
3. Коноплицька Ю. І. Особливості розвитку емоційного інтелекту в підлітковому віці / Ю. І. Коноплицька, О. Г. Ставицька // Психологія: реальність і перспективи / Ю. І. Коноплицька, О. Г. Ставицька. – Рівне, 2018. – (Збірник наукових праць РДГУ). – С. 70 – 75.
4. Кочетова Ю. А., Климакова М. В. Гендерные различия в эмоциональном интеллекте у старших подростков [Электронный ресурс] // Психолого-педагогические исследования. 2017. Том 9. № 4. С. 65 – 74 doi: 10.17759/psyedu.2017090407
5. Маннапова К. Р. Специфіка емоційного інтелекту підлітків з неповних сімей / К. Р. Маннапова // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2012. – Вип. 42(1). – С. 169-179

Вивчення особливостей особистості, які впливають на вибір майбутньої професії

У сучасному суспільстві великої актуальності та гостроти набуває проблема профорієнтаційної роботи з молоддю. Адже вибір професії - це не одномоментний акт, а процес, що складається з ряду етапів, тривалість яких залежить від зовнішніх умов та індивідуальних особливостей суб'єкта вибору професії[3].

Дослідження показують, що тільки 10% старшокласників адекватно оцінюють свої можливості. У більшості випадків мотиви, які спонукають обрати ту и іншу професію є наступними: 25% учнів обирають професію за порадою друзів; 17% за порадою батьків; 10% учнів обирають професію під впливом ЗМІ; інші керуються інтересом до змісту праці [1].

Ряд науковців стверджують, що професійні наміри більш стійкі, а оволодіння діяльністю відбувається швидше і ефективніше, якщо головною причиною вибору професії є зміст майбутньої діяльності[2].

Протягом 2017, 2018 та 2019 років на базі факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича ми провели опитування студентів, аби зрозуміти, що спонукало першокурсників до вступу у ЗВО.

У 2017 році в дослідженні брала участь 31 особа: 12 юнаків і 19 дівчат у віці від 17 до 19 років. 19 студентів навчалися на 1-му курсі за спеціальністю «Соціальна робота» і 12 – за спеціальністю «Соціальна психологія». У 2018 році ми провели порівняльне дослідження у якому брали участь 39 осіб: 12 юнаків і 27 дівчат в віці від 17 до 19 років. З них 22 особи навчаються за спеціальністю «Практична психологія», 10 – «Соціальна психологія» та 7 осіб навчаються за спеціальністю «Соціальна робота». У 2019 році проведене третє порівняльне дослідження. У ньому взяло участь 52 особи: 17 юнаків та 35

дівчат у віці від 17 до 18 років. З них 41 особа навчається за спеціальністю «Практична психологія» та 11 – «Соціальна робота».

У ході дослідження ми використали методику Т. Д. Дубовицької і А. В. Крилова «Адаптованість студентів у вузі», а також методику А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна «Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність»[4].

У 2017 році отримані результати показали, що лише дванадцять студентів (39%) мають високі показники адаптованості, а 19 студентів (61%) мають низькі показники адаптованості до навчальної діяльності. У 2018 році результати ще гірші, 14 осіб, або 36% відмінно адаптувались до навчальної діяльності, а 25 студентів (64%) мають низький рівень адаптації до навчання у ЗВО. У 2019 році до навчальної діяльності першокурсники адаптувались краще, ніж їх попередники. Високі показники показали 28 студентів (54%), а 24 студенти (46%) мають низький рівень адаптації.

Низькі показники за шкалою адаптованості до навчальної діяльності говорять про те, що студент докладає значних зусиль для засвоєння навчальних дисциплін і виконання навчальних завдань. Отже, нам не вдалося підтвердити, що особи, які обрали професію, керуючись інтересом до змісту праці і ретельного аналізу своїх можливостей, досить швидко адаптуються до умов навчання.

Список літератури

1. Андреева Д.А. О понятии адаптации: Исследование адаптации студентов к условиям обучения в вузе / Д.А. Андреева - А.: Человек и общество, 2006.- 451с.

2. Єльнікова Г.В. Управління розвитком професійно-технічної освіти в сучасних умовах: теорія і практика : монографія / [Г.В. Єльнікова [та ін.]; за ред. В.І. Свистун. – К. : «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 338 с.

3. Корнієнко І.О. Професійні орієнтації в системі життєвих стратегій старшокласника / І.О. Корнієнко // Практична психологія та соціальна робота. – 2006 р. №5

4. Петрук В.А. Проблемы адаптации первокурсников / В.А. Петрук, Н.В. Ляховченко // Вестник Винницкого политехнического института. - 2011. - №4.

Максим Сиротюк

Науковий керівник-доц. Вишпінська Я.М.

Особистісний і професійний розвиток студентської молоді засобами аматорської діяльності

Можливості творчого саморозвитку студентів спеціальності «Музичне мистецтво» і «Середня освіта (музичне мистецтво)» пов'язані не тільки з лекційною і практичною роботою в класі основного музичного інструменту, вокалу, диригування, але й у процесі колективної музично-артистичної діяльності в професійних і аматорських колективах, які діють на кафедрі музики ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Згідно тлумачення слова аматор це той, хто займається чим-небудь не як професіонал; любитель [1]. Це стосується до непрофесійної, самодіяльної діяльності людей, які захоплюються яким-небудь мистецтвом: співом, грою, танцями, театром, кіномистецтвом, цирковою діяльністю та ін.

Аматорське мистецтво розглядається нами як засіб самовираження і самореалізації творчої молоді засобами різних видів мистецтв. Під музичним аматорством Т.І.Тучинська розуміє вид творчої діяльності, який приносить людині задоволення і сам по собі є цінністю... Музичне аматорство можливе у різних формах: слухання музики, її виконання, створення композицій тощо [2].

Зазначимо, що на кафедрі музики плідно працюють такі художні колективи: змішаний хор «Резонанс», дівочий хор «Аніма», оркестр народних інструментів, ансамбль бандуристів, фольклорний ансамбль «Буковиночка». Ці колективи є своєрідною творчою лабораторією вокально-хорового та інструментального мистецтва. Тут молодь проходить своє професійне й особистісне становлення.

Студенти отримують важливий досвід взаємодії в колективі, що відбувається в моменти репетиційної роботи, відпрацювання деталей твору, знайдення спільно з керівником загальної концепції художнього бачення твору, мають можливість навчатися на практиці схемам і моделям співпраці керівника та учасників колективу та «приміряти» на себе роль лідера, натхненника, творчої особистості.

На наше переконання, активне музикування й вокальна діяльність у колективі розвиває не тільки особистісні якості студента. Він вчиться відповідальності, вмінню концентрувати увагу на взаємодії між учасниками ансамблю, дотримуватися дисципліни, бути зібраним, емоційно-налаштованим на характер і настрої твору. Крім особистісних якостей, колективна музична діяльність розвиває музичні здібності студентів, творчу уяву, активізує бажання досягати найкращого виконання твору, вміння співпрацювати в колективі, діяти злагоджено, переконливо, відтворювати на сцені задуману керівником творчу концепцію музичного твору.

Важливими компонентами розвитку музичної аматорської діяльності є: наявність систематичної роботи, творче спрямування колективу, рівень його виконавської майстерності, художність репертуару, підготовка нових програм, концертів, тематичних блоків, постійна робота з музичного розвитку та естетичного виховання учасників колективу, виступи на конкурсах, фестивалях, концертах, творчих заходах та імпрезах.

Отже, музична аматорська діяльність слугує значним важелем для індивідуального та професійного розвитку студентства. Завдяки колективному принципу дії, вона комплексно впливає на світоглядні й фахові ознаки становлення особистості. Розвиває ініціативу, вміння приймати рішення, формує відповідальність, почуття партнерства, творче ставлення до трактування й втілення музичних творів на естраді.

Список літератури

1. Амадор / Академічний тлумачний словник укр. мови // Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/amador>
2. Тучинська Т. І. Сучасне музичне аматорство та комп'ютерні технології // Електронний ресурс. – Режим доступу : [\[file:///C:/Users/Admin/Downloads/NZTNPUm_2014_3_6.pdf\]](file:///C:/Users/Admin/Downloads/NZTNPUm_2014_3_6.pdf)

Маркіян Скрипник

Науковий керівник – доцент Олена Лісова

Психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії як прояву латентних суїцидальних тенденцій

Актуальність дослідження. Суїцид (самогубство) був, є і буде актуальною проблемою, оскільки саме явище існує приблизно стільки ж, скільки існує людство. Самогубство займає третє місце за смертністю після серцево-судинних та онкологічних захворювань. Складна економічна ситуація і політична нестабільність виводить Україну на одне з «високих» місць серед країн світу за рівнем самогубств серед населення. Поряд із суїцидом ще однією важливою соціальною проблемою нашого суспільства є аддиктивна поведінка, зокрема алкоголізм і наркоманія.

Дослідженням проблем суїциду, аддиктивної поведінки та їх взаємозв'язку займалися такі науковці: Е.Дюркгейм, К.Менінгер, К.Фредерік, Ш.Радо, Е.Гроллман, З.Фрейд, А.Я.Перехов, Д.І.Шустов, Р.В.Бісалиєв, А.Г.Амбрумова, Ц.П.Короленко, Н.П. Бруханський, В.К.Хорошко, Л.А.Прозоров, А.Є.Лічко, Є.Б.Усова. Однак залишається недостатньо вивченим питання, коли аддиктивна поведінка розглядається як латентний суїцид. Це, а також актуальність проблеми (поширеність суїцидів та зловживань алкоголем і наркотиками в Україні) зумовили вибір зазначеної теми.

Об'єкт – суїцидальні тенденції осіб з аддиктивною поведінкою. Предмет – психологічні аспекти аддиктивної поведінки як прояву схильності до суїциду.

Мета – вияв на основі теоретичного аналізу наукової літератури зв'язку між аддиктивною поведінкою та схильністю до суїциду.

Виклад основного змісту. Почнемо з поняття «хронічний суїцид», під яким Карл Менінгер розумів «непряму саморуйнівну поведінку, яка підривала здоров'я» [1]. Тривале зловживання алкоголем сприяє посиленню депресії, почуття провини і психічного болю, які, як відомо, часто передують суїциду. Так виникає порочне коло: депресія призводить до вживання алкоголю, що викликає ще більшу депресію,

приводячи в подальшому до частої алкоголізації. Хворі алкоголізмом можуть не прагнути вбити себе свідомо, але їх хронічне пияцтво по суті є поведінкою, що скорочує їхнє життя [3]. Токсичні ефекти впливу алкоголю на організм людини, важке тілесне зношування і недоїдання входять в стиль життя алкоголіка. Передчасна смерть може бути викликана і міжособистісними конфліктами, сполученими з алкоголізмом, а також властивим йому згубним впливом на тілесне чи емоційне здоров'я або найчастіше їх різними поєднаннями.

Тривале вживання наркотиків і їх вплив на організм, так само як і загальний стиль життя наркоманів у цілому, значно спрямовані на саморуйнування, незалежно від усвідомлення ними цих намірів. Психологи спостерігали взаємозв'язок полінаркоманії і станів депресії та тривоги. Психоаналітик Шандор Радо ввів термін «фармакотімія» для опису своєрідного розладу психіки, при якому наркотики вживаються з метою втамування нестерпного психічного болю [2]. Токсичні ефекти наркотиків, як і алкоголю, призводять до широкого кола хвороб: найчастіше розвиваються такі серйозні захворювання, як гепатит і ендокардит. Також наркозалежні страждають від стихійності стилю життя і недостатнього харчування.

Висновок. Зазвичай процес перетворення залежності в довготривалий спосіб самогубства шляхом саморуйнування неусвідомлюваний, оскільки наявний страх перед гострим суїцидом, тобто одномоментним закінченням власного життя, проте суїцидальні тенденції переважають над вітальними. Варіант перетворення хімічної залежності у спосіб довготривалого самогубства можливий як у психічно здорових людей, так і у індивідів з порушеннями психіки або психічними захворюваннями (зокрема депресія, біполярний афективний розлад, межовий розлад особистості, психопатії тощо).

Список літератури

1. *Menninger K.* Man against himself. - New York: Harcourt, Brace, 1938.
2. *Радо Шандор.* Психоанализ меланхолии и фармакотимии. - М.: Ерго, 2013. 108 с.
3. *Шустов Д.И.* Аутоагрессия, суицид и алкоголизм. - М.: Когито-центр, 2005. 243 с.

Особливості організації консультативного процесу

Процес консультування є однією з технологій роботи з клієнтом в процесі надання соціальної допомоги. На практиці консультування проводить практично кожен фахівець соціальної сфери, працюючи з людьми, які звернулись по допомогу.

Відносини, які складаються з клієнтами – це важливий фактор, що впливає на ефективність консультування незалежно від того, де воно проходить – в школі, лікарні, державній установі або приватній організації.

Відчуття безпеки є єдиним організуючим принципом консультування, і клієнти постійно оцінюють сигнали про небезпеку як в рамках відносин з консультантом, так і в рамках будь-яких інших відносин [3].

Відносини консультанта з клієнтом містять свого роду контракт, у якому обидві сторони погоджуються дотримуватися встановлених правил: клієнт – приходити вчасно і намагатися бути більш відкритим; консультант – бути надійним, захищати благополуччя клієнта і робити все можливе, щоб допомогти йому досягти бажаних цілей, вклавшись при цьому в оптимальні терміни. Хоча консультанти прагнуть демонструвати повну щирість і повагу до клієнтів, проте розподіл сил і статусів залишається нерівнозначний.[2, с.33].

Залежно від типу клієнта фахівець обирає свою позиції в ході роботи, тобто він вирішує, чи буде домінувати у цьому процесі, або ж робитиме розподіл відповідальності порівну.

У консультуванні відносини можна «підлаштовувати» під кожного клієнта, в залежності від того, на чому буде робитися акцент, зокрема визначаються такі акценти взаємодії: структурованість або гнучкість; почуття або думки; теплота або об'єктивна неупередженість; [4, с. 186].

Вивчаючи теоретичне розкриття проблеми організації консультативного процесу, варто врахувати кілька важливих факторів, які описують цей процес. Перш за все – це врахування

типу клієнта, тобто ступінь його готовності до включення в процес, а також ступінь відкритості і закритості клієнта за теорією А.Ф. Копйова. При організації консультування необхідно враховувати культурні, релігійні та расові особливості клієнта, зокрема консультант повинен бути або нейтральним у цих поглядах, або мати схожі вподобання з клієнтом для ліпшого взаєморозуміння[1].

Від правильно зорганізованої консультантом роботи залежить ефективність подальшого процесу вирішення проблеми. Тому фахівцю важливо врахувати всі необхідні складові ще при складанні плану роботи, а також володіти всіма професійними та етичними навичками, щоб установити контакт з клієнтом, адже без останнього неможливе продовження консультативної роботи.

Отже, налаштування професійних відносин з клієнтом є нелегким та іноді досить тривалим процесом, в ході якого консультант повинен дотримуватися моральних та етичних норм, а також обрати стратегію будування довірливих відносин.

Список літератури

1. Консультант и клиент в психологическом консультировании [Електронний ресурс]. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <https://intellect.icu/2-konsultant-i-klient-v-psikhologicheskom-konsultirovanii-7172>

2. Лаврененко И.М. Социальная работа: проблема, поиск решений (вопросы профессиональной деятельности социального работника) / Лаврененко И.М.. – 1995. – №2. – С. 32.

3. Митник О. Я. Психологічне консультування : навч.-метод. посіб. / О. Я. Митник, І.В. Томаржевська ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ф-т педагогіки і психології, Каф. практич. психології. – Київ : Слово, 2016. – 124 с.

4. Тригуб І. І. Соціальне та психологічне консультування як складові професійної діяльності в галузі освіти Акмеологія — наука XXI століття / Ілона Іванівна Тригуб. – Київ, 2014. – 191 с.

Тетяна Сливка
Науковий керівник – асист. Перепелюк І. Р.

Інклюзивне навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітньому просторі

На сучасному етапі розвитку суспільства освітні впровадження набувають усе більше гуманістичної спрямованості. Особливе місце в модернізації системи освіти посідає навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Поняття «діти з особливими освітніми потребами» охоплює всіх дітей, освітні обмеження яких виходять за межі загальноприйнятої норми.

При виченні терміна «діти з особливими потребами» робиться наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні дітей, які мають певні особливості в розвитку.

Логічним і обґрунтованим є визначення, яке дає французький учений Г. Лефранко: «Особливі потреби – це термін, який використовується по відношенню до осіб, чия соціальна, фізична або емоційна особливість вимагає спеціальної уваги і послуг, надається можливість розширити свій потенціал».

ЮНЕСКО дала найуніверсальніше визначення інклюзивної освіти як цілісного феномена, що передбачає рівний доступ до якісної освіти всіх дітей, без винятку [2].

Особливу роль у залученні до освітнього процесу дітей з особливими потребами відіграє інклюзивна освіта, основними завданнями якої є: забезпечення прав дітей і молоді на здобуття освіти в умовах загальноосвітніх навчальних закладів, профтехучилищ, коледжів, закладів вищої освіти в комплексному поєднанні з корекційно-реабілітаційними заходами; збереження і зміцнення їх морального та фізичного здоров'я; виховання у любові до праці, здійснення професійної орієнтації і допрофесійної підготовки, створення умов для їх життєвого і професійного самовизначення, соціальної реабілітації; забезпечення в процесі навчання і виховання системного психолого-педагогічного супроводу, соціальної

підтримки.

Інклюзивна освіта позитивно позначається на всіх суб'єктах навчально-виховного процесу. Ефективність організації інклюзивного навчання багато в чому залежить від правильно організованої корекційно-розвиваючої роботи.

Як зазначає А. Колупаєва, корекційно-розвиваюча робота тісно пов'язана з діагностикою порушень [1]. Специфіка такої роботи полягає в комплексному її обґрунтуванні, прогнозуванні на основі медичних і психолого-педагогічних даних. Об'єктивно необхідна взаємодія педагогів, психологів, логопедів, сурдопедагогів, тифлопедагогів, олігофренопедагогів, соціальних педагогів і медичних працівників.

Важливим чинником у роботі з інклюзивними дітьми є їх подальша інтеграція в суспільство. Зарубіжна педагогіка розглядає інтеграцію як можливість співіснування і навчання звичайних дітей і дітей з обмеженими можливостями за підтримки та супроводу цього процесу способами економічного, організаційного, дидактичного і методичного характеру. У педагогічному трактуванні інтеграція означає, що всі діти навчаються і граються разом з урахуванням специфічних можливостей і потреб кожного у загальному, змістовому і комунікативному просторі. Дітям з психофізичним порушеннями у загальному освітньому просторі створюються умови для їх активної взаємодії з однолітками й активному пізнанню світу [3].

Проаналізувавши сучасний стан інклюзивної освіти, можна сказати, що перспективи розвитку даної галузі великі, однак, наразі Україна потребує ресурсного забезпечення для реалізації планів роботи з особливими дітьми, а також фахової підготовки працівників даної сфери.

Список літератури

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: «Самміт-Книга», 2009. 272 с
2. Малофеев Н.Н. Специальное образование в России и за рубежом: в 2-х частях. Москва: Печатный двор, 1996. 182 с
3. Назарова Н.М. Специальная педагогика: в 3 т.: учеб. пособие. Т. 3: Педагогические системы специального образования. Москва : Изд. Центр «Академия», 2008. 400 с.

Наталія Соколовська

Науковий керівник – асист. Душкевич М.М.

Феномен «фальшивого self»

На сьогодні дослідження феномену «фальшивого self» є дуже актуальним, особливо у зв'язку із розвитком і значним впливом соціальних медіа. Після введення та опису понять «істинне Я» та «фальшиве Я» Дональдом Віннікоттом [1] його ідеї почали значно поширюватись і застосовуватись у різних контекстах, однак здебільшого даний феномен пов'язували із нарцисизмом. Згодом його почали також ширше розглядати в контексті симбіотичного зв'язку та мазохістської структури особистості.

«Фальшиве Я» – це психологічне поняття, яке відображає захист «істинного Я» і присутнє в кожному індивіді. Воно дозволяє відповідати соціальним нормам і вимогам, використовувати ролі, відповідні тій чи іншій ситуації і цілям взаємодії, а також забезпечує безпеку та захист істинного Я, яке призначене зберігати вітальність, спонтанність та свободу самореалізації. Дотримання балансу між ними дозволяє людині досягати гармонійної адаптації. Формування та розвиток «помилкового Я» і, відповідно, вивчення його зв'язку з «істинним Я» являє інтерес у практичному плані з погляду вивчення шляхів і закономірностей збереження психологічного здоров'я, а також соціального благополуччя та самореалізації особистості.

Паталогічне «хибне Я» розглядається як компенсаторний механізм і майже повністю заміщає «істинне Я». Це штучна особистість, яку людина створює ще в дитинстві, щоб захистити себе від повторного переживання травми, шоку та стресу в тісних стосунках. Внутрішньо такі особистості відчувають себе порожніми, мертвими, не в змозі бути спонтанними та живими, показувати своє «істинне Я» у будь-якій сфері свого життя.

Особистість із «фальшивим Я» – це людина, яка посіла гранично конформістську позицію до навколишнього життя; всі її зусилля спрямовані на максимальне пристосування до існуючих умов. Така людина може виглядати соціально дуже успішною, такою, яка справді багато чого досягнула в житті. За рахунок такого максимального пристосування до реальності її

істинний творчий потенціал залишається не реалізованим, тому що реалізація творчого потенціалу завжди має на увазі взаємодію фантазії з реальністю. У сучасності прояв «фальшивого Я» можна також спостерігати у різних журналах, по телебаченню та в Інтернеті. Соціальні мережі настільки стали поширеним явищем у нашому повсякденному житті, що не просто займають більшу частину часу, а й впливають на психічне здоров'я. Ідеалізовані стандарти краси та успішності стали представлені не тільки знаменитостями, а й людьми з найближчого оточення. У порівнянні з іншими соціальними мережами, найчастіше презентації ідеалізованих Я піддаються користувачі Instagram [4].

На жаль, дуже часто досконала картинка дає не лише позитивне сприйняття візуально приємного контенту, а й має згубний ефект, який призводить до почуття невідповідності, заниження самооцінки та навіть депресії. Це створює порочне коло – особистість також намагається показати себе в соцмережі такою, якою вона хоче себе бачити; такою, якою інші б надихались і захоплювались, тобто створює помилкове Я. Насправді ж за всім цим приховується жорстока емоційна боротьба з самим собою [3].

Отже, «фальшиве Я» присутнє в кожному індивіді. У нормі без нього неможливо обійтись, оскільки воно являє собою соціалізований рівень індивідуальної структури особистості та оберігає від різноманітних впливів навколишнього середовища. Головним компонентом здорового «помилкового Я», яке відрізняє його від патологічного, є усвідомлення людиною власних особистісних меж.

Список літератури

1. Винникотт Д. Маленькие дети и их матери / Дональд Винникотт., 1998. – (Библиотека психологии и психотерапии).
2. Погодин И.А. Нарциссизм: диагностика и психотерапия [Електронний ресурс] / Погодин И.А., Олифирович Н.И. – 2015.
3. Jacobson R. Social Media and Self-Doubt [Електронний ресурс] / Rae Jacobson. – 2017.
4. Sheldon P. Instagram: motives for its use and relationship to narcissism and contextual age [Електронний ресурс] / P. Sheldon, K. Bryant. – 2016.

Мирослава Студеняк

Науковий керівник -доц. Вишпінська Я. М.

Становлення інструменту фортепіано та виконавських шкіл у Європейській педагогічній думці XIX століття

Попередниками фортепіано були [клавесин](#) і [клавикорд](#). Звук у фортепіано, на відміну від його попередника клавесина, видобувався не щипком, а ударом, що розширило динамічні можливості та збагатило виразні й технічні засоби виконавства. Звук інструменту фортепіано характеризувався регульованим рівнем гучності та можливістю виконувати штрих *legato*.

Сконструював інструмент фортепіано італійський майстер Бартоломео Крістофорі, що працював над створенням молоточкового механізму для клавесина. Його винахід поклав початок розвитку механіки англійської системи. Механіка інструменту удосконалювалася й іншими майстрами - Маріусом у [Франції](#) та [Шретером](#) у [Німеччині](#).

Музичне мистецтво XIX розвивалося під гаслом романтизму. Музичне життя європейських столиць - Відня, Парижу, Лондона наповнюється урізноманітненням форм художньої діяльності, музика все більше поширюється серед широких народних мас.

На формування й розвиток романтизму в галузі мистецтва вплинули естетичні позиції німецького поета і філософа Й. Гете, який розробив вчення про звук. У XIX столітті музика отримує нові функції, відбувається швидкий розвиток музичних жанрів і методик навчання музиці, де все більшої ваги набуває тенденція до удосконалення виконавської майстерності у змісті технічної й художньої вправності.

У формуванні виконавського мистецтва кінця XVIII – першої половини XIX століть провідну роль відігравали віденська, лондонська та паризька школи. Згадаємо представників різних часів, що увійшли в історію музики і зробили значний внесок у розвиток фортепіанного мистецтва. Зокрема, віденської школи - Й.Гайдн , В.А.Моцарт, Л.ван Бетховен, Й.Н.Гуммель, К.Черні, С.Тальберг, Ф.Ріс, І.Мошелес; лондонської - М.Клементі,

Я.Дусік, Дж.Фільд, Й.Крамер; паризької - Ж.Л.Адан, Д. Штейбельт, Ф. Калькбреннер, А. Лемуан, А. Герц.

Таких видатних композиторів і педагогів-піаністів як К.Черні, Ф.Ліста, Ф.Мендельсона, К.Сен-Санса, Р.Шумана, А.Рубінштейна об'єднувала просвітницька спрямованість їх педагогічної діяльності. Основою педагогіки видатних музикантів було оволодіння різними видами виконавської майстерності. Важливим вони вважали технічне вдосконалення, яке розумілося як мистецтво та процес збагачення майстерності. Отже, у ХІХ столітті була створена база етюдів-вправ для удосконалення техніки. Також з'явилися нові напрями у вихованні музиканта: на місце композитора-виконавця приходить імпровізатор-віртуоз, виконавець-інтерпретатор [2].

Засновником лондонської школи фортепіанного мистецтва був М.Клементі. Він зі своїми учнями розробив прогресивну методику, орієнтовану на розвиток нових засобів у трактуванні інструменту, використання певного «концертного» звуку.

Засновниками віденської школи фортепіанного мистецтва були Й.Гуммель, Л.Бетховен, К.Черні, Р.Шуман. Вони відстоювали ідею творчого підходу до інтерпретації твору та розкриття авторського задуму композитора [1]. Паризька школа Ф.Калькбреннера ґрунтується на застосуванні технічних прийомів для розвитку різних видів техніки.

Отже, у ХІХ столітті з'явилося багато провідних ідей, одна з яких - прагнення до виховання всебічно розвинутого музиканта за допомогою доцільного розвитку його творчої особистості. Створення фортепіанних шкіл було зумовлене прагненням розширити й удосконалити музичне життя Європейських країн.

Список літератури

1. Алексеев А.Д. Из истории фортепианной педагогики : руководство по игре на клавишно-струнных инструментах: хрестоматія / А.Д.Алексеев - К.: Муз.Україна, 1974-163с.
2. Музична педагогіка: історія та теорія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т.О.Анікіна, С.В.Борисова. - Держ. Закл. "Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка". - Луганськ: Вид-во ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка", 2011. - 120с.

Андріана Сухоняк

Науковий керівник – доц. Мафтин Л.В.

Патріотичне виховання в умовах Нової української школи

З входженням в освітній простір України Нової української школи актуалізувалася система патріотичного виховання, тому на сучасному етапі в державі патріотичне виховання розглядається як один з найважливіших компонентів політичної соціалізації.

У сучасній філософській, політичній та педагогічній літературі патріотизм трактується як глибоке громадянське почуття, змістом якого є любов до свого народу, Батьківщини, усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, вболівання за його майбутнє. Патріотизм виявляється у практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів.

У сучасній педагогічній літературі виділяють щонайменше три різновиди патріотизму: 1. Етнічний патріотизм, що ґрунтується на почутті власної причетності до свого народу, на любові до рідної мови, культури, до власної історії тощо. 2. Територіальний патріотизм базується на любові до того місця на землі (до місцевості, ландшафту, клімату тощо), де людина народилася. 3. Державний патріотизм ґрунтується на остаточній меті нації - побудові власної держави, державному самовизначенні, державницькому світогляді та державницькому почутті; це вищий патріотизм, який базується на державній ідеології та пов'язаний з почуттям громадянськості (О. Киричук, 2005, с.2).

Отже, патріотичні почуття українського народу є емоційним аспектом національного державницького світогляду, що включає почуття належності до України, її історії, віру в майбутнє своєї держави.

Патріотизм займає провідне місце у тріаді, яка визначає зміст національного виховання: "громадянин-патріот-гуманіст". Поняття патріот має специфічні ознаки й об'єднує громадянську свідомість, громадянський обов'язок, громадянську відповідальність, громадянську чуйність і громадянську

активність. Прагнення до побудови гуманного суспільства виражають громадянські цінності, а громадянська свідомість - це внутрішнє прийняття людиною того факту, що вона належить до певного державного соціуму, усвідомлення власної гордості за приналежність до своєї нації, сприйняття оточуючого світу крізь призму національних інтересів, уміння мислити на основі образів національної культури (К. Чорна, 2017, с.202).

Національне виховання відповідає інтересам нації та потребам відродження України, адже "це створена упродовж віків самим народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв, покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації молоді, передавати їй соціальний досвід, надбання попередніх поколінь". (О. Киричук, 2005, с.2).

Формування патріота та гуманіста в школі відбувається через такі навчальні предмети як українська мова, літературне читання, курс «Я досліджую світ» (громадянська освіта), де кожен урок пронизаний гордістю за рідний край, культуру, звичаї та традиції народу, де формується повага до державних і національних символів України.

У вихованні патріотизму молодших школярів великого значення відіграє і позаурочна діяльність, що охоплює всю освітньо-виховну роботу вчителів, класних керівників, вихователів груп продовженого дня, організаторів виховної роботи в позаурочний час.

Сьогодні важливо відтворити в українському суспільстві почуття істинного патріотизму як духовно-моральної та соціальної цінності, сформувати у молоді громадянсько-активні, соціально значущі якості.

Список літератури

1. Киричук О.(2005). Національно-громадянське виховання: сутність, функції, генеза // Педагогічна газета, № 10, С. 2 (Kyrychuk O.(2005). Natsional'no-hromadyans'ke vykhovannya: sutnist', funktsiyi, geneza // Pedahohichna hazeta, № 10, S. 2)
2. Чорна К.І. (2017).Патріотизм - духовна цінність молодих громадян України //Цінності освіти і виховання. Науково-методичний збірник /За заг. ред. О.В.Сухомлинської, Київ (Chorna K.I. (2017).Patriotyzm - dukhovna tsinnist' molodykh hromadyan Ukrainy //Tsinnosti osvity i vykhovannya. Naukovometodychny zbirnyk, Kyiv)

Особливості формування комунікативної компетентності дошкільників у навчально-виховному процесі

Дошкільна освіта є провідною ланкою у забезпеченні міцного підґрунтя процесу модернізації української освітньої системи. Нормативно-законодавча база освітньої галузі орієнтує педагога на формування особистості кожної дитини, розвиток творчої спрямованості, розкриття потенційних можливостей при збереженні дитячої субкультури. При тому, науковці розглядають проблему спілкування та комунікативної компетентності як таку, що виступає основою розвитку у дошкільників мовлення та комунікативної діяльності [1; 3]. Для своєчасного і повноцінного розвитку мовлення необхідно збагачувати зміст потреби дитини у спілкуванні. Таким чином, розвиток мовлення і спілкування взаємозв'язані.

Науковці наголошують на тісному зв'язку спілкування з різними видами діяльності і загальною життєдіяльністю дитини. Для успішного розвитку в дітей комунікативних умінь та формування культури мовленнєвого спілкування необхідно враховувати особливості комунікативної діяльності, специфіку мовленнєвого спілкування. Комунікативна компетенція дошкільників є предметом дослідження зарубіжних (К. Менг, К. Крафт) і вітчизняних авторів (А. Богуш, О. Соботович, Т. Піроженко) [2; 3].

Культура мовленнєвого спілкування розглядається як інтегроване поняття, яке включає соціально-моральні норми поведінки і культури мовлення, сензитивним періодом для її формування є старший дошкільний вік. Базовий компонент дошкільної освіти визначає кінцевою метою мовленнєвого розвитку випускника дошкільного закладу сформованість комунікативної компетенції. Комунікативна компетентність дошкільників – один з найскладніших видів дитячої творчості.

Проблема навчання дітей дошкільного віку словесної

творчості знайшла відображення у працях Є. Тихєєвої, пізніше – М. Коніної, Г. Леушиної, О. Соловйової, Є. Фльоріної та ін. [1]. Комуникативна компетентність є провідною для дошкільника, оскільки саме ця характеристика дитини є природною для неї, важливим засобом самовираження, самореалізації, який виявляється у різних видах діяльності.

Мовленнєвий розвиток дошкільника – складний психологічний процес, що не зводиться до простого відтворення дитиною почутої мови. Він визначається мірою сформованості знань, умінь та навичок дитини і виявляється в соціальній та інтелектуальній активності у колі дорослих та однолітків. Щоб створити оптимальні умови для мовленнєвого розвитку дошкільника, педагогам слід використовувати різні форми роботи: ігри, проблемні ситуації і, звичайно, заняття [1].

Отож, проаналізована наукова література, дала змогу встановити, що комуникативна компетентність розглядається вченими як готовність особистості до комуникативної діяльності. Комуникативна функція мовлення дозволяє встановлювати контакти між людьми. У формуванні комуникативної компетентності дошкільників ефективним може виступити комплекс педагогічних умов, а саме: організація оптимального мовленнєвого середовища для дошкільників у навчально-виховному процесі, здійснення індивідуально-диференційованого підходу при формуванні комуникативної компетентності дошкільників, рефлексія комуникативної діяльності дошкільників у навчально-виховному процесі.

Список літератури

1. Кубенко І. М. Що таке компетентність і як її розуміють в світі. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. Вип. 1 / додаток до електронного журналу. URL : <http://www.time.uuo.edu.ua> (дата звернення: 25.01.2020)

2. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватись: Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. Київ : Світич, 2008. 203 с., С. 201–202.

3. Піроженко Т. О. Спілкування дитини з оточенням як презентація особистісних досягнень. *Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець»*. 2007. 486 с.

Причини виникнення наркозалежності молоді в сучасному середовищі

Досліджувана в даній роботі проблема наркоманії є надзвичайно актуальною у сучасному суспільстві тому, що в Україні є значна кількість людей, які вживають наркотичні речовини і з кожним роком кількість наркозалежних тільки збільшується.

У міжнародному антинаркотичному центрі в Нью-Йорку існує документ, який указує на кількість наркоманів на земній кулі - 1 000 000 000 осіб. Наркоманія, як підкреслюють експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я, є великою загрозою для охорони здоров'я в світовому масштабі [1].

Колись наркоманія розглядалася винятково як моральна і психологічна проблема. Нині приходить розуміння, що це хронічне захворювання, що має як особистісні, так і соціальні причини. Широке розповсюдження наркоманії в розвинених країнах багато в чому є наслідком тих соціальних умов, які там існують, а саме: відсутність роботи, невпевненість у майбутньому, щоденні стреси, тяжкий нервово-психічний стан, прагнення отримати допінг, який створює відчуття наповненості силами, хоча б на короткий проміжок часу відволіктися від навколишньої дійсності[1].

Існують дані, які свідчать про вживання наркотиків через генетичні порушення, фізичне каліцтво і навіть через голод. При пошуках причин наркоманії найбільша увага звертається на соціальні фактори та індивідуальні реакції на ці фактори, принаймні, тоді, коли мова йде про наркоманію серед молоді [2].

Н. Н. Іванцем підкреслено, що адитивному процесу сприяє цілий ряд факторів.

1. Біологічні фактори: індивідуальна реакція на психостимулятори, каннабіоїди, опіати й інші варіанти психоактивних речовин;

2. Психологічні чинники: особистісні якості, психічні травми,

типологічні маркери, особливості особистості. У сучасній спеціальній літературі зазначається, що власне адиктивна поведінка включає не тільки саму дію, але й думку про стан відходу від реальної дійсності як форму «внутрішньої» поведінки.

А. А. Козлов і М. Л. Рохліна у своїх дослідженнях згадують про формування особливого, специфічного «наркотичного дефекту» або «наркотичної особистості», що вказує на залучення різних психічних сфер, які утворюють нову особистісну констеляцію [1]. Дані автори у своїх працях підкреслюють такі моменти: адиктивна патологія, включає специфічний світогляд і пов'язану з ним поведінку і стилістику життя осіб з наркотичною залежністю, що базуються на патологічних установах, це не тільки психопатологічний, але і патоперсоналогічний феномен [3].

Серед причин виникнення й розвитку наркоманії найчастіше називають особливості характеру, психічні і фізичні розлади, вплив різних соціальних чинників. Нерідкі також випадки виникнення наркоманії серед хворих, змушених тривалий час приймати наркотичні речовини в медичних цілях.

Отже, потрібно визначити основні причини виникнення наркозалежності, а усунувши їх, знизиться ймовірність початку вживання наркотиків, а надалі й масштаби проблеми. На даний момент виявлено досить багато причин наркоманії. До них належать: цікавість, вплив однолітків, проблема соціалізації, внутрішні конфлікти, бунтарство та інше.

Список літератури

1. Войтенко Р.М. Основы реабилитологии и социальная медицина / Р.М. Войтенко // Концепция и методология. – СПб., Рось, 2007. – 275 с.
2. Кабанов М. М. Проблема реабилитации психически больных и качество их жизни (к вопросу о сохранении психического здоровья) / М. М. Кабанов // Социальная и клиническая психиатрия – Том 11, № 1, 2001. – 195 с.
3. Кузьминов В.Н. Епідеміологічна ситуація поширення наркоманії в Україні / В.Н. Кузьминов // Молодь і наркотики (соціологія наркотизма) / Під ред. В. А. Соболева, И. П. Рущенко. – Харків: Торсинг, 2000. - с. 159-193.

Анастасія Токар

Науковий керівник – асист. Матейчук Н. Г.

Особливості соціально-психологічної адаптації у юнацькому віці

Розкриття внутрішнього потенціалу, сприяння особистісному розвитку визначають центральними проблемами соціально-психологічної адаптації як багатоетапного процесу та результату входження індивіда в систему соціальних стосунків, оволодіння ним нормами та вимогами суспільства [3].

Передусім науковці відзначають відсутність загальноприйнятого наукового тлумачення понять адаптація й адаптованість. Водночас багатоаспектність виявів адаптації спричиняє появу різних критеріїв адаптованості. Оцінка адаптованості залежить від індивідуального або соціального аналізу розгляду адаптації. Суб'єктивно успішна адаптація людини в певному середовищі може не відповідати її адаптованості для суспільства загалом. Адапованість в одній сфері життя не означає благополуччя існування в іншій. На думку психологів еволюціоністів, психіка людини до умов сучасного життя зовсім не адаптована, у ній постійно відбуваються еволюційні процеси. Психіка людини добре адаптована до тих проблем, які розв'язували наші предки в кам'яному віці (Дж. Палмер, Л. Палмер).

Проблема адаптації досліджується науковцями досить широко як у зарубіжній (З. Фройд, А. Адлер, К. Роджерс, А. Маслоу, Г. Сельє, В. Франкл, Х. Хартман, Е. Еріксон та ін.), так і у вітчизняній психології (Б. Ананьєв, П. Анохін, Л. Виготський, О. Леонтєв, Л. Молодцова, В. Хорощко, А. Реан, С. Рубінштейн, А. Петровський та ін.).

Термін «адаптація» (походить від латинського *adapto*– «пристосування») – пристосування живого організму до динамічних умов зовнішнього і внутрішнього середовища. Спрямована на збереження і підтримання гомеостазу [1].

А. Сіомічев під соціально-психологічною адаптованістю розуміє ступінь відповідності психологічних можливостей людини вимогам діяльності в заданих умовах [2]. А. Петровський визначає процес соціально-психологічної

адаптації як особливий вид взаємодії особистості з соціумом, у ході якого узгоджуються очікування учасників цієї взаємодії. М. Величко характеризує соціально-психологічну адаптацію як процес долання проблемних ситуацій особистістю, під час якого вона використовує набуті на попередніх етапах розвитку навички соціалізації.

Інтегральними критеріями адаптованості вчені пропонують також розглядати стан здоров'я, тривалість активного життя людини (В. Ананьєв), стан розумової працездатності (В. Кондратова), сформованість продуктивного копінгу (Н. Веселова), досягнення моральної зрілості особистості (М. Бобнєва), рівень наявного й перспективного задоволення актуалізованих потреб (А. Кузнецов), гармонійність структури особистості (А. Алдашева, Н. Колизаєва), психічну рівновагу (І. Дерманова, А. Жмириков), адекватність суб'єктивної картини світу реальному його стану (В. Очеретяний), ступінь реалізації внутрішньоособистісного потенціалу (А. Жмириков). Можливим критерієм адаптованості останнім часом вважають емоційну стійкість, рівень емоційного інтелекту (Т. Посохова, Е. Носенко).

У цілому аналіз літератури, наукових досліджень дозволяє зробити такі висновки: здатність до адаптації формується протягом усього життя, але особливо активно в підлітковому та юнацькому віці, у період найбільших змін і формування особистості. Юнацький вік визнаний особливо значущим для формування адаптаційних здібностей.

Список літератури

1. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. – К.: «Академвидав», 2006. – 424 с.
2. Сиомичев А. В. Психологические особенности адаптации студентов в сфере познания и общения в Вузе / А. В. Сиомичев. – автор. канд. псих. наук. – Л., 1985. – 17 с.
3. Фурман А. В. Умови успішності адаптації учнів до середньої ланки загальноосвітньої школи в системі позакласної диференціації / А. В. Фурман // Психологія. Республ. наук.-метод. збірник. – 1992. –№ 38. – С. 63-73.

Адріана Токар

Науковий керівник – асист. Немцова Л.О.

Знаменний розпів, його місце у богослужінні церков Буковини

Знаменний розпів – основний розпів монодійної (одноголосної) хорової музики XI – XVII ст. Свою назву отримав від загального найменування знаків запису – знамен. Джерелом для знаменної нотації слугувала пізньо-візантійська («Coislin») нотація. З візантійської практики було взято й принцип організації музичного матеріалу – систему осмогласся. Мелодика знаменного розпіву ґрунтується на обіходному звукоряді, відрізняється плавністю, урівноваженістю хвилеподібних ліній; респонсорний спів (лат. *responso* – відповідаю) – перекличка соліста або читця з хором [1, с. 142].

Ось що говорив майже півстоліття назад про одноголосний знаменний розпів Л.Парійський: «Знаменний розпів не тільки у всьому відповідає приписам церковного уставу, але багато в чому пояснює, доповнює і розвиває його....Знаменний розпів ніколи не прагне бути над текстом, навпаки, він прагне бути фоном, методом до посилення думки тексту...Взагалі знаменні мелодії по простоті, серйозності, строгості, правдивості почуття, відсутності пустого сентименталізму, згідно з церковним уставом відповідають усім вимогам, що пред'являються церковному співу.»

Одноголосний спів воістину оздоровлює духовну атмосферу на кліросі (місце, на якому під час богослужіння знаходяться півчі і читці), створює сприятливу атмосферу для молитви. Достатньо двох-трьох добре читаючих ноти півчих, щоб хор співав одразу з листа, без попередніх співанок. Взагалі спів в унісон характерний взаємною підтримкою і взаємовиручкою, що сприяє загальному духу дружелюбності та взаємної приязні (при партесному співі сусідній співак часто – конкурент). Сильний, досвідчений співак веде і підтримує слабких, менш досвідчених і менш грамотних. І звісно, краса, строгість і величність знаменного розпіву достойно оцінюється співаками [2, с. 52].

Основне сенсове значення слова «унісон» - єдність, згода. Слово «єдність» дуже близьке віруючим - Євангеліє, апостольські послання пронизані закликом до єдності віри, єдності духу, єднання з Богом [2, с. 48].

Осмоглася, з древніх часів стало уставною основою богослужбового співу, що утворює всередині річного кола богослужіння ряд послідовних циклів, стовпів, що складаються з восьми тижнів. При нерозривному зв'язку і єдності наспівів у системі знаменного осмоглася кожен з восьми гласів володіє не тільки своїм ладово-інтонаційним строем і сукупністю характерних для нього мелодичних послівок, але і властивому йому духовному, благодатному впливу, іншими словами, - це вісім образів молитви [2, с. 10].

Могутність традиції народного співу ще в період Київської Русі мала величезний вплив на церковно-музичний побут, в якому внаслідок цього відбувалися докорінні зміни: виникав новий мелодико-інтонаційний склад, формувався самобутній стиль виконання.

Безперечно, все це сприяло появі нових розспівів у церковному обряді, збагаченню монодичної церковної музики і форм хорового співу.

Отже, досягши апогею у серед. XVII ст., знаменний розспів завершив цикл свого розвитку, залишившись вищим проявом церковної співацької творчості. Те, що до початку XVI століття ним було розспіване все коло богослужбових піснеспівів, не могло знецінитись.

Практика осмиглася та знаменний розспів перекладений на ноти і тепер звучить у багатьох православних храмах України, зокрема Буковини.

Список літератури

1. Гарднер И. А. Богослужбное пение Русской Православной Церкви: в 2 т. Москва: ПСТБИ, 2004. Т.1. 602 с.
2. Кутузов Б.П. Знаменный распев – поющее богословие. Сборник статей. Изд. 2-е., дополненное и переработанное. – М., 2009. – 416 с.
3. О.В. Сердюк, О.В. Уманець, Т.О. Слюсаренко. Українська музична культура: від джерел до сьогодення (Навч. Монографія) . – Х: Основа, 2002. – 400 с.

Анастасія Толкач

Науковий керівник – доц. Канівець Т.М.

Фактори формування самооцінки у дітей підліткового віку

Підлітковий вік є першим перехідним періодом від дитинства до зрілості. Це найбільш відповідальний період тому, що на даному етапі розвитку формуються соціальні настанови, ставлення до людей, до суспільства, до самого себе [3].

Самооцінка особистості – важливий аспект у житті будь-якої людини. У підлітковому віці самооцінка дітей стосується переважно основних моральних якостей: доброти, честі, справедливості тощо [1].

Проблемами формування самооцінки в підлітковому віці в різні роки займалися такі науковці : Б. Г. Ананьєв, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, Е. Еріксон, А. Н. Леонтьєв, А. В. Мудрик, А. В. Петровський, С. Л. Рубінштейн, Е. Фромм, Т. А. Чеснокова, К. Г. Юнг та інші [2].

Важливим фактором розвитку правильної самооцінки є сприятливе середовище серед ровесників, позиція позитивної рівноваги у стосунках, активна участь у громадському житті класу, групи, належна успішність.[4].

За відповідністю реаліям самооцінка може бути адекватною і неадекватною. Неадекватна самооцінка, у свою чергу, поділяється на завищену і занижену. Дуже завищена, як і дуже занижена, самооцінка здатна спричинити внутрішні конфлікти особистості. Завищена самооцінка часто викликає протидію оточуючих, що породжує озлобленість, підозрілість, агресію і призводить до розриву міжособистісних стосунків. Дуже низька самооцінка зумовлює розвиток комплексу неповноцінності, стійкої невпевненості в собі, тривожності, безініціативності [3].

Самооцінка може бути і заниженою, тобто нижче реальних можливостей особистості. Зазвичай це призводить до невпевненості в собі, неможливості реалізувати свої здібності. Низька самооцінка може призвести до виникнення багатьох комплексів.

Занадто висока або занадто низька самооцінки порушують процес саморегуляції, спотворюють самоконтроль. Особливо

помітно це виявляється в спілкуванні, де підлітки із завищеною і заниженою самооцінкою стають джерелом конфліктів [3].

На її формування певною мірою впливають думки, оцінки інших людей, деякі (досить хаотичні) психологічні знання, одержані людиною. Але визначальними в формуванні самооцінки є такі *фактори*:

По-перше, реальні успіхи, досягнення в діяльності людини;

По-друге, самооцінку визначає рівень вимог, що їх людина висуває до себе.

Саме від рівня вимог, від того, на що людина вважає себе здатною, чого вона вважає за можливе досягти, найбільше залежить самооцінка особистості.

Із самооцінкою тісно пов'язаний рівень домагань, спрямованих на майбутню діяльність підлітків, а також впливає визнання його можливостей як значущими іншими, так і собою.

Австрійський психолог Фрідріх Хоппе (1899-1976) зазначає: «Рівень домагань зумовлений такими двома протилежними тенденціями: підтримка свого «Я», своєї самооцінки на максимально високому рівні, прагнення досягти успіху; зниження своїх домагань, бажання уникнути невдачі, щоб не зашкодити самооцінці» [5].

Отже, саме в підлітковому віці починає розвиватися справжня самооцінка – оцінка людиною самого себе з переважною опорою на критерії свого внутрішнього світу, зумовлені власним «Я».

Список літератури

1. Абдюкова Н.В. Психологічні особливості соціалізації сучасного підлітка: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.05 / Прикарпатський ун-т. ім. В. Стефаника. - Івано-Франківськ, 2000. – 20 с.
2. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности. – М.: Наука, 2010. – 336 с.
3. Власова Л. С. Педагогічна психологія: навч. посіб. – Київ: в-во Либідь, 2005 – 399 с.
4. Елисеев О. П. Практикум по психологии личности. – СПб, Питер, 2000. – 554 с.
5. Петровский А. В., Ярошевский М. Г. Психология. – М., 2001. – 368с.

Молодь як об'єкт соціального захисту

Автором розглянено молодіжну спільноту як особливу категорію населення, виокремлено основні підходи до визначення проблем молоді, проаналізовано державну молодіжну політику в умовах Євроінтеграції.

У сучасних умовах становлення України питання соціального захисту молоді набуває особливого значення. Українське суспільство переживає процес трансформації у зв'язку з соціально-економічними та політичними змінами. Вагома роль у перебігу і завершенні цих трансформацій покладається на молоде покоління. Тому молодь як одна із вразливих категорій населення потребує соціальної підтримки та захисту з боку держави, ефективної реалізації молодіжної політики, впровадження нових молодіжних програм та інноваційних технологій розвитку суспільства.

Інтеграція України в Європейський союз доводить, що дослідження проблем молоді та її соціального захисту є досить актуальним, адже в період політичних дискусій, трансформації соціально-економічних процесів, молодь виступає як одна з найменш забезпечених категорій населення країни, тому потрібно створювати умови для самореалізації молоді на державному рівні та залучення в процеси перебудови нашої незалежної України.

Проблеми молоді неодноразово ставали в тій чи іншій мірі предметом вивчення багатьох учених, зокрема: І.З.Зверева, Г.М. Лактіонова, Ю.О.Тарабукін, А.Й. Капська, О.В. Безпалько.

Сучасна молодь – це категорія українського суспільства, яка постійно пристосовується до різних умов існування в суспільних, економічних, політичних трансформацій суспільства, що перешкоджає успішній соціалізації та соціальній активності молоді. Люди молодого віку стикаються зі складними життєвими обставинами, до яких не готові. Поряд з цим існують проблеми, які пов'язані зі змінами у країнах, які мають свій відбиток у житті молодої людини: побудові сімейних

відносин, взаєморозуміння тощо. Зважаючи на ці та інші фактори, молоде покоління перебуває не тільки в економічній кризі, але і в умовах психологічного дискомфорту та соціальної напруги [1].

Тому молодь є однією із найвразливіших категорій населення, що потребує соціальної підтримки та захисту з боку держави.

На сучасному етапі розвитку України у молоді є ряд соціальних проблем, які потребують негайного розв'язання, основні з яких: низький рівень життя, безробіття і значна економічна та соціальна залежність від батьків; шлюбно-сімейні проблеми; низька народжуваність; матеріальна незабезпеченість, відсутність умов для поліпшення житлових умов [2].

Тому із пріоритетних завдань органів державної влади щодо забезпечення розвитку економіки, відкритого суспільства, інтеграції України до світової спільноти є вдосконалення роботи з основних напрямів реалізації державної молодіжної політики та забезпечення повноцінної роботи з молоддю [3].

Отже, питання соціального захисту молоді в умовах економічної та політичної нестабільності, що склалися в нашій країні на сучасному етапі розвитку, першочергове.

Список літератури

1. Агєєва О.Л. Характеристика соціально-політичного самопочуття української молоді як окремого соціально-демографічного прошарку в контексті державної молодіжної політики / О.Л.Агєєва // Науковий вісник. - 2-11. - №1. - С.105 - 110.

2. Коваль Г. Актуальні проблеми молоді України / Ганна Коваль // Електронний ресурс: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-2/doc/5/02.pdf>

3. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / За ред.Е.М.Лібанової. - К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, 2010. - 248 с.

Марина Унгурян

Науковий керівник – доц. Постевка Г.І.

Особливості формування сценічного образу майбутнього естрадного виконавця

Сценічний образ - процес інтеграції вокального, акторського та хореографічного мистецтва. Зміст даного поняття включає в себе використання творчого підходу для вдосконалення вокально-сценічних, індивідуально-особистісних та професійних якостей. На формування сценічного образу звертали увагу такі видатні педагоги, співаки та режисери: Б. Гнидь, О. Образцова, М. Каллас, Н. Сац, І. Богачьова та інші.

Мета статті: охарактеризувати поняття сценічного образу естрадного виконавця в контексті естрадного мистецтва.

Особливість формування сценічного образу полягає в активній мисленнєвій діяльності вокаліста, глибокому проникненні виконавця у сценічний образ та реалізації його засобами вокальної техніки, міміки, жестів тощо. Створення сценічного образу припускає динамічне злиття уявного персонажу із психофізичним станом естрадного виконавця.

Сценічний образ - категорія естетична. Її ми розуміємо як конкретні чи узагальнені сцени життя, природи, створені виконавцем за допомогою уяви, асоціативного бачення тощо, які мають певну естетичну цінність. Сценічний образ виконавця народжується в результаті складного процесу - одночасного «озвучення» вокального твору й акторського втілення яскраво виражених особистісних якостей персонажа. Оскільки зовнішня характерність героя вокального твору не завжди збігається з рисами самого виконавця, тому створення сценічного образу здійснюється за формулою «стати іншим, залишаючись самим собою», дотримання якої призводить до досконалого втілення виконавця в образ. Тільки після цього можна говорити про створення нового живого характеру.

Видатний режисер, музикознавець В. Ванслов головним завданням естрадного виконавця визначив створення вокально-сценічного образу, який правильно розкриває музичний образ твору і виражає думку й творчі переживання.

Трактування вокально-сценічного образу значною мірою залежить від жанрово - стильових ознак твору, які виявляються в характерних рисах персонажа. Формування сценічного образу передбачає необхідність об'єднання таких сфер, як музика, театр та хореографія. Для того щоб відтворити характер виконуваної композиції, виконавцю необхідні власне «прочитання» авторського задуму, розуміння дійсності, зображеної у творі, своє ставлення до сьогодення.

Б. Покровський вважав, що той «...повинен пластично, усім тілом відчувати музику, оскільки жест, поступ, будь-який рух виконавця є відлунням музичної інтонації». Він неодноразово говорив про неможливість створення вокально-сценічного образу поза сценічною дією і сценічною формою, якої надає їй режисер. Головною умовою створення виконавського синтезу в комплексі «музика - вокал - рух - дія» Б. Покровський уважав систематичні тренування виконавця зі сценічного руху, пластики, танцю для його органічного існування в музиці, втілення сценічного образу [2].

Загалом специфіка створення сценічного образу у вокально-виконавському мистецтві полягає в обов'язковій ідейно-художній цілісності та синтезі усіх його складових: мови, музики, акторської гри, хореографії, оформлення та драматургії. Створюючи сценічні образи, виконавець висловлює своє ставлення до світу, що його оточує, відповідно до власних естетичних, духовних, моральних ідеалів, залежно від власного життєвого досвіду та особливостей світосприйняття. Значну роль у цьому процесі відіграють професійність, компетентність та усебічний розвиток виконавця.

Список літератури:

1. Хомутова Л. Г. Создание художественного вокально-сценического образа метод. пособие для певцов / Л. Г. Хомутова. - Дніпропетровськ: Пороги, 1995. - 50 с.
2. Покровский Б. Размышления / Б. Покровский. - М.: Искусство, 1989.- 288 с.

Соціально-педагогічна корекція взаємин батьків і дітей із сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах

Чимала кількість українських сімей сьогодні потребує соціально-психологічної допомоги через проблеми які виникають між членами сім'ї, так і між сім'єю та її зовнішнім оточенням. Зростання кількості сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, зумовлено збільшенням числа малозабезпечених сімей, міграцією у тому числі за межі держави, погіршення стану здоров'я населення, зміною традиційних ролей в сім'ї, особливо жінок, зростанням кількості розлучень, неповних сімей, насилля в сім'ї тощо. У "Словнику-довіднику для соціальних працівників та соціальних педагогів", розробленому в центрі соціальних служб для молоді наводиться визначення неблагополучної сім'ї як такої, що в силу об'єктивних або суб'єктивних причин втратила свої виховні можливості, внаслідок чого в ній складаються несприятливі умови для виховання дитини [1].

У соціальній роботі з неблагополучною сім'єю пріоритетом має стати збереження цілісності сім'ї, захист її прав у суспільстві і прав членів сім'ї у родині. Це може бути здійснено як через примусові заходи юридичного характеру, так і через створення умов для подолання сім'єю причин і наслідків свого неблагополуччя самостійно чи за допомогою фахівців (педагогів, психологів, медиків, соціальних працівників).

Отже, завданнями соціального педагога у роботі з неблагополучною сім'єю є: виявлення випадків порушення прав людини в сім'ї; причин неблагополуччя, інформування про них органів влади; профілактика девіантної поведінки в сім'ї та суспільстві, рецидивів порушення прав членів сім'ї у родині та суспільстві; пропагування ідеальної моделі сімейного життя, здорового способу життя, статеве виховання; правова і психолого-педагогічна просвіта населення з питань сім'ї та шлюбу, прав людини; організація предметного спілкування

членів неблагополучних сімей між собою, з іншими сім'ями для подолання причин неблагополуччя; різноманітна допомога в організації життєдіяльності сім'ї, створенні нормальних умов для її життєдіяльності; самореалізації і розвитку її членів. Ця допомога передбачає визнання прав сім'ї у суспільстві, прав людини в сім'ї, обов'язків членів сім'ї один щодо одного, функцій сім'ї у суспільстві, визнання сім'ї соціальною системою [2].

Ефективність соціальної роботи з сім'ями (особами), які опинилися у складних життєвих обставинах, багато у чому залежить від правильного вибору форм і методів роботи з ними.

Форма соціально-педагогічної роботи – спосіб організації діяльності соціального працівника/ фахівця із соціальної роботи з сім'єю (особою), що опинилася у складних життєвих обставинах. Ознаки форм роботи: функціональність, структурність, інтегративність [2]

Методами можуть стати: бесіди, інтерв'ю, спостереження, вивчення продуктів життєдіяльності, анкетування, опитування.

Ми намагалися поєднати форми і методи роботи з неблагополучною родиною у комплексну корекційно-реабілітаційну програму роботи з підлітками та їх батьками. Розроблена нами програма зорієнтована на роботу у групах і індивідуально з кожною родиною. Вона передбачає формування сприятливого емоційного і духовного клімату у родинах, активізації потенціалу родини на вирішення її проблем, знайомство батьків з психологією дитини, її анатомо-фізіологічним розвитком. Провідна форма занять тренінгова. Вважаємо, що саме ця форма дозволяє оптимально розкритися особистості, проявити справжні почуття і поведінку. Апробація програми є перспективою подальших досліджень.

Список літератури

1. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг. ред. Капської А. Й., Пін-чук І. М., Толстоухової С. В. — К.: 2000. — 260 с..
2. Трубавіна І. М. Соціальний супровід неблагополучної сім'ї. Науково-методичні матеріали. Київ: ДЦССМ, 2003. 86 с.

Сніжана Фундитус

Науковий керівник – асист. Душкевич М.М.

Психологічна характеристика феномену «навченої безпорадності»

На сучасному етапі люди зустрічаються з досить поширеним явищем – безпорадністю. Даний феномен торкається різноманітних сфер життя: навчання, професії, стосунків у сім'ї й часто стає причиною різних форм дезадаптивної поведінки.

У такому стані у людини блокується можливість впливати на ситуацію, у неї виникає відчуття безнадії та апатії.

Дослідженням навченої безпорадності займалися такі науковці, як: М. Селігман, Д. Хірто, С. Майер, Т. Гордєєва, Д. Циринг. Уперше дослідженням даного феномену зайнялися Мартін Селігман і Стівен Маєр. За допомогою серій власних експериментів учені виявили, як саме виникає навчена безпорадність, як впливає на життя та як функціонує [5].

Досліджено, що навчену безпорадність прийнято називати: *набутою*, *завченою* або *придбаною* безпорадністю. На даний момент існує багато визначень цього феномену, одне із яких пропонує А. В. Петровський та М. Г. Ярошевський: «Навчена безпорадність» – це стан, який виникає у людини або тварин після більш-менш тривалого аверсивного впливу, уникнути якого не вдається. У людини вивчена безпорадність проявляється емоційними розладами (депресія або невротична тривога); на цьому тлі можливе виникнення психосоматичних розладів [6].

Психолог Д.А. Циринг розглядає безпорадність ситуативну й особистісну та пропонує такі визначення: «Ситуативна безпорадність» – це тимчасова реакція на ті чи інші не підконтрольні людині події. «Особистісна безпорадність» – це стійка мотиваційна характеристика людини, що формується в процесі розвитку під впливом взаємин з оточуючими. Також Д.А. Циринг створила структуру особистісної безпорадності, яка охоплює вольову, емоційну, когнітивну та емоційну складові [3; 4, с.176-180].

Дослідження німецького вченого Юліуса Куля показали, що навчена безпорадність виробляється, якщо людина переконується, що ситуація, яка її не влаштовує, не залежить від її поведінки.

Тобто людина вважає, що у всіх ситуаціях винна тільки вона сама. Успіх, що з нею трапляється – це звичайна випадковість, а її особистісні характеристики не мають при цьому жодного значення [6].

Передумовами і зовнішніми чинниками формування навченої безпорадності можуть виступати такі фактори: досвід переживання несприятливих подій; спостереження ситуацій, в яких люди залишалися безпорадними; або ж відсутність самостійності в дитинстві, готовність батьків робити все замість дитини. Мартін Селігман, досліджуючи феномен навченої безпорадності, зазначив, що вона формується до восьми років і, сформована в дитинстві, вона залишається на все життя. Важливим фактором, що сприяє формуванню навченої безпорадності дитини, є батьківське ставлення [1; 2, с.368].

Список літератури

1. Ильин Е. П. Работа и личность. Трудоголизм, перфекционизм, лень. М.: Питер. 2011.
2. Селигман М. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни. М., «София», 2006. 368 с.
3. Циринг Д.А. Психология выученной беспомощности: учеб.пособие. М.: Академия, 2005. 120 с.
4. Циринг Д.А. Структура личностной беспомощности: постановка проблемы. *Вестник Южно-Уральского государственного университета*. 2005. № 15 (55). С. 176–180.
5. Chang, EC, Sanna, LJ. Effectiveness and psychological correction in the adult generations: is pessimistic explanatory style still relevant? *Personality and individual differences*. 2007; 43: 1149–1159.
6. Christensen, AJ, Martin, R, & Smyth, JM. *Encyclopedia of Psychology of Health*. New York: Springer Science & Business Media. 2014.

Методика проведення рухливих ігор в умовах пришкільного оздоровчого табору

Специфіка організації діяльності в пришкільному оздоровчому таборі полягає в широкому використанні рухливих ігор в умовах відпочинкового канікулярного періоду дітей молодшого шкільного віку. Вони застосовуються для оздоровлення, вдосконалення й закріплення навичок і якостей, які необхідні дітям молодшого шкільного віку для загального фізичного розвитку. Умови в пришкільному таборі особливо сприятливі для самостійного використання улюблених дітьми рухливих ігор, а також ігор під керівництвом вожатих.

Гра як елемент культури – історично сформоване соціальне явище, особливий вид діяльності, властивий людині. *Рухлива гра* – комплексне поняття, воно охоплює представлення про численні різноманітні ігри, які складаються з рухів. Серед них розрізняють власне рухливі (основні, елементарні) ігри і спортивні ігри (більш складні, оскільки вимагають певної фізичної підготовки учасників) (І. Бех, 2009).

Форми організації *рухливих ігор у пришкільному оздоровчому таборі* різноманітні. Ігри планують з урахуванням розпорядку режиму табірної дня разом з іншими заняттями. Вони проводяться під час ранкової зарядки (під керівництвом інструкторів фізичної культури), на зборах загонів, як окремі заходи між кількома загонами в таборі (під керівництвом вожатих, педагогів та інструкторів фізичної культури) та самостійно за ініціативою дітей. Рухливі та спортивні ігри входять до програми спортивних змагань у формі «Веселих стартів», «Дня захисту дітей» та інших, проводяться й як самостійні зустрічі між командами на святах, між загонами пришкільного оздоровчого табору.

Суттєве значення має використання ігор у пришкільному оздоровчому таборі ігри, які складно або неможливо проводити в місті. Особливо цінні ігри на свіжому повітрі під час

прогулянок, екскурсій, походів, так як вони мають велике виховне і освітнє значення. Такі ігри потребують тривалого часу для їх проведення; іноді гра займає майже весь день.

В оздоровчому таборі на святах, біля «вогнища» часто проводяться ігри під музику (гітара, баян, акордеон) разом з танцями і піснями. Вони обов'язково включаються в загально-табірні свята відкриття і закриття пришкільного оздоровчого табору (Л. Біленкова, 2019).

Дуже популярні серед дітей різноманітні індивідуальні та групові ігри з довгою і короткою скакалкою, з малими м'ячами, з обручами, з кільцями та іншими предметами. Можна організувати ігри-атракціони: «Накидання кілець на кілки», «Вертіння обручів», «Влучання палицею в ціль», «Флешмоб», «Квест», як аматорське спортивно-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами.

Рухливі ігри рекомендується проводити регулярно в умовах пришкільного оздоровчого табору. У цьому випадку діти молодшого шкільного віку міцно засвоюють окремі ігри й вчаться грати організовано і самостійно. Засвоєні ігри вони проводять на подвір'ї, на майданчиках, вдома і залучають до них своїх товаришів (І. Бех, 2009).

Отже, рухливі ігри мають дуже велике значення в житті і діяльності дитини молодшого шкільного віку їх необхідно широко використовувати з метою оздоровлення та фізичного розвитку в умовах пришкільного оздоровчого табору, адже вони розкривають багато можливостей виховання товариської згуртованості, почуття колективізму, дружби, свідомої дисципліни.

Список літератури

1. Бех І. С. Кириленко, Т. Косарева (2009). Методичні рекомендації організації літнього оздоровлення дітей. Позакласний час. № 9-10. С. 39-63.
2. Біленкова Л. (2019). Педагогічна практика в пришкільних оздоровчих таборах початкової школи: навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. 104 с.

Наталія Хопіна

Науковий керівник – доцент Олена Лісова

Психологічні особливості проявів синдрому емоційного вигорання у викладачів ЗВО

Активна міжособистісна взаємодія, підвищена інтелектуальна й емоційна напруженість і включеність у трудовий процес, необхідність ефективно суміщати багато різних видів діяльності (науково-дослідницьку, викладацьку, виховну, методичну, організаційну тощо) і при цьому невисокий рівень соціального визнання і престижу – саме через насиченість такими факторами викладацька діяльність є доволі стресогенною. Одним з наслідків переживання хронічного професійного стресу для викладача ЗВО може стати синдром емоційного вигорання (СЕВ).

Актуальність дослідження СЕВ серед викладачів ЗВО зумовлюється тим, що від стану психологічного благополуччя викладача залежить ефективність його виховного впливу на студентів і якість всього освітнього процесу.

Дослідженням синдрому емоційного вигорання займалось багато зарубіжних і вітчизняних дослідників, зокрема Н.G.Freudenberg, Н.Кунарру, Б.Пелман та С.Хартман, Е.Maher, К.Маслач, С.Джексон, В.В.Бойко, Н.С.Водоп'янова, О.С.Старченкова, А.К.Маркова, Н.В.Грішина, В.Е.Орел, Т.Н.Ронгінська, Дж. Карулл, У.Уайт та інші.

Існують різні визначення «емоційного вигорання», однак у найбільш загальному вигляді воно розглядається як відповідна реакція на тривалі професійні стреси міжособистісних комунікацій, що складається із трьох компонентів: емоційне виснаження, деперсоналізація й редукція персональних досягнень [1, с. 15].

Б.Пелман і С.Хартман, узагальнивши численні визначення зазначеного поняття, виокремили його основні симптоми: емоційне та фізичне знесилання, деперсоналізація, знижена робоча продуктивність [2, с. 639].

В.Бойко до симптомів СЕВ відносить такі: симптом «незадоволеності собою»; симптом «загнаності у клітку»; симптом «редукція професійних обов'язків»; симптом «емоційна

відчуженість»; симптом «особистісна відстороненість /деперсоналізація».

У вітчизняній літературі переважно розрізняють 3 фази формування синдрому вигорання: фаза напруження, фаза резистенції, фаза виснаження.

В.Бойко виділяє ряд зовнішніх і внутрішніх факторів, що провокують «емоційне вигорання». Зовнішні фактори, куди відносяться умови матеріального середовища, зміст роботи і соціально-психологічні умови діяльності, найбільш представлені у дослідженнях «вигорання». До внутрішніх факторів В.Бойко відносить схильність до емоційної ригідності, слабка мотивація емоційної віддачі у професійній діяльності, етичні дефекти і дезорієнтація особистості.

Основні фактори, що впливають на формування синдрому професійного вигорання у викладачів ЗВО: особистісний фактор (надмірна схильність до співчуття, ідеалістичне ставлення до роботи, нестійкість); рольовий фактор проявляється в рольовій конфліктності й рольовій невизначеності; організаційний фактор (байдужість до своїх обов'язків, що позначається на роботі, дегуманізація у формі негативізму як до студентів, так і до колег, відчуття власної професійної неспроможності, незадоволеність роботою) [3, с. 21-28].

Отже, для того, щоб особистість педагога залишалася цілісною, гармонійною, щоб вона могла навчати творчо й успішно, необхідне і дуже важливе дослідження та попередження розвитку СЕВ, а також напрацювання ефективних методів його подолання. У цьому сенсі надзвичайно важливий напрямок формування у викладачів ЗВО навичок психогігієни у повсякденному житті.

Список літератури

1. Никифоров Г. С. Психология здоровья: Учебное пособие. – СПб.: Речь, 2002. – 256 с.
2. Психология менеджмента: Учебник для вузов/Под ред. Г.С.Никифорова. – СПб.: Питер, 2004. – 639 с.
3. Кошечко Н. Профілактика синдрому «емоційного професійного вигорання» викладача ВНЗ / Н. Кошечко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка. – 2016. – Вип. 1. – С. 21-28.

Самоефективність як чинник успішного становлення фахівця з соціальної роботи

Становлення особистості фахівця з соціальної роботи становить багаторівневий соціально-психологічний феномен, що характеризує складний, неперервний процес активної взаємодії особистості та професійного середовища і зумовлює самовизначення, самовдосконалення, саморозвиток і самореалізацію у професійній діяльності [1, с. 260].

Важливим показником успішності становлення особистості у професійній сфері виступає самоефективність як особистісна характеристика, що переважно проявляється через прийняття відповідальності за соціальні наслідки своєї поведінки, а також віру у власну спроможність вирішувати поставлені завдання й долати труднощі, базується на ідеях позитивної природи людини та її моральних ідеалів, що є вкрай необхідним для сучасного українського суспільства [3].

Поняття «самоефективність» характеризує особистість як успішну, цілеспрямовану, здатну адекватно оцінювати власні здібності і максимально їх використовувати [2]. Уміння фахівців з соціальної роботи усвідомлювати власні здібності, моделювати поведінку відповідно до ситуацій чи завдань, змінюватися згідно власного бачення самої себе, адаптуватись, вдосконалюватись, розвиватись і функціонувати у сфері соціальної роботи та суспільстві загалом, розвиває власну самоефективність і впливає на продуктивність та якість нашого життя: оцінювання власної ефективності, розширення чи обмеження можливостей вибору діяльності; зусилля, які варто прикласти з метою подолання проблем і перешкод; наполегливість і цілеспрямованість у вирішенні завдань (А. Брушлинский, М. Гайдар, В. Лук'яненко, Т. Титаренко, Д. Шапошник, О. Bondarchuk, М. Sherer, Т. Urdan та ін.).

На думку В. Москаленко, чим особистість більш упевнена у собі, у власних здібностях і можливостях, тим наполегливішою вона буде у професійній діяльності, тим більше буде докладати

зусиль до виконання поставлених завдань, ніж невпевнений фахівець, котрий сумнівається у власних силах тощо. Адже тільки впевнений працівник готовий до кардинального вирішення проблем, кризових ситуацій, здатний вдосконалювати власний досвід, компетентність, самооцінку власної ефективності, прагнути до самореалізації, саморозкриття у професійній діяльності, самотворення, що породжує нові знання про власні можливості щодо професійної самореалізації [2, с. 165-170].

Успішне становлення у професійній сфері потребує від фахівця з соціальної роботи поєднання теорії і практики на підґрунті міждисциплінарного підходу, а також опанування інноваційних методів професійної діяльності щодо успішного вирішення соціальних проблем, спираючись на майстерність спілкування й співробітництва з різними категоріями населення, прагнення досягнути цілісного розвитку власної особистості та діяльності, набути професіоналізму, досягнути майстерності у роботі.

Отже, розвиток самоефективності особистості фахівця з соціальної роботи протягом професійного становлення є складним і тривалим процесом формування оцінки власної ефективності у професійній діяльності, почуття власної професійної компетентності, форми поведінки, афективної сфери тощо

Список літератури

1. Балахтар В. В. Психологія становлення особистості фахівця з соціальної роботи. – Дис. ... докт. психол. наук за спец. 19.00.05 – «соціальна психологія; психологія соціальної роботи». – Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2019. – 595 с.
2. Балахтар, В. В. Самоефективність як індикатор становлення особистості фахівця з соціальної роботи як професіонала / В. В. Балахтар // Молодий учений. – №9(61). – С. 165-170.
3. Кривська О. В. Мотиваційні чинники професійної самоефективності особистості. Дис. ... канд. психол. наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології (053 – Психологія). – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2018. – 213 с.
4. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу. – Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 448 с.

Цзянь Тяньюй
Науковий керівник –доц. Софроній З.В.

Передумови становлення вокально-хорового мистецтва на Буковині

У сучасних умовах глобалізації світового простору активізуються інтеграційні процеси, налагоджується діалог між Західною і Східною Цивілізаціями, взаємний обмін та збагачення культурного простору. У даному контексті світове хорове мистецтво набуває значущості як соціокультурний феномен всесвітнього масштабу.

Україна здавна славиться своїми традиціями хорового співу і підготовки фахівців – керівників хорових колективів. Наукові дослідження джерел багатой української хорової культури (Іванов В., Корнішева Т., Мартинюк А.) свідчать про унікальність українського вокально-хорового мистецтва. Буковинський край є регіоном, хорове мистецтво якого справило значний вплив на становлення мистецької освіти сьогодення. Це пояснює інтерес студентської молоді Китаю до вивчення традицій хорового співу і диригентсько-хорової освіти Буковини.

Окремі питання музичної культури Буковини висвітлені в працях Демочко К., Залуцького О., Кушніренко О., Ярошенко І. Актуальності набуває висвітлення передумов становлення вокально-хорового мистецтва на Буковині.

Джерела вокально-хорового мистецтва Буковини пов'язані із релігійно-духовною практикою і світським музикуванням. Суттєвим фактором розвитку національної хорової культури є вплив чинників суспільно-політичного характеру. Натомість, дієвими факторами розвитку національного хорового мистецтва на Буковині в австрійській період є поява низки українських мистецьких товариств: «Руська бесіда», «Руське літературно-драматичне товариство», «Буковинський боян», які займались активним пропагуванням українського хорового і театрального мистецтва. Філії «Буковинського бояна» функціонували у Вижниці, Заставні, Кіцмані, Садгорі. Хорові колективи в кожній

філії пропагували творчість українських композиторів Вахнянина А., Вербицького М., Воробкевича С., Матюка В., Колесси Ф., Лисенка М. [1, с.161].

Розвиток вокально-хорового мистецтва на Буковині зумовлений упровадженням занять співу та хорової грамоти у школи Західної України. Посібники для шкіл містять український музичний матеріал. Зокрема, автором одного з них став Воробкевич С. – громадський діяч, композитор, письменник, який зробив великий внесок у розвиток хорового мистецтва Буковини. Творча обдарованість Воробкевича як композитора, поета, автора хорових творів, вплинула на те, що біля половини його хорів (200) написані на власну поезію під псевдонімом Данило Млака.

Воробкевич С. був не лише педагогом, композитором і громадським діячем, а й керівником хорів. Як довголітній диригент-практик він відіграв важливу роль у розвитку хорового мистецтва Буковини. Митець сприяв організації хорових гуртків у багатьох містах і селах Буковини, в яких широко запроваджували багатоголосний спів [2, с.186].

Значний вплив на розвиток вокально-хорового мистецтва Буковини мала композиторська творчість і хормейстерська діяльність Мандичевського Є., Порумбеску Ч., Бажанського П.

Отже, формування національного вокально-хорового мистецтва Буковини пов'язане з активізацією культурного життя краю, появою літературно-мистецьких товариств, хоровою творчістю Воробкевича С., Бажанського П., Мандичевського Є., Порумбеску Ч., що стало передумовою становлення національного українського хорового мистецтва.

Список літератури

1. Залуцький О. Творчо-мистецька діяльність Сидора Воробкевича у контексті національно-культурного життя Буковини другої половини ХІХ століття. *Краєзнавство*. 2013. № 3. С. 158–164.
2. Кушніренко О. Андрій Кушніренко – дослідник музичної спадщини Сидора Воробкевича. *Вісник Львівського університету*. Серія мистецтвознавство. 2014. Вип. 14. С. 186–193.
3. Гнатюк Л.В. Хорове мистецтво Буковини другої половини ХІХ століття // *Вінок митців і миткинь*. 2018. № 3. С.74-76.

Аліна Цега
Науковий керівник – доц. Дерда І.М.

Значення творчості Сидора Воробкевича у культурно-музичному житті Буковини

Сидір Іванович Воробкевич - український композитор, педагог, священник, письменник, музично-громадський діяч. Він народився в м. Чернівці. Творчість письменника все життя була спрямована на просвітництво українців, на розвиток української національної культури.

Наша мета дослідити вагомість творчості українського композитора Сидора Воробкевича у культурно-музичному житті Буковини. Для досягнення нами поставленої мети визначено такі завдання: проаналізувати малознайомі факти біографії та творчого шляху С.Воробкевича.

Не менш вагомими були в формуванні світоглядних принципів митця зустрічі із відомими галицькими діячами, такими як Я. Головацький, Б. Дідицький, Ю. Никорович, завдяки яким буковинський митець познайомився з творчістю М. Шашкевича, Й.Устияновича, тому у 1863 році в видавництві «Галичанин» було опубліковано 8 віршів, які були позитивно сприйняті галицькими українцями [1, с.15].

Учителюючи в Давидівцях і Руській Молдовиці – сільських місцевостях Буковини, Воробкевич приділяв багато уваги вивченню народної творчості, глибше та ліпше розпізнавав побут і життя буковинських селян, і в результаті довголітньої праці по збиранню й вивченню буковинських народних пісень видав у 1865 року наукове дослідження «Наша народна пісня». Пісні, творцем якої був народ, Воробкевич придавав надзвичайно великого значення у вивченні української національної історії, культури, називав її «талісманом, що відкриває таємниці минулого» [1, с.32]. В одному із листів до Данила Танячкевича, львівського культурного діяча він зазначав: «Я, мій братчику-орлику, збирав і писав народні пісні через близько 15 літ, не знав я ні мук, ні трудів, лазив у низьку

хатчину, під бідну солом'яну стріху, честував сліпого лірника і музику складав...» [3, с.7].

Воробкевич підтверджував у своїх розвідках ідентичність, першоджерельної основи зібраних і виданих друковано фольклорних варіантів пісень у збірниках різних часів. Такий аналіз зміцнював переконаність С.Воробкевича в тому, що буковинський край є споконвічною українською землею з єдиною мовою і культурою [4, с.15].

Важливою подією у житті митця була його поїздка делегатом на історико-археологічний з'їзд у 1874 року в місто Київ, де С.Воробкевич познайомився з багатьма відомими громадсько-культурними діячами. Як наслідок спілкування з ними на різноманітні актуальні теми, композитор відгукнувся написанням низки творів, серед яких чоловічі хори «На красній Україні, на березі Дніпра», «Цар ріка, наш Дніпро», «Я родився над Дніпром» [2, с.25].

Отже, талант Сидора Воробкевича був багатогранним, його творчість має велику глибину та художньо-мистецьку цінність, відіграє дуже важливу роль у збагаченні ідеалів добра та примноженні загальнолюдських культурних цінностей, його розквіту, просвітництва, непохитного служіння національному мистецтву, що яскравою сторінкою вписано не тільки в мистецький літопис Буковини, а й загалом в історію української музичної культури.

Список літератури

1. Білинська М.Л. Сидір Воробкевич. К. «Музична Україна». – 1982. – 48 с.
2. Демочко К.М. Музична Буковина: Сторінки історії. – К.: Муз. Україна, 1990. – 136 с.:іл. – С.19-29.
3. Івасюк М.Г. Жайворонок рідного краю. Вступна стаття до книги творів С.Воробкевича Ужгород, в-во «Карпати», 1986. – С.5-21.
4. Никоненко П.М., Юрійчук М.І. Сидір Воробкевич: Життя і творчість. – Чернівці: Рута. 2003. – 208 с.

Використання ігрової діяльності на уроках «Я досліджую світ»

На сучасному етапі розвитку суспільства першочерговим завданням початкової школи є компетентнісний підхід у формуванні всебічно розвиненої особистості молодшого школяра. Роль початкової школи в розв'язанні цього завдання вирішальна. Ігрова технологія – одна з унікальних форм освітньої діяльності, яка дозволяє зробити цікавими і захоплюючими не тільки роботу учнів початкової школи на творчо-пошуковому рівні, але кроки з вивчення природознавства в інтегрованому навчальному курсі «Я досліджую світ». Цікавість умовного світу гри робить позитивною, емоційно забарвленою монотонну навчальну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси і функції дитини молодшого шкільного віку.

Дослідження вченими проблеми змісту і методів початкової освіти (Т. Байбара, Н. Бібік, М. Вашуленко, І. Грущинська, О. Савченко, О. Хорошковська та ін.) показали ефективність використання дидактичних ігор у навчанні молодших школярів. Як зазначають науковці, гра допомагає активізувати навчальний процес, розвиває в дітей спостережливість, пам'ять, увагу, мислення; збуджує інтерес до навчання; створює умови для розв'язання завдань різних напрямів виховання тощо.

Гра, переконливо доводить О. Савченко, – це природна для дитини і гуманна форма навчання. Навчаючи за допомогою гри, ми вчимо дітей не так, як нам, вчителям, зручно подати навчальний матеріал, а як дітям зручно і природно його зрозуміти (О. Савченко, 2011).

Гра є найприроднішою і найпривабливішою діяльністю для молодших школярів. Це К. Ушинський писав: «Зробити серйозне заняття для дитини цікавим – ось завдання

початкового навчання. Кожна здорова дитина потребує діяльності і до того ж серйозної діяльності. З перших ж уроків привчайте дитину полюбити свої обов'язки й знаходити приємність в їх виконанні» (І. Волошанська, 2011).

Місце і роль ігрової діяльності в освітньому процесі, поєднання елементів гри та навчання багато в чому залежать від розуміння учителем функцій і класифікації педагогічних ігор на уроках «Я досліджую світ» у формуванні природознавчої компетентності. За переконаннями науковців, ігри класифікуються за декількома принципами: за видом діяльності: фізичні (рухові), інтелектуальні (розумові), трудові, соціальні, психологічні; за характером педагогічного процесу: навчальні, тренувальні, контролюючі, узагальнюючі; пізнавальні, виховні, розвиваючі; репродуктивні, продуктивні, творчі; комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні та інші. За характером ігрової методики: предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, ігри-драматизації тощо (Т. Байбара, 1998).

На уроках «Я досліджую світ» для розвитку природознавчої компетентності молодших школярів застосовуються широкий арсенал дидактичних ігор («Впізнай за описом», «Гра-подорож «По Зимовій Країні», «Піраміда», «Падають шишки», «Допоможи Колючці знайти живу природу» тощо). Ігрову діяльність можна проводити і під час засвоєння нового матеріалу і для підсумкової перевірки знань, узагальнення та повторення.

Отже, дослідження проблеми використання ігор і цікавого матеріалу на уроках «Я досліджую світ» показало, що ігри можна розглядати як засіб формування природознавчої компетентності та реалізації пізнавального інтересу в навчанні природознавству молодших школярів.

Список літератури

1. Байбара Т. (1998). Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник. К.: Веселка, с. 334
2. Волошанська І. (2011). К..Д. Ушинський про використання методів вільної гри та праці у навчально-виховному процесі. Молодь і ринок №6 (77). С. 97-100.
3. Савченко О. (2011). Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. Рідна школа. № 8-9. С. 4-8.

Формування здорового способу життя підлітків

Здоров'я відіграє важливу роль у житті кожної людини і впливає на неї. Від здоров'я залежать відносини з іншими людьми, навчання, самопочуття, працездатність. Змусити людину вести здоровий спосіб життя не можливо, саме тому потрібно сформувати потребу у цьому. Потреби людини залежать від її цінностей, ідеалів, переконань, які формуються завдяки школі, сім'ї, ЗМІ та іншим соціальним інститутам [1, с.24-29].

У підлітковому віці активно розвивається організм і формується особистість, її спрямованість, погляди, переконання, ідеали, інтереси. Крім того, переживаючи кризу підліткового віку, діти часто конфліктують з батьками, у них погіршується успішність та поведінка, проявляються акцентуації характеру. Особливої уваги потребують підлітки, що залишаються без належного нагляду з боку батьків [2, с.49-58].

З метою виявлення ставлення підлітків до ведення здорового способу життя та вивчення їхньої обізнаності щодо негативного впливу шкідливих явищ на здоров'я, нами проведено опитування, у якому взяли участь учні 8-11 класів Вижницької спеціалізованої школи-інтернату імені Назарія Яремчука. Загалом дослідженням був охоплений 51 підліток. За даними опитування лише 5 підлітків, що становить 9,8% опитаних відвідують спортивні секції; 28 підлітків (54,88 %) дуже рідко займаються спортом, 30 учнів (58,8 %) відповіли, що не займаються загартуванням, 26 учнів, що складає 50,96% опитаних не дотримуються постійного режиму дня та харчування. На питання “Як ви турбуєтеся про своє здоров'я?” 26 підлітків (50,96%) відповіли, що звертаються до лікаря, коли дуже хворі. На питання, щодо вживання наркотиків та алкоголю ми отримали наступні відповіді: 41 підліток (80,36%) вважають, що зможуть встояти перед пропозицією спробувати наркотик, 15 респондентів (29,4% відповіли), що вживали спиртні напої, з

них 7 підлітків 13,72 % зізналися, що отримали задоволення від вживання спиртних напоїв, 6 учнів 11,76% вважають алкогольні напої корисними. На питання “Хто вперше пригостив алкогольними напоями?” 7 учнів 13,72 % відповіли, що батьки. Серед причин вживання алкоголю 14 учнів (27,44%) називають свята та святкування. Опитування показало, що в цілому діти і підлітки поінформовані про шкідливі явища, але у них не сформована стійка потреба вести здоровий спосіб життя.

Сьогодні, коли велика кількість сімей зазнає матеріальних, соціальних труднощів і через це не веде здоровий спосіб життя, а отже, і неспроможна пропагувати його підростаючому поколінню дуже важливо об'єднати зусилля усіх можливих виховних інститутів, щоб сформувавши потребу вести здоровий спосіб життя, що сприятиме зміцненню здоров'я і гармонійному розвитку особистості. На нашу думку, досить важливо здійснювати профілактичну, попереджувальну роботу з дітьми та підлітками, формуючи у них погляди, переконання про здоровий спосіб життя та потребу у його веденні.

Шкільна психологічна служба у складі психолога та соціального педагога, а також заступник директора з виховної роботи повинні вивчати контингент учнів школи й особливу увагу приділяти підліткам з неблагополучних і потенційно неблагополучних сімей. Соціальний педагог школи допомагає таким підліткам самовизначитися знайти своє місце в житті шляхом залучення їх по можливості до діяльності дитячих і молодіжних громадських організацій, осередки яких діють у їхній місцевості; налагодження контактів з релігійною общиною, до якої входить дитина, якщо вона з віруючої родини; залучення підлітків до діяльності позашкільних навчально-виховних закладів.

Список літератури

1. Єжова О.О. Здоровий спосіб життя: Навч. посіб. — К.: Університетська книга, 2017. — 127 с
2. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2-ге вид.: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 128 с.

Комунікативна складова у структурі готовності фахівців з соціальної роботи до професійної діяльності

Надзвичайно важливим є питання щодо ролі і значення комунікативної компетентності у життєдіяльності фахівців соціальної, освітньої та ін. сфер життєдіяльності, зорієнтованих на взаємодію з оточуючим середовищем, людьми різного віку та соціального статусу. Існує нагальна потреба дослідження і поширення результатів наукових розвідок науковців у напрямку формування готовності до реалізації професійної діяльності, адже висококваліфікований фахівець має уміти вислухати, почути й зрозуміти, пояснити й довести, запитати й відповісти, переконати, знайти індивідуальний психологічний підхід до кожної особистості, розв'язати конфліктну ситуацію, зняти напруженість тощо [1]. Здатність установлювати і підтримувати необхідні контакти з оточуючими людьми, певна сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування, передбачають уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для оточуючих під час спілкування [3, с. 28]. Тому особливої актуальності набуває комунікативна компетентність у розвитку готовності до професійної діяльності, формуванні професійних умінь і навичок, необхідних фахівцю для виконання функціональних обов'язків у процесі цілеспрямованої взаємодії в системі «людина-людина».

Готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності є інтегральним показником сукупності властивостей особистості з певною професійною спрямованістю і відображає чимало професійних компетенцій, умінь, необхідних фахівцю у процесі реалізації ним професійної діяльності, виконання функціональних обов'язків і передбачають розкриття можливостей суб'єкта, формування його мотивів, інтересів, особистісних якостей у процесі цілеспрямованої взаємодії в системі «людина-людина» [4]. Основне завдання фахівців з соціальної роботи, поряд з професійною компетентністю, передбачає уміння спілкуватися з людьми, об'єднаними у групи –

опанування комунікативною компетентністю, що являє собою структурний феномен і містить як складові цінності, мотиви, установки, так і соціально-психологічні стереотипи, знання, уміння, навички. Комунікативна компетентність є запорукою ефективного спілкування фахівця у професійній діяльності, спрямованій, насамперед, на позитивні якості в іншій людині, що забезпечує розкриття особистісного потенціалу клієнта [2].

Отже, готовність фахівця до професійної діяльності у сфері соціальної роботи потребує чимало професійних компетентцій, умінь, розкриття можливостей суб'єкта, формування його мотивів, інтересів, особистісних якостей у процесі цілеспрямованої взаємодії в системі «людина-людина». Комунікативна компетентність є однією з найголовніших рис фахівця (як з соціальної роботи, так і майбутнього педагога), що являє собою ставлення особистості до інших людей, їхніх психологічних станів, якостей, вчинків у ситуаціях комунікативної взаємодії з домінантною спрямованістю свідомості на терпиму, безконфліктну комунікативну поведінку, доброзичливий тип взаємодії з іншими людьми, позитивні якості в іншій людині, що забезпечує розкриття особистісного потенціалу клієнта.

Список літератури

1. Балахтар В. В. Психологія становлення особистості фахівця з соціальної роботи: дис. ... докт. психол. наук за спец. 19.00.05 – «соціальна психологія; психологія соціальної роботи». – Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2019. – 595 с.

2. Балахтар, В. В. Соціально-психологічні особливості комунікативної толерантності фахівців з соціальної роботи на різних стадіях професійного становлення / В. В. Балахтар // Організаційна психологія. Економічна психологія: науковий журнал Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України та УАОППП. – Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Вип. 3(14). – С. 7-14.

3. Жуков Ю. М. Диагностика и развитие компетентности в общении / Жуков Ю. М., Петровская Л. А., Растяжников, П. В. – Москва, 1990.

4. [Прудка Л. М.](#) Формування інтегративної готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. М. Прудка. – Київ, 2013. – 20 с.

Нова музика в контексті творчості сучасних композиторів ХХ-ХХІ ст. та їх фортепіанних творів

Ситуація, що склалася у ХХ – ХХІ столітті в сучасній музиці, не припускає однозначного роз'яснення стильового змісту композиторської творчості, однак, маючи знання про спосіб музичного мислення композитора, його музичну мову, можна охарактеризувати індивідуальний авторський стиль. «Кожний із сучасних композиторів вибирає індивідуальну одиницю відліку, що формує особистий стильовий простір» [3, с. 439].

Питання сучасної музики досліджували такі вчені: Т. Чередниченко, М. Бонфельд, А. Папеніна. Саме А. Папеніна відзначила нову музику, що «процес може займати досить тривалий період часу, і позитивний результат можливий лише при постійному зануренні» у сучасну мовну сферу».

Отже, метою публікації є мистецтвознавчий аналіз особливостей фортепіанної творчості сучасних композиторів. Науковці розглядають течії, які ми розділили за декількома напрямками:

- вільна фіксація нотного тексту і свобода його виконання (алеаторика, мінімалізм, музика, що мовчить, інтуїтивна музика).

- точна тотальна фіксація всіх композиторських намірів (напрями конкретної інструментальної музики, «нової складності» та «нової простоти»).

- електронна музика та її різновиди (комп'ютерна музика, акустатика, конкретна музика).

Особливе місце посідає французька фортепіанна музика двадцятого століття. Розквіт французької фортепіанної музики ХХ століття пов'язаний з такими композиторами: Ф. Пуленко, А. Онегера, Д. Мійо тощо.

Д. Мійо вважається одним з найплодовитіших композиторів ХХ століття – йому належать 443 твори. Творчість композитора відмічено впливом джазу і сучасних йому музичних течій. У

1920 і 1921 роках Д. Мійо створює два зошити «Спогадів про Бразилію», або, як їх ще називають – «Бразильські танці» для фортепіано. «Бразильські танці» являють собою цикл із дванадцяти мініатюр, кожна з яких носить назву одного з кварталів Ріо-де-Жанейро. В «Бразильських танцях» студент може зустріти цікаві прийоми полімодальності і поліфункціональності [2, с. 286].

Ще одним яскравим прикладом є італійський композитор Людовіко Ейнауді – відомий, в першу чергу, як автор кіномузики ХХІ століття. Він написав композиції до більш ніж 20 фільмів і серіалів, випустив 16 альбомів, які поєднують музику різних стильових напрямків, композитор є автором багатьох сольних альбомів. Наприклад, «Primavera» (2006 р.) із альбома «Divanire» – одна з найвідоміших композицій композитора, написана для фортепіано з оркестром [1].

Отже, спостережувана творчість композиторів ХХ-ХХІ століття, їх стиль написання творів викликає у слухачів, а також виконавців прагнення до чогось нового, сучасного. Твори композиторів прості і зрозумілі для людей широкої аудиторії не маючих професійної музичної освіти. Композитори експериментують, ідучи в ногу з часом, а також приділяють велику увагу виконавській діяльності, концертуючи по всьому світу.

Список літератури

1. Алексеев А. Д. История фортепианного искусства, часть 3 / Александр Дмитриевич Алексеев. – М.: Музыка, 1982. – 286 с.
2. Завгородняя Г. Полифония как принципиальная основа музыкально мышления: к методологии музыковедческого анализа : дисс. ... доктора искусств : 17.00.03 / Галина Федоровна Завгородняя. – Киев. 2013. – 439 с.
3. Ludovico Einaudi. – [Б. м.], 2013. – [Электронный ресурс]. – <http://www.ludovicoeinaudi.com>

Категорія «гендер» у теорії соціальної роботи

Дослідження гендерних відносин в сучасному суспільстві перетворюється на складову частину більшості соціальних і гуманітарних наук. Однак різні науки і наукові співтовариства мають неоднаковий ступінь чутливості до включення гендерної тематики в своє інтелектуальне поле.

Наразі, категорія гендеру постає логіко-теоретичним інструментом наукового аналізу різних сфер сучасного суспільства і насамперед сфери соціальної. Одним з основних інститутів соціальної сфери є соціальна робота, вона використовує інституційний підхід, що дозволяє виявити в багатьох проявах практичної соціальної роботи її соціально-інтегративний характер, це і зумовлює специфіку змісту теорії соціальної роботи. «Вона полягає в комплексному, багатовимірному підході до соціальної дійсності і передбачає безліч поглядів на людину, середовище її життєдіяльності, а також на можливість надання їй соціальної допомоги та підтримки» [1, с.30-32].

Дана обставина означає включення в дослідження процесів практичної соціальної роботи теоретичних положень і концептуальних обґрунтувань з педагогічних, соціологічних, економічних та ряду інших наук. Основні методологічні передумови свого розвитку теорія соціальної роботи творчо запозичує з філософських, психологічних і соціологічних знань.

У сучасній соціально-психологічній теорії визначено, що гендерні відносини проявляються на декількох рівнях, і в залежності від специфіки конкретного рівня, суб'єктами гендерних відносин можуть виступати окремі індивіди – чоловіки і жінки (мікрорівень), групи чоловіків і групи жінок (мезорівень), держава з одного боку, групи жінок і чоловіків з іншого (макрорівень). І як результат, в залежності від особливостей конкретного рівня змінюються форми і зміст гендерних відносин їх учасників.

Отже, гендер стає «корисною», тобто функціональною, багаторівневою категорією захисту прав громадських організацій, яка «працює» як на рівні аналізу ідентичності, міжособистісних відносин, так і на системному та структурному рівнях. Проблема соціальних зв'язків, відносин між суспільством, групою й індивідом, будучи основною в сучасній соціогуманітарній науці, враховує гендерний аспект і виступає також однією з ключових проблем теорії соціальної роботи.

Гендерний підхід у теорії соціальної роботи дозволяє дослідникам критично вивчати зміст і функції існуючих у суспільстві систем соціального забезпечення, зайнятості, освіти і охорони здоров'я. При цьому враховуються відмінності в економічному, неекономічному і позаекономічному (соціокультурному) становищі жінок і чоловіків в сучасному суспільстві.

Маємо визнати, що теоретичні та емпіричні дослідження гендерних аспектів соціальної політики та соціальної роботи мають відносно недавню історію. Їх об'єднує те, що суб'єктами і об'єктами соціальної політики, одержувачами різних соціальних послуг завжди виступали, виступають і будуть виступати чоловіки і жінки, що знаходяться на диференційованих статусних позиціях у суспільному та приватному секторах.

Список літератури

1. Гендерні перетворення в Україні [Електронний ресурс] / Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні ПРООН спільно з Євросоюзом. – Режим доступу : http://gender.undp.org.ua/images/lib/genderni_peretvorennya.pdf.

Інтонаційна теорія в системі музичного виховання

Музика – мистецтво духовно-морального спрямування. Багато вчених підкреслювали, що музична інтонація «приховує» живу людину. У різні часи та історичні епохи науковці намагалися зрозуміти специфіку музики. Вирішити це питання вдалося Б. Асаф'єву, який у 1920-30 роках розробив інтонаційну теорію. Його ідеї реалізовувались у різних галузях музичної науки.

В основі теорії Б. Асаф'єва – музика як мистецтво інтонованого смислу. Музика сприймається у процесі пошуку значення та змісту інтонацій та пов'язана з музичним мисленням, становлення якого відбувається приблизно у семирічному віці.

Інтонація – символ, який закріплюється у свідомості суспільства. Система символів формувалась протягом тривалого періоду історії музики. Інтонація плачу передавалась низхідним рухом, маршова інтонація – висхідним активним мотивом, лірично-романсова інтонація – широким ходом на сексту і т.д. Музичний символ в естетиці – це художній образ.

Музиканти-психологи відзначають неоднозначність сприйняття музики. Це залежить від життєвого досвіду, вміння слухати музику, багатосторонньої творчої уяви. У кожній людині свій запас образів, уявлень та асоціацій, які можуть «оживати» під впливом того чи іншого музичного твору.

Інтонаційний словник, як відзначає Б. Асаф'єв, – це «не абстрактний словник музичних термінів, а інтонований кожною людиною (вголос або про себе...) “запас” виразних для неї <...> музичних інтонацій, живих, конкретних, тих, що завжди “лежать на слуху” звукоутворень, навіть характерних інтервалів» [1, 271]. «При слуханні нового музичного твору порівняння відбувається за цими суспільними “дорогами”» [Там само].

Оволодівати багажем цих знань бажано на високохудожніх зразках музичного мистецтва, створюючи уявлення про еталони краси.

Інтонаційна теорія має практичне значення для музичної педагогіки. Відзначається художня цінність дитячої пісенної класики, інтонацій народної пісні, адже народні наспіви зароджувались у звичайних побутових умовах та відображали духовний та психологічний стан людини.

Сучасний світ музики відрізняється наявністю великої кількості творів, які позбавлені виразності, смислової інтонаційності. Таким чином знижується рівень музичного мислення та музичної пам'яті.

Ще одна проблема інтонаційності – звучання музики, яке найчастіше доручається синтезаторам, електронним носіям, що спотворює саме інтонування, його природність. Адже, живий звук має особливий емоційний та акустичний вплив. Вченими доведена біорезонансна єдність звуків окремих частот з вібраціями органів людського організму.

Отже, розуміння музичної інтонації, співпереживання змісту, емоційності, закладених композитором у музичний твір, – важливі складові музичного сприйняття. Слух повин налаштовуватись на інтонаційну палітру музичного твору.

На інтонаційний досвід і художній смак дітей впливає сучасна естрадна музика, що не зажди йде на користь розвитку музичного мислення, музичні уподобання сім'ї та засоби інформації.

Інтонаційне мислення, його закони поєднують різні види музичної діяльності – композицію, виконавство та слухання музики. Тому, як указують Г. Побережна та Т. Щериця, «розуміння інтонаційної природи музики дає всеохопну основу для музичного виховання дитини, допомагає відкрити їй глибину й красу образного змісту музичного мистецтва» [2, 51].

Список літератури

1. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс. Изд. 2-е. Москва : Музыка. Ленинградское отделение, 1971. 373 с.
2. Побережна Г. І., Щериця Т. В. Загальна теорія музики : Підручник. Київ : Вища школа, 2004. 303 с.

Ольга Шульгіна

Науковий керівник – асист. Шестобуз О.С.

Використання інтерактивного методу «мозковий штурм» у процесі навчання учнів початкової школи

У центрі уваги сучасної освіти мають бути використання ефективних способів розвитку творчого мислення та пізнавальної діяльності молодших школярів, необхідність навчити учнів критично мислити, розв'язувати складні завдання шляхом аналізу обставин і відповідної інформації, враховувати альтернативні думки, приймати виважені рішення, дискутувати, спілкуватися з іншими під час взаємодії.

Щоб навчити учнів співпрацювати між собою, дослухатися до порад і думок, учителі використовують технології інтерактивного навчання. Інтерактивне навчання – це діалогове навчання, яке заперечує домінування однієї людини, що виступає, та однієї думки над іншою. Передбачає постійну, активну взаємодію, взаєморозуміння вчителя й учнів – учасників процесу навчання; виконання значущих завдань; рівноправність учасників як суб'єктів навчального процесу.

Інтерактивне навчання передбачає: моделювання життєвих ситуацій, вирішення творчих завдань; використання розминок (енергізаторів), рольових ігор; спільне розв'язання проблем тощо.

Однією із найпопулярніших технологій інтерактивного навчання є «мозковий штурм» (або «мозкова атака», «злива ідей», генерування ідей, англ. brainstorming) – оперативний метод розв'язання проблеми на основі стимулювання творчої активності, за якого учасникам обговорення пропонують висловити якомога більшу кількість варіантів рішень, у тому числі найфантастичніших. Потім із загального числа висловлених ідей відбирають найбільш вдалі, які можуть бути використані на практиці. Винахідником методу вважають Алекса Осборна. «Мозковий штурм» містить послідовність таких етапів: підготовка – інтуїція – «осяяння» – висування нових ідей – осмислення – розвиток (О.Падалко, 2015, с.3).

«Мозковий штурм» як інтерактивний метод, широко використовується у процесі навчання учнів початкової школи.

Він забезпечує комунікативну спрямованість навчання, сприяє реалізації особистісно орієнтованого підходу до навчання, дає можливість розвивати та вдосконалювати мовленнєву та комунікативну діяльність молодших школярів.

Використання технології «мозковий штурм» має багато переваг:

- доступна для вчителів і учнів, ефективна для кожного учасника;
- вимагає попередньої підготовки учасників, крім ведучого, який має знати теорію методу та методику його проведення;

- це колективний метод розв’язання завдань, тому спрацьовує системний ефект – збільшується сила рішень від об’єднання зусиль учнів (ефект «колективного» розуму) і можливості розвивати ідеї один одного;

- доцільно використовувати щоденно для розвитку фантазії, уяви та творчого мислення дітей;

- одне й те саме завдання має багато різних розв’язків і кожен із них правильний, але тільки у конкретних умовах;

- допоможе учням не боятися висловлювати свої думки, зняти страх перед критикою і страх помилитися;

- можна навчити молодших школярів позитивної критики (І.Дичківська, 2004, с.25).

Отже, використання технології «мозковий штурм» у початковій школі вирішує такі завдання: стимулює творчу активність учнів, об’єднує отримані теоретичні знання з практичними; активізує навчально-пізнавальну діяльність; навчає працювати у команді, поважати будь-яку висловлену думку.

Список літератури

1. Дичківська І. М. (2004) Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник. Київ: Академвидав. (Dichkivska I. (2004) Innovative pedagogical technologies: textbook. Kyiv: Akademvidav).
2. Падалко О. В. (2015) Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. *Географія*, 11/12, 2–7. (Padalko O. (2015) The modern lesson: interactive learning technologies. *Geography*, 11/12, 2–7).

Юлія Щеголева

Науковий керівник – асист. Костик Л. Б.

Виховний вплив казки на дошкільнят у педагогічній спадщині В. Сухомлинського

Видатний педагог Василь Сухомлинський вважав, що за допомогою казки у виховному процесі можна домогтися більше, ніж в інших жанрах творчості. Казка в його творчості набуває великого виховного значення. Вона стала суттєвим чинником духовного і морального розвитку дитини в діяльності педагога. Василь Сухомлинський визначав її суть як благородне і нічим не замінне джерело виховання любові до Вітчизни, як виховуючий засіб спілкування між людьми, формування відповідальності за свої дії, як джерело добра, гідності й совісті, могутній бар'єр супроти зла, негідних людини вчинків.

Створені ним близько 1500 казок і оповідань мають безцінний навчально-виховний потенціал, розкривають багатство рідної мови.

У своїй практичній діяльності В. Сухомлинський не тільки розкрив високу мудрість казки у вихованні дітей, а й показав найраціональніші способи її використання у навчально-виховному процесі.

Аналізуючи педагогічну спадщину В. О. Сухомлинського, українські науковці наголошують, що він намагався дати відповіді на актуальні проблеми педагогічної науки. У своїх казках педагог дає просто і ясно розуміння того, що є добро і милосердя, розповідає про зло та шляхи його подолання, про смисл життя та необхідність гармонії в людських стосунках, про жінку-матір та її роль у житті кожної людини.

Оповідання і казки педагога-новатора спочатку були опубліковані білоруською мовою у книжці-збірці «Голубые журавли» (1971), потім російською мовою «Поющее перышко» (1974), і лише у 1978 році у збірці «Гаряча квітка» – українською. Пізніше вийшли друком збірки дитячих творів «Чиста криниця» (1993), «Вічна тополя» (2003) – казки, оповідання, етюди для молодшого шкільного віку. У останні роки, коли зросла популярність видатного педагога, видано ще декілька збірок його оповідань і казок, зокрема: «Усі добрі люди

– одна сім'я» (2013), «Бути людиною» (2014), «Я розповім вам казку... Філософія для дітей» (2016) [1].

Сьогодні казки В. О. Сухомлинського є найбільш доступним засобом пізнання світу для дитини. Вони несуть у собі еталони нормативної поведінки, мудрість народів світу, дають можливість прогнозувати події, будувати свою поведінку на основі конструювання моделі оточуючого дитину світу. Крім того, казку, міф можна розуміти як специфічну форму підсвідомих («природжених») ідей, архетипів, «матриць мислення». Цей висновок корелює із думкою науковця, що вже в молодшому віці серед дітей визначаються «теоретики» і «мрійники». «Теоретики» заглиблюються у деталі явищ, докопуються до сутності, в них помітний потяг до розмірковувань. «Мрійники», «поети» сприймають предмет або явище в його загальних рисах, на них істотно впливає краса заходу сонця, вони захоплюються грою барв, тоді як «теоретики» задумуються, чому небо буває то лазуровим, то червоним. У кожній дитини, як вважав В. О. Сухомлинський, думки розгортаються своєрідно, різними шляхами, кожен із дітей розумний і талановитий по-своєму. Відтак, немає жодної дитини бездарної. Тому вихователів треба бути особистісно орієнтованим на індивідуальну своєрідність кожної дитини. На це звертають увагу науковці, які наголошують на необхідності узгодження мовних кодів дорослих і дітей. При цьому важливим постає й принцип «випереджального розвитку», коли інтелект, талановитість стають основою успіхів у навчанні [2].

Отже, виховний зміст спадщини видатного українського педагога є зразком універсальної виховної концепції, яка не втрачає актуальності, бо спирається на гуманістичні загальнолюдські цінності і духовні традиції народу.

Список літератури

1. Сухомлинський В. О. Вогнегривий коник: казки, притчі, оповідання / Упоряд. і передм. О. В. Сухомлинського. Київ : Знання, 2007. 255 с.

2. Казки В. О. Сухомлинського / Упор. В. В. Павленко. Житомир : ФО-П Левковець Н. М., 2017. 44 с.

Педагогічна просвіта сучасних батьків

На певному етапі «дошкільного дитинства» малюк вперше йде до закладу дошкільної освіти. Ця подія великою мірою змінює його життя. Дитині легше, якщо батьки й вихователі об'єднують свої зусилля і забезпечують дитині подвійний захист, емоційний комфорт, цікаве і змістовне життя і в дитячому садку, і вдома. Це сприяє розвитку її здібностей, уміння спілкуватися з ровесниками і забезпечує підготовку до школи. В.О. Сухомлинський стверджував що «У сім'ї шліфуються найтонші грані людини – громадянина, людини – трудівника, людини – культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання»Заклад дошкільної освіти – відкритий освітній простір, в якому педагогічний колектив взаємодіє із сім'ями вихованців задля забезпечення потреб, інтересів та повноцінного розвитку кожної дитини. Виховна функція сім'ї частково делегується ЗДО, але при цьому сім'я не самоусувається від питань виховання власної дитини, а виступає замовником власного педагогічного просвітництва та якісної дошкільної освіти своєї дитини задля її успішного розвитку [1, с. 15]. У світі немає двох однакових дітей. Не порівнюйте вголос вашу дитину з іншими дітьми. Сприймайте розповіді про успіхи чужих дітей просто як інформацію. Кожна має певні особливості, свій маленький світ, свої сильні і слабкі сторони. Отже, не може бути універсальних порад для батьків і педагогів [2, с. 9].

Розуміння того, що саме в сім'ї закладаються підвалини повноцінного фізичного і психічного розвитку дитини, спонукає дитячий заклад до пильного вивчення запитів, потреб і вимог сучасної сім'ї.

Істотну допомогу в цьому можуть надати педагогові програми виховання дітей дошкільного віку: програма «Дитина», розділ «Сім'я і дитячий садок», в якому йдеться про зміст та форми спільної з сім'єю роботи, визначено умови її ефективності. Тут запропоновано принципи співробітництва

вихователів і батьків, методи активізації взаємодії та орієнтовну тематику бесід, індивідуальних і групових консультацій, батьківських конференцій. У межах кожної вікової групи висвітлено зміст роботи в родинному колі з провідних видів діяльності, що дасть можливість успішно забезпечувати наступність у роботі закладу дошкільної освіти та сім'ї. Поради щодо гнучкого розпорядку дня, виховання в дитини самостійності, самоповаги, її пізнавального розвитку засобами інтелектуальної гри стануть у нагоді батькам і педагогам [1, с. 15-19].

Обов'язком працівників закладу є поширення педагогічних і психологічних знань для батьків, організація обміну досвідом сімейного виховання, ознайомлення батьків із новими освітніми й виховними технологіями. Взаємодія сім'ї і закладу дошкільної освіти здійснюється як керований процес. Цьому сприяють спеціально сплановані заходи. Достатньо новою, але ефективною формою взаємодії дошкільного закладу з батьками є семінари-практикуми та тренінги для батьків. Їх організують за результатами анкетування батьків, об'єднуючи за умовними мікрогрупами, для кожної з яких розробляється окремий план роботи [3, с. 83].

Батьки повинні бути впевнені, що їх участь у житті дитячого колективу важлива не через те, що цього хоче вихователь, а тому, що це важливо для розвитку їхньої дитини. Вони мають розуміти, які конкретні переваги матиме дитина від їх співпраці з дошкільним закладом.

У вихованні дітей слід поєднувати елементи наукової педагогіки та родинно-національних традицій у підготовці батьків і вихователів до здійснення ними виховної функції за умови підвищення педагогічної культури сім'ї загалом. Заклади дошкільної освіти повинні надавати допомогу батькам у набутті педагогічних знань.

Список літератури

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. Мін. osv. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
2. Новікова В.М. У співпраці – результат. Харків : Ранок, 2012. 144с.
3. Рудік О.А. Взаємодія ДНЗ та сім'ї. Харків : Основа, 2013. 222с.

Ірина Яготіна
Науковий керівник – доц. Кармалюк С.П.

Родина Алчевських – меценати та благодійники

Місто Алчевськ, один з центрів металургійної промисловості України, нині окуповане російськими військами, на початку минулого століття було робітничим селищем, яке назвали на честь Олексія Алчевського [1].

Алчевські... Один з феноменів української соціальної історії. Вся їхня велика родина, з якої вийшли талановиті педагоги, науковці, композитори та банкіри, зробила значний внесок у розвиток меценатства та благодійності на українських землях.

Найвідомішими її представниками були Олексій та Христина Алчевські. Їхня активна громадянська позиція та безпосередня діяльність є чудовим прикладом наслідування для нової генерації бізнесменів та підприємців.

Дружина Олексія Алчевського, Христина, була досить видатною особистістю, оскільки активно займалася питаннями науки та освіти щодо молодого покоління. Її статті, наукові праці та методи навчання формували в місцевого населення національне світобачення[1; 2].

У 1862 році Христина Алчевська стала власницею недільної школи для жінок у Харкові, у якій працювала понад 50 років. Школа була збудована на кошти їхньої родини та її особливістю було те, що в ній навчалися лише дорослі. Згодом Христина відкрила ще один освітній заклад, у власному селищі Олексіївка, де також займалася викладацькою діяльністю [2].

Вона втілила в життя своє бачення щодо освіти за гендерною ознакою, оскільки навчала простих жінок писати та читати, прищеплювала їм любов до високого мистецтва та театру. Учениці її шкіл набували необхідних життєвих навичок, вивчаючи спеціально підібрані навчальні предмети, та особлива увага приділяла вивченню та популяризації рідної мови[1].

Христина Алчевська кинула виклик тогочасній системі освіти й надала освіту більше ніж десятиєм тисячам жінок у

своїх школах, а також популяризувала народну пісню, українські традиції, творчість Тараса Шевченка. Її методи щодо науки та освіти перейняли педагоги як Російської імперії так і видатні науковці Європи. Внесок Христини Алчевської в розвиток освіти був відзначений рядом високих нагород - медалей, дипломів, грамот, тощо.

Олексій Алчевський є прикладом для наслідування й досі, адже він - впливовий меценат, фінансовий геній, підприємець і бізнесмен.

Свою успішну діяльність він почав із заснування невеликої крамниці у 1860 році, а продовжив створенням Іпотечного, Земельного та Торгового банків, також Олексій Алчевський очолював Біржовий комітет та власний Торговий дім[1; 2].

У східних областях сучасної України бізнесмен Алчевський відкрив металургійні заклади, такі як Олексіївське гірничопромислове товариство, Донецько - Юр'ївське металургійне товариство та Донецько - Юр'ївський металургійний завод.

Небувалих висот і успіхів досягла його діяльність на сільськогосподарському поприщі, продукція вирощена в степах Донбасу швидко завоювала зовнішні ринки.

Також Олексій Алчевський фінансував проектування та спорудження першого пам'ятника Тарасу Шевченку, а також брав активну участь в українському національному русі[1].

Отже, родина Алчевських досі залишається взірцем для багатьох українців, оскільки Олексій та Христина були справді представниками еліти та людьми, що принесли зміни у різні сфери соціального життя простих українців, а також популяризували українську культуру в світі.

Список літератури

1. Стрижова О. Історія багатійки Алчевської та її українського Донбасу в Російській імперії [Електронний ресурс] / О. Стрижова // Донбас. Реалії. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/29089227.html>

2. Грабовський С. Багаті, але чесні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://incognita.day.kyiv.ua/bagati-ale-chesni.html>

Досвід вивчення вокального мистецтва в Китаї

Однією із основних тенденцій мистецтвознавчої науки є зростання інтересу до вивчення культур Піднебесної. У мистецтвознавчих колах ХХІ століття спостерігається увага до проблематики, яка пов'язана з дослідженням вокального мистецтва Китаю.

Китай є країною з найдавнішою музичною культурою, яка має свою багатовікову історію і культурні традиції. Важлива складова китайської музичної культури - це вокальна культура, яка складалася в процесі праці і поєднувалася з обрядовим дійством. Започаткування вокального мистецтва знаходимо у історичних документах VI-V ст. до н.е. Вокальне мистецтво Китаю як явище існує вже протягом багатьох століть і є невід'ємною складовою культурного життя країни [1; 2].

Протягом усієї історії китайське вокальне мистецтво не втрачало своєї активності, зберігаючи монолітність. Кожна з історичних епох залишила для нащадків неповторні вокальні цінності. Вокальне мистецтво у стародавньому Китаї (як окрема мистецька галузь) не існувало. Воно було поєднано з танцем, поезією, інструментальним та образотворчим мистецтвом і називалося одним словом – музика. Але поступово вокальне мистецтво набуло свого справжнього значення.

Стародавні китайські філософи стверджували, що вокальне мистецтво має власну особливу структуру відіграє важливу роль у практичному житті людей. Вокальне мистецтво найповніше відбиває життя китайського народу, його думки, почуття, надії.

Історією вокального мистецтва Китаю цікавилися багато філософів (Лао-Цзі, Мо-Цзі, Мен-Цзі, Ван-Чунь, Та Сюй, Ле Цзін та ін.). Вони відзначали, що вокальне мистецтво Китаю в основному складається з пісенного фольклору різних регіонів країни.

До особовостей розвитку музичного мистецтва Китаю постійно привертають увагу науковці та мистецтвознавці Лі Гань, Лян Манчунь, Лю І, Ма Цзяцзя, Май Хунлянь, Моу Жігень, Сунь Лі, Сунь Жуй, Хуань Сяньюй, Чжао Пейвей, Ю Цзінбо та ін.

Вокальне мистецтво отримало широке висвітлення у працях сучасних китайських дослідників (Лі Гань, Мо Жігень, Сунь Цзінань, Сюй Жуньюй, Ю Цзінбо та ін.). Науковці велику увагу звертали на репертуар китайських композиторів. Вивчення китайських вокальних творів здійснюється з естетичної точки зору, на основі узагальнення знань з теорії композиції, та манери вокального виконавства. Вокальна музика вирізняється оригінальною самобутністю і особливим національним колоритом [3].

Особливості стилів вокального мистецтва Китаю розглядали Ван Сінь, Ван Юйхе, Дун Хайян, У Чунь, У Янлінь, Цінь Мінвей, Чень Дунь, Чжу Чжівей, День Янь, Дун Сяомін, Лій Гань, Мао Хунлянь, Сінь Шой, Тянь Сінцзянь, Чжей Кай, Ю Цзінбо та ін.). Численні спроби вивчення особливостей китайського вокального мистецтва найчастіше обмежуються виокремленням деякої інформації з історії та теорії розвитку музичного мистецтва в Китаї.

На сьогодні цей вид музичного мистецтва, зорієнтований на широке коло слухачів, користується у Китаї найбільшою популярністю. Однак, вокальне мистецтво, що є найбільш поширеним у Китаї, досі залишається малодослідженим.

Список літератури

1. Ван Юйхе. Історія китайської вокальної культури. Пекін : Вид-во нар.музики, 2012. 372 с.
2. Гун Лінь. Загальний огляд і вивчення вокального уявлення китайських художніх пісень 20-40-х рр. XX ст. Харбін: Пед. ун-т Харбін, 2013. 56 с. 琳琳
3. Су Чженде. Естетична специфіка китайських пісень. Нар. ун-т Північного Сходу, 2013. 45 с.

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

<i>Андрушко Марія</i> . Особливості використання принципів гуманної педагогіки у роботі з дітьми дошкільного віку	3
<i>Бабич Надія</i> <i>Технологія</i> сторітеллінг як засіб роз витку комунікативної компетентності учнів 1-2 класів	5
<i>Банилівська Крістіна</i> Соціально-педагогічна робота з батьками у закладах загальної середньої освіти	7
<i>Безушка Богдан</i> Загальна характеристика виникнення хіп-хоп культури	9
<i>Безушка Юлія</i> Різномірневі запитання до літературного твору як засіб розвитку критичного мислення молодших школярів	11
<i>Белецька Анна</i> Проблеми мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом	13
<i>Бицкало Ганна</i> Розвиток емпатії в учнів інклюзивного класу засобами анімації: суть і значення	15
<i>Блідна Анна</i> Педагогіка партнерства як ключовий компонент Нової української школи	17
<i>Богданюк Ілля</i> Характеристика та історичний аспект розвитку музичного інструменту труби	19
<i>Боднарюк Іванна</i> Європейський досвід альтернативної шкільної освіти	21
<i>Бойко Богдана</i> Характеристика основних стилів естрадного виконавства ХХ-ХХІ століття	23
<i>Бойчук Ірина</i> Формування дослідницької поведінки молодших школярів за технологією О. Савенкова	25
<i>Ван Фансін</i> Етапи початого розвитку струнно-смичкового виконавства в Китаї	27
<i>Варварук Надія</i> . Емоційний контакт як вид психологічного контакту дітей дошкільного віку	29
<i>Василенко Марина</i> . Розвиток емоційної сфери та здатності ідентифікувати емоції у дитини дошкільного віку	31
<i>Василів Соломія</i> Соціально-консультативна робота з сім`ями, які виховують дітей з обмеженими можливостями	33
<i>Василинчук Людмила</i> Ігрові технології у розвитку читацьких здібностей молодших школярів	35
<i>Васьковський Владислав</i> Вплив сексуальних установок подружжя на задоволеність шлюбом	37
<i>Вищук Наталія</i> Використання проєктивних методик вивчення особистості у роботі з молодшими школярами	39
<i>Гавдун Зоя</i> Соціально-педагогічний патронаж в освітньому процесі	41

<i>Гайович Євгенія</i> Сімейне неблагополуччя як передумова соціального сирітства	43
<i>Гнатюк Елеонора</i> Використання Lego на уроках математики у Новій українській школі	45
<i>Глуценко Микита</i> Методологічні засади дослідження Я-концепції осіб, які пережили інцест	47
<i>Гостюк Анна</i> Становлення і розвиток вокально-хорового мистецтва в Україні	49
<i>Гостюк Мар'яна</i> Роль краєзнавства у формуванні особистості молодшого школяра	51
<i>Гуля Світлана.</i> Вплив сучасних мультфільмів на психічний стан та агресивність дітей дошкільного віку	53
<i>Гуцуляк Катерина</i> Самоприйняття як складова само відношення	55
<i>Данилюк Валентина</i> Формування вокально-естрадных навичок у дітей молодшого шкільного віку	57
<i>Даскалюк Крістіна</i> Особливості реалізації технологічної освітньої галузі у Новій українській школі	59
<i>Демяник Лумініца</i> Виконавська техніка скрипаля як засіб інтонаційної виразності (у творах композиторів епохи бароко)	61
<i>Денжанський Денис</i> Психологічне благополуччя фахівця з соціальної роботи як соціально-психологічний феномен	63
<i>Довбенчук Тетяна</i> Нетрадиційні форми проведення самопідготовки у межах роботи ГПД	65
<i>Довга Ангеліна</i> Особливості психологічних меж в сімейній структурі	67
<i>Дробот Ольга</i> Оптимальне поєднання проблемного викладу природознавчого матеріалу і самостійної навчальної діяльності учнів початкової школи	69
<i>Дубюк Олеся.</i> Психологічна маніпуляція в рекламі для дітей: засоби та механізми впливу	71
<i>Думанська Анна.</i> Окремі аспекти формування еколого-валеологічної поведінки старших дошкільників	73
<i>Дяченко Людмила</i> Вплив творчості Володимира Івасюка на культурне виховання молоді на Буковині.	75
<i>Євангелієва Анна</i> Вплив кіберпростору на соціалізацію дітей з інвалідністю	77
<i>Жупанська Олександра</i> Благодійність і соціальна опіка в козацькій Україні	79
<i>Зубрицька Анастасія.</i> Використання технології дитячого експериментування в закладі дошкільної освіти	81

<i>Іванська Анастасія</i> Формування інформаційно-аналітичної компетентності директора закладу загальної середньої освіти	83
<i>Іванчикова Юлія</i> Проблема професійного самовдосконалення майбутнього фахівця у психолого-педагогічній літературі	85
<i>Іванчук Олена</i> Формування креативних умінь молодших школярів на уроках «Я досліджую світ»	87
<i>Ілащук Микола</i> Взаємозв'язок емоційного інтелекту та управлінських здібностей керівників	89
<i>Йолишина Тетяна</i> Значення формування у молодших школярів загальнонавчальних умінь і навичок	91
<i>Калин Марія</i> Використання розвивальних ігор Б. Нікітіна в умовах сучасного закладу дошкільної освіти	93
<i>Камбур Вікторія</i> Культурно-історичні аспекти становлення хорового мистецтва в Україні	95
<i>Каменищикова Марина</i> Особливості дослідження емоційного інтелекту особистості	97
<i>Карапка Людмила</i> Особливості роботи з веб-сторінками та веб-сайтами на уроках інформатики в початковій школі	99
<i>Катеринюк Христина</i> Методи самовиховання та їх реалізація у практичній діяльності вчителя початкової школи	101
<i>Кірошко Тетяна</i> Прокрастинація як психологічний феномен	103
<i>Клічук Дарина</i> Вплив ЗМІ на процес соціалізації підлітків	105
<i>Клим Руслана</i> Особливості впровадження сонатного жанру в бандурний репертуар мистецьких навчальних закладів	107
<i>Коваль Ольга</i> Зародження виконавських шкіл гри на баяні в Україні	109
<i>Ковальова Олександра</i> Специфіка роботи з програмним забезпеченням на уроках інформатики в початковій школі	111
<i>Копистинська Марія</i> Використання активних методів навчання для розвитку критичного мислення учнів 3-ого класу на уроках української мови	113
<i>Кородай Юлія</i> Психологічні особливості переживання самотності літніми подружніми парами	115
<i>Король Людмила</i> Дидактична система вправ з розвитку зв'язного мовлення молодших школярів на уроках української мови	117
<i>Кригіна Олена</i> Підходи вчених щодо реалізації творчого «Я» в пізнавальній діяльності у підлітковому віці	119
<i>Ластівка Юлія</i> Професійний імідж вчителя як умова ефективності його педагогічної діяльності	121
<i>Лецишин Іванна</i> Особливості прояву шкільного боулінг у в учнів старшої школи	123

<i>Логін Віталій</i> Розвиток виконавських навичок учнів молодших класів на заняттях з фортепіано	125
<i>Луканюк Андрій</i> Основні соціальні проблеми військовослужбовців-учасників бойових дій на Сході України	127
<i>Луців Юлія</i> Основні причини виникнення неповних сімей	129
<i>Мазурик Вікторія</i> Психологічні особливості особистісного саморозвитку майбутніх практичних психологів	131
<i>Макарюк Жанна</i> Психологічний зміст поняття «маніпуляція», причини виникнення та види маніпулятивного впливу	133
<i>Максименко Сніжана</i> Інклюзивне виховання учнів як складова педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкової школи	135
<i>Мардар Маргарета</i> Ігрові технології як засіб розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників	137
<i>Мачушак Галина</i> Особливості організації виховної роботи в сучасній школі	139
<i>Мельник Регіна</i> Особливості становлення емоційного інтелекту у підлітковому віці	141
<i>Мироник Анастасія</i> Імідж лідера як засіб впливу на окремі соціальні категорії електорату	143
<i>Миронюк Альбіна</i> Міжпредметні зв'язки як важливий ресурс формування громадянської компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі	145
<i>Мицкан Ірина</i> Вивчення молодшими школярами літературної автобіографічної історії-казки про інклюзивність «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама»	147
<i>Мойсюк Людмила</i> Особливості використання інтерактивної дошки у початковій школі	149
<i>Нагуляк Анастасія</i> Жанр сюїти в творчості українських композиторів для бандури	151
<i>Народова Уляна</i> Консультування жертв домашнього насилля	153
<i>Оганісян Тамара</i> Специфіка формування музиканта скрипаля у сольній та оркестрово-ансамблевій виконавській діяльності	155
<i>Олар Сімона</i> Камерна музика: проблеми визначення та розвитку жанру	157
<i>Олексійчук Аня</i> Впровадження в школах технології навчання здоров'ю	159
<i>Опасць Марія</i> Ознайомлення першокласників з явищами природи за допомогою методів критичного мислення	161
<i>Павалюк Діана</i> Особливості формування навичок слухового аналізуна уроках сольфеджіо	163

<i>Палагнюк Ольга</i> Формування методичної компетентності майбутнього викладача фортепіано у процесі фахової підготовки	165
<i>Палій Катерина.</i> Проблема порушень мовлення у дітей-дошкільників	167
<i>Пантелімонова Марія</i> Психологічні особливості благополуччя та перфекціонізму	169
<i>Перхулин Соломія.</i> Важливість гендерного виховання дітей дошкільного віку	171
<i>Підвисоцька Іванна</i> Трансформація світоглядних переконань сучасної молоді	173
<i>Полянко Микола</i> Робота над розвитком технічної майстерності виконавця скрипаля	175
<i>Постевка Дмитро</i> Особливості прояву стресу в міжсесійний і сесійний період у студентів 1 і 4 курсів	177
<i>Проданюк Марина</i> Формування пізнавальної активності молодших школярів у процесі організації їхнього спілкування з батьками	179
<i>Пуйко Владислава</i> Соціальна профілактика адиктивної поведінки молоді засобами соціальної реклами	181
<i>Рабанюк Наталія</i> Вплив участі в антитерористичній операції на психологічний стан демобілізованих учасників	183
<i>Репчук Анастасія</i> Застосування дидактичних ігор під час навчання молодших школярів	185
<i>Рибчинська Анастасія</i> Феномен дисоціації як спосіб адаптації жертв насилля	187
<i>Романишин Зоряна</i> Теоретичні аспекти текстотворчих умінь молодших школярів на уроках української мови	189
<i>Романюк Ярослава</i> Особливості гендерної ідентичності жінок, що займаються умовно чоловічими видами спорту	191
<i>Савчук Микола</i> Шляхи формування морально-духовних цінностей підлітків засобами музичного мистецтва	193
<i>Сандар Оксана</i> Особливості розвитку емоційного інтелекту у підлітковому віці	195
<i>Сенчонок Юлія</i> Вивчення особливостей особистості, які впливають на вибір майбутньої професії	197
<i>Сиротюк Максим</i> Особистісний і професійний розвиток студентської молоді засобами аматорської діяльності	199
<i>Скрипник Маркіян</i> Психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії як прояву латентних суїцидальних тенденцій	201
<i>Смик Тетяна</i> Особливості організації консультативного процесу	203

<i>Сливка Тетяна.</i> Інклюзивне навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітньому просторі	205
<i>Соколовська Наталія</i> Феномен «фальшивого self»	207
<i>Студеняк Мирослава</i> Становлення інструменту фортепіано та виконавських шкіл у Європейській педагогічній думці XIX століття	209
<i>Сухоняк Андріана</i> Патріотичне виховання в умовах Нової української школи	211
<i>Тендітнікова Олена.</i> Особливості формування комунікативної компетентності дошкільників у навчально-виховному процесі	213
<i>Тенкалюк Лілія</i> Причини виникнення наркозалежності молоді в сучасному середовищі	215
<i>Токар Анастасія</i> Особливості соціально-психологічної адаптації у юнацькому віці	217
<i>Токар Андріана</i> Знаменний розпів, його місце у богослужінні церков Буковини	219
<i>Толкач Анастасія</i> Фактори формування самооцінки у дітей підліткового віку	221
<i>Трофіменко Вікторія</i> Молодь як об'єкт соціального захисту	223
<i>Унгурян Марина</i> Особливості формування сценічного образу майбутнього естрадного виконавця	225
<i>Фордук Людмила</i> Соціально-педагогічна корекція взаємин батьків і дітей із сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах	227
<i>Фундитус Сніжана</i> Психологічна характеристика феномену «вивченої безпорадності»	229
<i>Харитон Олеся</i> Методика проведення рухливих ігор в умовах пришкільного оздоровчого табору	231
<i>Хопіна Наталя</i> Психологічні особливості проявів синдрому емоційного вигорання у викладачів ЗВО	233
<i>Хохуляк Олена</i> Самоефективність як чинник успішного становлення фахівця з соціальної роботи	235
<i>Цзянь Тяньюй</i> Передумови становлення вокально-хорового мистецтва на Буковині	237
<i>Цега Аліна</i> Значення творчості Сидора Воробкевича у культурно-музичному житті Буковини	239
<i>Цуркан Аліна</i> Використання ігрової діяльності на уроках «Я досліджую світ»	241
<i>Чичул Надія</i> Формування здорового способу життя підлітків	243
<i>Чона Параска</i> Комунікативна складова у структурі готовності фахівців з соціальної роботи до професійної діяльності	245

<i>Шмбацька Лідія</i> Нова музика в контексті творчості сучасних композиторів ХХ-ХХІ ст. та їх фортепіанних творів	247
<i>Шкундеюк Тетяна</i> Категорія «гендер» у теорії соціальної роботи	249
<i>Штефюк Ярослава</i> Інтонаційна теорія в системі музичного виховання	251
<i>Шульгіна Ольга</i> Використання інтерактивного методу «мозковий штурм» у процесі навчання учнів початкової школи	253
<i>Щеголева Юлія</i> . Виховний вплив казки на дошкільнят у педагогічній спадщині В. Сухомлинського	255
<i>Ягмурджи Ганна</i> . Педагогічна просвіта сучасних батьків	257
<i>Яготіна Ірина</i> Родина Алчевських – меценати та благодійники	259
<i>Янь Менкунь</i> Досвід вивчення вокального мистецтва в Китаї	261